

64853

T.C.
Çukurova Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

MOLDO KILIÇ'IN KAZALDAR'I
(Ses Bilgisi ve Şekil Bilgisi İncelemesi - Metin ve Çeviri)

Ali TAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA - 1998

T.C.
Çukurova Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

MOLDO KILIÇ'IN KAZALDAR'I
(Ses Bilgisi ve Şekil Bilgisi İncelemesi - Metin ve Çeviri)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Ali TAN

DANIŞMAN
Prof. Dr. Ş. Halûk AKALIN

ADANA - 1998

Çukurova Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

MOLDO KILIÇ'IN KAZALDAR'I
(Ses Bilgisi ve Şekil Bilgisi İncelemesi - Metin ve Çeviri)

Ali TAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu Tez ^{24.09.1999} Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından Oybirliği /
Oyçokluğu İle Kabul Edilmiştir.

DANIŞMAN: Prof. Dr. Ş. Halûk AKALIN

ÜYE: Doç.Dr. Mehmet ÖZMEN

ÜYE: Yard. Doç. Dr. A. Deniz ABİK

Bu tez Enstitümüz Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında hazırlanmıştır.

24.09.1999
Prof. Dr. Mahir FÜSUNOĞLU
Enstitü Müdürü
İmza ve Mühür
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	
ÖZET	
ABSTRACT	
KISALTMALAR.....	
MOLDO KILIÇ	
İNCELEME	

I. BÖLÜM

SES BİLGİSİ

1.1. SESLER.....	1
1.2. ÜNLÜLER.....	1
1.3. ÜNLÜ UYUMU.....	4
1.3.1. Kalınlık-İncelik Uyumu.....	4
1.3.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu.....	8
1.4. ÜNLÜ DÜŞMESİ.....	11
1.5. ÜNLÜ TÜREMESİ.....	11
1.6. ÜNLÜ BİRLEŞMESİ.....	12
1.7. ÜNSÜZLER.....	12
1.8. ÜNSÜZ BENZEŞMESİ (ASSİMİLATION).....	17
1.8.1. Ötümlüleşme.....	17
1.8.2. Ötümsüzleşme.....	17
1.8.3. Aykırılışma	17
1.9. ÜNLÜ-ÜNSÜZ UYUMU.....	18
1.10. ÜNSÜZ UYUMU.....	18
1.11. ÜNSÜZ DEĞİŞMESİ.....	19
1.12. ÜNSÜZ TEKLEŞMESİ.....	19
1.13. ÜNSÜZ DÜŞMESİ.....	19
1.14. GÖÇÜŞME (METHATHESE).....	20

II. BÖLÜM

ŞEKİL BİLGİSİ

2.1. EKLER.....	21
2.2. YAPIM EKLERİ.....	21
2.2.1. İsimden İsim Yapma Ekleri.....	21
2.2.1.1. +İlk / +İUk ; +dİk / +dUk ; +tİk / tUk.....	21
2.2.1.2. +IUU, +dUU, +tUU.....	21
2.2.1.3. +sİz / +sUz.....	22
2.2.1.4. +çI / +çU.....	22
2.2.1.5. +kI / +kU.....	23
2.2.1.6. +nçI / +nçU.....	23
2.2.1.7. +ke.....	24
2.2.1.8. +çA / +çO.....	24
2.2.1.9. +dAş / +dOş ; +tAş / +tOş.....	24
2.2.1.10. +dAy / +dOy ; +tAy / +tOy.....	25
2.2.2. İsimden Fiil Yapma Ekleri.....	25

2.2.2.1. +IA- / +IO- ; +dA- / +dO- ; +tA- / tO-.....	25
2.2.2.2. +A- / +O-	26
2.2.2.3. +I- / +U-	26
2.2.3. Fiilden İsim Yapma Ekleri	26
2.2.3.1. -Iş / -Uş	26
2.2.3.2. -m	27
2.2.3.3. -k	27
2.2.3.4. -mAk / -mOk	27
2.2.3.5. -UU, -OO, -AA	27
2.2.3.6. -n	28
2.2.3.7. -gIç / -gUç ; -kIç / -kUç	28
2.2.3.8. -gIn / -gUn ; -kIn / -kUn	28
2.2.4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri	28
2.2.4.1. -n-	28
2.2.4.2. -l-	29
2.2.4.3. -ş-	29
2.2.4.4. -t-	29
2.2.4.5. -r-	30
2.2.4.6. -Ar- / -Or-	30
2.2.4.7. -dIr- / -dUr- ; -tIr- / -tUr-	30
2.2.4.8. -gIz- / -gUz- ; -kIz- / -kUz-	31
2.2.4.9. -kIr- / -kUr-	31
2.2.4.10. -kAr- / -kOr-	31
2.2.4.11. -gAz- / -gOz-	31
2.2.4.12. -z-	32

III. BÖLÜM

ANLAM VE GÖREV BAKIMINDAN KELİMELER

3.1. İSİMLER	33
3.1.1. İsim İşletme Ekleri	33
3.1.1.1. Çokluk Eki	33
3.1.1.2. İyelik Ekleri	34
3.1.1.3. Aitlik Eki	36
3.1.1.4. Hal Ekleri	36
3.1.1.4.1. Yalın Hal	36
3.1.1.4.2. İlgı Hali	37
3.1.1.4.3. Belirtme Hali	37
3.1.1.4.4. Bulunma Hali	38
3.1.1.4.5. Ayrılma Hali	39
3.1.1.4.6. Yönelme Hali	39
3.1.1.5. Eşitlik Ekleri	40
3.1.1.6. İsimlerde Soru Eki	40
3.2. SIFATLAR	40
3.2.1. Niteleme Sıfatları	41
3.2.2. Belirtme Sıfatları	41
3.2.2.1. İşaret Sıfatları	41
3.2.2.2. Sayı Sıfatları	41
3.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları	42

3.2.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları	42
3.2.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları	42
3.2.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları	42
3.2.2.2.5. Topluluk Sayı Sıfatları	43
3.2.2.3. Soru Sıfatları	43
3.2.2.4. Belirsizlik Sıfatları	43
3.3. ZARFLAR.....	44
3.3.1. Yer Zarfları	44
3.3.2. Zaman Zarfları	44
3.3.3. Durum Zarfları	44
3.3.4. Azlık-Çokluk Zarfları	45
3.3.5. Soru Zarfları	47
3.4. ZAMİRLER	45
3.4.1. Şahıs Zamirleri	46
3.4.2. Dönüşlülük Zamirleri	46
3.4.3. İşaret Zamirleri	46
3.4.4. Soru Zamirleri	46
3.4.5. Belirsizlik Zamirleri	47
3.5. FİİLLER	47
3.5.1. Fiil Çekimi	47
3.5.1.1. Kişi Ekleri	47
3.5.1.1.1. Birinci Tipteki Kişi Ekleri	47
3.5.1.1.2. İkinci Tipteki Kişi Ekleri	49
3.5.1.1.3. Üçüncü Tipteki Kişi Ekleri	50
3.5.1.2. Şekil ve Zaman Ekleri	52
3.5.1.2.1. Bildirme Kipleri	52
3.5.1.2.1.1. Geniş Zaman (Arsar Keler Çak)	52
3.5.1.2.1.1.1. Geniş Zamanın Olumsuzu	53
3.5.1.2.1.2. Şimdiki Zaman (Uçur Çak).....	53
3.5.1.2.1.2.1. Basit Şimdiki Zaman (Cönököy Uçur Çak).....	53
3.5.1.2.1.2.1.1. Basit Şimdiki Zamanın Olumsuzu	54
3.5.1.2.1.2.2. Yardımcı Fiillerle Kurulan Şimdiki Zaman (Tataal Uçur Çak)	54
3.5.1.2.1.3. Geçmiş Zaman (Ötkön Çak)	55
3.5.1.2.1.3.1. Görülen Geçmiş Zaman (Cakıncı Aykın Ötkön Çak)	55
3.5.1.2.1.3.2. Umumi Görülen Geçmiş Zaman (Calpı Aykın Ötkön Çak)	55
3.5.1.2.1.3.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman (Kapıskı Ötkön Çak)	56
3.5.1.2.1.4. Gelecek Zaman (Keler Çak)	57
3.5.1.2.2. Tasarlama Kipleri	57
3.5.1.2.2.1. Emir Ekleri	57
3.5.1.2.2.2. Şart Eki... ..	58
3.5.1.2.2.3. Gereklilik Eki	59
3.5.1.2.2.4. İstek Eki	60
3.5.1.2.3. İsim Fiili	60
3.6. SIFAT FİİLLER.....	62
3.6.1. -GAN / -GOn	62
3.6.2. -mİş / -mUş	62
3.6.3. -Ar / -Or	63
3.6.4. -BAs / -BOs	63
3.7. ZARF FİİLLER.....	63

3.7.1. -p	63
3.7.2. -GAnça / -GOnço	64
3.7.3. -GAndA / -GondO	64
3.7.4. -ArdA / -OrdO	64
3.7.5. -BAy / -BOy	64
3.7.6. -BAstAn / -BOstOn	65
3.8. EDATLAR	65
3.9. ÜNLEMLER	67
3.10. FİİLLERDE SORU EKİ	67
3.11. BAĞLAÇLAR	68

IV. BÖLÜM

METİN

KIZ-CİĞİT	69
ALDAMÇI	73
KOL KAZAL	78
KERME TOO	86
CİNDİ SUU	100
ÇÜY BAYANI	107
KANATTUU	121
BÜRKÜTTÜN TOYU	131
BUUDAYIK	136
ZAR ZAMAN	155
ZİLZALA	191
KÖBÖY, SULTAN	201
BALBAK	210
MAL KAZAL	214
SADIRBAY	215
KAYNAGA-KELİN	216
AZAMATTAN	218
ÖZÜ CÖNÜNDÖ	220
CANIBAR, ÖSÜMDÜK	222
BALDARINA ARNALGAN IRLARI	224
ZAMANDAŞTARINA ARNALGAN AZİLDERİNEN	224
SONUÇ	225
SÖZLÜK	227
KAYNAKÇA.....	234
ÖZ GEÇMİŞ	236

ÖN SÖZ

Moldo Kılıç'ın bütün şiirleri toplanarak bir kitap haline getirilmiştir. Omor Sooronov'un değişik kaynaklardan toparlayıp bir araya getirdiği ve Kırgız yazılı edebiyatının ilk örneklerinin yer aldığı bu kitap 1991'de Frunze'de (Bişkek) "Kazaldar" adıyla yayımlanmıştır. Biz de bu eser üzerinde ses bilgisi ve şekil bilgisi açısından inceleme yaptık.

Çalışmamız "Ses Bilgisi", "Şekil Bilgisi", "Anlam ve Görev Bakımından Kelimeler" ve "Metin" olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır.

İlk üç bölümde metnimizdeki özelliklerden yola çıkarak saptadığımız örnekleri Eski Türkçe ile karşılaştırma yoluna gidip konuyla ilgili örnekleri sıraladık. Bu karşılaştırma sırasında iki dönem arasında herhangi bir farklılık saptanmışsa bunlar gösterilmiştir.

Son bölüm olan Metin kısmı 20 şiirden oluşmaktadır. Kiril harfli olan bu şiirleri önce Lâtin kaynaklı Türk harflerine çevirdik. Ardından Türkiye Türkçesine aktardık. Çeviride "paralel çeviri metin" yöntemini uyguladık. Bu yöntemi metnin sağlıklı çevrilip çevrilmediğini daha kolay anlamamıza yardımcı olduğu için tercih ettik. Bu, aynı zamanda bizi sözlük hazırlama külfetinden de kurtardı. Çeviride mümkün olduğu kadar kelimelerin yerini değiştirmemeye çalıştık. Yani metnin sentaksını bozmadan bir anlamda kelime kelime çeviri yaptık. Ancak bazen Türkiye Türkçesinden çok farklı cümle kalıplarıyla karşılaştığımızı ve bunlarda ufak tefek değişiklikler yaptığımızı da belirtmeliyiz.

Türkiye Türkçesine aktarırken, özel isimleri olduğu gibi mi almalı yoksa Türkiye Türkçesindeki kullanımı mı esas almalı diye başlangıçta tereddüt gösterdik. Sonuçta Türkiye Türkçesinde de kullanılan özel isimleri Türkiye Türkçesindeki kullanımına göre aldık. Kırgız Türkçesinde kullanılan ancak Türkiye Türkçesinde fazla kullanılmayıp herkesçe bilinmeyen özel isimleri ise Kırgız Türkçesindeki şekliyle aynen koruduk. Üzerilerine gelen ekleri ise yine Türkiye Türkçesine göre çevirdik. Çeviride uzun anlamı olan kelimeleri Türkiye Türkçesine çevirmek yerine, kelimeyi aynen yazıp koyu renk olarak gösterdik. Anlamalarını ise arkada sadece uzun anlamlı kelimeleri aldığımız sözlük kısmında verdik. Paralel metin çeviri yöntemini

uyguladığımız için sözlük kısmında bütün kelimelerin anlamlarını vermektense sadece anlamları bir cümle ile ifade edilebilen kelimelerin anlamlarını vermek bize uygun görüldü. Anlamını bulamadığımız veya anlamından emin olamadığımız kelimelerin yanına parantez içinde soru işareti "(?)" koyduk.

"Kaynakça" bölümünü biraz sınırlı tuttuk. Yani Kırgızlar ve Kırgızca ile ilgili tüm kaynakları yazmaktansa sadece yararlandığımız kaynakları yazmayı tercih ettik. Yararlanmadığımız veya görmediğimiz eserleri "Kaynakça" bölümüne almayı bilimsel disiplin açısından doğru bulmadık.

Daha önce Türkiye Türkçesine çevrilmemiş olan Moldo Kılıç'ın şiirlerini ilk defa Türkiye Türkçesine çevirmek, onları ilgilenenlerin beğenisine sunmak bizim için gurur verici bir olaydır. Çeviride ve incelemede ister istemez eksiklerimiz olmuştur. Ancak bunları elimizden geldiği kadar asgaride tutmaya çalıştık.

Üzerinde çalıştığımız bu eserin hazırlanmasında benden bilgi ve görüşlerini esirgemeyen hocam Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın'a ; Metnin Türkiye Türkçesine aktarılmasında büyük yardımlarını gördüğüm Caştegin Turgunbayev'e ve beni tezin başından itibaren maddi ve manevi yardımlarıyla sürekli destekleyen çalışma arkadaşlarıma sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunuyorum.

Ali TAN
ADANA-1998

ABSTRACT

MSc THESIS

KAZAL'S OF MOLDO KILIÇ (PHONETICAL, MORPHOLOGICAL STUDIES – TEXT - TRANSLATION)

Ali TAN

Sub-department of Turkish Language and Literature
Institute of Social Sciences
University of Çukurova

Supervisor: Prof. Dr. Ş. Halûk AKALIN

Year: 1998, Pages: 236+13

Moldo Kılıç is a famous poet of Kirgiz literature. Kirgiz literature begins with the poem of Moldo Kılıç. The first literary poem is which belongs to Moldo Kılıç is *Zilzala* (Eartquake). In this thesis, I studied on the grammer of Kılıç's poems. Phonetic and morphological structure of Kılıç's poems are investigated in this work.

My thesis has four chapters. At the beginning of my investigate, first I wrote all the words one by one to the cards, than I studied on the phonetic of the words by comparing Old Turkish phonetic. Phonetic of the words is investigated at first chapter. The second chapter is morfology of the words. Thirth chapter belongs to the semantic structure. Transliterated poems are in the fourth and the last chapter. I translitarete Moldo Kılıç's poems from Cyrillic alphabet to Turkish alphabet. Glossary becomes Kirgiz words which has long meanins.

Key words: Kirgizish, Moldo Kılıç, Kirgiz literature, Kazal's of Moldo Kılıç

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MOLDO KILIÇ'IN KAZALDAR'I
(Ses Bilgisi ve Şekil Bilgisi İncelemesi - Metin ve Çeviri)

Araş. Gör. Ali TAN

Çukurova Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ş. Halûk AKALIN
Yıl: 1998, Sayfa: 236+10

Kırgız edebiyatının tanınmış kişilerinden biri Moldo Kılıç'tır. Kırgız yazılı edebiyatı Moldo Kılıç'ın Zilzala adlı şiiriyle başlar. Biz bu çalışmada içerisinde Zilzala adlı şiirinin de bulunduğu Moldo Kılıç'ın eserleri üzerinde ses bilgisi ve şekil bilgisi bakımından inceleme yaptık.

Çalışmamız; Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi, Anlam veya Görev Bakımından Kelimeler ve Metin olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. İlk üç bölümde fişlediğimiz kelimeleri Eski Türkçedeki özelliklerle karşılaştırdık. Farklılık veya benzerlik varsa gösterdik. Dördüncü bölümde ise üzerinde çalışma yaptığımız Kiril harfli Kazaldar adlı eseri Lâtin harflerine çevirdik. Ardından Türkiye Türkçesiyle anlamlandırdık. Metnin sonuna da anlamları uzun olan kelimelerin yer aldığı Sözlük kısmını ekledik.

Anahtar Sözcükler: Kırgızca, Moldo Kılıç, Kırgız edebiyatı, Moldo Kılıç'ın Kazalları

KISALTMALAR

A : Aldamçı

AT : Ana Türkçe

AZ : Azamattan

B : Buudayık

BB : Balbak

BT : Bürküttün Toyu

CÖ : Canıbar-Ösümdük

CS : Cindi Suu

ÇÖ : Çüy Özönü

ET : Eski Türkçe

K : Kanattuu

KAYK : Kaynaga-Kelin

KC : Kız-Cigit

KK : Kol Kazalı

KrgT : Kırgız Türkçesi

KS : Köböy-Sultan

KT : Kerme Too

KTLS : Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü

MK : Mal Kazal

ÖC : Özü Cönündö

S : Sadırbay

s. : Sayfa

T : Türkçe

TT : Türkiye Türkçesi

Z : Zilzala

ZZ : Zar Zaman

MOLDO KILIÇ

Moldo Kılıç'la ilgili bilgiye Türkiye'de neredeyse hiçbir kaynakta rastlayamadık. Sadece üzerinde çalışma yaptığımız Omor Soronov'un düzenlediği Kazaldar adlı eserde verilen bilgileri aktarıyoruz.

Kırgız yazılı edebiyatının tanınmış kişilerinden Moldo (Molla) Kılıç 1866-1917 yılları arasında yaşamıştır. Yedi atasından beri halkın reisliğini yapan bir ailedendir. Babasının adı Şamırkan, dedesinin adı ise Törökeldi'dir.

Törökeldi nesli, yönetimle yakından ilgili oldukları, ticaretle ve tarımla uğraştıkları için, genel olarak zengindirler. Moldo Kılıç, bütün bunlardan uzak kalmış ve sadece şiirle uğraşmak istemiştir. Ancak Kırgızistan'da edebiyatla uğraşanlara pek değer verilmeyen bir dönemde yaşayan Moldo Kılıç bu sebeple hep mütevazı bir hayat sürmek zorunda kalmıştır.

Belirttiğimiz gibi önceleri Kırgızistan'da edebiyatla uğraşanlara pek değer verilmiyordu. Bu nedenle de pek desteklenmiyorlardı. Hep devlet hizmetinde çalıştırılıyorlardı. Bunun yanı sıra halk arasında, düğünlerde, ziyafetlerde şarkı söyleyip, şiir okuyarak da geçimlerini sağlamaya çalışıyorlardı.

Kılıç, ne devletten ne de halktan bir yardım beklemiştir. O sadece duygularını dile getirmeye çalışmış ve şiirler yazmıştır. Yöneticilerin hatalarını, haksızlıklarını saptamış ve bunları halka anlatmağa çalışmıştır. Eserlerinde halkın sorunlarına değinmiş ve adaletin öneminden bahsetmiştir. Bu sebeple devletten yardım görmemiş, üstelik istenmeyen adamlar listesine alınmıştır. 1917 Sovyet İhtilâli'nden sonra ise eserlerinde işlediği konular ve dini yanının ağır basması sebebiyle eserleri okutulmamış ve tamamen yasaklanmıştır. Bu durum, 1980'li yılların sonlarına kadar devam etmiştir.

Kılıç, sadece şiir yazmamış, aynı zamanda ozanlar gibi atışmalarda da bulunmuştur. Onun bu yeteneği ünlü ozanlardan az değildir. Ancak bunu bir hayat tarzı haline getirmemiş, deyim yerindeyse sadece "zevk" olarak devam ettirmiştir.

Kılıç, iyi bir eğitim görmemiştir. Çevresindeki değişik mollalardan üstün körü dersler almıştır. Fakat gayretiyle ve doğuştan sahip olduğu yeteneğiyle kendisini

geliştirmiştir. Bununla da yetinmemiş dinî tasavvufî yanı ağır basan Nevaî, Sûfi Allah Yâr, Rabguzî ve Ahmet Yesevî gibi ünlü sanatçıların eserleriyle de tanışmıştır.

Zilzala adlı şiiri 1911'de Kazan'da Kılıç hayattayken basılır. Bu eser, bu devirdeki Kırgız dilinde basılmış ilk edebî eserdir. Böylece Kırgız yazılı edebiyatı bu eserle başlamıştır. Diğer eserleri sağlığında basılmamıştır. Şiirlerini ya kendisi çoğaltarak ya da müstensihlere çoğalttırarak halk arasında el yazması olarak dağıtmıştır. Eserlerinin dağıtılması zor olsa da eserleri, halkın büyük kesimince özellikle Kuzey Kırgızları arasında tanınmıştır. Şiirlerini ozanlar, şarkıcılar halk arasında gezerek söylemişlerdir. Şiirlerinin çoğu ata sözü gibi söylenegelmiştir.

Eserleri:

Moldo Kılıç'ın *Kız-Cigit, Köböy-Sultan, Çüy Bayanı, Kol Kazalı, Zilzala, Kanattuu, Bürküttün Toyu, Buudayık, Zar Zaman, Aldamçı, Kerme Too, Cindi Suu, Balbak, Mal Kazal, Sadırbay, Kaynaga-Kelin, Azamattan, Özü Cönüdü, Canıbar-Ösümdük, Baldarına Arnagan Irları* adlı şiirleri vardır.

Kırgız edebî dilinin başlangıcı sayılan *Zilzala* 1911'de Kazan'da Arap harfli olarak yayımlanmıştır. *Kanattuu, Buudayık, Bürküttün Toyu* adlı şiirleri ise ölümünden sonra *Tamsilder* adlı kitapta yine Arap harfli olarak 1925'te Moskova'da basılmıştır.

Moldo Kılıç'ın *Baytaylak, Kara Koçkor, Erkin-Too, Uy Kazal* adlı şiirlerinin varlığı bilinmekle birlikte bu şiirler henüz ele geçmemiştir.

Moldo Kılıç'ın bütün şiirleri toplanarak bir kitap haline getirilmiştir. Omor Sooronov'un bu derlemesi 1991'de Frunze'de (Bişkek) *Kazaldar* adıyla çıkmıştır. *Kız-Cigit, Aldamçı, Kol Kazalı, Kerme-Too, Cindi Suu, Köböy-Sultan, Balbak, Azamattan, Sadırbay, Mal Kazal, Kaynaga-Kelin* adlı şiirler ise ilk defa bu eserde yayımlanmıştır.

İNCELEME

I. BÖLÜM

SES BİLGİSİ

1.1. SESLER

1.2. ÜNLÜLER

1.2.1. ET'deki ön, iç ve son ses /a/'nın metnimizde korunduğunu görüyoruz:

ET as- > KrgT. *as-* 'asmak' (ZZ-218); ET ayt- > KrgT. *ayt-* 'söylenek' (Z-98);

ET al- > KrgT. *al-* 'almak' (ZZ- 779); ET aç- > KrgT. *aç-* 'açmak' (ZZ-1400);

ET atan- >KrgT. *atan-* 'adlandırılmak' (KT-171); ET bar- >KrgT. *bar-* 'gitmek' (Z-12)

ET kal- > KrgT. *kal-* 'kalmak' (BB-63); ET kaz- > KrgT. *kaz-* 'kazmak' (BB-36);

ET uza- >KrgT. *uza-* 'uzamak' (KK-166); ET sına- >KrgT. *sına-* 'sınamak' (KC-158)

ET casa- 'tayin etmek, karar vermek' > KrgT *casa-* 'yapmak, düzmek' (KT-170);

KrgT'de AT. ve ET'deki birincil /ā/ ünlüsü korunmuştur:

AT ve ET bār > KrgT *baar* 'var olan, hep' (ZZ-9)

Ancak büzölmeler sonucunda ikincil /aa/ ünlüsünün KrgT'de daha çok bulunduğu görölmektedir. ET'deki /ağ/ ses öbeğinde /ğ/ sesinin erimesi sonucu bu ses öbeği /aa/ya dönüşür:

ET yağ- > KrgT *caa-* 'yağmak' (ZZ-677)

1.2.2. ET'deki ön, iç ve son ses /e/'nin metnimizde korunduğunu görüyoruz:

ET er > KrgT *er* 'er, erkek, yiğit' (KC-107); ET em > KrgT *em* 'ilaç' (S3-3);

ET eke 'abla, hala' > KrgT *eke~ake* 'baba, amca, bey' (ZZ-1011);

ET ye- > KrgT *ce-* 'yemek' (ZZ-626); ET nece > KrgT *neçe* 'kaç' (ZZ-733);

ET keç- > KrgT *keç-* 'geçmek' (CS-75); ET kel- > KrgT *kel-* 'gelmek' (CS-172);

ET kelin > KrgT *kelin* 'gelin' (KS-20); ET belgü > KrgT *belgi* 'işaret' (CS-256).

Çeşitli ses değişmeleri sonucu /i/ sesi /e/'ye dönüşebilir:

ET idi~ige > KrgT *ee* 'sahip' (KT-253); ET bir- > KrgT *ber-* 'vermek' (ZZ-91);

ET bil > KrgT *bel* 'bel' (ZZ-715).

1.2.3. ET'deki ön, iç ve son ses /i/ 'nın metnimizde korunduğunu görüyoruz:

ET inan- > KrgT *inan-* 'inanmak' (Z-405); ET ıgla-> KrgT *ıyla-* 'ağlamak' (Z-59);
ET inak 'barınak'> KrgT *inak* 'dost' (ZZ-1157); ET kız > KrgT *kız* 'kız' (ZZ-710);
ET kıs- > KrgT *kıs-* 'kısmak, sıkıştırmak'(ZZ-624); ET altı>KrgT *altı* 'altı'(KC-39);

1.2.4. ET'deki ön, iç ve son ses /i/ 'nin metnimizde kendisini koruduğunu görüyoruz:

ET iç- > KrgT *iç-* 'içmek' (KT-41); ET it > KrgT *it* 'köpek' (KT-198);
ET il- > KrgT *il-* 'iliştirmek, takmak' (KT-198); ET til > KrgT *til* 'dil' (ZZ-407);
ET min-~mün->KrgT *min-* 'binmek' (BB-106); ET kiyik>KrgT *kiyik*'geyik' (CS-50);
ET ini > KrgT *ini* 'küçük erkek kardeş' (ZZ-414); ET eki > KrgT *eki* 'iki' (KC-19);
ET teri > KrgT *teri* 'deri' (ZZ-1113).

Çeşitli ses değişimleri sonucu /e/ sesi /i/ 'ye dönüşebilir:

ET ked- > KrgT *kiy-* 'giymek' (ZZ-238)

1.2.5. ET'deki ön ve iç ses /o/ 'nun metnimizde korunduğunu görüyoruz:

ET on > KrgT *on* 'on' (KC-29); ET oñ > KrgT *oñ* 'sağ, uygun' (CS-274);
ET oltur- >KrgT *oltur-* 'oturmak' (ZZ-51); ET orun >KrgT *orun* 'yer' (ZZ-667)
ET tor > KrgT *tor* 'ağ, tuzak' (KS-192); ET kol 'kol' > KrgT *kol* 'el' (ZZ-1425);
ET koru- > KrgT *koru-* 'korumak' (ZZ-1500).

ET'deki /ağ/, /ağı/ ve /ağu/ ses öbeklerinde /g/ ünsüzünün erimesi ve büzülme sonucu bu ses öbekleri /oo/ 'ya dönüşür:

ET bağır > KrgT *boor* 'bağır, karaciğer' (ZZ-799); ET ağız > KrgT *ooz* 'ağız' (CS-76);
ET ağır >KrgT *oor* 'ağır' (ZZ-1595); ET tağ > KrgT *too* 'dağ' (ÇB-552);
ET yağı >KrgT *coo* 'düşman'(ZZ-1534); ET buzağı >KrgT *muzoo* 'buzağı' (KT-221).

1.2.6. ET'deki ön ve iç ses /ö/ 'nün metnimizde korunduğunu görüyoruz:

ET öt- > KrgT *öt-* 'geçmek' (BB-33); ET öz > KrgT *öz* 'kendi' (Z-20);
ET öl- > KrgT *öl-* 'ölmek' (Z-442); ET öp- > KrgT *öp-* 'öpmek' (KS-227);
ET kör- > KrgT *kör-* 'görmek' (ZZ-1561); ET köz > KrgT *köz* 'göz' (BB-113);
ET tört > KrgT *tört* 'dört' (B-113); ET > KrgT *köp* 'çok' (ZZ-1471).

Ses uyumları birtakım ses değişmeleri ve büzülmeleri sonucu /e/, /i/ ve /ü/ seslerinin bir kısmı /ö/ ve /öö/ 'ye dönuşür:

ET tebe~tewe > KrgT *töö* 'deve'(CS-257); ET bölük>KrgT *bölök* 'parça' (ÇB-492);
ETkölige >KrgT *kölökö* 'gölge' (ÇB-104); ET töşek > KrgT *töşök* 'döşek' (Z-211);
ET küdegü > KrgT *küyöö* 'güvey, damat' (KC-84).

1.2.7. ET'deki ön ve iç ses /u/ metnimizde korunmuştur:

ET uç- > KrgT *uç-* 'uçmak' (BB-3); ET uya > KrgT *uya* 'yuva, in' (ZZ-554);
ET ur->KrgT *ur-* 'vurmak' (KT-236); ETuk- 'anlamak'>KrgT *uk-* 'dinlemek'(Z-95);
ET muñ>KrgT *muñ* 'sıkıntı' (BB-161); ET yuk- >KrgT *cuk-* 'yapışmak' (ZZ-1432);
ET tur->KrgT *tur-* 'kalkmak, durmak' (BB-16); ET tut->KrgT *tut-* 'tutmak' (Z-77).

ET'deki /ağul/, /ığ/, /oğ/, /uğul/, /oğul/, /uğ/ ses öbeklerinde /ğ/ erimesi ve büzülme sonucunda /uu/ ünlüsü oluşur:

ET tuğ- > KrgT *tuu-* 'doğmak' (KT-125); ET kuğu > KrgT *kuu* 'kuğu' (KT-142);
ET buğday >KrgT *buuday* 'buğday' (ÇB-166); ET sub~suw >KrgT *suu* 'su' (ÇB-430);
ET ağı > KrgT *uu* 'zehir' (ÇB-387); ET tarığ > KrgT *taruu* 'darı, ekin' (KT-282);
ET oğul > KrgT *uul* 'oğul' (BB-49); ET ab~aw > KrgT *uu* 'av' (ZZ-754);
ET oğrı > KrgT *uuru* 'haydut, hırsız' (ZZ-1585).

1.2.8. ET'deki ön ve iç ses /ü/ metnimizde korunmuştur:

ETürk->KrgT *ürk-* 'ürkmek'(Z-40); ET üz->KrgT *üz-*'kırmak, koparmak'(ZZ-169);
ET üst > KrgT *üst* 'üst' (ZZ-142); ET ün > KrgT *ün* 'ses' (KT-142);
ET бүр > KrgT *bür* 'tomurcuk' (ZZ-326); ET түş- >KrgT *tüş-* 'düşmek' (Z-347);
ET tün > KrgT *tün* 'gece' (ZZ-235); ET tüz > KrgT *tüz* 'düz, sakin' (Z-20).

ET'deki ön ses /e/ ve son /ig/ ses öbeği birtakım ses olayları sonucu /ü/ ve /üü/ 'yü oluşturur:

ET eb > KrgT *üy* 'ev' (ÇB-401); ET tirig > KrgT *tirüü* 'diri, canlı' (ZZ-847).

1.3. ÜNLÜ UYUMU

1.3.1. Kalınlık - İncelik Uyumu:

Metnimizde kalınlık - incelik uyumunda genel olarak bir düzenlilik hakimdir. Türkçe asıllı kelimelerde uyumun tam olmasına rağmen Türkçe birleşik kelimeler ile alıntı kelime ve eklerde ise uyumun bazen bozulduğu görülür.

Türkçe Kelimeler

Metnimizde Türkçe kelimelerde güçlü bir kalınlık - incelik uyumunun olduğunu görüyoruz. ET'deki gibi kalın ünlüleri kalın, ince ünlüleri ince ünlüler takip eder.

Kalın Ünlüler

a: Kelimenin ilk hecesindeki /a/ ünlüsünü diğer hecelerde /a/ veya /ı/ ünlüsü izler:

baştağan 'başlayan' (B-35);

kaçırıp 'kaçırıp' (B-125);

kayrılıp 'dönüp' (B-121).

ı: Kelimenin ilk hecesinde bulunan /ı/ ünlüsünü diğer hecelerde /ı/ veya /a/ ünlüsü izler:

çırpıktardı 'ufak dalları' (B-29);

çığarıp 'çıkartıp' (B-152);

bıçak 'bıçak' (B-260).

o: Kelimenin ilk hecesinde bulunan /o/ ünlüsünü diğer hecelerde /o/ veya /u/ ünlüsü izler:

tokoydogu 'ormandaki' (B-16);

moyun 'boyun' (B-158);

toguz 'dokuz' (B-35).

u: Kelimenin ilk hecesinde bulunan /u/ ünlüsünü diğer hecelerde /u/ veya /a/ ünlüsü izler:

murunku 'önceki' (B-1);

buudayık 'buudayık' (B-31);

kuyruğu 'kuyruğu' (B-145).

İnce Ünlüler

e: Kelimenin ilk hecesindeki /e/ ünlüsünü diğer hecelerde /e/ veya /i/ ünlüsü izler:

eçkini 'keçiyi' (B-340);

keçee 'dün' (B-592);

eşik 'kapı' (B-588).

i: Kelimenin ilk hecesindeki /i/ ünlüsünü diğer hecelerde /i/ veya /e/ ünlüsü izler:

çirkeysîñ 'sivrisineksin' (B-508);

tilmer 'kuş dilinden anlayan' (B-527);

ilgeri 'ileri' (B-576).

ö: Kelimenin ilk hecesindeki /ö/ ünlüsünü diğer hecelerde /ö/ veya /ü/ ünlüsü izler:

törösü 'beyi, efendisi' (B-31);

köñülüm 'gönlüm' (B-46);

töbönün 'tepenin' (B-626).

ü: Kelimenin ilk hecesindeki /ü/ ünlüsünü diğer hecelerde /ü/ veya /ö/ ünlüsü izler:

ürkütsün 'ürkütsün, korkutsun' (B-101);

ündökkö 'çağırışa' (B-291);

kümüştön 'gümüştén' (B-374).

Arapça ve Farsça Kelimeler

Metnimizde Arapça ve Farsçadan giren kelimelerin de Türkçe kelimeler gibi kalınlık - incelik uyumuna uyduğunu görüyoruz. Bu sebeple Türkçe kelimelerden ayırt edilemezler. Bazı kelimelerde ise kalınlık - incelik uyumu görülmemektedir.

Kalın Ünlüler

a: Alıntı kelimelerde de genellikle /a/ ünlüsünden sonra /a/ veya /ı/ ünlüsü gelir:

akıykat 'hakikat' (KC-184);

salamat 'selamet' (Z-107);

asıl 'asil' (ÇB-134).

Bazı kelimelerde ise /a/ ünlüsünden sonra /e/ veya /i/ ünlüsü gelmektedir:

balaket 'felaket' (K-311);

maani 'anlam' (K-6);

aşkere 'açıkça, malum' (ZZ-945);

kapilet 'gaflet' (KT-3).

ı: Alıntı kelimelerde /ı/ ünlüsünden sonra yine /ı/ ünlüsü gelir:

ırıskı 'rızık' (K-142).

o: Alıntı kelimelerde Türkçe kelimelerde olduğu gibi /o/ ünlüsünden sonra /o/ veya /u/ ünlüsü gelir:

Koco 'hoca' (Z-85);

moldo 'molla, okumuş' (Z-435).

u: Alıntı kelimelerde ilk hecedeki /u/ ünlüsünden sonra /u/ veya /a/ gelmektedir.

kubat 'kuvvet' (ZZ-467);

İnce Ünlüler

e: Bazı alıntı kelimelerde /e/ ünlüsünden sonra /a/ ünlüsü gelmektedir.

meyman 'misafir' (BT-44).

i: /i/ ünlüsü ile başlayan alıntı kelimelere metnimizde rastlanamadı.

ö: İlk hecedeki /ö/ ünlüsünden sonra /ö/ veya /ü/ ünlüsü gelir:

önör 'hüner' (ZZ-964);

öküm 'hüküm' (Z-43).

ü: /ü/ ile başlayan alıntı kelimelerde de kalınlık - incelik uyumu görülmektedir:

dünyö 'dünya' (ZZ-1283);

küzgü 'ayna' (ZZ-498).

Rusça Kelimeler

Metnimizde, Rusçadan veya Rusça kanalıyla başka dillerden Kırgızcaya giren kelimelerde kalınlık - incelik uyumunun yoktur.

kartöşkö 'patates' (ÇB-181);

bardeñke 'bir çeşit tüfek sistemi' (ÇB-158);

maşine 'makine' (ÇB-150).

Birleşik Kelimeler

Türkçe Birleşik Kelimeler

İki Türkçe kelimenin birleşmesinden oluşan kelimelerin bir kısmının kalınlık - incelik uyumuna uyduğunu, bir kısmının ise uymadığını görüyoruz:

mintip < munu etip 'öyle yapıp, bunu edip' (Z-97);

bıyıl < bul cıl 'bu yıl' (KS-137).

Uyuma Girmeyen Kelimeler

kantip < kaday etip 'nasıl' (ZZ-1450);

uşuntip < uşunu et-i-p 'böyle' (KS-273)

Türkçe ve yabancı asıllı kelimelerden oluşan birleşik kelimelerden kalınlık - incelik uyumuna aykırı olan bir kaç kelime tespit edebildik:

keçkurun < T. keç+Ar. kurun 'akşamleyin' (KT-150);

baybiçe <T. bay+Ar. beççe 'ilk hanım' (KS-60).

Ekler

Türkçe Ekler

Metnimizde yapım ekleri ile çekim eklerinin kalınlık - incelik uyumuna uyduğunu görüyoruz. Kalın sıralı sözlere kalın sıralı ekler; ince sıralı sözlere ise ince sıralı ekler gelmektedir.

silkinip < silk-i-n-i-p 'titreyip' (Z-22);

buzulup < buz-u-l-u-p 'bozulup, yıkılıp' (Z-24);

kördüñbü < kör-dü-ñ-bü 'gördün mü' (Z-51)

Arapça ve Farsçadan alınıp ünlü uyumu gösteren kelimeler Türkçe ekleri TT'de olduğu gibi kalınlık - incelik uyumuna göre alırlar:

bendesine < bende+si+n+e 'kuluna' (Z-301);

rakmatınan < rakmat+i+nan 'rahmetinden' (Z-325).

Kalınlık incelik uyumu göstermeyen alıntı kelimeler ise TT'de olduğu gibi son hecedeki ünlüye göre ek alırlar. Son hecedeki ünlü kalın ünlü ise kalın sıralı; ince ünlü ise ince sıralı ek gelir.

maanilerin < maani+leri+n+i 'anlamalarını' (Z-278);

kuduretine < kuduret+i+n+e 'gücüne' (Z-344);

Metnimizdeki eklerde genellikle kalınlık - incelik uyumuna aykırı bir durum görülmemektedir. Söz konusu uyumun dışında kalan ekler ise şunlardır:

-ek: *kırgıyek* < kırgıy+ek 'genç atmaca' (B-96)

-ke: *atake* < ata+ke 'babacığım' (B-15)

Bazı birleşik şekillerin ekleşmesi sırasında da kalınlık - incelik uyumunun bozulduğu görülür:

cetalbas < cet-e al-bas 'yetemez' (Z-380);

alperelik < al-ı-p ber-elik 'alıp verelim' (KS-59)

Alıntı Ekler

Metnimizde Farsçadan giren eklerin bazılarının uyuma uyduğunu, bazılarının ise uymadığını görüyoruz.

Farsça *bî-* olumsuzluk eki, metnimizde *be-* ve *bey-* şeklinde daima ince sıralı olarak kullanılmıştır:

beçara < F. *bî+çâre* 'çaresiz' (ZZ-808);

beybak < F. *bî+baht* 'bahtsız' (B-77);

beker < F. *bî+kâr* 'boş, gereksiz' (KS-386).

Farsça *nâ-* olumsuzluk eki, metnimizde herhangi bir ses değişikliğine uğramamıştır:

naadançılık < *nâ+dan+çı+lık* 'cahillik' (A-166)

Farsça *-baz* eki, metnimizde kalın ve ince sıralı bütün kelimelere *-poz* şeklinde gelmektedir:

bilimpoz < TT bilim+F. baz 'araştırmacı' (A-188)

1.3.2. Düzlük - Yuvarlaklık Uyumu

Metnimizde düzlük - yuvarlaklık uyumu genellikle düzenlidir. Düz ünlüleri düz, yuvarlak ünlüleri ise ET'den farklı olarak olarak yuvarlak ünlüler takip eder. Ancak yuvarlaklık uyumu KrgT'nin ses özelliklerini göz önüne alırsak /u/ ve /oo/ ünlülerinden sonra bozulmaktadır. Bu ünlülerden sonra gelen geniş /a/ ünlüsü yuvarlaklaşmamaktadır.

Türkçe Kelimeler

Türkçe kelimelerde düzenli bir düzlük - yuvarlaklık uyumu görülmektedir. Kelimenin ilk hecesindeki düz ünlüyü diğer hecelerde düz ünlüler; ilk hecedeki /o/, /ö/ veya /ü/ ünlüsünü ise diğer hecelerde yuvarlak ünlüler takip eder.

Düz Ünlüler

baştağan 'başlayan' (B-35);

bıçak 'bıçak' (B-260).

eşik 'kapı' (B-588).

ilgeri 'ileri' (B-576).

Yuvarlak Ünlüler

o: İlk hecede yer alan /o/ ünlüsünden sonra gelen yuvarlak ünlüler korunurken /a/ ünlüsü de yuvarlaklaşarak /o/ 'ya döner. /o/ ünlüsünü /o/ ve /u/ ünlülerinin takip ettiğini görüyoruz:

moyun 'boyun' (ZZ-358);
konok 'misafir, konuk' (ZZ-1427);
coldoş 'arkadaş' (KS-158).

ö: İlk hecede yer alan /ö/ ünlüsünden sonra gelen /ö/ ve /ü/ korunmakta; ayrıca /e/ ünlüsü de /ö/ 'ye dönüşmektedir:

köktöm 'ilkbahar' (CS-243);
köpürö 'köprü' (KS-357).

u: İlk hecede yer alan /u/ dan sonra /u/ veya /a/ ünlüsü, /a/ ünlüsünü takiben de /u/ ünlüsü gelir.

tuugan 'akraba' (ZZ-105);
surayıl 'hilkat garibesi' (B-210).

Bunu yanında metnimizde bazı Türkçe kelimelerde /u/ sesinden sonra /oo/ ünlüsüyle karşılaşırız. Bu, /ağ/, /ağı/ ve /ağu/ ses öbeklerinin birtakım ses değişimleri sonucu ortaya çıkan bir durumdur. /ğ/ sesi önce /w/ 'ye döner. Ardından /w/ yanındaki ünlüleri yuvarlaklaştırır ve kendisi de uzun ünlüye döner.

KrgT. *muzoo* < ET. buzağı 'buzağı' (KT-220)

Not:Bununla ilgili örnekler ünlüler bölümünde verilmiştir.

ü: Kelimenin ilk hecesinde bulunan /ü/ ünlüsünü, diğer hecelerde /ü/ ve /ö/ ünlüsü takip eder:

küzgü 'ayna' (ZZ-498);
bülögön 'bileyen' (B-348).

Arapça ve Farsça Kelimeler

Metnimizde düzlük - yuvarlaklık uyumunun Arapça ve Farsçadan giren kelimelerde de etkili olduğunu görüyoruz:

Düz Ünlüler

salamat 'selamet' (Z-107);
ırısık 'rızık' (K-142);
meyman 'misafir' (BT-44);

Yuvarlak Ünlüler

o: Metnimizde, alıntı kelimelerdeki ilk hece /o/ ünlüsünün kendisinden sonraki düz ünlüleri yuvarlaklaştırdığını görüyoruz. /o/ 'dan sonra /o/ veya /u/ gelmektedir.

koco 'hoca' (Z-85);
moldo 'molla' (Z-86);
tobo 'tövbe' (Z-369);
dozok 'cehennem' (A-10).

ö: İlk hecedeki /ö/ ünlüsü diğer hecelerdeki düz ünlüleri yuvarlaklaştırıyor. /ö/ 'den sonra /ö/ ve /ü/ gelmektedir.

önör 'hiner' (ZZ-964).

u: Türkçe kelimelerde olduğu gibi alıntı kelimelerde de /u/ ünlüsünden sonra gelen düz geniş ünlünün metnimizde yuvarlaklaşmadığı görülüyor. /u/ ünlüsünü /u/ ve /a/ ünlüleri izlemekte ve /a/ ünlüsünden sonra ise /ı/ gelmektedir.

musulman 'müslüman' (Z-400);
kubat 'kuvvet' (Z-287).

ü: İlk hecede yer alan /ü/ ünlüsü diğer hecelerdeki düz ünlüleri yuvarlaklaştırmaktadır. /ü/ ünlüsünü /ö/ ünlüsü takip etmektedir.

dükön 'dükkân' (ÇB-61)
düynö 'dünya' (KK-55)

Birleşik Kelimeler

Metnimizde Türkçe birleşik kelimelerin bazılarının düzlük - yuvarlaklık uyumuna uyduğunu, bazılarının ise uymadığını görüyoruz:

Uyuma giren kelimeler:

bıyıl < bul+cıl 'bu yıl' (KS-137);
oşol < oşo+al 'işte o' (ZZ-1699);
baratam < bar-a cat-a-m 'gidiyorum' (Z-292).

Uyuma girmeyen kelimeler:

oşentip < oşonu et-i-p 'öylece, böylece' (ZZ-1538);
cetalbas < cet-e al-bas 'yetemez' (Z-380).

Metnimizde Türkçe ve yabancı asıllı kelimelerin birleşmesinden oluşan birleşik kelimelerden düzlük - yuvarlaklık uyumuna aykırı birkaç kelimeye rastlayabildik.

keçkurun < keç+kurun 'akşamleyin' (KT-150).

Alıntı Birleşik Kelimeler

Metnimizde bu tür kelimelere rastlayamadık.

Ekler:**Türkçe ekler:**

Metnimizde yapım ve çekim eklerinin genellikle düzlük-yuvarlaklık uyumuna girdiğini görüyoruz. Kelime düz ünlülü ise düz sıralı ekler ; yuvarlak sıralı ise /u/ ünlüsü hariç diğer yuvarlak sıralı ekleri alır.

kitepterde < kitep+ter+de 'kitaplarda' (Z-5)

oyuñuzdan < oy+u+ñuz+dan 'aklınızdan' (Z-181)

bilgenge < bil-gen+ge 'bilene' (Z-71)

moldolor < moldo+lor 'mollalar, okumuşlar' (Z-86)

oylosoñuz < oylo-so-ñuz 'düşünseniz' (Z-147)

töşöktöğü < töşök+tö+kü 'döşekteki' (Z-250)

cölöngön < cölön-gön 'dayanan' (Z-357)

Alıntı Ekler:

beçara < F. bî+çâre 'çaresiz' (ZZ-808);

nadançılık < F. nâ+dan+çı+lık 'cahillik' (A-166);

bilimpoz < T. bilim+ F. baz 'araştırmacı' (A-188).

1.4. ÜNLÜ DÜŞMESİ

Metnimizde Türkçe kelimelerin , bazı yapım eklerini, çokluk ve iyelik eklerini, zarf-fiil eklerini aldığı anda vurgusuz orta hece ünlüsünün düştüğünü görüyoruz.

oyno- < oyun+a- 'oyynamak' (B-112);

orno- < orun+a- 'yerleşmek' (KK-560);

moynum < moyun+u+m 'boynum' (KAYK-24);

kayrıp < kayır-ı-p 'çevirip, döndürüp' (ÇB-411).

Türkçede hece düşmesi düz dar ve yuvarlak dar ünlülerde görülmektedir. Ancak metnimizde geniş ünlü /a/ 'nın da düştüğünü görüyoruz:

baldar < ballar< bala+lar (ZZ-64);

1.5. ÜNLÜ TÜREMESİ

1.5.1. Metnimizde /l/, /r/ ve /v/ ile başlayan Arapça ve Farsça kelimelerde, kelime başında /l/ ve /u/ ünlüsünün türediğini görüyoruz.

ırıska < Ar. rızk (ZZ-346);

ubada < Ar. vâde (ZZ-296)

1.5.2. Söz içinde ünlü türemesi de görülmektedir.

cins ~ cınıs (CS-212);

hükm~ öküüm (Z-43);

kudret ~ kuduret (ZZ-482);

dünya ~ dünüyö (KS-386)

1.5.3. Söz başında ünlü türemesi Rusçadan giren kelimelerde de görülüyor. Metnimizde sadece bir kelimedede bu ünlü türemesine rastladık.

Rus ~ *Orus* (ZZ-241).

/l/, /r/ ve /s/ ile başlayan Rusça kelimelerde, KrgT'de ünlü uyumuna göre ön seste /l/, /o/ ve /ü/ türemektedir. Ancak, bununla ilgili örneklere metnimizde rastlayamadık.

1.6. ÜNLÜ BİRLEŞMESİ

Yan yana gelen iki kelimededen ilki ünlüyle bitip ikincisi de ünlüyle başlıyorsa iki ünlü birleşerek tek ünlü haline gelir (Ergin,1993, 50).

cetalbas < cete albas 'yetemez' (Z-380);

oşol < oşo al 'şu' (Z-110).

1.7. ÜNSÜZLER

1.7.1. ET'deki ön ses /b/ 'nin metnimizde genellikle korunduğunu görüyoruz; ancak içerisinde /n/ ve /ñ/ gibi geniz ünsüzlerinin bulunduğu kelimelerde b->m- değişimi görülmektedir:

ET bar- > KrgT. *bar*- 'gitmek' (ZZ-176); ET bol- > KrgT. *bol*- 'olmak' (ZZ-106);

ET bir- > KrgT. *ber*- 'vermek' (ZZ-200); ET buz- > KrgT. *buz*- 'bozmak' (ZZ-310);

ET bir > KrgT. *bir* 'bir' (ZZ-424); ET buñ ~ muñ > KrgT *muñ* 'keder' (KS-418);

ET boyun > KrgT. *moyun* 'boyun' (ZZ-358).

1.7.2. ET'deki ön ve son ses /ç/ metnimizde korunmuştur:

ET çın > KrgT. *çın* 'gerçek, doğru' (A-85); ET çerig > KrgT. *çerik* 'asker' (A-33);

ET uç > KrgT. *uç* 'uç' (KT-405); ET iç- > KrgT. *iç*- 'içmek' (A-154);

ET aç- > KrgT. *aç*- 'açmak' (ZZ-1400); ET iç > KrgT. *iç* 'iç' (ZZ-110).

1.7.3. ET'deki iç ve son ses /d/ metnimizde düzenli olarak /y/ 'ye dönüşür:

ET adır->KrgT. *ayır-* 'ayırmaq' (ZZ-71); ET ked->KrgT. *kiy-* 'giymek' (ZZ-1356);
ETkadgu >KrgT. *kaygı* 'keder, tasa' (ZZ-71); ET adak>KrgT. *ayak* 'ayak' (ÇB-571);
ET kudruk> KrgT. *kuyruk* 'kuyruk' (Z-79); ET tod->KrgT. *toy-* 'doymak' (ZZ-819).

1.7.4. Alıntı kelimelerde ön, iç ve son ses /f/ metnimizde /p/ ve /b/ 'ye dönüşür:

Ar. > KrgT. *pana* 'fâni, ölümlü' (ÖC-26);
Ar. > KrgT. *payda* 'fayda' (ZZ-1579);
Ar. >KrgT. *bakır* 'fakir' (ZZ1422);
Ar. > KrgT. *sopu* 'sofu, sufi' (ZZ-359);
Ar. > KrgT. *kapilet* 'gaflet' (KT-3);
Ar. > KrgT. *şarıp* 'şerif' (ZZ-1240).

1.7.5. ET'deki iç ses /g/, ve /ğ/ ünsüzü metnimizde ya düşmekte ya da ötümsüzleşmektedir:

ET kısğa >KrgT. *kıska* 'kısa' (ZZ-389); ET kergek >KrgT. *kerek* 'gerek' (ZZ-836);
ET kulğak > KrgT. *kulak* 'kulak' (ZZ-162).

İç ses /g/ ve /ğ/ birtakım kelimelerde kendisini korumuştur:

ET emgek > KrgT *emgek* 'emek' (AZ-31);
ET kamgak > KrgT. *kamgak* 'bir çeşit ot' (ZZ-431).

Son ses /ğ/ , /y/ olmuştur:

ET bağ > KrgT. *bay* 'bağ' (ZZ-1608);

Alıntı kelimelerde son ses /ğ/ , /k/ olmuştur:

F. > KrgT *bak* 'bağ, bahçe' (ÇB-595).

1.7.6. Alıntı kelimelerde ön, iç ve son ses /h/ ve /h/ metnimizde ya düşmekte ya da /k/ 'ya dönüşmektedir:

Ar. > KrgT. *kumar* 'içki içtikten sonra gelen baş ağrısı, sersemlik' (KC-59);
Ar. > KrgT. *kat* 'yazı' (KK-4);
Ar. > KrgT. *kalayık* 'millet' (ZZ-1378);
F. > KrgT. *kuday* 'Allah' (ZZ-589);
F. > KrgT. *koco* 'hoca' (Z-85);
Ar. > KrgT. *Aba* 'Havva' (ZZ-1404);
Ar. > KrgT. *ayban* 'hayvan' (KT-57);
Ar. > KrgT. *ese* 'hisse' (S8-2);

İç ve son ses /h/ ve son ses /h/ 'nın düşmesiyle birtakım ses olayları gerçekleşmiştir:

- F. > KrgT. *pağışa* 'padişah, ar' (ZZ-1606);
 Ar. > KrgT. *akır* 'son' (ZZ-1396);
 Ar. > KrgT. *kaar* 'kahır, çok kederlenme' (ZZ-1606);
 Ar. > KrgT. *baa* 'paha, değer' (B-136);

1.7.7. ET'deki n ve son ses /k/ ve /k/ metnimizde korunmuştur:

- ET kelin > KrgT. *kelin* 'gelin' (ZZ-189);
 ET kaç- > KrgT. *kaç-* 'kaçmak' (ZZ-154);
 ET kz > KrgT. *kz* 'gz' (ZZ-272);
 ET karağığu > KrgT. *karağığı* 'karanlık' (ZZ-158);

İki nl arasında kalan /k/ ve /k/ tmlleşip /g/ ve /ę/ nszne dnştir:

- ET bakıp > KrgT. *bağıp* 'bakıp' (ZZ-626);
 ET yıkıp > KrgT. *ciğıp* 'yığıp' (ZZ-801);
 ET ekin > KrgT. *egin* 'ekin' (ZZ-1685);
 ET tkl- > KrgT. *tğl-* 'dökülmek' (ZZ-325).

1.7.8. ET'deki i ve son ses /l/ metnimizde korunmuştur:

- ET ulı- > KrgT. *ulu-* 'ulumak' (Z-30); ET tl > KrgT. *tl* 'dl' (KT-307);
 ET bil- > KrgT. *bil-* 'bilmek' (A-318); ET bol- > KrgT. *bol-* 'olmak' (KK-154);
 ET sal- > KrgT. *sal-* 'salmak' (ZZ-1110).

1.7.9. ET'deki i ve son ses /m/ metnimizde korunmuştur:

- ET yum- > KrgT. *cum-* 'yummak' (KT-121);
 ET kim > KrgT. *kim* 'kim' (ZZ-1429);
 ET telmir- > KrgT. *telmir-* 'imrenmek' (CS-101);
 ET amtı ~ emti > KrgT. *emdi* 'şimdi' (ZZ-240).

1.7.10. ET'deki n, i ve son ses /n/ metnimizde genellikle korunmuştur:

- ET nece > KrgT. *nee* 'kaç, kaı' (ZZ-733);
 ET inan- > KrgT. *inan-* 'inanmak' (A-314);
 ET ini > KrgT. *ini* 'küçük erkek kardeş' (KS-46);
 ET on > KrgT. *on* 'on' (BT-183);
 ET n > KrgT. *n* 'ses' (K-44);
 ET kn > KrgT. *kn* 'güneş, gün' (A-88).

1.7.11. ET'deki son ses /p/ 'nin metnimizde korunduğunu görüyoruz:

- ET tüp > KrgT. *tüp* 'dip' (ZZ-643);
 ET köp > KrgT. *köp* 'çok' (K-394);
 ET öp- > KrgT. *öp-* 'öpmek' (A-118);
 ET kap- > KrgT. *kap-* 'kapmak' (ZZ-1110);
 ET tap- > KrgT. *tap-* 'bulmak' (A-142).

1.7.12. ET'deki iç ve son ses /r/ metnimizde korunmuştur:

- ET erin- > KrgT. *erin-* 'üşenmek, tembellik etmek' (ZZ-627);
 ET erk > KrgT. *erk* 'irade, güç' (ZZ-749);
 ET er > KrgT. *er* 'erkek' (Z-1157);
 ET bir- > KrgT. *ber-* 'vermek' (A-318);
 ET ır > KrgT. *ır* 'şarkı' (A-15);

Alıntı kelimelerde ön ses /r/ önünde /u/, /u/ ve /o/ sesi türer:

- Ar. > KrgT. *irahat* 'rahat' (KK-243);

Not. Bununla ilgili bilgi ve değişik örnekler ünlü türemesi bölümünde verilmiştir(1.5.1.).

1.7.13. ET'deki ön, iç ve son ses /s/ metnimizde korunmuştur:

- ET sal- > KrgT. *sal-* 'salmak, bırakmak' (ZZ-292);
 ET söz > KrgT. *söz* 'söz' (ZZ-179);
 ET süfük > KrgT. *sök* 'kemik'(KK-185);
 ET sina- > KrgT. *sina-* 'denemek' (KC-188);
 ET semiz > KrgT. *semiz* 'yağlı, bakımlı' (BT-210);
 ET bas- > KrgT. *bas-* 'basmak' (KK-199);
 ET kısğa > KrgT. *kıska* 'kısa' (ZZ-389).

Ön ses /s/ 'nin /ç/ ve /ş/ ile biten kelimelerde gerileyici benzeşme sonucunda /ç/ 'ye dönüştüğü görülür:

- ET saç- > KrgT. *çaç-* 'saçmak' (K-1);
 ET sıç- > KrgT. *çıç-* 'pislemek' (K-56);
 ET seş- > KT *çeç-* 'çözmek' (KT-607).

1.7.14. ET'deki son ses /ş/ metnimizde korunmuştur:

- ET biş > KrgT. *beş* 'beş' (BT-176); ET iş > KrgT. *iş* 'iş' (A-204);
 ET taş > KrgT. *taş* 'taş' (K-56).

1.7.15. ET'deki ön, iç ve son ses /t/ metnimizde birkaç istisna dışında korunmuştur:

ET tün > KrgT. *tün* 'gece' (ZZ-208); ET tap- > KrgT. *tap-* 'bulmak' (ZZ-152);
 ET til > KrgT. *til* 'dil' (ZZ-315); ET tüz > KrgT. *tüz* 'düz, doğru, sakin' (ZZ-319);
 ET tut- > KrgT. *tut-* 'tutmak' (ZZ-741); ET tart- > KrgT. *tart-* 'çekmek' (KAYK-37);
 ET it > KrgT. *it* 'köpek' (KT-198).

Birkaç kelimeye **t- > d-** değişimi görülür:

ET töpü ~ töpi > KrgT. *döbö ~ töbö* 'tepe' (ZZ-351);
 ET toñuz > KrgT. *doñuz* 'domuz' (ZZ-692);
 ET ti- ~ te- > KrgT. *de-* 'demek' (KS-265).

1.7.16. Alıntı kelimelerde içerisinde /v/ sesi bulunan kelimelerin bir kısmında yuvarlaklaşma görülür:

Ar. > KrgT. *döölöt* 'devlet' (CS-159);
 Ar. > KrgT. *tobo* 'tövbe' (ZZ-674).

1.7.17. ET'deki iç ve son ses /y/ ünsüzü kendisini korur; ön seste ise düzenli olarak /c/ 'ye dönüşür:

ET yay- > KrgT. *cay-* 'yaymak' (ÇB-437);
 ET ye- > KrgT. *ce-* 'yemek' (ÇB-179);
 ET yemiş > KrgT. *cemiş* 'meyve, yemiş' (ÇB-204);
 ET yıl > KrgT. *cil* 'yıl' (ZZ-1502);
 ET yıllık > KrgT. *cılka* 'at' (ÇB-42);
 ET yıldız~yıldız > KrgT. *cıldız* 'yıldız' (ZZ-1590);
 ET kiyik ~ keyik > KrgT. *kiyik* 'geyik' (CS-50).

1.7.18. ET'deki iç ve son ses /z/ metnimizde korunmuştur:

ET kızıl > KrgT. *kızıl* 'kızıl,' (KC-113);
 ET kızar- > KrgT. *kızar-* 'kızarmak'(KC-162);
 ET tokuz > KrgT. *tokuz* 'dokuz' (BT-181);
 ET sekiz > KrgT. *segiz* 'sekiz' (BT-180);
 ET öz > KrgT. *öz* 'kedi, öz' (A-146);
 ET yüz > KrgT. *cüz* 'yüz' (ZZ-1059);
 ET buzul- > KrgT. *buzul-* 'bozulmak, mahvolmak' (Z-24);

Alıntı kelimelerde ön ses /z/ bazı kelimelerde korunmuştur:

Ar. > KrgT. *zook* 'zevk' (BT-98);

F. > KrgT. *zor* 'zor, güç' (BT-32).

1.8. ÜNSÜZ BENZEŞMESİ (ASSİMİLATION)

Bir gramer birliğinde, bir kelimedede bazen yan yana gelen veya biraz aralıklı olarak bir arada bulunan iki sestem birinin diğerine tesir ederek onu kendisine benzetmesine benzeşme (assimilation) denir {Ergin,1993,51}.

1.8.1. Ötümlüleşme

Ötümlüleşme, bir sesin başka bir sesi ötümlü bakımından kendisine benzetmesidir {Ergin,1993,51}. Metnimizde kelime sonunda bulunan **k**, **k**, ve **p** seslerinin ünlüyle başlayan ek aldığı zaman **g**, **ğ**, ve **b** 'ye dönüştüğünü görüyoruz.

kaşındağı < kaş+ı+n+da+kı 'kaşındaki' (CS-250);

tebiş < tep-iş 'vurma, vuruş' (K-284);

agiş < ak-iş 'akma, akış' (CS-206);

çığım < çık-ı-m 'masraf' (ZZ-1665).

1.8.2. Ötümsüzleşme

Ötümsüz bir sesle biten bir kelimenin yine ötümsüz sesle başlayan ek alması olayıdır {Ergin,1993,51}. Metnimizde de ötümsüzleşme ile ilgili örnekleri görüyoruz:

suraktın < surak+tın 'sorgunun' (KS-411);

kuştun < kuş+tun 'kuşun' (KT-274);

itti < İt+ti 'köpeği' (KT-465);

cığaçtan < cığaç+tan 'ağaçtan' (ZZ-217);

kökkö < kök+kö 'göge' (ZZ-1227).

1.8.3. Aykırılışma:

Bir kelime içinde birbirine yakın olan aynı cinsten iki ünsüzden birinin başka bir sese dönerek aykırılışmasıdır. Alıntı kelimelerde de görülmektedir {Ergin,1993,52}. Metnimizde, ön sesinde /l/ bulunan eklerin, ünlülerle, /r/ veya /y/ sesleri dışındaki seslerle biten kelimelere eklenmesi durumunda bu ses /d/ veya /t/ 'ye dönüşür. Son ses ötümlü ünsüz ise /l/ > /d/, ötümsüz ünsüz ise /l/ > /t/ değişimi görülür:

tüzdük < tüz+lük 'düzlük' (ZZ-43);

akındık < akın+lık 'şairlik' (ZZ-471);

erdik < er+lik 'erlik, cesaret' (KT-203);

bilimdüü < bilim+lüü 'bilgili, alim' (ZZ-179);

attuu < at+luu 'adlı' (ZZ-1379);

kuyruktuu < kuyruk+luu 'kuyruklu' (Z-79).

Bunun yanında içerisinde yan yana iki /l/ bulunduran kelimelerde de ikinci /l/ 'nin /d/ 'ye dönüştüğünü görüyoruz:

molla > *moldo* 'molla' (Z-435);

Allah > *Alda* 'Allah' (ZZ-1210);

balalar > ballar > *baldar* 'çocuklar' (KK-249).

1.9. ÜNLÜ - ÜNSÜZ UYUMU

Bu uyum, ön ve arka damak ünsüzleri ile ön ve arka damak ünlülerinin birbirine uyması anlamına gelmektedir. Türkçenin her döneminde ünlü - ünsüz uyumunun düzenli olduğundan söz edebiliriz. Ünlü - ünsüz uyumuna uymayan kelimeler Türkçeye yabancı dillerden girmiştir {Ergin,1993,72}. Metnimizde de ünlü - ünsüz uyumunun son derece güçlü ve düzenli olduğunu görüyoruz:

baykasañız < bayka- sa- ñız 'takip etseniz' (ZZ-642);

kelbese < kel-be-se 'gelmese' (ZZ- 1425);

ukkanday < uk-kan+day 'dinleyen gibi' (ZZ-1430);

keldi < kel-di 'geldi' (K-321);

içiñdegi < iç+i+ñ+de+ki 'içindeki' (ZZ-1308).

Ünlü - ünsüz uyumsuzluğu gösteren alıntı sözlerin metnimizde uyuma girip Türkçeleştiğini görüyoruz. Örneklerde ön damak /k/, /l/ ünsüzlerinin yanında yer alan kalın ve uzun ünlü /aa/, hem kısalarak hem de incelerek ön damak ünlüsü /e/ 'ye; arka damak /k/ ünsüzüyle birlikte kullanılan ön damak ünlüsü /i/ ve /e/ 'nin ise kalınlaştığı görülmüyor:

beker < F. bî+kâr 'boş, gereksiz' (KS-386);

künökör <F. günâh+kâr 'günahkâr, suçlu' (KS-391);

baleket < Ar. felâket 'felaket, kaza' (K-311);

zook < Ar. zevk 'zevk, haz' (BT-98);

akıykat < hakikat 'gerçek' (KC-184)

1.10. ÜNSÜZ UYUMU

Ünsüz uyumu, yan yana gelen ünsüzlerin ötümlü bakımından birbirlerine uyması demektir. Yani ötümlü ünsüzle biten bir kelimeye ötümlü ünsüzle başlayan ekler; ötümsüz

ünsüzle biten kelimelere de ötümsüz ünsüzle başlayan eklerin eklenmesi olayıdır {Ergin,1993,73}.

Metnimize genellikle ünsüz uyumuna uyulmuştur. Ancak içerisinde /ç/ ünsüzünün bulunduğu eklerde bu uyumun olmadığını görüyoruz. Bu durum ET'de de aynıdır {Ergin,1993,74}.

tuyduñbu < tuy-du-ñ-bu 'sezdin mi' (B-216);

tepkeni < tep-ken+i 'teptiği, vurduğu' (B-136);

cetpes < cet-pes 'ulaşamaz' (CS-53);

oñdurbas < oñ-dur-bas 'düzeltmez, iyileştirmez' (ZZ-1028);

ırçı < ır+çı 'şarkıcı' (CÖ-22);

oyçu < oy+çu 'düşünen, karar veren' (ZZ-1281);

özgöçö < özgö+çö 'başkaca' (KT-359).

1.11. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

Metnimizde /y/ veya /r/ sesinden sonra gelen /l/ sesinin /d/ 'ye dönüşmesi beklenirken /l/ olarak kaldığı görülmektedir:

şügürlük < şügür+lük 'şükürlük' (KK-65);

oorluk < oor+luk 'güçlük' (ZZ-1595);

tekeberlik < tekeber+lik 'kibirlik' (A-213);

kapırlık < kapır+luk 'kâfirlik' (ZZ-930);

baylık < bay+luk 'zenginlik' (KT- 517).

1.12. ÜNSÜZ TEKLEŞMESİ

Metnimizde Arapça kelimelerdeki söz içindeki ikiz ünsüzün tek ünsüz haline geldiği görülüyor:

Ar. kuvvet > KrgT. *kubat* 'kuvvet' (Z-287);

Ar. hisse > KrgT. *ese* 'hisse' (S8-2);

Ar. dükkân > KrgT. *dükön* 'dükkân' (ÇB-61);

Ar. haysiyyet > KrgT. *kasiyet* 'haysiyet, kutsallık' (BT-70).

1.13. ÜNSÜZ DÜŞMESİ

İki heceli sözlerde ilk veya ikinci hecenin sonundaki /l/ bazen düşer:

bıyıl < bul+cıl 'bu yıl' (KS-137);

II. çokluk kişi iyelik eki ile II. çokluk kişi ekinde yer alan çokluk ekinin /l/ 'si önce /n/ye döner, daha sonra düşer:

arbakıñar < arbak+ı+fı+nar < arbak+ı+fı+lar 'ruhlarınız' (KK-126);

möörüñör < möör+ü+fı+nör < möör+ü+fı+lör 'mührünüz' (KS-71);

bilesiñer < bil-e-siñ-ner < bil-e-siñ-ler 'biliyorsunuz' (KS-143).

Geçmiş zaman ekinin son sesi olan /n/, I. teklik kişide çekimlenirken düşebiliyor:

körgömün < kör-gön-mün 'gördüm, görmüştüm' (A-83).

1.14. GÖÇÜŞME (METHATHESE)

Yan yana gelen iki sesin yer değiştirmesi olayıdır{Ergin, 50}. Metnimizde bununla ilgili birkaç örnek saptayabildik:

ET yağmır > KrgT. *camgır* 'yağmur' (ZZ-1343);

Ar. dünyâ > KrgT. *düynö* 'dünya' (KK-55).

II.BÖLÜM

ŞEKİL BİLGİSİ

2.1. EKLER

2.2. YAPIM EKLERİ

2.2.1. İsimden İsim Yapma Ekleri

2.2.1.1. +IIk / +IUk; +dIk / +dUk; +tIk / +tUk

ET'de +IIk / +IUk olarak karşımıza çıkan bu ek {Gabain,1995,44}, metnimizde, ses uyumlarının güçlü olması sebebiyle çok şekilli olarak kullanılmıştır. Öyleki ünlüyle biten isimlerden sonra +IIk / +IUk; ötümlü ünsüzlerle biten isimlerden sonra +dIk / +dUk; ötümsüz ünsüzlerle biten isimlerden sonra ise +tIk / +tUk şeklinde kullanılmıştır. Bu ekler kalınlık-incelik ve düzlük - yuvarlaklık uyumlarına uymaktadır.

Bu ekin başlıca işlevleri isimlerden yer, alet, topluluk isimleri, mücerret isimler ve sıfatlar yapmaktır{Ergin,1993,146}.

tüzdük < tüz+dük 'düzlük' (ZZ-43);

aştık < aş+tık 'ekin, hububat veren tarla' (ZZ-192);

boluştuk < boluş+tuk 'nahiye müdürlüğü' (ZZ-1610);

akındık < akın+dık 'şairlik' (ZZ-471);

biyiktik < biyik+tik 'yükseklik' (KT-515);

kızıktık < kızık+tık 'neşelik, eğlencelik' (ZZ-884);

zorduk < zor+duk 'zorluk, zorbalık' (K-177);

erdik < er+dik 'erlik, cesaret' (KT-203);

çeçendik < çeçen+dik 'bilgelik, söz ustalığı' (ZZ-432);

aldamçılık < aldam+çı+lık 'aldatıcılık' (A-73);

cakşılık < cakşı+lık 'iyilik, güzellik' (ZZ-1132);

ösümdük < ösüm+dük 'bitki, nebatat' (KT-537).

2.2.1.2. +IUU, +dUU, +tUU

ET'de +IIg / +IUg olarak dört şekilde kullanılan bu ek{Gabain,1995,47}, metnimizde birtakım ses değişiklikleri sonucu ikincil uzun ünlülü olarak karşımıza çıkar. Ünlüyle veya /y/ ile biten isimlere +IUU; ötümlü ünsüzlerle biten isimlere +dUU; ötümsüz ünsüzlerle biten isimlere ise +tUU şeklinde eklenir. Eklendikleri kelimeler kalınlık - incelik uyumuna uymasına rağmen, düzlük - yuvarlaklık uyumuna uymazlar.

Bu ekler, bir nesnede bir nesnenin bulunduğunu veya bir nesnenin bir nesneye bağlı bulunduğunu gösterir{Ergin,1993,151}.

ubadaluu < ubada+luu ' sözleşmeli, sözleşilmiş' (ZZ-381);

takaluu < taka+luu 'nallı' (ZZ-231);

cakaluu < caka+luu 'yakalı' (ZZ-233);

bilgilüü < bilgi+lüü 'bilgili' (ZZ-408);

kölökölüü < kölökö+lüü 'gölgeli' (ÇB-104);

muñduu < muñ+duu 'sıkıntılı' (KT-416);

kanduu < kan+duu 'kanlı' (CS-242);

kirdüü < kir+düü 'kirli' (CS-224);

bilimdüü < bilim+düü 'bilgili, alim' (ZZ-189);

kanattuu < kanat+tuu 'kanatlı' (ZZ-477);

attuu < at+tuu 'atlı' (ZZ-1379);

cegiliktüü < cegilik+tüü 'yenir, yenilebilir' (CS-149);

küçtüü < küç+tüü 'güçlü' (Z-43);

2.2.1.3. +sIz / +sUz

ET'de +sIz / +sUz olarak dört şekilde kullanılan bu ek{Gabain,1995,48}, metnimizde de aynı şekilde kullanılmıştır. Fonksiyon olarak bir nesnede veya kavramda yokluğu ifade eder{Ergin,1993,151}. +IUU, +dUU, +tUU'nün olumsuz şeklidir.

akılsız < akıl+sız 'akılsız' (A-139);

ubadasız < ubada+sız 'sözünü tutmayan' (ZZ-813);

erksiz < erk+siz 'güçsüz, iradesiz' (KC-67);

bilimsiz < bilim+siz 'bilimsiz' (ZZ-375);

buyruksuz < buyruk+suz 'emirsiz' (ZZ-343);

orunsuz < orun+suz 'yersiz' (CS-3);

künösüz < künö+süz 'günahsız' (KK-69).

2.2.1.4. +çI / +çU

ET'de +çI olarak iki şekilde kullanılan bu ek {Gabain,43}, metnimizde +çI / +çU şeklindedir. Başlıca fonksiyonu meslek ve uğraşma ile ilgili isimler yapmaktır{Ergin, 148}.

ırçı < ır+çı 'şarkıcı' (CÖ-22);

sakçı < sak+çı 'bekçi' (ZZ-1078);

- bilüüçü* < bil-üü+çü 'bilici, bilen' (ZZ-1306);
oyçu < oy+çu 'düşünen, karar veren' (ZZ-1281);
cetkirçi < cetkir+çi 'atik, usta' (KK-341);
çerikçi < çerik+çi 'asker' (A-33)

2.2.1.5. +kI / kU

ET'de +kI olarak iki şekilde kullanılan bu ek {Gabain,1995,44}, metnimizde +kI / +kU şeklindedir. Ünlüyle biten kelimelere geldiğinde iki ünlü arasında kaldığı için ötümlüleşip +gI / +gU şeklinde görünmektedir. Başlıca fonksiyonu, bir nesneyi bağlı olduğu başka bir nesneye göre veya zaman ve mekân içindeki yerine göre işaret etmektir{Ergin,1993,152}. Kalınlık-incelik ve düzlük - yuvarlaklık uyumu hakimdir.

- murunku* < murun+ku 'önceki' (AZ-41);
baştığı < baş+ta+kı 'baştaki' (KC-74);
artındaki < art++n+da+kı 'arkasındaki' (ZZ-975);
emdiği < emdi+ki 'şimdiki' (ZZ-513);
içindeki < iç+i+fi+de+ki 'içindeki' (ZZ-1308);
cayloodogu < cayloo+do+ku 'yayladaki' (ZZ-600);
Tokmoktogu < Tokmok+to+ku 'Tokmok'taki' (A-60);
ünündöğü < ün+ü+fi+dö+kü 'sesindeki' (ZZ-858);
töşöktöğü < töşök+tö+kü 'döşekteki' (Z-211);

2.2.1.6. +nçI / +nçU

ET'de "bir" ve "iki" dışında diğer sayılarda +nç şeklinde kullanılır. "birinci" için "baştıncı"; "ikinci" için ise "ikinti" kullanılmıştır{Gabain,1995,75}. Metnimizde ise bu ek +nçI / +nçU şeklindedir. Başlıca fonksiyonu asıl sayı isimlerinden sıra, derece ifade eden sayı isimleri yapmaktır{Ergin,1993,159}. Kalınlık - incelik ve düzlük - yuvarlaklık uyumu hakimdir.

- birinçi* < bir+i+nçi 'birinci' (ZZ-258);
ekinçi < eki+nçi 'ikinci' (KT-516);
törtünçü < dört+ü+nçü 'dördüncü' (BT-175);
beşinçi < beş+i+nçi 'beşinci' (BT-176);
altınçı < altı+nçı 'altıncı' (BT-178);
segizinçi < segiz+i+nçi 'sekizinci' (BT-180);
tokuzunçu < dokuz+u+nçu 'dokuzuncu' (BT-181);

onunçu < on+u+nçu 'onuncu' (BT-183).

2.2.1.7. +ke

ET'de küçültme ve sevgi ifadesi için +ç, +çA, +çAk, {Gabain,1995,43} ve +ki'e {Gabain,1995,105} ekleri kullanılmıştır. +ke eki metnimizde akrabalık bildiren isimlere gelerek küçültme ve sevgi ifade eden isimler yapar. Ünlü ve ünsüz uyumu yoktur. Bu ekin ET'deki +ki'e ekine dayandığını sanıyoruz.

atake < ata+ke 'babacığım' (CS-157);

2.2.1.8. +çA, +çO

ET'de +çA olarak iki şekilde kullanılan bu ek {Gabain,1995,43}, metnimizde +çA, çO olarak dört şekilde karşımıza çıkmaktadır. ET'de olduğu gibi sadece ç'li şekilleri mevcuttur. Aslında bir çekim eki olan bu ek klişeleşerek veya fonksiyon değiştirerek yapım eki olarak da kullanılmaktadır. Çekim eki olarak başlıca işlevi isimlere eşitlik, gibi, göre, ile, kadar, birlikte anlamları katmaktır. Yapım eki olarak da kavim isimlerinden dil ve lehçe isimleri yapmakta kullanılır. Ünlü ve ünsüz uyumu bu ekte de yoktur {Ergin,1993,158}.

aytkanııçça < ayt-kan+i+m+ça 'söylediğim kadar' (ZZ-1019);

aybança < ayban+ça 'hayvanca, hayvan gibi' (ZZ-1713);

bilgenimçe < bil-gen+i+m+çe 'bildiğim kadarıyla' (K-437);

erkinçe < erk+i+n+çe 'iradesince' (Z-16);

özünçö < öz+ü+n+çö 'kendisince' (ZZ-1623);

özgöçö < özgö+çö 'başkaca' (KT-359).

2.2.1.9. +dAş / +dOş; +tAş / +tOş

ET'de +dAş / +tAş olarak karşımıza çıkan bu ek {Gabain, 46}, metnimizde ses uyumlarının etkisiyle çok şekilli olarak kullanılmıştır. Eşlik ve bağlılık ifade eden isimler yapar {Ergin, 159}. Ünlü ve ünsüz uyumu hakimdir.

köñüldöş < köñül+döş 'sevgili' (KS-199);

kurdaş < kur+daş 'yaşıt' (KT-623);

muñdaş < muñ+daş 'aynı kederi paylaşan' (K-364);

coldoş < col+doş 'yoldaş, arkadaş' (KK-364).

2.2.1.10. +dAy / dOy ; +tAy / +tOy

ET'de aslında bir edat olan *teg*'in ses uyumları etkisiyle çok şekilli hale gelmiş şeklidir ve isimden isim yapan bir ek gibi kullanılmıştır. Ünlü ve ünsüz uyumu hakimdir.

- başınday* < baş+i+n+day 'başı gibi' (KC-140);
- tegirmendey* < tegirmen+dey 'değirmen' (ZZ-1146);
- tooday* < too+doy 'dağ gibi' (ZZ-508);
- küzgüdöy* < küzgü+döy 'ayna gibi' (ZZ-588);
- kuştay* < kuş+tay 'kuş gibi' (A-178);
- terektey* < terек+tey 'kavak gibi' (KC-48);
- bolottoy* < bolot+toy 'çelik gibi' (KT-196);
- kümüştöy* < kümüş+töy 'gümüş gibi' (1315).

2.2.2. İsimden Fiil Yapma Ekleri

2.2.2.1. +IA- / +IO-; +dA- / +dO-; +tA- / +tO-

ET'de +IA- olarak karşımıza çıkan bu ek {Gabain,1995,49}, metnimizde ünlüyle ve /y/, /r/ ile biten isimlerden sonra +IA- / +IO-; ötümlü ünsüzlerle ve bazen /r/ ile biten isimlerden sonra +dA- / +dO-; ötümsüz ünsüzlerle biten isimlerden sonra ise +tA- / +tO- şeklinde kullanılmıştır. Bu eklerde kalınlık - incelik ve düzlük - yuvarlaklık uyumu hakimdir. Her çeşit ismin sonuna gelerek yapma veya olma ifade eden fiiller yapar {Ergin,1993,170}.

- bayla-* < bay+la- 'bağlamak' (ZZ-81);
- eele-* < ee+le- 'sahip olmak' (KT-90);
- oylo-* < oy+lo- 'düşünmek' (ZZ1396);
- künökörlö-* < künökör+lö- 'suçlamak' (KS-162);
- calında-* < calın+da- 'alevlemek' (KT-589);
- semizde-* < semiz+de- 'yağ bağlamak' (BT-210);
- korozdo-* < koroz+do- 'kendini beğenmek' (KC-47);
- ündö-* < ün+dö- 'seslenmek' (KT-414);
- urmatta-* < urmat+ta- 'hürmet etmek' (ZZ-1453);
- tikte-* < tik+te- 'dimdik tutmak' (K-326);
- topto-* < top+to- 'toplamak' (ÇB-91);
- örkөçtö-* < örkөç+tö- 'kamburlaşmak' (CS-235).

2.2.2.2. +A- / +O-

ET'de +A- olarak karşımıza çıkan bu ek {Gabain,1995,48}, metnimizde +A- ve +O- şeklinde kullanılmıştır. Bu ekte kalınlık - incelik ve düzlük - yuvarlaklık uyumu hakimdir. İsimlerden olma veya yapma ifade eden fiiller yapar {Ergin,1993,172}.

caşa- < caş+a- 'yaşamak' (ZZ-1205);

atan- < at+a-n- 'adlanmak' (KT-347);

çene- < çen+e- 'ölçmek' (ZZ-1655);

tile- < til+e- 'istemek' (ZZ-1693);

oyno- < oyun+a- 'oynamak' (A-142);

colo- < col+o- 'yaklaşmak' (K-180);

tüzö- < tüz+ö- 'düzeltmek' (ZZ-291).

2.2.2.3. +I- / +U-

ET'de +I- / +U- olarak kullanılan bu ek {Gabain,1995,48}, metnimizde de aynı şekilde kullanılmıştır. Olma veya yapma ifade eden fiiller yapar {Ergin,1993,172}. Kalınlık - incelik ve düzlük - yuvarlaklık uyumu hakimdir.

biri- < bir+i- 'birleşmek' (BT-220);

bayı- < bay+ı- 'zenginleşmek' (ZZ-957);

tarı- < tar+ı- 'daralmak' (ZZ-1464);

keçi- < keç+i- 'gecikmek' (KAYK- 5).

2.2.3. Fiilden İsim Yapma Ekler

2.2.3.1. -Iş / -Uş

ET'de -I-ş / -U-ş olarak kullanılan bu ek {Gabain,1995, 55}, metnimizde ünlünün eke dahil edilmiş şekliyle karşımıza çıkıyor. Hareket ve iş isimleri yapar {Ergin,1993,177 }. Kalınlık - incelik ve düzlük - yuvarlaklık uyumu hakimdir.

batış < bat-ış 'batış, batma' (KT-345);

aytış < ayt-ış 'söyleyiş' (KT-475);

biliş < bil-ış 'bilış, bilme' (A-170);

tebiş < tep-ış 'vuruş, tepme' (K-284);

agış < ak-ış 'akış, akma' (CS-206).

2.2.3.2. -m

ET'de **-m** olarak kullanılan bu ek {Gabain,1995,53}, metnimizde aynı şekildedir. Nesne ismi yapan fiilden isim yapma eklerinin çok işlek olanlarından. Başlıca fonksiyonu fiille ilgili bir hal, iş ifade etmek olup o işle ilgili, o işten doğan varlık, eşya, alet, yer vs. gibi çeşitli adlar da yapar {Ergin,1993,178}.

aldam < alda-m 'aldatma' (A-221);

ölüm < öl-ü-m 'ölüm, ölme' (KK-129);

çığım < çık-ı-m 'masraf' (ZZ-1665).

2.2.3.3. -k

ET'de **-k** ve **-Uk** olarak kullanılan bu ek {Gabain,1995,54}, metnimizde **-k** olarak kullanılmıştır. Yaptığı isimler genellikle fiilin gösterdiği harekete uğramış olan, bazan da o hareketten doğmuş olan veya o hareketi yapan çeşitli nesnelere karşılar {Ergin,1993,178}.

tilek < tile-k 'dilek, istek' (ZZ-1201);

cayık < cay-ı-k 'yayık, yayvan' (CS-173);

buyruk < buyur-u-k 'emir' (KK-109);

carak < cara-k 'silah' (ZZ-684);

buzuk < buz-u-k 'yıkık, bozuk' (ZZ-310);

sınak < sına-k 'deneme, sınav' (KC-188).

2.2.3.4. -mAk / -mOk

ET'de **-mAk** olarak kullanılan bu ek {Gabain,1995,53}, metnimizde ses uyumlarının etkisiyle **-mAk / -mOk** şeklinde kullanılmıştır. Fiillerin hareket isimlerini yapar {Ergin,1993,175 }.

tapmak < tap-mak 'bulmak' (A-171);

aytmak < ayt-mak 'söylemek' (A-187);

kütmök < küt-mök 'gütmek, beklemek' (ZZ-458);

cürmök < cür-mök 'yürümek' (ZZ-558).

2.2.3.5. -UU, -OO,

ET'de fiilden ad yapan **-g , -ğ** eki KrgT'de yaşadığı ses olayları ve ses değişiklikleri sonucunda **-uu, -oo** şekillerine dönüşmüştür. Bu ek KrgT'e fiil ismi yapmakta yaygın olarak kullanılmaktadır. Kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık uyumu hakimdir.

- agızuu* < agız-uu 'akıtmak' (CS-256);
ketüü < ket-üü 'gitmek' (KAYK-11);
keçüü < keç-üü 'ırmak geçidi' (CS-299);
azoo < az-oo 'vahşi, binilmemiş' (KK-377);
cıyılı < cıyıl-uu 'yığılmış, toplu' (ÇB-68).

2.2.3.6. -n

ET'de -n olarak kullanılan bu ek {Gabain,1995,54}, metnimizde de aynı şekildedir. Fiilin gösterdiği hareketi yapanı, olanı ve daha çok yapılanı ifade eder {Ergin,1993,179}.

- egin* < ek-i-n 'ekin' (ZZ-780);
cıyın < cıy-ı-n (ZZ-1594).

2.2.3.7. -gİç / -gUç ; -kİç / -kUç

ET'de -gUç / -kUç şeklindedir {Ergin,1993,180}. Metnimizde bu ekle ilgili bir örneğe rastlayabildik. Vasıf ve alet ismi yapar {Ergin,1993,180}.

- açkış* < aç-kış 'anahtar' (ZZ-463)

2.2.3.8. -gIn / -gUn ; -kIn / -kUn

ET'de de kullanılan bu eke {Gabain,1995,52}, metnimizde bir örnekte rastlıyoruz. Fonksiyonunda bir büyütmeye, aşırılık anlamı vardır. Çok yapan, olan veya yapılan nesne ve işleri karşılarlar {Ergin,1993,179}.

- tukun* < tut-kun 'esir' (K-77)

2.2.4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

2.2.4.1. -n-

ET'de -n- olarak kullanılan bu ek {Gabain,1995,59}, metnimizde de -n- şeklindedir. Ünlüyle biten fiillere doğrudan, ünsüzle biten fiillere yardımcı ünlü (-I/-U-) alarak eklenir. kendi kendine yapma veya olma ifade eden fiiller yapar {Ergin,1993, 191}.

- asın-* < as-ı-n- 'takınmak, kuşanmak' (ZZ-1116);
tañdan- < tañ+da-n- 'şaşırmak' (KC-55);
baylan- < bay+la-n- 'bağlanmak' (KS-406);
tilen- < til+e-n- 'dilenmek' (KK-389);
caşın- < caş-ı-n- 'saklanmak' (ZZ-1427);
kakşan- < kakşa-n- 'hıçkırarak ağlamak' (ZZ-1599).

2.2.4.2. -l-

ET'de **-l-** olarak kullanılan bu ek {Gabain,1995,59}, metnimizde de aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır. **/l/** ile ve ünlüyle biten fiillerin edilgenlik şekli **-n-** ile yapılmaktadır. Ünlüyle biten fiillere doğrudan, ünsüzle biten fiillere yardımcı ünlü (**-I/-U-**) olarak eklenir. Fonksiyon olarak pasiflik ve meçhullük ifade eden fiiller yapar {Ergin,1993, 193}.

- tutul-* < tut-u-l- 'tutulmak' (Z-77);
- üzül-* < üz-ü-l- 'üzülmek' (ZZ-169);
- asıl-* < as-ı-l- 'asılmak' (ZZ-447);
- tapıl-* < tap-ı-l- 'bulunmak' (S1-4);
- atan-* < at+a-n- 'adlandırılmak' (BB-34);
- bilin-* < bil-i-n- 'bilinmek, anlaşılmak' (ZZ-1050);
- korsun-* < korsu-n- 'hor görülmek' (ZZ-1545)

2.2.4.3. -ş-

ET'de **-ş-** olarak kullanılan bu ek {Gabain,1995,60}, metnimizde de **-ş-** şeklindedir. Ünlüyle biten fiillere doğrudan, ünsüzle biten fiillere ise ünlü uyumuna göre değişen yardımcı ünlüyü (**-I/-U-**) olarak eklenir. Ortaklaşma veya bir oluş ifade eden fiiller yapar. Bu ortaklaşma karşılıklı ve birlikte yapılma şeklindedir {Ergin,1993,196}.

- çoguluş-* < çogul-u-ş- 'toplanmak' (KS-117);
- kaptaş-* < kap+ta-ş- 'kaplamak' (KAYK-66);
- tepkileş-* < tepki+le-ş- 'karşılıklı tekme atmak' (KS-22);
- alış-* < al-ı-ş- 'birbirinden almak' (ZZ-420);
- epteliş-* < eptel-i-ş- 'ustalaşmak' (KC-53).

Bu ek, fiil çekimlerinde 3.çokluk kişiyi bildirmek amacıyla da kullanılmaktadır. Ek, bu kullanışta, hareketi birden fazla kişinin yaptığını göstermektedir:

- ketişet* < ket-i-ş-e-t 'gidiyorlar' (A-13);
- körüştü* < kör-ü-ş-tü 'gördüler' (ZZ-1619);

2.2.4.4. -t-

ET'de **-t-** olarak kullanılan bu ek {Gabain,1995,60}, metnimizde de **-t-** şeklindedir. Fiillerden oldurma ve yaptırma ifade eden fiiller yapar {Ergin,1993,200}. Fiillere gelmesi kurallı değildir. Ünlülerden sonra doğrudan eklenmesine rağmen birtakım ünsüzlerden sonra da yardımcı ünlü almadan fiile eklenmektedir.

- töldöt-* < töl+dö-t- 'dölletmek' (KT-307);
surat- < sura-t- 'sordurmak' (ZZ-1104);
karıt- < karı-t- 'yaşlandırmak' (ZZ-1247);
kaynat- < kayna-t- 'kaynatmak' (KK-43);
ürküt- < ürk-ü-t- 'ürkütme' (K-163);
telmirt- < telmir-t- 'imrendirmek' (CS-101);
bozort- < bozor-t- 'soldurmak' (A-67).

2.2.4.5. -r-

ET'de -r- olarak kullanılan bu ek {Gabain,1995,60}, metnimizde de aynı şekildedir. Tek heceli ve özellikle sonu /ç/, /ş/ ve /t/ ünsüzleriyle biten fiillerden sonra gelir. Oldurma ve yaptırma ifade eden fiiller yapar. Ünlü uyumuna göre uygun olan yardımcı ünlüyü alır.

- kaçır-* < kaç-ı-r- 'kaçırmak' (ZZ-1424);
bütür- < büt-ü-r- 'bitirmek' (ZZ-1563);
tüşür- < tüş-ü-r- 'indirmek' (ZZ-1242);
uçur- < uç-u-r- 'uçurmak' (K-39);
citir- < cit-i-r- 'yok etmek' (Z-198).

2.2.4.6. -Ar- / -Or-

ET'de -gAr- / -kAr- şeklinde kullanımının yanında -Ar- olarak da kullanılan bu ek {Ergin,1993,203}, metnimizde -Ar- / -Or- şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Fazla işlek olmayan bir ektir. Sonu /r/ ile bittiği için katmerli faktitiflerde -r- gibi muamele görür{Ergin,1993,203}.

- çigar-* < çık-ar- 'çıkarmak' (ZZ-1247);

2.2.4.7. -dIr- / -dUr- ; -tIr- / -tUr-

ET'de -dUr- ve -tUr- olarak sadece yuvarlak ünlülü kullanılan bu ek {Gabain,1995, 60}, metnimizde ünlü ve ünsüz uyumuna uygun bir biçimde çok şekilli olarak karşımıza çıkmaktadır. Oldurma ve yaptırma ifade eden fiiller yapar. Ünlü ve ünsüzle biten her türlü fiil kök ya da gövdesinden işlek olarak kullanılan bir ektir {Ergin,1993,201-202}.

- cıydır-* < cıy-dır- 'yığdırmak' (BB-43);
sıydır- < sıy-dır- 'sığdırmak' (BB-42);
bilidir- < bil-dir- 'bildirmek' (KK-382);

dedir- < de-dir- 'söyletmek' (ZZ_631);
toydur- < toy-dur- 'doymak' (KT-329);
bastır- < bas-tır- 'bastırmak' (ÇB-59);
tattır- < tat-tır- 'tattırmak' (ZZ-871);
keltir- < kel-tir- 'getirmek' (K-3).

2.2.4.8. -gİz- / -gUz- ; -kİz- / -kUz-

Bu eke ET'de rastlanmamaktadır. Metnimizde ünlü ve ünsüz uyumuna göre çeşitlilik gösteren bu ek oldurma veya yaptırma ifade ederler.

kiygiz- < kiy-giz- 'giydirmek' (KS-182);
iygiz- < iy-giz- 'eğdirmek' (KS-186);
turguz- < tur-guz- 'dikmek, kaldırmak' (ÇB-14);
cürgüz- < cür-güz- 'hareket ettirmek' (ZZ-1227);
cetkiz- < cet-kiz- 'yetiştirmek' (ZZ-361).

2.2.4.9. -kİr- / -kUr-

ET'de -gUr- ve -kUr- olarak yuvarlak ünlülü kullanılan bu ek {Gabain,1995,59}, metnimizde -kİr- / -kUr- şeklindedir. Bu ekler de oldurma ve yaptırma ifade ederler.

cetkir- < cet-kir- 'yetiştirmek' (CS-159);
cutkur- < cut-kur- (K-75).

2.2.4.10. -kAr- / -kOr-

Bu ek ET'de kullanılmamıştır. Metnimizde -kAr- / -kOr- olarak ünlü uyumuna uygun şekilde kullanılmamıştır. Fazla işlek değildir. Oldurma ve yaptırma ifade eden fiiller yapar.

ötkör- < öt-kör- 'geçirmek' (BT-217);
bütkör- < büt-kör- 'bitirmek' (Z-434);
töñkör- < töñ-kör- 'devirmek' (ZZ-1345).

2.2.4.11. -gAz- / -gOz-

Bu ek ET'de kullanılmamıştır. Metnimizde bununla ilgili fazla örneğe rastlayamadık. Bu ek de oldurma ve yaptırma ifade eden fiiller yapar. Fazla işlek değildir.

körgöz- < kör-göz- 'gördürmek' (ÇB-45)

2.2.3.12. -z-

ET'de -z- olarak kullanılan bu ek {Gabain,1995, 61}, metnimizde de aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Oldurma ve yaptırma ifade eden fiiller yapar {Ergin,1993,203}. Fazla işlek değildir.

agız- < ak-ı-z- 'akıtmak' (K-110);

uguz- < uk-u-z- 'dinletmek' (ZZ-831).

III. BÖLÜM

ANLAM VE GÖREV BAKIMINDAN KELİMELER

3.1. İSİMLER

İsimler, canlı, cansız bütün varlıkları ve mefhumları tek tek veya cins cins karşılayan kelimelerdir. Özel isim ve cins isim olmak üzere iki tür isim vardır{Ergin,1993,207 }:

Özel İsimler

Bunlar, tek olan, diğer varlıklar içinde tam bir benzeri olmayan varlıkların adlarıdır. Diğer bir deyişle özel isimler, tam benzeri olmayan varlıkları belirtmek için onlara takılan, karşıladıkları varlıklarla aralarında gerçek bir ilişki bulunmayan, karşıladıkları varlıkları bilenlere bir anlam ifade eden etiket şeklindeki kelimelerdir {Ergin,1993,207}. Metnimizdeki özel isimlerden birkaçını şöyle sıralayabiliriz:

Çüy 'bir nehir adı' (Z-114);

Isık Köl 'Isık Göl' (Z-230);

Kaşkar 'Kâşgar' (Z-307);

Moldo Kılıç 'kişi ismi' (Z-435);

Köböy 'kişi ismi' (KS-3);

Cins İsimler

Aynı cinsten birçok varlığın ortak adlarıdır. Bu isimlerde kelime ile nesne arasında herkes tarafından bilinen gerçek bir bağlantı vardır. Herkes için kelime hemen nesneyi; nesne de hemen kelimeyi hatırlatır{Ergin,1993,208}. Bununla ilgili metnimizde geçen örnekler şunlardır:

ördök 'ördek' (Z-4);

kitep 'kitap' (Z-5);

it 'köpek' (Z-29);

kagaz 'kâğıt' (KS-4);

kol 'el' (KS-50).

3.1.1. İsim İşletme Ekleri

3.1.1.1. Çokluk Eki

ET'de çokluk ifadesi için kullanılan esas ek +lAr 'dir. Bunun yanında /t/, /z/, /An/ ve /GUn/, sınırlı da olsa çokluk ifadesi için kullanılmıştır {Gabain,1995,62}. Bugün Türk lehçelerinde yaygın olarak kullanılan çokluk eki +lAr'dir. Ses uyumlarının güçlü olması

sebebiyle bu ekin KrgT'de çok şekilli olarak kullanıldığını görüyoruz. Metnimizde çokluk ifadesi için, ünlülerden ve /r/,/y/ ünsüzleriye biten isimlerden sonra +IAr / +IOr ; ötümlü ünsüzlerle biten isimlerden sonra +dAr / +dOr ; ötümsüz ünsüzlerle biten isimlerden sonra ise +tAr / +tOr kullanılmıştır.

Çokluk eki, ismin karşıladığı nesnenin sayısının birden çok olduğunu ifade eden ektir {Ergin,1993,209}. Kalınlık - incelik ve düzlük - yuvarlaklık uyumu hakimdir. Bununla ilgili metnimizde geçen örnekler şunlardır:

cakşılar < cakşı+lar 'iyiler, güzeller' (ZZ-19);

kişiler < kişi+ler 'kişiler' (ZZ-1306);

toolor < too+lor 'dağlar' (KT-314);

börülör < börü+lör 'kurtlar' (KT-117);

katındar < kadın+dar 'kadınlar' (ZZ-1337);

kimder < kim+der 'kimler' (KC-182);

koyondor < koyon+dor 'tavşanlar' (ÇB-442);

ögüzdör < ögüz+dör 'öküzler' (ÇB-44);

caştar < caş+tar 'gençler' (KK-49);

elikter < elik+ter 'karacalar' (KT 322);

colborstor < colbors+tor 'kaplanlar' (KT-407);

küküktör < kükük+tör 'guguk kuşları' (KT389).

3.1.1.2. İyelik Ekleri

İsmin karşıladığı nesnenin bir şahsa veya bir nesneye ait olduğunu ifade eden işletme ekleridir. Bir nesnenin başka bir nesneye bağlı olduğunu veya başka bir nesnenin parçası olduğunu kişi olarak ifade eder {Ergin,1993, 21}.

I.teklik kişi:

ET'de +m şeklinde ve ünlü uyumuna uygun yardımcı ünlüyü (+I+ / +U+) alarak kullanılır {Gabain,1995,70}. Metnimizde de aynı şekildedir, ancak I.teklik kişide +üm şeklinde bir örneğe de rastladık. Bu durum Zuhall Kargı Ölmez'in bir çalışmasında¹ belirttiği gibi KrgT'de +m 'nin yanında +Im / +Um şeklinin de var olduğunu gösterebileceği gibi bir istisna da olabilir.

künöyüm < künö+y+üm 'günahım' (ZZ-487);

¹ Zuhall Kargı Ölmez; " Kırgızlar ve Kırgızca " Çağdaş Türk Dili Dergisi, s.41, Ankara 1996.

ömürüm < ömür+ü+m 'ömrüm' (A-232);

sanatım < sanat+ı+m 'sanatım' (ZZ-480);

sözüm < söz+ü+m 'sözüm' (ZZ-562);

domburam < dombura+m 'domburam' (ZZ-545).

II. teklik kişi

ET'de +ñ şeklinde ve ünlü uyumuna uygun bağlayıcı ünlüyle kullanılmıştır {Gabain,1995,70}. Metnimizde de +ñ şeklidir. Bunun yanında nezaket ifade etmek için +ñIz / +ñUz de kullanılmıştır. Ünlü uyumu hakimdir.

özüñ < öz+ü+ñ 'kendin' (Z-20);

koluñ < kol+u+ñ 'elin' (KT-588);

canıñ < can+ı+ñ 'canın' (A-161);

tiliñ < til+i+ñ 'dilin' (A-201).

akçañız < akça+ñız 'paranız' (A-27);

işiñiz < işi+ñiz 'işiniz' (ZZ-1194);

oyuñuz < oy+u+ñuz 'aklınız' (Z-181);

közüñüz < köz+ü+ñüz 'gözünüz' (ZZ-1189).

III. teklik kişi

ET'de +I / +sI olarak sadece düz ünlülü şekilde kullanılmıştır. Kalınlık - incelik uyumuna uymasına rağmen düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymaz {Gabain,1995,70}. Metnimizde ses uyumlarının etkisiyle +I / +U ; +sI / +sU olarak ünlü uyumuna uygun kullanılmıştır.

kanatı < kanat+ı 'kanadı' (ZZ-469);

iti < it+i 'köpeği' (A-111);

uyası < uya+sı 'yuvası' (ÇB-591);

inisi < ini+si 'küçük erkek kardeşi' (ZZ-414);

suusu < suu+su 'suyu' (KT-587);

döbösü < döbö+sü 'tepesi' (ZZ-351).

I. çokluk kişi

ET'de +mIz / +mUz şeklinde ve ünlü uyumlarına uygun olarak kullanılmıştır {Gabain,1995,70}. Metnimizde bu ek +bIz / +bUz şeklinde ve ünlü uyumuna uygun olarak karşımıza çıkmaktadır.

çamabız < çama+bız 'gücümüz' (KS-304);

atabız < ata+bız 'babamız' (ÖC-48);

sanaabız < sanaa+bız 'düşüncemiz' (Z-176);

üstübüz < üst+ü+büz 'üstümüz' (Z-353).

II. çokluk kişi

ET'de +ñİz / +ñUz şeklinde ve ünlü uyumlarına uygun olarak kullanılan bu ek {Gabain,1995,70}, metnimizde ve günümüz KrgT'de +ñAr / +ñOr olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ekin oluşumuyla ilgili bilgi Ünsüz Düşmesi (1.13.) bölümünde verilmiştir.

arbakñar < arbak+ı+fiar 'ruhlarınız' (KK-126);

möörüñör < möör+ü+ñör 'mührünüz' (KS-71).

III. çokluk kişi

ET'de +I / +sI ve lArI olarak sadece düz ünlülü şekilde kullanılmıştır {Gabain,1995,70}. Kalınlık - incelik uyumuna uymasına rağmen düzlük - yuvarlaklık uyumuna uymaz. Metnimizde +lArI / +lOrU ; +dArI / +dOrU ; +tArI / +tOrU şeklinde ses uyumlarına uygun olarak kullanılmıştır.

uyları < uy+ları 'inekleri' (ÇB-43);

manileri < maani+leri 'anımları' (Z-278);

özülörü < öz+ü+lörü 'kendileri' (A-313);

kiyimderi < kiyim+deri 'elbiseleri, giyimleri' (ZZ-233);

köñüldörü < köñül+dörü 'gönülleri' (A-314);

idişteri < idiş+teri 'kapları' (ZZ-215);

ötüktörü < ötükt+örü 'çizmeleri' (ZZ-231)

3.1.1.3. Aitlik Eki

Bu konuyla ilgili bilgi ve örnekler yapım ekleri bölümünde verilmiştir(2.2.1.5.).

3.1.1.4. Hal Ekleri

3.1.1.4.1. Yalın Hal

Bu hal ismin, karşıladığı nesne ve kendisine tabi olan isim dışında hiçbir münasebet ifade etmeyen halidir. Yalın hal daima eksiz bir haldedir {Ergin,1993,216}.

öz 'öz, kendi' (ZZ-269);

calgan 'yalan' (ZZ-736);

temir 'demir' (ZZ-747);

korkunuç 'korkunç' (ZZ-777);

uzak 'uzak' (Z-12).

3.1.1.4.2. İlgî Hali

ET'de +İñ / +Uñ ; +nİñ / +nUñ olan bu ek {Gabain,1995,63}, metnimizde ses uyumlarının etkisiyle çok şekilli olarak kullanılmıştır. Ünlülerden sonra +nIn /+nUn ; ötümlü ünsüzlerden sonra +dIn / +dUn ; ötümsüz ünsüzlerden sonra +tIn / +tUn şeklinde gelir. Bunun yanına I. ve II. teklik kişi zamirine +in şeklinde eklenir.

Bu hal, ismin, başka bir isimle ilişkisinin olduğunu, kendisinden sonra gelen bir isme tabi bulunduğunu ifade eden halidir {Ergin,1993,216}. Kalınlık - incelik ve düzlük - yuvarlaklık uyumu hakimdir.

- cardının* < cardı+nın 'fakirin' (ZZ-1657);
emdikin < emdi+ki+nin 'şimdikin' (ZZ-240);
suunun < suu+nun 'suyun' (CS-44);
eköönün < eköö+nün 'ikisinin' (ZZ-1247);
kızdın < kız+dın 'kızın' (KC-96);
eldin < el+din 'halkın' (CS-101);
kumdun < kum+dun 'kumun' (CS-128);
üydün < üy+dün 'evin' (A-156);
suraktın < surak+tın 'sorgunun' (KS-411);
cemiştin < cemiş+tin 'yemişin, meyvenin' (ÇB-395);
kuştun < kuş+tun 'kuşun' (KT-274);
ösümdüktün < ösümdük+tün 'bitkinin' (CS-92);
menin < men+in 'benim' (KAYK-24).

3.1.1.4.3. Belirtme Hali

ET'de yalın isimlerden sonra +g / +ğ ; iyelik eki almış isimlerden sonra +n ; teklik zamirlerden sonra +I ; çokluk zamirlerden sonra ise +nI kullanılmıştır {Gabain,1995, 64}. Çokluk zamirlere gelen +nI ekinin KrgT'de genelleştiğini ve yaygın belirtme hali eki olduğunu görüyoruz. Metnimizde ünlülerden sonra +nI / +nU ; ötümlü ünsüzlerden sonra +dI / +dU ; ötümsüz ünsüzlerden sonra +tI /+tU kullanılmaktadır. III.kişi iyelik eklerinden sonra +n ; I. ve II. teklik zamirlerinde sonra ise +i kullanılmıştır.

Bu ek, ismin, geçişli fiillerin doğrudan doğruya tesiri altında olduğunu ifade eder {Ergin,1993, 216}.

- cüzün* < cüz+ü+n 'yüzünü' (ZZ-1472);
karını < karı+nı 'yaşlıyı' (ZZ-1454);

eçkini < eçki+ni 'keçiyi' (KT-383);
taruunu < taruu+nu 'darıyı' (KT-282);
börünü < börü+nü 'kurdu' (K-285);
çırdı < çır+dı 'kavgayı' (KS-106);
celdi < cel+di 'yeli' (CS-216);
doñuzdu < doñuz+du 'domuzu' (ZZ-692);
kündü < күn+dü 'güneşi' (ZZ-1227);
tayaktı < tayak+tı 'sopayı' (ZZ-1106);
itti < it+ti 'köpeği' (KT-465);
Orustu < Orus+tu 'Rus'u' (ZZ-1686);
ördöktü < ördök+tü 'ördeği' (K-71);
meni < men+i (A-308).

Üzerinde çalıştığımız bu eser, yazılı edebiyata geçiş dönemi eserlerinden biri olduğu için o dönemde kullanılan ancak günümüzde sadece zamirlerde kullanılan belirtme durum eklerinden +I / +U de birkaç kelimedede görülmektedir.

söölötü < söölöt+ü 'gösterişi' (KC-55);
kolu < kol+u 'eli' (KK-385);
akçanı < akça+m+ı (A-35);
cayımı < cay+ı+m+ı (KAYK-70);

3.1.1.4.4. Bulunma Hali

ET'de +dA / +tA şeklinde bazen ünsüz uyumuna uymadan kullanılan bu ek {Gabain,1995,64}, metnimizde KrgT'de ses uyumlarının güçlü olması sebebiyle +dA / +dO ; +tA / +tO şeklinde ünlü ve ünsüz uyumlarına uygun olarak kullanılır.

Bu hal, ismin, kendisinde bulunma ifade eden fiillerle ilişkide olduğunu gösteren halidir {Ergin,1993,216}.

kolunda < kol+u+n+da 'elinde' (ÇB-125);
cerde < cer+de 'yerde' (ÇB-37);
toodo < too+do 'dağda' (ZZ-1118);
tündö < tün+dö 'gecede' (KK-17);
kışta < kış+ta 'kışta' (KT-118);
çaynekte < çaynek+te 'çaydanlıkta' (ÇB-90);
Oyrokto < Oyrok+to 'Oyrok'ta (yer ismi) (CS-196);

köktö < kök+tö 'gökte' (KT-143).

3.1.1.4.5. Ayrılma Hali

ET'de **+dIn** /**+/tIn** ; nadiren **+dAn** /**+/tAn** ve bulunma durum eki **+dA** /**+/tA** de ayrılma fonksiyonuyla kullanılmıştır {Gabain,1995,64}. Metnimizde ötümlü ünsüzlerden ve ünlülerden sonra **+dAn** / **+ dOn** ; ötümsüz ünsüzlerden sonra ise **+tAn** / **+tOn** ; III. kişi iyeliklerden sonra **+nAn** / **+nOn** şeklinde kullanılır.

Bu hal, ismin, kendisinden uzaklaşma ifade eden fiillerle ilişkisini gösteren halidir {Ergin,1993, 217}.

suudan < suu+dan 'sudan' (CS-183);

cerden < cer+den 'yerden' (CS-115);

toodon < too+don 'dağdan' (KT-437);

közdön < köz+dön 'gözden' (KC-93);

cıgaçtan < cıgaç+tan 'ağaçtan' (ZZ-217);

içten < iç+ten 'içten' (ZZ-110);

kümüştön < kümüş+tön 'gümüştön' (ZZ-1347).

içinen < iç+i+nen 'içinden' (ZZ-485);

kolunan < kol+u+nan 'elinden' (ZZ-1574);

tübünön < tüp+ü+nön 'dibinden' (ZZ-1164);

III. kişi iyelik ekinden sonra kullanılan ek, bir dizi ses olayı sonucu bu hale gelmiştir:

+I / +sI + n + dAn > +I / +sI + n + nAn > +I / +sI + nAn

3.1.1.4.6. Yönelme Hali

ET'de **+kA**, **+gA**, **+A** ve **+yA** şeklindedir {Gabain,1995,63}. Metnimizde bu ek, iyelik eklerinden sonra **+A** / **+O** ; ünlülerden ve ötümlü ünsüzlerden sonra **+gA** / **+gO** ; ötümsüz ünsüzlerden sonra ise **+kA** / **kO** şeklindedir.

Bu hal, ismin, kendisine yönelme ifade eden fiillere bağlanmak için girdiği halidir {Ergin,1993, 216}.

canıma < can+ı+m+a 'canıma' (KK-97);

cerine < cer+i+n+e 'yerine' (ZZ-780);

özünö < öz+ü+n+ö 'kendisine' (ÇB-247);

suuga < suu+ga 'suya' (A-176);

kişige < kişi+ge 'kişiye' (A-57);

- colgo* < col+go 'yola' (CS-305);
üygö < üy+gö 'eve' (KK-173);
cıgaçka < cıgaç+ka (ZZ-747);
etke < et+ke 'ete' (ZZ-1082),
otko < ot+ko 'ateşe' (ÇB-491);
kökkö < kök+kö 'göge' (ZZ-1227);
küyütkö < küyüt+kö 'kaygıya' (A-32).

3.1.1.5. Eşitlik Ekleri

Bu konuyla ilgili bilgi ve örnekler yapım ekleri bölümünde verildi (bkz. 2.2.1.8.).

3.1.1.6. İsimlerde Soru Eki

KrgT'de isimlerin soru şekli **-bI / -bU** ; **-pI / -pU** ile yapılır. Ötümlü ünsüzle biten isimlere b'li; ötümsüz ünsüzle biten isimlere ise p'li şekiller gelir. Kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık uyumu hakimdir. Soru eki kelimeye daima bitişik yazılır ve sonda bulunur {KTLS.1-1071}.

Bu ek ET'de mU şeklinde sadece yuvarlak ünlülüydü ve uyuma bağlı değildi {Ergin,1993,231}.

- barbı* < bar+bı 'var mı' (KT-557);
cokpu < cok+pu 'yok mu' (KT-557);
tögünbü < tögün+bü 'yalan mı' (Z-155).

3.2. SIFATLAR

Sıfatlar, nesnelere niteleme ve belirtme suretiyle karşılayan kelimelerdir. Yanlarındaki isim ne şekilde olursa olsun, sıfatlar daima çekimsizdirler. Hiçbir işletme eki almazlar. Bu bakımdan hiçbir şekilde isme uymazlar {Ergin,1993,234}.

Sıfatlar kendi aralarında ikiye ayrılır:

- I. Niteleme Sıfatları,
- II. Belirtme Sıfatları,
 - a) İşaret Sıfatları,
 - b) Sayı Sıfatları,
 - c) Soru Sıfatları,
 - d) Belirsizlik Sıfatları.

3.2.1. Niteleme Sıfatları

Nesnenin, nesne ve hareket vasfını ifade eden sıfatlardır. Nesnenin nesne vasfını bildiren sıfatlar tek başlarına kalıcı isimler olarak kullanılan, isim asıllı kelimelerdir. Nesnenin hareket vasfını bildiren sıfatlar tek başlarına kalıcı nesne ismi olarak fazla kullanılmayan daha çok geçici isimler olarak kullanılan partisipler, yani fiil şekilleridir {Ergin,1993, 234}. Bununla ilgili metnimizde geçen örnekler şunlardır:

Uçkan kuştay zıpıldap 'Uçan kuş gibi hızlı hareket edip' (A-178);

Etke tiygen kamçıday 'Ete degen kamçı gibi' (ZZ-1082);

Sanaaga kelbes iş boldu 'Akla gelmez iş oldu' (Z-122);

Bolbos işke asılba 'Olmaz işe asılma' (ZZ-1426).

3.2.2. Belirtme Sıfatları

Belirtme sıfatları, nesnelerin bünyesinde olan bir vasfı göstermez, nesneyi şu veya bu şekilde belirtir. Nesnenin ya yerine işaret edilir, ya sayısı gösterilir, ya nesne soru şeklinde belirtilir, ya da belirsiz şekilde ifade edilir {Ergin,1993,235}. Buna göre belirtme sıfatları dörde ayrılır:

3.2.2.1. İşaret Sıfatları

Nesneleri yerlerine işaret etmek suretiyle belirten kelimelerdir {Ergin,1993,245}. Bununla ilgili metnimizde geçen örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

Alda salsa bul başa 'Allah bıraksa bu başa' (KS-271);

Kıynalbay ölsün bul can dep 'Azap çekmeden ölsün bu can deyip' (KS-293);

Uşu kezde zamanı 'Bu anda zamanı' (ZZ-1073);

Uşul akır zaman 'Bu ahir zaman' (Z-424);

Uşul bıyıl küzündö 'Bu yıl güzün' (KS-137);

Oşol cerde cabalık 'O yerde kapatalım' (ÖC-18);

Oşol biyeler çır bassın 'Bu beyler kavga etsin' (KS-110)

3.2.2.2. Sayı Sıfatları

Nesneleri, sayılarını bildirmek suretiyle belirten kelimelerdir. Sayı sıfatları nesneleri sayı akımınan ya sadece adet olarak, ya dereceli olarak, ya bölük bölük, ya parça halinde veya topluluk şeklinde belirtirler {Ergin,1993, 237}. Buna göre sayı sıfatları beşe ayrılır:

3.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

Nesnelerin sayılarını gösteren sıfatlardır {Ergin,1993,237}. Bununla ilgili metnimizde geçen örnekler şunlardır:

- Bir alaamat baştalar* 'Bir alamet başlar' (Z-314);
- Eldin iki tarafı* 'Halkın iki tarafı' (ZZ-1611);
- Nayzaları üç kulaç* 'Mızrakları üç kulaç' (ZZ--746);
- Tört ayagin böcütüp* 'Dört ayağını koşturup' (B-105).

3.2.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları

Bu sıfatlar adet değil derece gösteren sayı sıfatlarıdır {Ergin,1993,238}. Bununla ilgili metnimizde geçen örnekler şunlardır:

- birinçi* 'birinci' (ZZ-258);
- ekinçi* 'ikinci' (KT-516);
- törtünçü* 'dördüncü' (BT-175);
- altınçı* 'altıncı' (BT-178);
- tokuzunçu* 'dokuzuncu' (BT-181);
- onunçu* 'onuncu' (BT-183).

3.2.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları

Bunlar bölme, ayırma, paylaşırma, dağıtma ifade eden, nesnelerin sayısını bölük bölük gösteren sayı sıfatlarıdır {Ergin,1993, 238}. Bununla ilgili metnimizde herhangi bir örneğe rastlanamadı. Günümüz KrgT'de üleştirme sayı sıfatları kaçadan, neçeden 'ne kadar' sorularına yanıt veren sıfatlardır. KrgT'de üleştirme sayı sıfatlarının kendisine özgü ekleri yoktur. Bir ya da iki tekrarlanan asıl sayılara ayrılma durum eki olan -dan eklenerek yapılır {Karacan,1998,68-69}.

Kolhozgo cardam berüüçülör beş-beşten bölünüstü 'Kolhoza yardım edenler beşer beşer ayrıldı';

Alar tört-törtön oturuştı 'Onlar dörder dörder oturdu'.

3.2.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları

Bunlar nesnelerin parçalarını belirten sayı sıfatlarıdır. Tek kelime halinde değil, kelime grubu şeklinde bulunurlar {Ergin,1993, 239}. Bununla ilgili metnimizde herhangi bir örneğe rastlanamadı. Günümüz KrgT'de kesir sayı sıfatları çıkma eki olan -dan ekini alır, ancak çıkma durumunun eki, kesirli sayının birinci tam sayısına bağlanır {Karacan,1998, 69}.

ekiden bir 'ikide bir';

ondon eki 'onda iki'.

Kesirli sayının paydası tamlayan durum ekinde, payı III. kişinin iyelik ekinde olur.

beştin üçü 'beşin üçü' ;

ondun ekisi 'onun ikisi'.

3.2.2.2.5. Topluluk Sayı Sıfatları

Bunlar belirttikleri nesnelere arasında bir yakınlık, bir birlik olduğunu gösteren, bir nesne topluluğu ifade eden sayı sıfatlarıdır. Sayıları çok azdır. Sadece ikiden yediye kadar olan sayılardan yapırlar {Ergin,1993, 239}. Bununla ilgili metnimizde herhangi bir örneğe rastlayamadık. Günümüz KrgT'de topluluk sayı sıfatları kançoo, neçöö 'kaç' sorularına yanıt verir {Karacan,1998, 67}.

eköö 'ikişer';

altoo 'altışar';

cetöö 'yedişer'.

3.2.2.3. Soru Sıfatları

Nesneleri soru halinde belirten sıfatlardır. ' kaç, hangi, ne, nasıl, nice, neredeki' gibi isimler soru sıfatı olarak kullanılır {Ergin,1993,240}. Bununla ilgili metnimizdeki örnekler şunlardır:

Kaysı birin aytayın ' Hangi birini söyleyeyim' (ZZ-1001);

Kanday coruk kuday ay 'Nasıl iş ey Allah'ım ' (Z-384);

Oyu-toosu kança cer 'Alçak yeri dağı kaç yer' (Z-397);

Neçe tümön miñ kişi ' Kaç binlerce kişi' (ZZ-11).

3.2.2.4. Belirsizlik Sıfatları

Nesnelerin dış vasıflarını, sayılarını belirsiz bir şekilde ifade ederler. 'bir, bütün, başka, bazı, her, kimi, çoğu, çok, hiç, falan, filan, falanca, filanca, az, fazla,' gibi isimler belirsizlik sıfatı olarak kullanılır {Ergin,1993,241}. Bununla ilgili metnimizde örneğe rastlanamadı. Günümüz KrgT'de belirsizlik sıfatları şunlardır:

a) Asıl sayıların kendi aralarında birleşmeleriyle oluşur:

ceti-segiz 'yedi sekiz arası';

kırk-elüü 'kırk elli arası'.

b) Asıl sayılara *çakın*, *çamaluu*, *aşuun*, *çaktı* sözcüklerinin kendi aralarında birleşmesiyle oluşur:

on çaktı 'on kadar' ;

çıyırma çamaluu 'yirmi kadar';

otuzga çagin 'otuza yakın' ;

kırktan aşuun 'kırktan çok';

3.3. ZARFLAR

Zarflar, zaman, yer, hal ve miktar isimleridir. Yer, zaman, durum, azlık-çokluk ve soru zarfları olmak üzere beş çeşit zarf vardır. Kelime gruplarında fiillerin, sıfatların veya başka bir zarfın anlamlarında değişiklik yapabilme özelliğine sahiptirler {Ergin, 1993,246}.

Bu zarfları ayrı ayrı ele alacak olursak:

3.3.1. Yer Zarfları

Bunlar boşlukta bir yer ifade eden yer isimleridir. Metnimizde bununla ilgili fazla örneğe rastlayamadık:

beri 'beri' (KK-223);

ilgeri 'ileri' (KT-201).

3.3.2. Zaman Zarfları

Bunlar zarf olarak kullanılan çeşitli zaman isimleridir. Metnimizde geçen bununla ilgili örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

erteñ 'yarın' (KS-54);

erteñ menen 'sabahleyin' (CS-227);

keçee 'dün' (B-472);

azır 'şimdi' (KC-80);

murun 'önce' (KK-233);

kiyin 'sonra' (KK-240);

tündö 'gece' (KK-17);

keç 'geç' (KC-21).

3.3.3. Durum Zarfları

Bu zarflar, hal ve tavır ifade eden zarflardır. Hal ve tavır ifade eden isim durum zarfı olarak kullanılabilirdiği için bunlar sayılamayacak kadar çoktur {Ergin,1993,247}. Bunlar

'*kanday, kantip, kadayça, kimçe, emneçe*' gibi sorulara cevap verir. Bununla ilgili metnimizde geçen örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

- uşunday* 'şöyle' (KK-27);
- caman* 'kötü' (KC-128);
- cakşı* 'iyi, güzel' (KC-128);
- tuura* 'doğru' (KK-159);
- anday* 'öyle' (KC-221);
- munday* 'böyle' (KK-262).

3.3.4. Azlık - Çokluk Zarfları

Bunlar, zarf, sıfat ve fiillerin önüne gelerek azlık-çokluk bakımından derecesini bildirir {Ergin,1993,248}. Bu zarflar, '*kañça, neçe, kañçalap, neçelep, kañçalık*' sorularına cevap verir. Bununla ilgili metnimizde geçen örnekler şunlardır:

- az* 'az' (KK-216);
- eñ* 'en' (KT-179);
- dalay* 'pek çok' (KT-375);
- köp* 'çok' (KT-437);

3.3.5. Soru Zarfları

Fiilin anlamını soru bakımından etkiler. Bununla ilgili metnimizdeki örnekler şunlardır:

- emne* 'ne' (B-183);
- kaçan* 'ne zaman' (KC-41);
- kayda* 'nerede' (KT-33);
- kanday* 'nasıl' (KK-32);
- kañça* 'ne kadar' (KK-118);
- kañçalık* 'ne kadar' (KK-225).

3.4. ZAMİRLER

Zamirler nesnelere temsil veya işaret yoluyla karşılayan kelimelerdir. Tek başlarına kelime olarak hiçbir nesneyi karşılamaz, hiçbir şeyin adı değildir. Ancak nesne biliniyor ve bir zamirle ifade ediliyorsa o nesne ile zamir arasında bir bağ kurulur, zamir o nesneyi karşılar. Zamirlerin diğer isimlerden en büyük farkı çekim sırasında kök değiştirmeleridir.

Zamirler, şahıs, dönüşlülük, işaret, soru ve belirsizlik olmak üzere beş çeşittir.

3.4.1. Şahıs Zamirleri:

Bunlar varlıkları şahıslar halinde karşılayan kelimelerdir. Bu zamirler ET'de **ben, sen, ol, biz, siz** olarak idi {Ergin, 251-253}. Metnimizdeki şahıs zamirleri ise şöyledir:

I.teklik kişi : *men* 'ben' (KC-127); (A-33);

II.teklik kişi : *sen* 'sen' (A-33); (KC-173); (A-183)

Nezaket : *siz* (KC-154); (KC-159)

III.teklik kişi : *al* 'o' (KK-22); (CS-166); (ZZ-1714);

I.çokluk kişi : *biz* 'biz' (A-172); (KT-165); (ZZ-1190).

II.çokluk kişi : *siler* 'siz' Bununla ilgili örnek metnimizde bulunmamaktadır.

Nezaket : *sizder* (KK-134); (ZZ-940)

III.çokluk kişi : *alar* 'onlar' (B-505); (B-578); (B-722); (B-739); (KS-392).

3.4.2. Dönüşlülük Zamirleri:

Bu zamirler asıl şahıs zamirlerinde daha kuvvetli bir ifadeye sahip olan onların anlam bakımından daha kuvvetlileri olan şahıs zamirleridir. Bunlar «asıl, öz» anlamlarına gelen isimlerin iyelik eki almış şekillerinden ibarettir. İyelik eki alarak teklik ve çokluk birinci, ikinci, üçüncü şahısların özlerini, asıllarını, kendilerini ifade eder, böylece zamir olarak şahısları temsil ederler {Ergin, 258}.

ET'de **öz** ve **kentü** kelimeleri dönüşlülük zamiri olarak kullanılmıştır {Gabain,73-74}. Metnimizde dönüşlülük zamiri olarak sadece **öz** kullanılmıştır. Bununla ilgili örnekler şunlardır:

öz 'öz, kendi' (BT-222); (B-132); (B-133).

3.4.3. İşaret Zamirleri:

Varlıkları ve kavramları işaret etmek, göstermek yoluyla karşılayan kelimelerdir. ET'de **bo~bu, şo~şu, ol, bolar~bular, olar** şeklinde olan bu zamirler {Gabain, 67-68}, metnimizde şu şekildedir:

bul 'bu', (B-399); (B-793).

oşol 'şu', (B-102); (B-124); (B-125);

uşu 'o', (B-686)

bular 'bunlar', (B-47)

oşolor 'şunlar', (KK-131); (KK-332).

uşular 'onlar' (BT-127)

3.4.4. Soru Zamirleri:

Bunlar nesnelere soru şeklinde temsil eden, onları sormak için kullanılan zamirlerdir {Ergin, 1993, 262-263}. Metnimizdeki soru zamirleri şunlardır:

kim 'kim' (ZZ-616); (ZZ-904); (ZZ-965); (ZZ-1061).

emne 'ne' (B-48); (B-183); (B-185); (B-186).

kimder 'kimler' (KC-182).

kayda 'nere' (ZZ-176); (ZZ-331); (ZZ-1290);

3.4.5. Belirsizlik Zamirleri:

Bunlar nesnelere belirsiz bir şekilde temsil eden zamirlerdir. Metnimizdeki belirsizlik zamirleri şunlardır:

biröö 'birisi' (ZZ-1099); (ZZ-1103); (ZZ-1105); (ZZ-1222).

baarı 'hepsi' (ZZ-1234); (ZZ-1378); (ZZ-1492); (ZZ-1506).

ar kim 'herkes' (ZZ-1545); (ZZ-1648); (ZZ-1650); (ZZ-1654).

eç kim 'hiç kimse' (KS-238); (CS-265).

3.5. FİLLER

Bir iş, oluş, hareket ve durum bildiren, aynı zamanda kişi ve zaman ifadesi de taşıyan kelimelere fiil denir. Kelime türleri içerisinde en önemli öge fiillerdir. Çünkü tanımdan da anlaşılacağı gibi varlıkların yaptıkları işleri, oluşları, hareketleri ve içinde buldukları durumları bildirirken, kişi, zaman ve yargı ifadesi de verir {Hengirmen,1995, 200}.

3.5.1. Fiil Çekimi

3.5.1.1. Kişi Ekleri

Fiil kök ya da gövdesine çekim ekleri getirilerek fiil çekime sokulur {Hengirmen,1995, 218}. Kişi ekleri, çekimli fiillerde, hareketi yapan veya olan kişiyi ifade eden eklerdir. Türkçede üç tip kişi eki vardır {Ergin,1993,268}:

3.5.1.1.1. Birinci Tipteki Kişi Ekleri

ET'de fiil çekimleri, görülen geçmiş zaman ve emir dışında zamirlerle yapılmıştır {Ergin, 268}. Metnimizde görülen geçmiş zaman, emir ve şart çekimi dışında diğer çekimlerin birinci tip yani zamir kökenli kişi ekleriyle yapıldığını görüyoruz.

ET'de kişi zamirleri henüz ekleşmediği için çekimlerde doğrudan zamirler kullanılmıştır:

I.teklik kişi : ben ~ men	< bil-ür men
II.teklik kişi : sen	< öl-teçi sen
III.teklik kişi : ol	< bir-ür ol
I.çokluk kişi : biz	< kör-ür biz
II.çokluk kişi : siz	< öl-teçi siz
III.çokluk kişi : olar	< kör-ür olar ~ kör-ür-ler

Metnimizde kullanılan birinci tip kişi ekleri şunlardır:

I.teklik kişi: **-mIn, -mUn, -m**

II.teklik kişi: **-sIn, -sUn**

Nezaket: **-sIz, -sUz**

III.teklik kişi: **ø** (şimdiki zamanda **-t**)

I.çokluk kişi: **-bIz, -bUz**

II.çokluk kişi: **-sInAr, -sUnAr**

Nezaket: **-sIzAr, -sUzAr**

III.çokluk kişi: **ø** (şimdiki zamanda **-ř-A-t**)

Örnekler:

I. teklik kişi:

kılam < kıl-a-m 'yaparım' (KK-161);

cürömün < cür-ö-mün 'yürüyorum, yürürüm' (ZZ-470);

içemin < iç-e-min 'içiyorum' (KK-44).

II. teklik kişi:

cürösün < cür-ö-sün 'yürüyorsun' (ZZ-116);

cetesiñ < cet-e-siñ 'ereceksin' (B-182);

bilesiz < bil-e-siz 'bilirsin' (Z-277).

III. teklik kişi:

III. teklik kişi şimdiki zaman çekiminde III. kişi ifadesi için /t/ 'nin kullanıldığını görüyoruz. Bu /t/, **turur** 'un birtakım ses düşmeleri sonucu geride kalan kısmıdır.

oyloyt < oylo-y-t 'düşünüyor' (A-89);

kelbeyt < kel-be-y-t 'gelmiyor' (B-59);

ötör < öt-ör (KT-381);

ıylaptır < ıyla-ptır 'ağlamış' (KS-230).

I. çokluk kişi:

ukabız < uk-a-bız 'dinleriz, dinliyoruz' (KK-21);

batabız < bat-a-bız 'batıyoruz' (A-12).

II. çokluk kişi:

bilesiñer < bil-e-siñer 'bilirsiniz' (KS-143)

III. çokluk kişi:

ketişet < ket-i-ş-e-t 'gidiyorlar' (A-13);

berişet < ber-i-ş-e-t 'veriyorlar' (KC-170).

III. çokluk kişi anlatımı sağlayan -ş- aslında Fiilden Fiil yapan işteşlik ekidir. Bu ek aynı zamanda 3. çokluk kişi çekimine çokluk işlevi ile katılmaktadır. (Ayrıca bkz. Ergin,1993,54 -58).

3.5.1.1.2. İkinci Tipteki Kişi Ekleri

Bu ekler ET'de sadece görülen geçmiş zaman çekiminde kullanılmıştır {Ergin,1993, 271}. Metnimizde bu eklerin görülen geçmiş zamanın yanında şart çekiminde de kullanıldığını görüyoruz. Bu eklere iyelik kökenli kişi ekleri de denilmektedir {Ergin,1993, 271}.

ET'de kullanılan ikinci tip kişi ekleri şunlardır {Gabain,1995,80}:

I.teklik kişi : -m	< kel-ti-m ; kör-tü-m
II.teklik kişi : -ñ,	< kel-ti-ñ ; kör-tü-ñ
(O.A. -g / -ğ)	< kel-ti-g ; ~kör-tü-g
III.teklik kişi: ø	< kel-ti-ø ; kör-ti-ø
I.çokluk kişi : -mIz, -mUz	< kel-ti-miz ; kör-tü-müz
II.çokluk kişi : -ñIz, -ñUz,	< kel-ti-ñiz ; kör-tü-ñüz
(O.A. -gIz / -gUz)	< kel-ti-giz ; kör-tü-güz
III.çokluk kişi: -IAr	< kel-ti-ler ; kör-ti-ler

KrgT'de kullanılan ikinci tip kişi ekleri şunlardır {Ölmez,1996,44}:

I.teklik kişi : -m
II.teklik kişi : -ñ
Nezaket : -ñız, -ñUz
III.teklik kişi : ø
I.çokluk kişi : -k

II.çokluk kişi : -ñAr, -ñOr

Nezaket : -ñIzdAr, -ñUzdOr

III.çokluk kişi: ø (-ş- ÇE - ø)

Örnekler:

I. teklik kişi:

cazdım < caz-dı-m 'yazdım' (ÇB-2);

oylodum < oylo-du-m 'düşümdüm' (ZZ-1441);

bersem < ber-se-m 'versem' (KK-345);

ölsöm < öl-sö-m 'ölsem' (KK-17).

II. teklik kişi:

cıydıñ < cıy-dı-ñ 'yığıdın' (BB-150);

kuruduñ < kuru-du-ñ 'yok oldun' (ZZ-791);

keldiñ < kel-di-ñ 'geldin' (Z-11);

añdasañız < aña-da-sa-ñız 'anlasınız, anlasan' (ZZ-527).

III. teklik kişi:

caşadı < caş+a-dı 'yaşadı' (CS-512);

berdi < ber-di 'verdi' (ZZ-1248);

körsö < kör-sö 'görse' (KT-397);

içse < iç-se 'içse' (KT-44).

I. çokluk kişi:

oyloduk < oylo-du-k 'düşündük' (Z-180);

kördük < kör-dü-k 'gördük' (ZZ-790);

karasak < kara-sa-k 'baksak' (ZZ-794).

II. çokluk kişi:

bolsoñor < bol-so-ñor 'olsanız' (BT-60);

keldiñizder < kel-di-ñizder 'geldiniz' (ZZ-933).

III. çokluk kişi:

turuşsa < tur-u-ş-sa 'dursalar' (ZZ-420);

körüştü < kör-ü-ş-tü 'gördüler' (ZZ-1619).

3.5.1.1.3. Üçüncü Tipteki Kişi Ekleri

Bu ekler emir ekleridir. Emirde, her şahsın ayrı bir şekil eki olduğu için o şekil ekleri aynı zamanda şahıs da ifade ederler {Ergin,1993, 272}.

ET'deki emir ekleri şunlardır {Gabain,1995,79}:

- I.teklik kişi : -AyIn, -yIn < kel-eyin ; kör-eyin
 II.teklik kişi : -gII, ø < kel-gil ~ kel-ø ; bol-gil ~ bol-ø
 III.teklik kiş : -çUn, zUn < kel-zün ~ kel-çün ; bol-zun ~ bol-çun
 I.çokluk kişi : -AIIIm, -IIIm < kel-elim ; kör-elim
 II.çokluk kişi : -fi, -fiAr < kel-i-fi ~ kel-i-filer; bol-u-fi ~ bol-u-filar
 III.çokluk kişi : -çUn, -zUn, < kel-zün ~ bol-çun
 -zUnIAr < kör-zünler

KrgT'de kullanılan emir eklerini şöyle sıralayabiliriz {Ölmez,1996,44}:

- I.teklik kişi : -Ayn, -yIn, -yUn, -OyUn
 II.teklik kişi : -gIn, -gUn, -kIn, -kUn, ø
 Nezaket : -fiIz, -fiUz
 III.teklik kişi : -sIn, sUn
 I.çokluk kişi : -AIIk, -OIUK, -AII, -OIU, -yII, yIU
 II.çokluk kişi : -gIIA, -gUIA, -kIIA, -kula, külö
 Nezaket : -fiIzdAr, -fiuzdar, -fiüzdör
 III.çokluk kişi: -ş-sIn, -ş-sUn

Örnekler:

I. teklik kişi:

- süylöyün* < süylö-yün 'söyleyeyim' (ZZ-1006);
koyoyun < koy-oyun 'koyayım' (K-471);
kerteyin < kert-eyin 'keseyim' (ZZ-544);
açayın < aç-ayın 'açayım' (K-2).

II. teklik kişi:

- salbagın* < sal-ba-gın 'bırakma' (KK-338);
kurgun < kur-gun 'kur' (AZ-44);
kel < kel-ø (ZZ-288);
körüñüz < kör-ü-fiüz 'görüntüz' (ZZ-1191);

III. teklik kişi:

- korkposun* < kork-po-sun 'korkmasın' (Z-67);
ketsin < ket-sin 'gitsin' (KAYK-17);

tapsın < tap-sın 'bulsun' (KS-109).

I. çokluk kişi:

keleli < kel-eli 'gelelim' (BT-70);

aytalık < aytalık 'söyleyelim' (ZZ-787);

soyolu < soy-olu 'yüzelim, soyalım' (BT-225).

II. çokluk kişi:

casagıla < casa-gıla 'yapınız' (KS-70)

Metnimizde bununla ilgili başka örneğe rastlayamadık.

III. çokluk kişi:

Metnimizde bununla ilgili örneğe rastlayamadık.

3.5.1.2. Şekil ve Zaman Ekleri

Şekil ve zaman ekleri fiil kök veya gövdesinin karşıladığı hareketi şekle ve zamana bağlayan eklerdir. Şekil ifadesi hepsinde, zaman ifadesi ise ancak bir kısmında vardır. Yani şekil ve zaman eklerinin bir kısmı yalnız şekil, bir kısmı ise hem şekil hem de zaman ifade ederler {Ergin,1993,273}.

Nesnelerin yaptıkları hareketler iki çeşittir: Ortaya çıkan veya çıkacak olan hareket, ortaya çıkması tasarlanan hareket. Ortaya çıkan veya çıkacak olan hareketi ifade eden fiil şekillerine bildirme kipleri; tasarlanan hareketleri ifade eden fiillere ise tasarlama kipleri denir {Ergin,1993,273}.

3.5.1.2.1. Bildirme Kipleri

Bildirme kipleri, olumlu veya olumsuz olarak, yapılan veya yapılacak olan hareketleri zaman belirterek haber veren kiplerdir. Bildirme kiplerini yapan şekil ekleri aynı zamanda zaman ekleri durumundadır {Ergin,1993,273}.

3.5.1.2.1.1. Geniş Zaman (Arsar Keler Çak)

Bu ekler hem şekil hem de zaman ifade eden eklerdendir. Şekil olarak bildirme, zaman olarak da geniş zamanı ifade ederler {Ergin,1993,275}.

ET'de geniş zaman eki olarak -Ur, nadiren -Ar, tek tük de Ir; fiil tabanlarının ünlü ile bitmesi halinde -yUr, nadiren -r kullanılmıştır {Gabain,1995,80}. KrgT'deki geniş zaman ekleri ise -Ar, Or ve -r 'dir {Ölmez,1996,45}. Çekimi birinci tip kişi ekleriyle yapılır. Metnimizde daha çok III. teklik kişiyle ilgili örneklere rastladık.

Şeması: Fiil Kökü (FK)veya Gövdesi (FG)+ -Ar, -Or, -r + Kişi Eki(KE)

çabıttar < çabıt+ta-r 'Av arayarak dolaşır' (KT-419);

sayrar < sayra-r 'öter' (ZZ-550);

kubanar < kuban-ar 'sevinir' (ZZ-1182);

çeçermin < çeç-er-min 'çözerim' (KT-607);

koyor < koy-or 'koyar' (KT-169);

orolor < orol-or 'sarılır' (ÇB-404);

küydürör < küy-dür-ör (KT-49).

3.5.1.2.1.1.1. Geniş Zamanın Olumsuzu

Geniş zamanın olumsuzunun metnimizde **-Bas / -BOs** ekleriyle ve sadece III. kişi ile çekim yapıldığını görüyoruz:

Şeması: FK veya FG + -BAs/-BOs + KE

kutkarbas < kutkar-bas-ø 'kurtarmaz' (K-27);

kebelbes < kebel-bes-ø 'sarsılmaz, yıkılmaz' (A-132);

koybos < koy-bos-ø 'koymaz' (ZZ-1633);

külbös < kül-bös-ø 'gülmez' (KAYK-54);

talıkpas < talık-pas-ø 'güçten düşmez' (ZZ-1196);

çıkpas < çık-pas-ø 'çıkılmaz' (ZZ-529).

3.5.1.2.1.2. Şimdiki Zaman (Uçur Çak)

3.5.1.2.1.2.1. Basit Şimdiki Zaman (Cönököy Uçur Çak)

Bu ek de hem şekil hem zaman ifade eden eklerden biridir. Şekil olarak bildirme, zaman olarak da şimdiki zamanı ifade eder {Ergin,1993,279}.

ET'de şimdiki zaman için özel bir ek yoktu. Şimdiki zaman ifadesi geniş zaman ekleriyle sağlanıyordu. Bunun yanında süreklilik ifade eden *yorı-* fiiline geniş zaman eki *-r* 'nin eklenmesiyle de şimdiki zaman anlamı sağlanmıştır {Ergin,1993,280}. Basit şimdiki zaman KrgT'de '*cönököy uçur çak*' olarak adlandırılır. Çekimi fiil kök ya da gövdesine *-A, -O* ve *-y* eklerinden birinin ve uygun kişi ekinin getirilmesiyle yapılır. Çekimde birinci tip kişi ekleri kullanılır.

Şeması: FK veya FG + -A, -O, -y + KE

tabam < tap-a-m 'buluyorum' (ZZ-1441);

beremin < ber-e-min 'veriyorum' (A-63);

- oylonomun* < oylo-n-o-mun 'düşünüyorum' (KK-169);
tölöymün < tölö-y-mün 'ödüyorum' (A-27);
oroñdoysuñ < oroñdo-y-suñ 'hiddetle saldırıyorsun' (A-157);
cürösüñ < cür-ö-süñ 'yürüyorsun' (ZZ-116);
cüröt < cür-ö-t 'yürüyor' (KT-138);
batabız < bat-a-bız 'batıyoruz' (A-12);
bilesiñer < bil-e-sifer 'biliyorsunuz' (KS-143);
ketişet < ket-i-ş-e-t 'gidiyorlar' (A-13).

3.5.1.2.1.2.1. Basit Şimdiki Zamanın Olumsuzu

Basit şimdiki zamanın olumsuzu, fiil kök veya gövdesine ses uyumu kurallarına göre -BA / -BO olumsuzluk ekinin getirilmesiyle ve ardınan -y- şimdiki zaman kipi ve uygun kişi ekinin eklenmesiyle yapılır {Turgunbayev,1996,26}.

Şeması: FK veya FG + -BA /-BO + -y- + KE

- kacıbaymın* < kacı-ba-y-mın 'gevşemiyorum' (CS-5);
keltirbeyt < kel-tir-be-y-t 'getirmiyor' (CS-15);
koyboyt < koy-bo-y-t 'koymuyor' (CS-11);
baspaymın < bas-pa-y-mın 'basmıyorum' (KS-314);
cetpeyt < cet-pe-y-t 'yetmiyor' (KT-155);
tüşpöyt < tüş-pö-y-t 'düşmüyor' (CS-54).

3.5.1.2.1.2.2. Yardımcı Fiillerle Yapılan Şimdiki Zaman (Tataal Uçur Çak)Çekimi:

KrgT.'de birleşik şimdiki zaman, fiil kök veya gövdesine -p veya -A zarf-fiil eki getirilip -A, -O, -y şimdiki zaman ekini ve uygun kişi ekini almış *cat-*, *cür-*, *otur-*, *tur-* yardımcı fiillerinden birinin eklenmesiyle yapılır {Turgunbayev,1996,30}. Çekimi birinci tip kişi ekleriyle yapılır. Metnimizde daha çok III. teklik kişiyle ilgili örneğe rastlayabildik.

Şeması: F veya FG + -A /-p + cat-, cür-, otur-, tur- + -A / -O + KE

- kele catabız* < kel-e cat-a-bız 'geliyoruz' (Z-441);
ketirip catat < ketir-i-p cat-a-t 'götürüyor, uzaklaştırıyor' (ZZ-1670);
colup catat < col-u-p cat-a-t 'yoluyor' (CS-195);
tolup catat < tol-u-p cat-a-t 'doluyor' (A-247);
añdıp cüröt < afdı-p cür-ö-t 'bekliyor' (CS-186);

sabap cüröt < saba-p cür-öt-t 'dövüyor' (BT-190);

alıp turam < al-ı-p tur-a-m 'alıyorum' (A-214);

köçüp turat < köç-ü-p tur-a-t 'göçüyor' (ZZ-37);

tögüp turat < tök-ü-p tur-a-t 'döküyor' (ZZ-1344).

3.5.1.2.1.3. Geçmiş Zaman (Ötkön Çak)

KrgT'de üç tür geçmiş zaman vardır:

3.5.1.2.1.3.1. Görülen Geçmiş Zaman (Cakıncı Aykın Ötkön Çak)

Bu ek de hem şekil hem zaman ifade eden bir ektir. Şekil bakımından bildirme, zaman bakımından görülen geçmiş zamanı ifade eder {Ergin, 282}. Eylemin pek yakında geçtiğini, kesin ve şüphesiz olduğunu bildirir {Turgunbayev,1996,7}.

ET'de görülen geçmiş zaman için **-DI / -DU** ekleri kullanılıyordu {Gabain,1995,80}. Metnimizde de bu ekin **-DI / -DU** olduğunu görüyoruz. Çekimi iyelik kökenli kişi ekleriyle yapılır.

Şeması: **FK veya FG + -DI / -DU + KE**

cazdım < caz-dı-m 'yazdım' (ÇB-2),

kördüm < kör-dü-m 'gördüm' (A-224);

ayttım < ayt-tı-m 'söyledim' (ZZ-343);

uktum < uk-tu-m 'işittim' (CS-153);

cıydıñ < cıy-dı-ñ 'yığdın' (BB-150);

süylödüñ < süylö-dü-ñ 'söyledin' (Z-142);

caşadı < çaşa-dı-ø 'yaladı' (CS-512);

carattı < carat-tı-ø 'yarattı' (K-52);

oyloduk < oylo-du-k 'düşündük' (Z-180);

keldiñizder < kel-di-ñizder 'geldiniz' (ZZ-933);

körüştü < kör-ü-ş-tü 'gördüler' (ZZ-1619).

3.5.1.2.1.3.2. Umumi Görülen Geçmiş Zaman (Calpı Aykın Ötkön Çak)

KrgT'de umumi görülen geçmiş zaman, fiil kök veya gövdesine **-GAn / -GOn** kip ekinin ve uygun kişi ekinin getirilmesiyle yapılır. Eylemin çok önce gerçekleştiğini ve bu eylemin kesin olduğunu anlatır.

Umumi görülen geçmiş zaman ekini almış **cat-, cür-, otur-, tur-** fiilleri, eylemin çok önce ve belli bir süre içerisinde gerçekleştiğini anlatırlar. Yani bu fiiller hem hareket hem süreklilik ifade ederler. Bu fiillerle yapılan umumi görülen geçmiş zaman, anlam

olarak şimdiki zamanın hikâyesini ifade eder {Turgunbayev,1996,14}. Çekimi birinci tip kişi ekleriyle yapılır. Bu çekim şekli de TT'de görülen geçmiş zaman eki ile karşılaşılır.

Şeması: **FK veya FG + -GAn / -GOn + KE**

körgönümün < kör-gön-mün 'gördüm' (A-133);

bergenmin < ber-gen-min 'verdim' (KAYK-31);

körgön < kör-gön 'gördü' (Z-70);

termelgen < termel-gen 'sallandı' (Z-74);

baştağan < baş+ta-gan 'başladı' (KC-18).

Bunun yanı sıra metnimizde daha önce gramer kitaplarında rastlamadığımız bir ekle de karşılaştık. Anlam olarak TT'deki belirsiz geçmiş zamanın hikâyesini ifade eden bu ek **-gAnI / -gOnU** şeklinde kullanılmıştır.

bolgonu < bol-gonu 'olmuştu' (K-86);

kongonu < kon-gonu 'konmuştu' (K-88);

barganı < bar-ganı 'gitmişti' (B-81);

kılğanı < kıl-ganı 'yapmıştı' (K-90);

kazıp kalğanı < kaz-ı-p kal-ganı 'kazmıştı' (B-82).

3.5.1.2.1.3.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman (Kapıskı Ötkön Çak)

Bu ek ET'de **-mİş** şeklinde sadece düz ünlülü olarak kullanılmış ve kişi zamirleriyle çekimlenmiştir {Gabain,1995,81}. KrgT'de fiil kök veya gövdesinin sonuna uygun kişi ekini almış **-(I)-ptİr / -(U)-ptUr** kip ekinin getirilmesiyle yapılır.

Öğrenilen geçmiş zaman, geçmişte uzun süre içinde gerçekleşmiş, anlatanın konuştuğu an aklına geldiği veya başkalarından öğrendiğini, anlatan için beklenmedik bir haber olduğunu anlatır. **cat-, cür-, otur-, tur-** fiilleriyle yapılan öğrenilen geçmiş zaman, anlam olarak şimdiki zamanın rivayetini ifade eder {Turgunbayev,1996,23}.

Şeması: **FK veya FG + -(I)-ptİr / -(U)-ptUr + KE**

sozuptur < soz-u-ptur 'uzatmış' (KS-297);

sabaptur < saba-ptır 'dövmüş' (KS-165);

deptir < de-ptır 'demiş' (KS-242).

Metnimizde **-ptİr / -ptUr** ekindeki **-tİr / -tUr** 'ün düşmüş' olarak kullanıldığını görüyoruz:

colugupmun < coluk-u-p-mun 'karşılaşmışım' (A-38);

- kalıpmın* < kal-ı-p-mın 'kalmışım' (A-21);
barıpmın < bar-ı-p-mın 'gitmişim' (B-15);
sıyıpmin < sıy-ı-p-mın 'kırmışım' (B-29).

3.5.1.2.1.4. Gelecek Zaman (Keler Çak)

ET'de gelecek zaman için **-DAÇI, -Gay,-çI** ekleri kullanılmıştır {Gabain,1995,81-82}. KrgT'de fiil kök veya gövdesine **-A, -O, -y** kip eklerinden birinin ve uygun kişi ekinin getirilmesiyle yapılır. Eylemin gelecekte kesin gerçekleşeceğini anlatır. **-A, -O, -y** kip eklerini almış **cat-, cür-, otur-, tur-** fiilleri, önündeki sözcük bulunma durum ekini almışsa şimdiki zaman anlamını, eğer yönelme durum ekini almışsa gelecek zaman anlamını ifade eder.

Gelecek zaman ve basit şimdiki zaman şekil olarak aynı eklerle oluşturulduğu için birbirine çok benzemektedir. Onları sadece cümle içinde geçen bazı unsurlara göre ayırt edebiliriz {Turgunbayev,1996,35}.

Şeması: **FK veya FG + -A, -O, -y + KE**

- cetesin* < cet-e-sin 'ereceksin' (B-182);
netesin < ne et-e-sin 'ne yapacaksın' (B-181).

Metnimizde bu çekimle ilgili başka örneğe rastlayamadık.

3.5.1.2.2. Tasarlama Kipleri

3.5.1.2.2.1. Emir Ekleri

Emir ekleriyle ilgili bilgiler ve birtakım örnekler şahıs ekleri anlatılırken verilmişti. Burada bilgileri tekrarlamak yerine değişik örnekler vermekle yetineceğiz.

I. teklik kişi:

- camayın* < cama-yın 'yamayayım' (ZZ-1058);
çerteyin < çert-eyin 'fiske vurayım' (ZZ-546);
oyloyun < oylo-yun 'düşüneyim' (K-266);
ötköröyün < ötkör-öyün 'geçireyim' (K-323);

II. teklik kişi:

- saktayın* < sakta-gın 'sakla, koru' (KK-91);
tüşürbö < tüşür-bö-ø 'düşürme' (KK-339);
üyrönböñüz < üyrön-bö-ñüz 'öğrenmeyiniz' (ZZ-931);
kaltırbañız < kaltır-ba-ñız 'bırakmayınız' (ZZ-926);

III. teklik kişi:

körsötpösün < körsöt-pö-sün 'göstermesin' (A-231);

oñbosun < oñ-bo-sun 'düzelmesin' (CS-294);

bersin < ber-sin 'versin' (Z-305);

cuubasin < cuu-ba-sın 'yıkamasın' (ÇB-356);

I. çokluk kişi:

tileyli < tile-yli 'dileyelim' (ZZ-673);

şükür kılalı < şükür kıl-alı 'şükredelim' (KK-375);

turalık < tur-alık 'duralım' (K-469);

tınalık < tın al-alık 'dinlenelim' (K-459);

ölölük < öl-ölük 'ölelim' (KS-362);

II. çokluk kişi:

casagıla < casa-gıla 'yapınız' (KS-70);

Metnimizde başka örneğe rastlayamadık.

III. çokluk kişi:

Bununla ilgili metnimizde herhangi bir örneğe rastlayamadık.

3.5.1.2.2.2. Şart Eki

Bu ek sadece şekil ifade eden bir ektir. Bu kipte fiil şarta bağlandığı için hiçbir hüküm ifade etmez; hiçbir dilek, temenni, zorlama anlatmaz. Sadece isteksiz soyut bir tasarlama ifade eder {Ergin,1993,292}.

ET'de **-sAr** şeklinde kullanılmıştır. Köktürkçe döneminde zamir kullanılmadan çekim yapılmıştır (Ol yirgerü barsar türk bodun ölteçi sen). Kişi ifadesi ana cümle yüklemine belirtilmiştir. Uygur döneminde zamirlerle çekimlenmeye başlamıştır.

Metnimizde şart eki **-sA / -sO** şeklindedir. İyelik kökenli kişi ekleriyle çekimlenmiştir.

Şeması: **FK veya FG + -sA / -sO + KE**

I. teklik kişi:

oltursam < oltur-sa-m 'otursam' (A-281);

bolcosom < bolco-so-m 'tahmin etsem' (CS-62);

ölsöm < öl-sö-m 'ölsem' (KK-17);

II. teklik kişi:

tartsañ < tart-sa-ñ 'ölçsen, çeksen' (KC-168);

keçseñ < keç-se-ñ 'geçsen' (CS-300);

oylosoñ < oylo-so-ñ 'düşünsen' (ZZ-272);

körsöñ < kör-sö-ñ 'görsen' (ZZ-1322);

tıñdasañız < tıñda-sa-ñız 'düzenleseniz, düzenlesen' (ZZ-308);

körsöñüz < kör-sö-ñüz 'görseniz, görsen' (KT-258);

oylosoñuz < oylo-so-ñuz 'düşünseniz, düşünsen' (ZZ-742);

ceseñiz < ce-se-ñiz 'yeseniz' (ÇB-196).

III. teklik kişi:

kubansa < kuban-sa 'sevinse' (ZZ-89);

tepse < tep-se 'vursa, tepse' (K-39);

toyso < toy-so 'doysa' (ZZ-608);

bütsö < bit-se 'bitse' (CS-9).

I. çokluk kişi:

surasak < sura-sa-k 'sorsak' (Z-227);

iş kilsak < iş kıl-sa-k 'iş yapsak' (ZZ-1200);

ayta bersek < ayt-a ber-se-k 'söylesek' (Z-2).

II. çokluk kişi:

bolsoñor < bol-so-ñor 'olsanız' (BT-60)

Metnimizde bununla ilgili başka örneğe rastlayamadık.

III. çokluk kişi:

turuşsa < tur-u-ş-sa 'dursalar' (ZZ-420)

Metnimizde başka örneğe rastlayamadık.

3.5.1.2.2.3. Gereklilik Çekimi

KrgT'de gereklilik kipini karşılayan herhangi bir gramatikal ek yoktur. Gramer kitaplarında böyle bir eke rastlayamadık. Gereklilik ifadesi fiilin mastar şekline 'kerek' kelimesinin getirilmesiyle karşılanır. Metnimizde bununla ilgili sadece bir örneğe rastlayabildik.

aytsam kerek < ayt-sa-m kerek 'söylemeliyim' (ZZ-538).

3.5.1.2.2.4. İstek Eki

Metnimizde bununla ilgili örneğe rastlayamadık.

3.5.1.2.3. İsim Fiili

Bütün isim ve fiil şekillerinin sonuna gelerek onlardan birleşik fiiller yaptığı için ana yardımcı fiil, isimleri fiilleştirdiği için de isim fiili dediğimiz *i-* fiilinin tek başına kök olarak kesin ve belirli bir anlamı yoktur. Hiçbir yapım ekini almaz, hiçbir isim veya fiil gövdesi meydana getirmez. Sadece yanına geldiği isim veya fiil şekli ile birlikte açık bir anlam kazanır {Ergin,1993,297}.

i- fiilinin dört çekim şekli, dört kipi vardır:

- 1) Bildirme (Şimdiki Zaman ve Geniş Zaman),
- 2) Görülen Geçmiş Zaman,
- 3) Öğrenilen Geçmiş Zaman,
- 4) Şart Çekimi.

i- fiili ET'de *er-* şeklinde idi. Normal bir yardımcı fiil olan ve bütün kipleri bulunan *er-* fiilinin BT'ye geçerken *r* 'si düşmüş, *e>i* değişmesi ile ünlüsü de değişmiş ve *i-* şekli ortaya çıkmıştır {Ergin,1993,299}. ET'de kullanımına örnek verecek olursak:

kanta ermiş < kanta er-miş-ø 'nerede imiş'

bilge kağan ermiş < bilge kağan er-miş-ø 'bilgili kağan imiş'

ölteçi ertigiz < öl-teçi er-ti-giz 'ölecektiniz'

ögirür men erser < ögir-ür men er-ser-ø 'sevinirsem'

kağan erür men < kağan er-ür men 'kağanım'

Metnimizde *i-* fiili *e-* şeklindedir. ET'deki *er-* fiili, KrgT'ye geçerken sadece /r/ ünlüsü düşmüştür. BT'de olduğu gibi /e/>/i/ değişimi olmamıştır. Ayrıca *e-* fiilinin ET'de olduğu gibi isimleri fiilleştirme, fiilleri birleşik çekime sokma gibi özelliklerini de görüyoruz.

İsim Fiilinin çekimi

Şeması: İsim (İ) + e- + Kip Eki (KE) + KE

köp eken < köp e-ken 'çok imiş' (K-394);

asil eken < asil e-ken 'asil imiş' (BB-31);

naadan ekenmin < naadan e-ken-min 'cahil imişim' (ÖC-5);

baş ele < baş e-le 'baş, önder idi' (BB-2);

uşu ele < uşu e-le 'bu idi' (BB-7).

Bildirme çekiminde e- fiili düşer, şahıs ekleri doğrudan isme eklenir. er-fiili ET'de geniş zaman eki -ür 'le birlikte kullanılarak bildirme görevi görüyordu:

Şeması: İ. + erür + Zamir (Z)

men erür men 'benim'

kağan erür men 'kağanım'

Ancak daha ET'de erür 'ler düşerek ismin üzerine doğrudan zamir eklenmesiyle bildirme çekimi yapılmıştır.

Şeması : İ + Z

men men 'benim'

bilge ol 'bilgedir'

Bunun yanında III. kişilerde er- fiilinin yerine tur- fiilinin de kullanıldığını görüyoruz {Ergin,1993,299}:

Şeması: İ + turur + ol ~ İ + turur

bilge turur ol 'bilgedir'

yigit turur ol 'yiğittir'

Metnimizde bildirme çekiminin İ + KE şemasına göre yapıldığını görüyoruz:

ümütkerbiz < ümütker+biz 'ümitliyiz' (Z-8);

kerektir < kerek+tir 'gerektir' (ZZ-836);

börüsün < börü+sün 'kurtsun' (CS-272);

balamın < bala+mın 'çocuğum' (KS-1).

Metnimizde e- fiilinin olumsuzunun emes 'le yapıldığını görüyoruz:

kem emes < kem e-mes 'eksik, az değil' (K-41);

söz emes < söz e-mes 'söz değil' (Z-293);

iş emes < iş e-mes 'iş değil' (Z-374).

Birleşik Fiil Çekimlerinde Kullanılışı :

Şeması: FK veya FG + KE + e- + Tarz Eki (TE) + KE

Geniş Zamanın Hikâyesi:

aytar ele < ayt-ar e-le 'söyler idi' (CS-163);

körör edi < kör-ör e-di 'görür idi' (ZZ-514);

Belirli Geçmiş Zamanın Hikâyesi:

kaldı ele < kal-dı e-le-ø 'kaldı idi' (AZ-38);

salat ele < sal-a-t e-le-ø 'ZZ-1689);

Şimdiki Zamanın Hikâyesi: Fonksiyon olarak burada geniş zamanı ifade etmiştir.

terdiret ele < terdir-e-t e-le-ø 'toplatır idi' (ZZ-1687);

kılat eken < kıl-a-t e-ken-ø 'yapar imiş' (ZZ-1674).

3.6. SIFAT FİLLER

Partisipler, nesnelere hareket vasıflarını karşılayan fiil şekilleridir. Fiil kök veya gövdelerine partisip ekleri getirmek suretiyle yapılır. Partisip ekleri bir yandan zaman ve hareket, öte yandan isim yapma fonksiyonları ile çekim eki yapım eki arasında bir yer tuta, fiilden ad yapma eklerine çok yaklaşan fiil işletme ekleridir. Asıl fonksiyonları geçici hareket isimleri yapmaktır. Ancak bazan yapım eki gibi kullanılıp kalıcı isimle yapabilmekte, diğer taraftan arkasına şahıs ekleri alarak fiil çekimini kuran şekil ve zaman eki durumuna geçebilmektedirler {Ergin,1993, 315}.

3.6.1. -GAn / -GOn

ET'de -GAn şeklinde olan bu ek {Ergin,1993,316}, metnimizde ses uyumlarının etkisiyle -GAN/-GON şeklinde kullanılmıştır. Geniş zaman partisibi yapmak için en çok kullanılan ektir{Ergin,1993,316}.Ekin metnimizde kullanımında ünlü ve ünsüz uyumu hakimdir.

Buuday salgan kalbırday 'Buğday salan kalbur gibi' (ZZ-1345);

Erin bilgen katındar 'Erkeğini bilen kadınlar' (ZZ-1333);

Ete tiygen kamçıday 'Ete değen kamçı gibi' (ZZ-1082);

Cakşı bolgon adamga 'İyi olan adama' (ZZ-1540);

Körgön közü cumular 'Gören gözü yumulur' (KT-121);

Uçkan kuştay zıpıldap 'Uçan kuş gibi hızlı hareket edip' (A-178);

Ötkön adam körör dep 'Geçen adam görür deyip' (KK-100);

Köböydün sökkön tiline 'Köböy'ün söven diline' (KS-288).

3.6.2. -mİş / -mUş

ET'de -mİş olan bu ek için {Ergin, 317}, metnimizde fazla örneğe rastlayamadık.

Adamga köp kılmış 'İnsana çok ettiği' (CS-192);

Cindi suunun turmuşun 'Cindi Suu'yun durduğunu' (CS-198).

3.6.3. -Ar / -Or

ET'de **-Ar** şeklinde kullanılan bu eke {Gabain,1995,80}, metnimizde sadece bir örnekte rastladık.

Kızmatıñdı bilerge 'Hizmetini bilire' (ZZ-1372).

3.6.4. -BAs / -BOs

ET'de **-mAz** şeklinde olan bu ek {Ergin,1993,318}, metnimizde **-BAs / -BOs** şeklinde kullanılmıştır.

Adam aşpas biyikter 'İnsan boyunu geçmez, geçmeyen yükseklikler' (KT-403);

Sanaaga kelbes iş boldu 'Akla gelmeyen, gelmez iş oldu' (Z-122);

Bolbos işke asılba 'Olmaz işe asılma' (ZZ-1426).

3.7. ZARF FİİLLER

Gerundiumlar, fiil çekimleri gibi zamana, şekle ve sahsa bağlanmadan hareket ifade eden fiil şekilleridir. Bunun için gerundiumlar fiillerin zarf şeklidir ve zarf-fiil olarak da adlandırılır.

Gerundiumlar ya tek başlarına zarf şeklinde kullanılırlar ya da yardımcı fiillerin önüne gelerek birleşik fiil yaparlar. Birleşik fiillerde daima ünlü gerundium kullanılır. Gerundiumlar, fiil kök veya gövdelerine gerundium ekleri getirilerek yapılırlar {Ergin,1993, 319-320}.

3.7.1. -p

ET'de **-p** olarak ve ünlü uyumuna uygun bağlayıcı ünlüyle kullanılan bu ek {Gabain,1995, 84} metnimizde de **-p** şeklindedir. Bu ek genellikle eylemin belirttiği bir işi başka bir eyleme ağılar ve iki işin birbiri ardınca aynı zamanda yapıldığını gösterir {Hengirmen,1995, 255}. Bununla ilgili metnimizde geçen örnekler şunlardır:

kakıldap < kakıl-da-p 'durmayıp' (ÇB-77);

cakındap < cakın+da-p 'yakınlaşıp' (A-77);

dep < de-p 'deyip' (ZZ-911);

çagırıp < çağır-ı-p 'çağırıp' (ÇB-78);

tegeretip < tegeret-i-p 'döndürüp' (A-281);

oylop < oylo-p 'düşünüp' (ZZ-270);

kökölöp < kökölö-p 'göğe yükselip' (KT-236);

3.7.2. -GAnça /-GOnço

ET'de -gInça , -kInça olarak kullanılan bu ek {Gabain,1995,87}, KrgT'de ses uyumlarının güçlü olması sebebiyle çok şekilli olarak kullanılmaktadır. Bu ek '-inca, -dığı müddetçe ve -incaya kadar' anlamlarına gelen cümle belirleyicisi olarak görev yapar {Gabain,1995, 87}. Bu ekle ilgili metnimizde fazla örneğe rastlayamadık.

karıgança < karı-gança 'yaşlanınca' (ZZ-1196);

kelgençe < kel-geñçe 'gelince' (ZZ-894).

3.5.3.3. -GAndA / -GOnDO

Birleşik bir ek olan -GAndA / -GOnDO (-GAn+dA / -GOn+dO) bu ek ana cümledeki iş veya hareketin zamanını bildirir.

çikkanda < çık-kanda 'çıkınca, çıktığında' (ÇB-396);

ayıkkanda < ayık-kanda 'ayıkınca' (KK-359);

tepkende < tep-kende 'tepince' (K-33);

celikkende < celik-kende 'çoşunca' (ZZ-1410);

ötköndö < öt-köndö 'geçince' (CS-139);

barganda < bar-ganda 'gidince' (KK-145);

kirgende < kir-gende 'girince' (KT-36);

tolgondo < tol-gondo 'dolunca' (ÇB-205);

süylögöndö < süylö-göndö 'söyleyince' (ZZ-176).

3.7.4. -ArdA / -Ordo

Metnimizde de bu ekle ilgili sadece bir örneğe rastlayabildik.

keterde < ket-erde 'gidince' (ZZ-1516).

3.7.5. -BAy / -BOy

ET'de bu ek yerine -mAdI / -mAtI, -mAdIn / -mAtIn eki kullanılmıştır. -p zarf-fiil ekinin olumsuzudur {Gabain,1995, 87}. Metnimizde -p zarf-fiilinin olumsuzunun -BAy / -BOy ile yapıldığını görüyoruz. TT'deki -mAdAn ekiyle aynı fonksiyona sahiptir.

kaçbay < kaç-bay 'kaçmadan' (ZZ-1349);

bilbey < bil-bey 'bilmeden' (ZZ-1628);

oyloboy < oylo-boy 'düşünmeden' (Z-54);

körsötböy < körsöt-böy 'göstermeden' (ZZ-1248);

çıkpay < çık-pay 'çıkmadan' (ZZ-1587);

- içpey* < iç-pey 'içmeden' (ZZ-613);
oylotpoy < oylo-t-poy 'düşündürmeden' (ZZ-443);
önükpöy < önük-pöy 'büyümeden' (KT-220).

3.7.6. -BAstAn / -BOstOn

ET'de bu ek kullanılmamıştır. Bunun yerine **-mAdI /-mAtI, -mAdIn / -mAtIn** ekleri kullanılmıştır. Bu ek de **-mAdAn** zarf-fiil ekiyle aynı fonksiyona sahiptir.

- barastan* < bar-bastan 'gitmeden' (CS-151);
cazbastan < caz-bastan 'hedefi şaşırmadan' (ZZ-1117);
debesten < de-besten 'demeden' (KS-265);
bilgizbesten < bil-giz-besen 'bildirmeden' (KS-253);
ölböstön < öl-böstön 'ölmeden' (ZZ-640);
bakpastan < bak-pastan 'bakmadan' (KT-380);
ayıkpastan < ayık-pastan 'ayıkmadan' (A-227);
cetpesten < cet-pesten 'ulaşmadan' (CS-23).

3.8. EDATLAR

Edatlar anlamları olmayan, sadece gramer görevleri olan kelimelerdir. Anamlı kelimelerle birlik kullanılırken bir dereceye kadar anlam kazanır, böylece bir gramer vazifesi yapacak duruma gelirler.

Edatlar, birlikte kullanıldıkları kelimelerin, kelime gruplarının ve cümlelerin kullanışlarına ve ifade kabiliyetlerine yardım ederler. Bu bakımdan isim ve fiillere asıl kelimeler, edatlara ise yardımcı kelimeler denir {Ergin,1993,328-329}.

Metnimizde geçen edatları şöyle sıralayabiliriz:

menen:

- Carga urup şar menen* 'Uçuruma vurup heyecanla' (CS-289);
Añız menen aldırđı 'Gönül okşamasıyla aldırđı' (BT-128).

DAy / DOy:

Aslında çekim edatı olan DAy / DOy metnimizdeki örneklerde ve çağdaş KrgT'de ekleşmiştir. Bununla ilgili bilgiler İsimden İsim Yapma bölümünde verilmiştir. (s.25).

üçün:

- Kuday üçün duba ber* ' Allah için dua et' (KK-357).

dep:

Şanabattı salar dep 'Kümbet yapacak diye' (KK-98);

Tersik alıp keter dep 'İltihaplanır diye' (KK-236);

Bolobu dep bolcosom 'Olur mu diye düşünsem' (KT-602).

sıyaktuu:

Bul sıyaktuu şoru bar 'Buna benzer felaketi var' (K-62).

közdöy:

Üyün közdöy cönödü 'Evine doğru yöneldi' (B-265).

Kızılın asmandı közdöy taptagan 'Dövülmüş buğdayını göğe doğru doldurdu'(B-244).

kiyin:

Şondon kiyin cılıştap 'Ondan sonra yavaş yavaş' (KK-244).

soñ:

Bilim tapsam mindan soñ 'Bilimle uğraşsam bundan sonra' (KT-608);

Kıyamət cuuk kelgen soñ 'Kıyamet yakın geldikten sonra' (KT-610);

Ay menen kün ölgön soñ 'Ay ile güneş öldükten sonra' (KT-612);

Cerge künöo tolgon soñ 'Yere günah dolduktan sonra' (KT-612);

Attamp şeyit bolgon soñ 'Ata binip şehit olduktan sonra' (BB-40).

3.9. ÜNLEMLER

Konuşanın korku, sevinç, acıma, şaşkınlık gibi her türlü duygu ve heyecanını etkili ve kısa bir biçimde anlatmaya, seslenmeye, çağırmaya yarayan kelime veya kelimelere ünlem denir {Korkmaz,1992,157}. Birçokları tarafından edatlar içerisinde incelenen ünlemleri, edatlardan ayrı incelemeyi uygun gördük. Daha önce edatları tek başlarına anlamları olmayan sadece görevli kelimeler şeklinde tanımlamıştık. Ancak ünlemleri anlamsız kelimeler kategorisine koyamayız. Çünkü en küçük bir A!, Ah! bile bizlere çeşitli duygulanmalar ve anlamlar verebilmekte. Bu bakımdan ünlemleri edatlardan ayrı olarak incelemek bizce en uygun olanı {Akalin, Gramer sorunları toplantısı, Nisan 1998}.

ET'deki ünlemler a (emgek+e 'ey sıkıntı'), ya (cümle başlatıcı olarak: ya 'haydi'), ay (ay yekler+e 'ey siz şeytanlar') şeklinde kullanılmıştır {Gabain, 104}. Metnimizdeki ünlemleri ise şöyle sıralayabiliriz:

o: *O, süyünçü--süyünçü!* 'Hey, müjde, müjde!' (B-700).

- a:** *Asmandagi umay-a* 'Gökteki umay ey' (K-393);
Calgız özü kудay-a 'Tek kendisi Allah ey' (K-395);
Kasiyet dalay-a 'İyi sıfatları çok ey' (K-397).
- ay:** *Kayır kılgin kудay ay* 'Hayır kıl Allah ey' (KK-62);
Oşolordun kудay ay 'Onların Allah ey' (KK-131);
Cagalmayım, kırgıy ay 'Cagalmayım, kırgıy ey' (K-337);
Akırında çirkin ay 'Sonunda pişman oldum ey' (A-31).

3.10. FİİLLERDE SORU EKİ

KrgT'de fiillerin soru şekli, isimlerde olduğu gibi ötümlü ünsüzlerden sonra **-bI /-bU**; ötümsüz ünsüzlerden sonra ise **-pI / -pU** ile yapılır. Ünlü ve ünsüz uyumu hakimdir.

- tındıbı* < tın-dı-bı 'rahatladı mı' (BB-12);
bildinbi < bil-di-ñ-bi 'anladın mı' (KS-125);
bolobu < bol-o-bu 'olur mu' (ZZ-1551);
cürböybü < cür-bö-y-bü 'yürümüyor mu' (KK-364);
koybospu < koy-bos-pu 'koymaz mı' (KAYK-43).

Soru eki bazen **eken** sözüyle birleşerek '**beken**' şeklini alır.

- keçer beken* < keç-er-bi e-ken 'bağışlar mıymış' (ZZ-675);
kılar beken < kıl-ar-bı e-ken 'eder mi' (ZZ-1053).

Metnimizde ayrıca gramer kitaplarında pek rastlamadığımız, anlam olarak bir şeyi yapmayı istemeyi soru yoluyla ifade etme özelliğine rastladık. Yani yemek yemeyi istiyoruz, ancak 'yiyelim' yerine 'yesek mi acaba' diye bir ifade tarzını tercih ediyoruz. Bu anlam **-çI** ekiyle sağlanmaktadır.

- uçsakçı* < uç-sa-k-çı 'uçsak mı: uçalım' (B-111);
kelsekçi < kel-se-k-çi 'gelsek mi: gelelim' (B-114);
kılsakçı < kıl-sa-k-çı 'yapsak mı: yapalım' (B-110).

3.11. BAĞLAÇLAR

Eş görevli sözcükleri, sözcük öbeklerini ve cümleleri birbirine bağlayan sözcüklere bağlaç denir. Türkçenin yapısı genellikle kısa cümlelerle anlatıma uygundur. Bu nedenle bağlaç olarak kullanılan sözcüklerin sayısı sınırlıdır {Hengirmen,1995,175}. Bağlaçların çoğu Türkçeye sonradan ve yabancı dillerin tesiri ile girmiştir {Ergin,1993,332}.

ET'de kullanılan tek bağlaç **takı** 'dır' {Ergin,1993,333}. Metnimizde kullanılan bağlaçlar ise şunlardır:

menen:

İriñ menen kan agıp 'İrin ile kan akıp' (KK-30);

Kazak menen kalmakka 'Kazak ile Kalmuk'a' (KT-451);

Maral menen bugusun 'Maral ile bugusunu' (KT-468);

Köktöm menen küzündö 'İlkbahar ile güzün' (CS-243);

Arkar menen kabı bar 'Kalın ip ile çuvalı var' (ÇB-112).

da:

Metnimizde sadece **da** şeklindedir. **de** 'li şekli yoktur.

Cöö keçsen da ölbössüñ 'Yaya geçsen de ölmezsın' (CS-300);

Bu da kelsin dep ayttı 'Bu da gelsin deyip söyledi' (BT-23);

Altın, kümüş berse da 'Altın, gümüş verse de' (CS-295).

dağı:

Artık dağı ak kodol 'Ayrıca da ak kodol' (KT-306);

Ölsöm dağı kagazda 'Ölsem de kâğıtta' (KK-368);

Calbırağı dağı bar 'Yaprağı da var' (ÇB-325).

meyli...meyli:

Meyli cigit, meyli kız 'İster delikanlı, ister kız' (KC-141).

M E T İ N

KIZ - CİGİT

- Kız cetige kelgende,
Enesin koşot cergege.
Oynogonu kurçak,
Kızıgıp turat kılçaktap
5 Kızıl-tazıl nersege...
Segizinde sekelek,
İrkın başka bölgöntü.
Toguzunda tolgonot,
Oygo tüşüp ar neme.
10 Debilgelep sermelep,
Cakındaşat küzgülö.
On çaşında obozgo
Oyun cakka umtulup,
Köfütül koyot komuzga.
15 On birinde oolugup,
Köñüldönöt abıdan
Oyun menen külkügö.
Kıyal kütö baştagan,
On ekige kelgende
20 Kız-kelinge cakındap,
Erteli keç örgödö.
On üç çaşta oylonboyt,
Teñtuşunan öfğönü.
Buladay bolup bulayıp,
25 Ay tamagı kılayıp,
On dört çaşta kız bala,
Totu kuştay bulaktayt.
Tolukşugan tuğan ay,
On beş çaşka kelgende
30 Oy tilegi süygöndö.
Çolpondoy cüzül çarkırap,
Kızgaldaktay kılaktap,
Kızıl alma anarday.
Cigit ıntık zarlanıp,
35 Cetbedim dep ardanıp.
Aşık bolçu ar kaçan
Kündüz-tünü kakşagan,
Kızıl öfñü samanday.
On altıga kelgende
40 Tırüü emes ölgöndör,
Cüzün körüp talganday.
Cigit tügül karı da,
Cıtına çafıkap barganday.
On cetige kelgende
45 Cangan carık panarday.
Oyundun küllü bolgondo,
Korozdonup koykoygon,

KIZ - YİĞİT

- Kız yedi yaşına geldiğinde
Annesini kendisiyle özdeşleştirir.
Oynadığı oyuncak bebeği,
Merak eder arkasına çevirip
Rengarenk olan her nesneye...
Sekizinde genç kızın,
Mutluluğunu paylaşması başkadır.
Dokuzunda yerinde dönüp durur,
Aklına gelir her şey.
Gayret göstererek ele geçirip,
Yakınlaşır aynaya.
On yaşında sese
Oyun tarafına yönelip,
Gönül verir kopuza.
On birinde heyecanlanıp,
Pek arzulanır
Oyun ile gülmeğe.
Hayallemeğe başladı,
On ikiye geldiğinde
Kız geline yaklaşıp,
Gece gündüz düğünde.
On üç yaşında düşünmez,
Yaşıtından başkasını.
Lif gibi uzayıp,
Bayaz gerdanı ortaya çıkıp,
On dört yaşında kız çocuk,
Papağan gibi salınır.
Tam olarak doğan ay,
On beş yaşına geldiğinde
Hep isteği sevilisinde.
Çoban yıldızı gibi yüzü parlar,
Gelincik gibi sallanır,
Kızıl elma, nar gibidir.
Delikanlı acı acı ağlar,
Ulaşamadım deyip utanır.
Aşık olurdu her zaman
Gündüz gece ağlayan,
Kırmızı yüzü saman gibi sarıdır.
On altıya geldiğinde
Diri değil ölenler,
Yüzünü görüp donakalmış gibidir.
Delikanlı değil yaşlısı da,
Kokusunu arzulayıp gitmiş gibidir.
On yediye geldiğinde
Parlayan aydınlık fener gibidir.
Aklının çiçeği olgunlaştığında,
Kendini beğenip zarif görünen,

- Terektey bolup tefiselip,
Çırpığı altın çınarday.
- 50 İrgayday bolup ırgalıp,
Körkün körsö tañdanıp,
Bulastay basıp buralıp,
Eptelişip kınalıp
Süylögöndö coodurap,
- 55 Söölötü tuygan tınarday,
Catsa, tursa oynanan,
Süygön carın çıkarbay.
Tazalığı canda çok,
Ar kim körsö kumarday.
- 60 Beti kızıl, eti ak,
Közü cangan şam çırak.
Külük attın moynuna
Tagıp koygon tumarday.
Körbösö cigit efigirep
- 65 Mas sıyaktuu zefigirep,
Bir münötkö turalbay
Erksiz ketet künöögö
İktıyarı suralbay.
Küyöösünö kelgende,
- 70 Taanıbagan cat elde
Bende bolup caldırıp,
Üydön karış çıgalbay,
Eske tüşüp kız çağı
Esten ketpey baştağı.
- 75 El bilet dep kaltırıp,
Erikkenin cazalbay,
Torgo tüşkön kuşka okşop,
Cetim kalgan kızga okşop.
Butka kişen tüşkönsüp,
- 80 Karış cerden basalbay,
Kün tündürtüp tün bolup,
Üydön çıkpay dım bolup
Bir da köönün açalbay.
Çakşı bolso küyöösü,
- 85 Calpı baarı bülösü,
El şatırıp üyündö
Erteli-keç bazarday.
Caman bolso tiygeni
Örttöy içi küygönü,
- 90 Kayğıdan cürök çer bolup,
Öpkö köön kazanday.
- Ulutunup, üşkürtüp,
Közdön çaşın basalbay,
Oyun, külkü cogolup,
- 95 Zarlangan ünü azanday.

Kavak gibi sallanıp,
Ufak dalı altın çınar gibidir.
Kuş kirazı gibi olup sallanır,
Güzelliğini görünce sallanır,
Hayalet gibi basıp dolaşır,
Ustalaşıp güzel giyinir
Konuşurken gözleri parlar,
Endamı avı sezmiş tınar gibi,
Yatsa da kalksa da aklından,
Sevgili yarını çıkarmaz.
Temizliği canda olmayan,
Kimi görse aşık gibidir.
Yüzü kırmızı teni beyaz,
Gözü parlak mumdur.
Koşu atının boynuna
Takılmış muska gibidir.
Görmese delikanlı acı acı ağlar
Sarhoş gibi kendinden geçip,
Bir dakika ayakta duramadan
İradesiz gider günaha
İradesine hakim olamadan.
Kocasına gelince,
Tanımayan başka ilde
Köle gibi muhtaç olup,
Evden bir adım çıkamadan,
Aklına gelip kızlık dönemi
Aklından gitmez baştaki.
Halk bilir deyip titreyip,
Özlemine gidermediği için,
Tuzağa düşen kuşa benzer,
Yetim kalan kıza benzer.
Ayağa köstek düşmüş gibi olur,
Bir adım yürümeden,
Gün batıp gece olur,
Evden çıkmadığı için sessiz olup
Bir daha gönlünü sevindiremez.
Güzel ola damadı,
Bütün aile efradı
Halk eğlenir evinde
Sabah akşam pazar gibi.
Kötü olsa evlendiği koca
Ateş gibi içi yandı (demek)
Kederden yürek şişip
Üzgün gönül kazan gibi

İç çekip, hırıltılı nefes verip,
Gözden yaşını durduramadan
Eğlence, gülüş yok olup,
Acı acı ağlayan sesi ezan gibi.

- Kızdın köbü calgama
 Kız sıyağı tışınday
 Cüzdön biri çaldan cuuk,
 Ömürü ötkön kısılbay.
 100Kim künökör tekşersefi,
 Kızdar kalbayt cışılbay.
 Azgırmayın koybogon
 Kızdı cigit tuşunday.
 Alıp tüşöt asmandan
 105Ak karçıga kuşunday.
 Cüzdön biri esen soo
 Erge ketet buzulbay.
 Buzulbastın ömürü
 Ötkön altın buusuday
 110Aldangandin ömürü
 Ötör soğuş çuusunday.
 Kız cigitke teñ kesir
 Arampoşduk kızılday
 Odarılbas caş bolbos,
 115Ustaranın mizindey.
 Arampoşduk, aldamçı
 Azezildin tuusunday.
 Acıraşıp ketken soñ
 Kışkı çilde suusunday,
 120Aldanbagan kız-cigit,
 Adam ceñgis coosunday.
 Cıldızı carık ömürü
 Carıkrakan ay, kündöy.
 Tazalıkta kız cigit
 125Aydıñ köldün özöndöy.
 Başkanın beyli kandayça
 Menin oyum uşunday.
 Kız, cigitke birdey iş
 Caşılıktın barında,
 130On ceti menen on beş caş
 Kıyan-seldin şarınday.
 Kulasa toodon aska taş
 Kim toktotot kımınday?
 Kulagan taştı cezbesten,
 135Tiygende kalbas carılbay.
 Şol cıyaktuu köygöy caş.
 Kulagan taş, cürgön sel
 Adamdın köpkön caşınday.
 Oylosoñuz uşul iş,
 140Ar adamdın başınday
 Meyli cigit, meyli kız,
 Toktotso boyun köpkön kez.
 Müröktün ölbös darısı
 Adamzatka tabılğıs.

- Kızın çoğu sahte
 Kız yüzü görüntüşti gibi
 Yüzde birinin yaklaşıq
 Ömrü geçmişti sıkılmadan.
 Kim günahkar olduğunu yoklayınca
 Kızlar kalmaz deñinmeden.
 Baştan çıkarmadan bırakmamıştı
 Kızı yiğit papağan gibi.
 Alıp düşüyor gökten
 Ak atmaca kuşu gibi.
 Yüzde biri sağ salim
 Ere gidiyor bozulmadan
 Bozulmayanın ömrü
 Geçmişti altın buharı gibi
 Aldatılanın ömrü
 Geçer savaş gibi.
 Kız erkek delikanlıya eşit kibir
 Harama düşkünlüğü çok fazla
 Geçmez hayat olmaz,
 Jiletin yüzü gibi.
 Harama düşkün, aldaticı
 Şeytanın bayrağı gibi.
 Ayrılıp gittikten sonra
 Kışın en soğuk günlerinde susamak gibi,
 Aldanmayan kız delikanlı,
 İnsan yenilmez düşman gibi.
 İtibarı büyük ömrü
 Parlayan ay, güneş gibi.
 Temiz bakımlı kız delikanlı
 Aydınlanmış gölün yatağı gibi.
 Başkalarının arzuları nasılsa
 Benim düşüncelerim böyle.
 Kız, delikanlıya aynı iş
 Gençliğin tümünde,
 On yedi ile on beş yaş
 Selin akışı gibi.
 Düşerse dağdan kaya taşı
 Kim durdurur birazcık?
 Düşen taşı engellemeden,
 Değdiğinde kalmaz ezilmeden.
 Bunun gibi şanlı genç.
 Düşen taş akan sel
 İnsanın kabarmış gençliği gibidir.
 Düşünseniz bu işi,
 Her insanın aklı gibi
 Delikanlı olsun, kız olsun,
 Dikkatli baktığında farfara dönemi.
 Hayatın ölümsüzlük suyu
 İnsanlara bulunmaz.

- 145Aytkan menen al işti
Kılalbadık özübüz.
Ak çatırday ak üydün
Anıgıfıda kerek cok.
Kuba töböl üy bolsun
- 150Tışı bozum, içi ak.
Anttaşkanıfı, alğanıfı
Bolsun içi şam çırak.
Körsö kopol sırtınan
İgı bolsun sizge bap.
- 155İçi iriñ ılaydın
Sırtı bolor apappak.
Tandap cürüp alğanıfı
Antaşkanıfı sınaş bak.
Sırı sizge ep kelse
- 160Candan keçip, sılap bak.
Talpak bolso tandamal
Bet kızarıp, sınar şak.
Cürögüñö çer bolup,
Kökürökkö kalar tak
- 165Körüngöndöy kützgüdön,
Canaşalap boy kınap,
Ikımına kelgende
Tartsañı kaçat narılap.
Karmatpagan zakımday
- 170Calt berişet çın ınak.
Koldon tüşkön sımaptay
Korgoşunday dumalap.
Tili sende, dili cat
Aldap, arbap, söz ulap.
- 175Ezilişip, erişip
Külümseröp gül burap.
Totu kuştay kerilip
Canday basıp şoodurap,
Canın canga koşkonsup,
- 180Kıygaç karap coodurap.
Çıraylanıp sırt berse
Kimder kalbas caldırıp.
Tarazaga tartganda
Akıykatın kubalap,
- 185Kün çığıştık, kün batış
Baarın tekşep abaylap.
Erkek, ayal baarında
Birdey eken bul sınaş.

Söylesen de o işi
Yapamadık kendimiz.
Beyaz çatısı gibi beyaz evin
Böyle şeylere gerek yok.
Sıradan bir ev olsun
Dışı açık gri, içi beyaz.
Söz verdiğin, evlendiğin insanın
Olsun içi aydınlık.
Görünce kaba görünüşünden
Çaresi olsun size uygun yol.
İçi irin çamur olanın
Dış görünüşü bembeyaz.
Seçerek evlendiğini
Söz verdiğini bir dene.
Huyu size uygun gelirse
Canı feda edip ona sevgiyle bak.
Hiç bir işe yaramaz olursa seçtiğin
Utanırsın, moralin bozulur.
Yüreğine yük olup,
Göğsüne iz bırakır
Aynadan görünecek şekilde,
Yaklaşıp süslenip,
Maharetine gelince
Çekersen kaçır geriye.
Yakalatmayan serap gibi
Silkinir gerçek dost.
Elden düşmüş civa gibi
Kurşun gibi yuvarlanıp.
Dili sende, gönlü yabancı
Aldatıp, büyüleyip, dedikodu yapar.
Naz edip cilveleşip
Gülümserler çiçekle oynayıp.
Papağan gibi gerilip
Yaklaşıp mağrur bir şekilde,
Canını cana katmış gibi,
Yan bakar gözlerin parlayıp.
Süslenip arka çıksa
Kimler itaat etmez.
Tartıda tartınca
Hakikati kovar,
Sabahtan akşama kadar
Hepsini dikkatle incele.
Erkek, kadın hepsinde
Aynı imiş bu sınaş.

ALDAMÇI

- Kelip ketem Şamşı aşıp
Kezeginde Tokmokko,
Keede coldo colugam
Kıykırışkan bir topko.
- 5 Kılğırışıp çoğulgan
Konup catkan aşpozdo,
Arak, sıra, bozo içken
İlcıgan mas akmakka.
Kokus tüşüp ketpesin
- 10 Ceti türlüü dozokko.
Masçılıktan barısı
Batabız dep kızıkka,
Kumar oynop ketişet
Arampozduk buzukka.
- 15 Taanıganı ırda dep,
Salıp ketet azapka.
Kızıtalak deşişip
Korsuldagan ala öpkö
Koy soyuşup et cegen
- 20 Dengenege kızıkkan,
Coluşuşup kalıpın
Kokusunan bir itke,
« Dengenege koşul, - dep,
Kalbañız, - dep, - iretten
- 25 Kantıp karap turasıfı
Kuru kalıp bul etten.
Akçañızdı tölöymün
Kutkaram, - deyt, - mildetten »
Ubadaga karadım,
- 30 Cetişpestik sebepten.
Akırında çirkin ay,
Saldı kapa küyütkö.
Sen çerikçi, men tınay
Degen sözü efi öttü.
- 35 Canımdağı akçanı
Etke tölöp kur kettim.
Akça çirkin kurusun
Colugupmun ildetke.
Beş altı kün süzöktöp,
- 40 Kañgıp cürdüm elette.
Kaçan bolso baçagar
Aldamçılık tilekte.
Atın aytsam efi uyat
Özü manap uruktan,
- 45 Konok kelse kubalap,
Kondurbastan kurutkan.
Tışka barsa çirenet
Manapsınıp ant aytkan.

ALDATICI

- Gelip giderim Şamşı'yı aşarak
Sırasında Tokmok'a
Bazen yolda rastlarım
Karşılıklı seslenen bir gruba
Gözyaşlarını akıtarak toplanmıştı
Yerleşmiş meyhanede
Rakı, bira, boza içmiş
Bulut gibi sarhoş ahmağı.
Ansızın düşmesin
Yedi türlü cehenneme
Ayyaşlıktan onların hepsi
Dalarız deyip zevkine
Kumar oynarlar
Harama düşkün ahlâksıza
Tanıdığı şarkı söyle deyip
Salar eziyete.
Pis, murdar hep beraber söyleyip
Hırlayan namussuz farfaralar.
Koyun keserek et yenen
Ziyafete ilgi gösterenlere
Rastlamışım
Tesadüfen bir ite,
«Ziyafete katıl, - deyip,
Kalmayınız, - dışarda
Neşekilde bakıyorsun
Yiyemeden bu etten.
Paranızı öderim
Kurtarırım, - deyip, vazifeden»
Sözüne baktım,
Eksiklik sebebinden.
Sonunda pışman oldum,
Saldı kedere ve sıkıntıya.
Sen asker, ben tınay
Dediği lafı çok bezdirdi.
Üzerimdeki paramı
Et için ödeyip yiyemeden gittim.
Para murdar mahvolsun
İllete rastlamışım.
Beş altı gün hastalanıp,
Yarı aklımı kaybedip gezdin taşrada.
Ne zaman olsa ahlâksız
Aldatıcılık isteğinde.
Adını söylesem utanç
Kendisi ağa soyundan
Konuk gelse kovalayıp,
Geceletmeden ortadan kaldırdı.
Dışarı gittiğinde kibirlenir
Ağa olarak ant içmişti.

- Aşıp barıp Koçkordo
 50 Alda kañça colukkan.
 Cafı uktum kabarın
 Kattoo kelip uluktan.
 Opus kılıp mal-mülkün
 Acıratkan uyattan.
- 55 Andan başka işi çok.
 Alıp ketken bir atın
 Kişi akısın kişiğe
 Ketirbegen caratkan
 Nasıyalap alçu eken
- 60 Tokmoktoğu bay sarttan.
 Dalay aldap ar kimdi
 Bulun berbey bozdotkon.
 Beremin dep çay içip
 Beçaranı sızdatkan.
- 65 Akırında cazasın
 Uluk bergen tiyaktan -
 Cöö kaltırıp bozortup,
 Aç börüdüy ulutkan.
 Ömür boyu kişi algan
- 70 Can saktoogo kınıkkan.
 Caş çağınan buzuku
 Aldoo menen künü ötkön.
 Aldamçılık kesipti
 Köñülünü uyutkan.
- 75 Aldamçının ar kaçan
 Alla işin kıyıtkan.
 Sakta kuday ar kimdi
 Al sıyaktuu buzuktan.
 Aldamçını körgömün:
- 80 « Azır berem » - dep aytkan
 Calgançını körgömün,
 Akırında ar kimge
 Salgan çırın körgömün.
 Akıykatka kelgende
- 85 Calgan, çının körgömün.
 Aldap cürüp ar cerde
 Kalgan çırdı körgömün.
 Aldap künün körgöndün
 Artık oyloyt ölgönün.
- 90 Köpköndördü körgömün
 Köpköndördün tübüdü
 Közünön uçup araçı
 Köp bergenin körgömün.
 Şok bolgondu körgömün,
- 95 Şok bolgondun tübüdü
 Körüngöngö soktugup,
 Cok bolgonun körgömün.

- Aşıp gidip Koçkor'da
 Pek çok kere karşılaşmıştı.
 Yeni duydum haberini
 Sayım işlemleri gelmiş hükümdardan.
 El koyup tüm mülkiyetine
 Ayırmıştı ayıp utançtan
 Ondan başka işi yok.
 Alıp gitmişti bir atını
 Kişi hakkını kişiye
 Yedirmemişti yaratan.
 Ödünç olarak alırmış
 Tokmok'taki zengin Sart'tan
 Çok aldatıp herkesi
 Parasını vermeyip ağlatmıştı
 Vereceğim deyip çay içip
 Çaresize acı çekirtmişti.
 Sonunda cezasını
 Hükümdar vermişti oradan -
 Yaya bırakıp aciz bir halde,
 Aç kurt gibi ulutmuştu.
 Ömür boyu kişi aldığı
 Can saklamaya alışmıştı
 Gençlik çağından ahlâksız
 Hileyle günü geçmişti.
 Aldatıcılık mesleğini
 Gönlüne yoğurmuştu.
 Aldatıcının her zaman
 Allah işini zorlaştırmıştı.
 Korum Allah herkesi
 Onun gibi ahlâksızdan.
 Aldatıcıyı görmüştüm:
 «Şimdi vaz geçeyim» -deyip söyleyen
 Yalancıyı görmüştüm
 Sonunda herkesle
 Yaptığı kavgayı görmüştüm.
 Hakikata gelince
 Yalanını gerçeğini görmüştüm.
 Aldatarak her yerde
 Kalan kavgayı görmüştüm.
 Aldatarak gününü görenin
 Artık düşünür öldüğünü.
 Farfaralar görmüştüm
 Farfaraların sonunda
 Çok arzulayıp ara bulucuya
 Çok verdiğini görmüştüm.
 Şuh olanı görmüştüm,
 Şuh olanın sonunda
 Her gelene takılıp,
 Yok olduğunu görmüştüm.

- Zor bolgonda körgömün,
Zor bolgondun tübüdü
100 İçerine aş tappay
Kor bolgonun körgömün.
Tar bolgonda körgömün,
Tar cürgöndün tübüdü
Eki etek, bir tayak
105 Zar bolgonda körgömün.
Ökümdördü körgömün,
Öküngönün körgömün.
Erteli keç tepki cep,
Ökürgönün körgömün.
110 Manaptardı körgömün,
Malı tügül iti cok,
Dubanaday tilengen
Calaktardı körgömün.
Para algandı körgömün,
115 Para algandın tübüdü
Elge bolup şermende
Kamalğanın körgömün.
Cel öpkönü körgömün,
Cel öpkönün tübüdü
120 Kızıl-ala kan bolup,
Cölötköntün körgömün.
Tim cürgöndü körgömün
Tim cürgöndün akırı,
Öz akına teñ bolup
125 Tıfı cürgönün körgömün.
Tek cürgöndü körgömün,
Tek cürgöndün tübüdü
Cakşı menen camanga
Teñ cürgönün körgömün.
130 Berenderdi körgömün,
Uzak beyil, keñ sanaa
Kıyamatta kebelbes
Terefidardi körgömün.
Kenenderdi körgömün,
135 Akılga diykan daanışman
Tuugan duşman kıybagan
Kemengerdi körgömün.
Aldamçılık upasız
İlim, okuş, akılsız
140 Tiriçilikte teñ bolup
Cürgöndördü körbödüm.
Oynop, külüp ne taptıfı,
Oyuñ menen dardaktap,
Oylogonuñ nasiya
145 Algan cürsöñi arcaktap,
Özüñi meenet kılbaştan,

- Güçlüleri görmüştüm,
Güçlülerin sonu
Yemek için yiyecek bulamadan
Hor olduğunu görmüştüm.
Cimri olanı görmüştüm,
Cimri olanın sonunda
İki etek bir dayak
Aciz olduğunu görmüştüm.
Hüküm giyenleri görmüştüm,
Pişman olduklarını görmüştüm.
Er geç tekme yiyip,
Bağırıp ağladığını görmüştüm.
Ağaları görmüştüm,
Sürüleri değil köpeği olmayan,
Derviş gibi dilenen,
Hazır yiyicileri görmüştüm.
Rüşvet alanı görmüştüm,
Rüşvet alanın sonunda
Millele olup rezil
Hapse girdiğini görmüştüm.
Ukalayı görmüştüm,
Ukalanın sonunda
Kan revan içinde olup
Yardım aldığını görmüştüm.
Sessiz olanı görmüştüm,
Sessiz olanın sonunda
Kendi halkına layık olup
Sağlıklı olduğunu görmüştüm.
Sakin olanı görmüştüm,
Sakin olanın sonunda
İyi ile kötü olanla
Eşit olduğunu görmüştüm.
Yiğitleri görmüştüm,
İyi huylu geniş düşünceli
Kıyamatte yılmaz
Saygınları görmüştüm.
Cömertleri görmüştüm,
Akla zengin danışman
Akraba düşman incitmeyen
Alimleri görmüştüm.
Aldatıcılık sadakatsiz
İlim, eğitim, akılsız
Hayatta birbirine eşit
Olduklarını görmedim.
Oynayıp gülüp ne buldun,
Fikirlerinle övünüp
Düşündüğün borçlar
Aldatıyorsan gittiğin yerde
Kendin emek vermeden,

- Aldoo menen can saktap.
 Ar kim cüröt aldatıp,
 Art cagıfıdan kancıktap,
 150 Kaçan bolso kumarga
 Oturasıfı kırsıktap,
 Kadın menen kız-kelin
 Şıldıfı kılrat ırsaktap.
 Arak, bozo içkenifı
 155 Kırkka cete kılcaıktap.
 Ortosunda eki üydün
 Orofıdoysufı dalbaktap,
 Kız, kelin bar ayılga
 Alda kaydan şalpaktap.
 160 Cetsefi dagı, cetpesefi
 Canıfı kalbay şalpaktap,
 Kıya karap kız koyso,
 Canıfı taştap ırcaktap,
 Kelip çıksa kerilgen,
 165 Kılak karap kılcaıktap,
 Naadançılık akmak iş
 Aldaganıfı koy betpak!
 Er moynuna bolsun karz:
 Okuş menen ok atmak.
 170 Can çırgalı raakat
 Tarbiyalap den bakmak.
 Dindi biliş bizge parz
 Çarba menen mal tapmak.
 Mal dep cürüp acırayt
 175 Abiyirden kee akmak.
 Dene-boyun tazalap
 Etiyettep çaş bakmak.
 Suuga süzmök baş önör.
 Namaz okup, ofı basmak,
 180 Uçkan kuştay zıpıldap,
 Artık önör at çapmak.
 Bekerlikke üyrönsöfi,
 Körüngöngö sen talpak.
 Aldaganıfı koyo gör
 185 Nasıyatım ar ubak.
 Kıybat emes közge aytmak,
 Çukulunan söz aytmak.
 Bilimpozdu adadı-
 Terefi oylop, tez aytmak!
 190 Tepefideşip teminip,
 Dalbas urup demigip,
 Kazak, kırgız önörü
 Tarap dese celigip.
 Kar caaganday kargaşa,
 195 Camgirça çok calgasa.

Hile ile karnını doyurup.
 Herkes aldatıyor,
 Öbür taraftan şerefsizce
 Her zaman kumara
 Oturursun bela arayarak,
 Kadın ile genç kızlar
 Alay ederler sırtarak.
 Rakı, Boza içtiğin
 Kırk kız gibi naz yaparak.
 Ortasında iki evin
 Öfkelenirsin sallanıp,
 Genç kızların olduğu köye
 Üzакlardan sallanıp gelirsin.
 Yetişsen de yetişmesen de
 Canın kalmaz sallanıp,
 Kız yan bakınca,
 Kendisini unutup sırtır.
 Gelip çıksa caka satan,
 Hemen bakar arkaya dönerek.
 Cahillik ahmak iş
 Hileni bırak rezil!
 Yiğit boynuna olsun borç:
 Okumak ile ok atmak.
 Canın zevki rahatıdır,
 Vücudu geliştirip bakmak.
 Dini bilmek bize farz
 Mal ve mülk kazanmak
 Servet deyip yaşayıp, kaybeder
 Ahlakını, bazı ahmaklar.
 Vücudunu temizleyip
 Özenle gençleri yetiştirmek,
 Suda yüzmek asıl hünerdir.
 Namaz kılıp, doğru yürümek,
 Uçan kuşun hızıyla
 At koşturmak en iyi hüner.
 Hazır yiyciliğe alışırsan
 Herkes için sen gereksiz eşyasın
 Kandırmayı bırak lütfen
 Nasihatım her zaman.
 Kıymet değmez yüze söylemek,
 Kısa söz söylemek.
 Bilim adamının adeti-
 Derin düşünüp hızlı söylemek!
 Sık mahmuzlayıp tepinip,
 Boşuna vurup gayret edip,
 Kazak, Kırgız hüneri
 Taraf deyince kendisini durduramayıp
 Kar yağmış gibi engel,
 Yağmur kadar yok yardım ederse,

- Bar önörü « cakşının »
 El cemekke dalbasa.
 Caman aytsa caktagan,
 Cakşı kepti cektegen,
 200 Manabıfıdın adadı -
 Kara bolso ak degen.
 Bilgin dese bilbegen,
 Bilgen tilifi albagan,
 Kırgız, kazak adadı
 205 Ofı cagina cürböğön.
 Kılar işti kılbagean,
 Boz balanın adadı.
 Cakşılıkka barbagan,
 Otko aydasa baspagan,
 210 Arazılık saktagan.
 Aldoo uuru önörü.
 Oynoş dese catpagan,
 Bozo içse bolukşup,
 Kırmız içse kılıksıp,
 215 Tekeberlik, kerbezdik
 Kiyim kiyse uluksuyt.
 Baatır dese maktangan,
 El cemekke taptangan.
 Kazak, kırgız adadı
 220 Olco dese suktangan.
 Anday emes zamanıfı
 Aldı-artıfıa karagın.
 Aldamçılık kurusun,
 İlim bolsun caragıfı.
 225 Esifı bolso tüyüp al,
 Aytkan sözüm, karagım.
 Okup önör, akıl tap,
 Nasıyatım, çıragım.
 Oomiyin dep duba kıl.
 230 Okugandar - agayın.
 Kol kötörüp turamın,
 Cazıp öttüm dalay söz
 Berginine kudaanın.
 Uzun bolso ömürüm.
 235 Coldoş bolsun ıymanım.

- Var hüneri "iyinin"
 Halk sömürmeye çalışmasa.
 Kötü söylese tarafını tutan
 İyi sözden nefret eden,
 Ağanın âdetidir-
 Siyah ise beyaz der.
 Bilin dese bilmeyen,
 Söylediklerini dinlemeyen,
 Kırgız, Kazak âdeti
 İyi yola gitmemişti.
 Yapılacak işi yapmayan,
 Genç çocuğun âdetidir.
 İyiliği anlamayan,
 Otlara sürdüğü zaman gitmeyen,
 Hoşnutsuzluğu korumuştı.
 Hile hırsızlık hüneri.
 Sevgili dese durmayan,
 Boza içince gevşeyip,
 Kırmız içince şakalaşıp,
 Kibirlik, kendini beğenmişlik
 Elbise giyse kendisini padişah zanneder
 Yiğit deyince övünen,
 Halk sömürmeye hazırlanmıştı.
 Kazak, Kırgız âdeti
 Ganimet deyince kıskanmıştı
 Öyle değildir zamanın
 Önüne arkana bakın.
 Aldatıcılık yok olsun,
 Bilim olsun silahın.
 Aklın varsa unutma,
 Söylediğim sözümü, göz nurum.
 Öğrenip hüneri akıl bul,
 Nasihatım, ışığım.
 Amin deyip dua et.
 Okuyanlar - arkadaşlar.
 Elimi kaldırıyorum,
 Yazıp epey söz ettim
 Verdiğine Allah'ın.
 Uzun olursa ömrüm.
 Arkadaş olsun imanım.

KOL KAZAL

- Cazgan sözüm ikaya
 Cakşı karap oylogun,
 Başka müşkül iş tüşsö
 Cabırdın tübün bolcogun.
- 5 Uşul sözüm karaçı
 Beçara Kılıç Moldonun.
 Kördüm azap bir dalay
 Cara çıgıp sol kolum.
 Agerde körgön iş emes
- 10 Mınday azap bolgonun,
 Mifi şügürlük kudayga
 Akır işim ofiolgun.
 Canım tirütü kalar dep
 Kacerde özüm ölümün
- 15 Karıp canım uşunu
 Sen uşintip koybogun.
 Tündö catıp men ölsöm,
 Akıret cayga cönölsöm,
 Akıret cay uluk cay
- 20 Barıp körgön cer emes.
 Berişte dep ugabız
 Taanış bolgon al emes.
 Cata albadım cay alıp
 Cara kolum sayışıp,
- 25 Çıday albay bezildep,
 Çıkanagım tayanıp,
 Bir kaç gün uşunday
 Turdu közüm alayıp.
 Sasıp ketti ısıktan
- 30 İriñ menen kan agıp.
 Kağılayın kuday ay,
 Kanday arga kılalık.
 Tabıp kelip «tap» dedi,
 Dumana kelip «süp» dedi,
- 35 Özüm bilgen akıldan
 Eç biröö da ötpödü.
 Azıktan kelgen Kalıgul
 Akcoltoy boldu akırı,
 Kolumdagı caraga
- 40 Cetpedi baykuş akılı,
 Adam bende ölöbü
 Tügönbösö nasibi.
 Ak kımıran kaynatıp
 Ardap kılıp içemin,
- 45 İçken menen cakpadı,
 Ayalımdı karasam
 Belin çeçip catpadı.
 Calga kuday, calga dep,

KOL KAZAL

- Yazdığım söz hikâye
 İyi bakıp düşüntün,
 Başa zor iş düşerse
 Zorbalığın sonunu tahmin et.
 Bu sözüme bak lütfen
 Çaresiz Kılıç Moldo'nun.
 Gördüm azap bir sürü
 Yara olup sol kolum.
 Hiç bir zaman görmüş değilim
 Bunca azap olduğunu,
 Bin şükür Allah'a
 Son işim iyileşin.
 Canım diri kalır diye
 Hangi yerde kendim öleceğim
 İhtiyarlayıp canım bunu
 Sen bu şekilde bırakma.
 Geceleyin yatarak ölürssem,
 Ahiret yerine yönelirsem,
 Ahiret yeri ulu yer
 Gidip gördüğün yer değil.
 Melek diye duyarız
 Tanıdık olan o değil.
 Yatamadım rahatlayıp
 Yara kolumu iğneleyip,
 Dayanamadan titreyip,
 Dirseklerime dayanıp,
 Bir kaç gün böylece
 Gözlerim korka korka bakardı.
 Kokuştı sıcaktan
 İrin ile kan akıp.
 Kurban olayım Allah hey,
 Nasıl çare bulalım.
 Doktor gelip "sıhhat" dedi,
 Derviş gelip "üf" dedi,
 Benim bildiğim akıldan
 Hiç birisi de geçmedi.
 Azık'tan gelen Kalıgul
 Talihli oldu sonunda,
 Elimdeki yaraya
 Ermedi miskinın aklı,
 İnsanoglu ölür mü
 Tükenmese nasibi.
 Beyaz sütü kaynatıp
 Her zaman hayırlayıp içirim,
 İçsem de iyi gelmedi,
 Karıma baktığımda
 Soyunup yatmadı
 Yardım et Allahım, yardım et deyip,

- Karısına caştardı
 50 Cakşılıkka arna dep,
 Kaygısı köp bendeler...
 Egem talaa kuduret,
 Baarı tegiz kız bala
 Igın keltir uskaga.
 55 Carık düynö bolobu
 Baykuştarga kapkara.
 Ölgöndö alar kalgandı
 Kuday özüfi bilesifi.
 Kaysı birin aytayın
 60 Karıp candın körgönün.
 Kayır kılğın kuday ay,
 Kay cagina süröystüfi.
 Turganda da bu sözüüm
 Catkanda da bu sözüüm
 65 Asip salsafi şükürlük.
 Berbediger bar kuday
 Sanaa salsafi cabirga
 Tübölügün tüzögün.
 Künösüz tıška çıgamın,
 70 Arık boylop basamın
 Baş-ayagı Koçkordun
 Barın kırka kaalgıdım.
 Kaysı ekenin bilbeymin,
 Kolumdagı caranın
 75 Bir kalıpta turadı,
 Kanday arga kılamın.
 Turup-turup sızdasa
 Kifıkıstadım çıdadım.
 Keyigende ölümdü
 80 Kelse eken dep turamın.
 İbarat kılşafi tirüümdö
 Dayarlanıp turamın.
 Ölsöm catar orunum
 Kaysı eken dep sanadım.
 85 Akır tübün köbüñçö
 İymanımdı suradım
 Karıp canım beçara
 Bir baş kamda turamın
 Calgız beyit Beçeldi
 90 Caldıradım karadım.
 Kuday özüfi saktagın
 Tobokel dep turamın.
 Bolgon eken eçen cıl
 Ölüp kalsam kudaya
 95 Mına oşonun canına
 Orunumdu nasip kıl.
 Cakşı bolso canıma

İhtiyarına gençleri
 İyiliğe armağan et deyip,
 Kaygısı çok kullar...
 Kudretli Allahu taala,
 Tümü eşit kız çocuğu
 Örneğe göre uygun et.
 Aydınlık dünya olur mu
 Miskinlere kapkara.
 Öldüğünde alır kalanı
 Allah'ım sen bilirsin
 Hangi birini söyleyeyim
 Garip canın gördüğünü.
 Hayır yapın Allah hey,
 Hangi tarafına çekip götürürsün.
 Ayaktayken de bu sözüüm
 Yatarken de bu sözüüm
 Nasip versen şükürler.
 Koruyucu olan Allah'ım
 Dert verirsen acı çektirmek için
 Geleceğini garantiye alın.
 Günahsız dışarı çıkarım,
 Su kanalı boyunca yürürüm
 Baştan sona kadar Koçkor'un
 Tümnü sırayla dalgın dalgın dolaştım.
 Nasıl olduğunu bilmiyorum,
 Elimdeki yaranın
 Değişmeden duruyor,
 Nasıl bir çare bulurum.
 Durup dururken sızlayınca
 Yavaşça inledim, tahammül ettim.
 Üzüldüğümde ölümü
 Gelse imiş diyorum.
 İbret etsen canlıken
 Hazılanıyorum.
 Öürsem yatacak yerim
 Nasıl imiş deyip düşündüm.
 Sonunu en çok
 İmanıma sordum
 Garip canım çaresiz
 Tek başıma hazırda duruyorum
 Yalnız Mezar taşı Beçel'i
 Gözümdeki kederle baktım.
 Allah'ım sen koru
 Hep tevekkül diyorum.
 Olmuştur bir kaç yıl
 Öürsem Allah'a
 İşte onun yanına
 Yerimi nasip et.
 İyi olursa canıma

- Şanabattı salar dep,
Uluu coldun boyuna
100 Ötkön adam körör dep,
Moldo Kılıç uşu dep
Eşitkender bilir dep,
Oomiyin dep kol cayıp
Okup duba berer dep,
105 Ümüt kılam kudaydan.
Irakmatı kenen dep
Tömönkü köp körüstön
Törö keldi mazarı
Buyruk bolso kudaadan
110 Kay cer bolso catalı.
Calgız beyit bolguça
Tüzdü körüp nazarı
Iymanım coldoş kıla kör,
Bersefi kuday kazanı.
115 Tömönkü köp körüstön
Baarı cuda köçüşkön,
Aga tuugan, car, coro
Kańça candar ölüşkön.
Moldo desen moldo bar
120 Süküt tartıp cürüşkön.
Şakirtterim bar edi
Iyman-cayın bilişken.
Tirilikte sıylaşkan
Şarabattuu şakirtter,
125 Nasip bolsun beyişten.
Arbagıñar koldosun
Ömrü kıska kültüstön.
Okup catıp okuştan
Ölüm bolgon baldaray,
130 Caşabatın nasip kıl
Oşolordun kuday ay.
Moldo İrisalı, Sadıktar,
Nur ırayluu carıktar
Usta tilim sizderge
135 Aylanayın karıptar,
Kadır bilgen baarısı
Kasiyettüü şekirtter.
Düşönaalı, Emilbek
Iymanı köp carıktar,
140 Nasip kılsa kudaya
Şarapatı anık bar.
Alda taala kuduret
Ustat kıldıñ bularga
Tuyundurduñ, okuttuñ
145 Akiretke barganda
Arbaglarıñ koldosun

Kümbet yapacak deyip,
Büyük yolun kenarına
Geçen insan görür deyip,
Moldo Kılıç bunu deyip
Duyanlar bilir deyip,
Amin deyip ellerini açarak
Okuyup dua verir deyip,
Ümit ediyorum Allah'tan.
Rahmeti büyüktür deyip
Aşağıdaki kabristan
Törökeldi mezarı
Emir olursa Allah'tan
Hangi yer olursa yatalım.
Yalnız mezar taşı olmaktansa
Doğruyu görmek için
İmanımı arkadaş et lütfen,
Verirsen Allah'ım kazayı.
Aşağıdaki kabristan
Hepsi uzaklara göç etmişlerdi,
Yakın, kardeş, yar, arkadaş
Nice canlar ölmüştü.
Molla dersen molla var
Süküt içinde yaşayan.
Öğrencilerim var idi
İmanı dini bilen.
Hayattaykan saygı göstermiş
Şerefli öğrenciler,
Nasip olsun cennet.
Ruhunuz kollasın
Ömrü kısa gülistanın
Okuya okuya okumaktan
Ölüp kalmış çocuklar,
Yaşamını nasip et
Şunların Allah ey.
Molla İrisalı, Sadıkgil,
Nur yüzlü azizler
Usta dilim sizlere
Kurban olayım garipler,
Saygı görmüş hepsi
Mübarek öğrenciler.
Düşönaalı, Emilbek
İmanı bol azizler,
Nasip etse Allah
Asaleti gerçekten var.
Allahu taala kudreti
Üstad yaptın bunlara
Anlattın, okuttun
Ahirete gittiğinde
Ruhların Kollasın

- Aylanayın baldaray.
Asan, Üsön şekirtim
Egiz tuugan-barabar.
150 Şarapatıñ bolobu
Elütü kündön aşıkça
Men karıpka karañar.
Kolum boldu caradar.
Cardamıñar bolobu
155 Can buradar ölgöndör
Cakşı cısaan körgöndör,
Köñülü cakın baldaray
Men karıpka cardam ber?!
Şerti tuura kelgender
160 Baarı birdey karasañı
Kanday kılam karıp can.
Ustatımdın biri edi
Ak dambılada agası
Seksen eki çaşagan
165 Azireti canıbar.
Uşunçalık uzagan
Şarabattuu moldolor,
Kutulambı balaadan?!
Oyonomun men karıp
170 Oylop catam tolgonup.
Can saratan ubağı
Çımın çirkey tızıldap,
Üygö turup bir күnü
Kolum çeçip karadım.
175 Ortonumdun söögü
Tüşöbü dep sanadım.
Arı-beri baykadım
Arzan kördüm sıyagın.
Tobokel dep kanteyin
180 Çımırkanıp çıdadım.
Culup alıp sööktü
Zırkıradı bu canım.
Kayrat kılıp, kanteyin,
Karıp canım çıdadım.
185 Algandan kiyin sööktü
Oorudu, caman kıynadı.
Sır aldırbay turam da
Canım kurup baradı.
Zayıp, bala - barısı
190 Esi çıgıp kuuradı.
«Aylanayın ata» - dep
Balalarım ıyladı.
Kördüm dalay azaptı
Akır kудay calgadı.
195 Dal kolumdan akkan kan

Kurban olayım çocuklar.
Asan, Üsön öğrencim
İkiz kardeş - aynı.
Asaletin olur mu
Elli günden fazla
Ben garibe bakınız.
Elim oldu yaralar.
Yardımanız olur mu
Can arkadaş ölenler
İyi işaret görenler,
Gönlü yakın çocuklar
Ben garibe yardım edin?!
Koşulları uygun olanlar
Hepsi aynı bakarsan
Nasıl yaparım garip can.
Üstadımın birisiydi
Hoca ağabeyi
Seksen iki yaşamış
Hazret-i maşallah.
O kadar uzamıştı
Şerefli mollalar,
Kurtulur muyum beladan?!
Düşünüyorum ben garip
Heyecanlanıp düşünüyorum.
Sıcaklığın zamanı
Sivrisinek vızıldayarak,
Evde oturup bir gün
Elimi çözüp baktım.
Orta parmağımın kemiği
Düşer mi deyip düşündüm.
Şöyle-böyle dikkat ettim
Hafif gördüm durumunu.
Tevekkül deyip ne yapayım
Kendimi tutarak dayandım.
Çekip kopardım kemiği
Zonkladı bu canım.
Gayret edip, ne yapayım
Garip canım dayandım.
Aldıktan sonra kemiği
Ağrıdı, kötü eziyet çekti.
Sırrı belirtmeden duruyorum ise de
Canım gücünü kaybetmeye başladı.
Karı, çocuk - hepsi
Telaştan bitkin düştü.
"Kurban olayım baba" - deyip
Çocuklarım ağladı.
Gördüm çok azabı
Sonunda Allah bağışladı.
Tam elimden akan kan

- Toktobostoy köp aktı.
 İyman aytıp içimde
 Okup turdum ayattı.
 Kolu kurgur basıldı
 200 Koy soygondoy kan agıp.
 Karıp canım beçara
 Eki közüm tunarıp
 Sar kurumşu kuydurup
 Tañıp koydu kolumdu.
 205 Oylop kelsem kudaya
 Candı kurman kıladı.
 Beş barmagım tört boldu,
 Körgön azap köp boldu.
 Darılasam daba çok
 210 Mamınday kıyın iş boldu.
 Kaysı ekenin bilbeymin:
 Kök kımıran kaynatıp,
 Ardap kılıp içemin.
 Alıp turam künügö
 215 Ötkön kündün esebin.
 Anday kiyin az kündö
 Orozo keldi cakındap.
 Moldo Kılıç beçara
 Bir kudayga calındı
 220 Baştagıdan asırak
 Balaketten arıldı.
 Kördüm kuday kaalasa
 Cazdan beri birdalay
 Kıyın azap köp kördüm,
 225 Sanap çatıp kançalık
 Dalay kündü ötkördüm,
 Ayıkpastan men ölsöm
 Aga, tuugan, car-coro,
 Artıkça bolor armanım.
 230 Anday işti karıpka
 Körsötbösün kudayım.
 Tobokelge sıyınıp
 Abal murun et cedim.
 Cakpay kalar beken dep
 235 Korkunuçka tüşkömün.
 Tersik alıp keter dep
 Bolbos kepti estedim.
 Aygarıma kelgemin
 Kök kımıran kaynatıp
 240 Andan kiyin içbedim.
 Miñ şügürlük kudayga
 İramazan içinde
 İrahatka cetkemin.
 Şondon kiyin cılıştap

- Durmaz gibi çok aktı.
 İman söyleyerek içimde
 Devamlı ayetleri okuyordum.
 Eli yok olası, acısı dindi
 Koyun kesilmiş gibi kanı akıp.
 Garip canım çaresiz
 İki gözüm kararıp
 Keçeyi koydurup
 İyice sardı elimi.
 İyice düşündüğüm zaman
 Canı kurban eder.
 Beş parmağım dört oldu,
 Gördüğüm azap çok oldu.
 Tedavi etsem ilaç yok
 Böylece zor bir iş oldu.
 Hangisi olduğunu bilmiyorum:
 Kök kımıran kaynatıp,
 Devamlı olarak içerim.
 Hergün devamlı içerim
 Geçmiş günlerin hesabını.
 Ondan sonra bir kaç günde
 Ramazan ayı geldi yaklaşıp.
 Moldo Kılıç çaresiz
 Bir Allah'a yalvardı
 Baştakinden bir az daha hüzünlü
 Beladan arındı.
 Çektim Allah isterse
 Bahardan beri bir sürü
 Büyük azap çok çektim,
 Hep düşünüp nice
 Pek çok günü geçirdim,
 İyileşmeden ben ölürsem
 Ağabey, kardeş, arkadaş,
 Ayrıca olur uhdem.
 Öyle bir işi garibe
 Göstermesin Allah'ım.
 Tevekkülle ümitlenip
 Her şeyden önce et yedim.
 Acaba dokunur diye
 Korkuya kapıldım.
 İltihaplanır diye
 Olmayacak sözleri hatırladım.
 Kendime gelmişim
 Kök kımıran kaynatıp
 Ondan sonra içmedim.
 Bin şükür Allah'a
 Ramazan içinde
 Rahata kavuştum.
 Ondan sonra yavaş yavaş

- 245 Cakşı bolup ketkemin.
Cana aytam cana köp
Tolup catat kepterim
Karap turup beçara
Katın, baldar süyündü.
- 250 Korkup cürgön bayagı
Kol caralar kübüldü.
Ayıgarımdın belgisi
Anık közgo köründü.
Çolok bolso meyli dep
- 255 Baykuş katın, balalar
Baarı çoguu süyündü.
Ar coruktun baarısı
Uşul coldo bilindi.
Körgöndördün baarısı
- 260 Körüp kayrat dem bergen.
Eç bir adam körböstün
Mınday kündü bendeden.
Moldo kılıç beçara
Bu caradan çoçubas
- 265 Köp dubası köl degen.
Kubat berer uşuga
Köñülü cakın adamdar
Duba bersin başıma.
Estep tursam akırı
- 270 El aytkandar çın eken.
Körbögöndör sırtımdan
Aytıp cürö beriptir.
Elden bata köp alıp
Ermeç bolup cürgönüm
- 275 Kırgız turgay dungan da
Kubanganın körgömün.
Köp cakşının içinde
Dalay sözdü tergemın.
Bolcop turup süylösöm
- 280 Bolot kalem ermegim.
Tegeretip oltursam
Tegirmendey kürmödüm.
Kaşkarlıktar kañıldap
Kubanganın körgömün.
- 285 Daktır künüm cetpese
Kaydan cürüp ölümün.
Arbaktarga sıyınıp
Kuday bilet, kim bilet
Uşul sözüm baarı çın
- 290 Cetkirebi sebebin
Ne kılsa da tagdırdı
Bir kudaydan körömün.
Karıp canım şükür kıl
- Çabuk iyileştım.
Yıne söylüyorum yıne çok
Dolup taşıyor sözlerım
Bakıp çaresız
Karı, çocuklar sevındı.
Korktuğım öncekı
El yaralarım döktüldü.
İyileşmemın belırtısı
Açık olarak gözlerıe görüldü.
Sakat olsa da boş ver deyıp
Mıskın karı, çocuklar
Hepsi bırlıkte sevındı.
Her davranışın tümü
Bu seferde bılındı.
Görenlerın hepsı
Görüp gayret güç verdi.
Hıç bı insan görmesın
Böyle bı günü kıldan.
Moldo Kılıç çaresız
Bu yaradan korkmaz
Çok duası göl demıştı.
Kuvvet verır ona
Gönlü yakın insanlar
Dua etsınler başıma.
Hatırlayınca sonra
Halkın söyledıklerı gerçekmış.
Görmeyenler arkamdan
Devamlı söylüyorlarmış.
Halktan fatıha çok alıp
Keyıflı olup yürümüşüm (?)
Kırgız dursun Dungan da
Sevındığını görmüşüm.
Çok iyi insanın içinde
Pek çok sözü topladıım.
Yaklaşık olarak söylesem
Olur kalem eğlencem.
Çevırıp otururken
Değırmen gıbi çığnedım.
Kaşkarlıların uzun uzun bağırarak
Sevındığını görmüşüm.
Kader günüm yetışmese
Nereden geçerken ölürtüm.
Ruhlara güvenıp
Allah bılır, kım bılır
Bu sözümün hepsı gerçek
Getırır mı sebebını
Ne yapsa da kaderı
Bır Allah'tan görürüm.
Garıp canım şükret

- Azap kördüm, cüdödüm.
 295 Zarlaganım candırıp
 Zayıp, balam şattandı.
 Unutpaymın ölgönçö
 Bul öfdöngön azaptı.
 İybarat bolso azır ma
 300 Kiyinkige söz kaldı.
 Catuuçu elem kuday dep
 Kıfıranıp oylonup
 Oylop kelsem akırı
 Unutpaymın men karıp.
 305 Katınımdı karasam
 Esi çıgıp elirip,
 Kızdarımdı karasam
 Meni karap caloorup,
 Çögöt kılıp köñülün
 310 Kündön küngö cogolup...
 Kayrat berip turamın:
 «Ayıgıp kaldı kolum»- dep.
 Özüldörü çoçugan
 Köñüldörü inanbay.
 315 Kol carası carılıp,
 Akır kuday calgadı
 Ayta bersem kekim köp.
 Bende bilbeyt bergendi,
 Unutpaylı körgöndü.
 320 Kolum kündön küngö ayıkkanda
 Korkup cürgön baldarım
 Süyüngöndön ıyladı.
 Şükür kıldı kudayga
 Cakşılıkka arnadı.
 325 Elüü küñçö suu içip
 Özüm arık bolgomun.
 Tamak içip, aş kılıp
 Dartım çıgıp ofigomun.
 Koy muuzdap, tay soyup
 330 Balalarım bordodum.
 Özümdön da artıkça
 Oşolordu oylodum.
 Körgön kündü unutup,
 Tamam barıp sıyladım,
 335 Aylanayın baldarım,
 Namasıfıdan kalbagın.
 Bıyılı körgön korduktu
 Unut kılıp salbagın?!
 Oyufıardan tüşürbö
 340 Kudurettin barmanın.
 Akılıfıdı cetkirçi
 Aylanayın, baldarım!

- Azap çektim bitkin düştüm.
 Üzüntü çekmem tekrar tekrar
 Karı, çocuk sevindi.
 Unutmam ölene kadar
 Bu gibi azabı.
 İbret olsa şimdi bana
 Sonrakilere söz kaldı.
 Yatar idim Allah diye
 Sessizce düşünüp
 Düşünürsem sonunda
 Unutmam ben garip.
 Karıma baktığımda
 Telaşlanıp heyecanlanıp,
 Kızlarıma baktığımda
 Bana bakıp yalvarışla,
 Kederlendirip gönlünü
 Günden güne kaybolup...
 Gayret veriyorum:
 «İyileşti elim» - diye.
 Kendileri kormuştu
 Gönülleri inanmadan.
 El yarası patlayıp,
 Sonunda Allah bağışladı
 Söylersem sözüm çok.
 Kul bilmez verdiği,
 Unutmayalım gördüğümüzü.
 Elim günden güne iyileştikçe
 Korkan çocuklarım
 Sevindiğinden ağladılar.
 Şükretti Allah'a
 İyiliğe armağan etti.
 Elli gün kadar su içip
 Ben zayıflamıştım.
 Yemek yiyip yemek yapıp
 Derdim çıkıp iyileştim.
 Koyun boğazlayıp tay keserek
 Çocuklarımı besledim.
 Kendimi değil daha çok
 Şunları düşündüm.
 Gördüğü günleri unutup,
 Tamamını ağırladım,
 Kurban olayım çocuklarım,
 Namazından kalmayın.
 Bu yıl gördüğüm horluğu
 Hiç unutmayın?!
 Aklınızdan düşürmeyin
 Kudretin fermanını.
 Aklınızı erdirin
 Kurban olayım, çocuklarım!

- Artın oylo ar iştin,
Aga-tuugan, carlarım.
345 Ayta bersem uşunday
Çıga beret sözdörüm
Mına munday işi bar
Moldo Kılıç caydarım.
Curtka kelgen sözümdü
350 Irda deseñ ırdayın,
Sözüm menen adamdı
Kadırladım, sıyladım.
Katka tüşüp asılıp
Çıktı menin arbagım.
355 Kaçan bolso canıma
Coldoş bolsun arbagım.
Kuday üçün duba ber
Din musulman tuuganıam.
Ayıkkanda baldarım,
360 Ölüp kalsam kokustan
Kagazdarım körgöndö
Aylanayın ata dep
Keter bele darmanıñ.
Nuska bolup cürböybü
365 Katka ıkral kılğanım
Kalayıkka bilinip
Belgi kılıp salğanım.
Ölsöm dağı kagazda
Öçböy cürör arbagım.
370 Bıltırkı ötkön cazında
Kolum kördü caranı.
Bıyıl taptı zaybıbiz
Erkek uul balanı.
Atı boldu Tobokel
375 Kudayga şükür kılalı.
Dal seksen kün bolgondo
Tındırdıkuday sanaanı.
Moldo Kılıç, boldu endi.
Akır munu koy endi.
380 Kana aytıp termeñdi,
Katın bala bülöñdü
Akıl aytıp bildirdiñ
Acal, azal degendi.
Kayır kılсам kudayım
385 Kolu açık bendeni.
Coldoş bolsun ıymanı
Ölüm kamın cegeni.
«Oomiyin!» dep koyuñuz
Köptön bata tilendi?!

Sonrasını düşün her işin,
Ağabey, kardeşlerim, dostlarım.
Söylersem böylece
Hep çıkar sözlerim
İşte öyle bir işi var
Moldo Kılıç dostum.
Halka gelmiş sözümdü
Söyle dersen söyleyeyim,
Sözüm ile insana
Saygı gösterdim ağırladım.
Yazıya inerek
Çıktı benim ruhum.
Her zaman canıma
Arkadaş olsun ruhum.
Allah için dua et
Dini müslüman kardeşim.
İyileşince çocuklarım,
Ölürsem ansızın
Kâğıtlarımı görünce
Kurban olayım baba deyip
Gider miydi dermanın.
Muska olup gitmez mi
Yazıya makul yaptığım
Tüm milletçe bilinip
İşaret edip yaptığım
Ölsem dahi kâğıtta
Sönmeden yaşar ruhum.
Geçen sene baharda
Elim yara oldu.
Bu yıl buldu eşimiz
Erkek oğul çocuğu.
Adı oldu Tobokel
Allah'a şükredelim.
Tam seksen gün olunca
Dindirdi Allah kederi.
Moldo Kılıç, oldu şimdi.
Sonunda bunu bırak şimdi.
Kana kana söyleyip söyleyeceklerimi,
Karı çocuk aileni
Akıl verip bildirdin
Ecel ezel dediklerini.
Hayır yapsam Allah'ım
Eli açık kulu.
Arkadaşı olsun imanı
Ölüm hazırlığını düşünmesi.
«Amin» deyiniz
Çok kişiden fatiha dilendi?!

KERME TOO

- Ak kagazım aldım da,
Kara sıya kalamım.
Kapiletten söz kelse
Katka caza salamın.
5 Keñ Koçkordon attanıp
Coloçulap cürgömün
Körbögönüm körgöndö
Afi tañ bolup kalgamın.
Ukkan menen körgönüm,
10 Bayan kılıp cazamın,
Arkıragan agın suu,
Arasınan caynagan,
Alda kança salaası,
Telegeyi teñ eken,
15 Artık cerdin sarası.
Meken kılğan ezelden,
Temir, Bolot* balası.
Aydap çıkkan al cerden
Kaşka mayır törösü
20 Anı oylosom ayıkkıs
Cüröktö çer carası.
Kerme-Toonun negizi
Biyik toonun negizi
Anı ayaktap cazarımın
25 Kelgeninde öz kezi.
Adırlagan ayuu töş
Alkımında körütüsü.
Küdürü köp kumdak saz,
Barı çöptün uruusu.
30 Aytkanımdı agalar,
Azınoolok uğuñar.
Ay asmandın boorunda
Kerme toodoy kayda bar!
Agıp catkan arada
35 Alda kança dayralar,
Keçelbastan kirgende
Adam zaat sandalar.
Tuş tuşunan kuyulğan
Tuylap akkan bulaktar.
40 Tunuktugu kümüştöy
İçse köñül kubantar,
Kımız içken nemedey
Kıyalıdı cubantar.
Kança içse daam etip
45 Kayta-kayta tileter.
Cügürgön afi, uçkan kuş

KERME TOO

- Beyaz kâğıt önümde,
Siyah mürekkepli kalemim.
Ansızın söz geldiğinde
Yazıya geçiriveririm.
Geniş Koçkor'dan ata binip
Gezgin olarak dolaşmışım
Görmediğimi görünce
Şaşırıp kalmışım.
Duyduklarımı ve gördüklerimi,
Hikâye olarak yazıyorum,
Gürleyen akın ırmak,
Arasında yayılan,
Pek çok çayı,
Her şeyi uygunmuş,
Arta kalan yerin seçmesi.
Mekân yapmış eskiden,
Temir, Bolot çocuğu.
Sürüp çıkmıştı o yerden
Saygısız devlet memuru
Onu düşündüğümde iyileşmez
Yürekte ıstırap yarası.
Kerme Too'nun temeli
Yüksek dağın temeli
Onu bitirip yazarım
Geldiğinde kendi zamanı.
Tepeleyen ayı göğsü
Gırtlığında kabahati.
Küdürü çok kumsal bataklık,
Hepsi bitki ailesi.
Söylediğimi ağabeyler,
Azıcık dinleyin.
Ay gökyüzünün bağrında
Kerme Too gibi nerde var!
Akmakta olan ortada
Pek çok dere,
Geçemeden girdiğinde
İnsanlar avare dolaşırlar.
Her taraftan dökülen
Kaynayıp akan pınarlar.
Berraklığı gümüş gibi
İçince gönül sevindirir,
Kımız içmiş biri gibi
Hayallerini okşar.
Ne kadar içse de tadını çıkarıp
Yine yine istetir.
Koşan av, uçan kuş

* Temir, Bolot Moldo Kılıçtın tıp ataları.

Kerme-Too'da kün ötür.
 Kızıktığı başkaça
 Küyüttüünü küydürör,
 50 Neçen türlütu makuluk,
 Körböğönün bildirer.
 Telegeyi tefi bolgon
 Adam körsö kubanar,
 Askar biyik zoosunan
 55 Kanattular kulanar,
 Can-canıbar caralğan
 Tört ayaktuu aybandar,
 Kurt-kumurska, böy-çayan,
 Kañça uruk cılandar.
 60 Öñüp-ösüp mekendeyt,
 Calpı ösümdük canıbar.
 Can körböğön ömürü
 Caynap catkan añı bar.
 Körgön kezde tañı kalar.
 65 Kerme toonu camınar,
 Candar bolso körböğön
 Ayıñ kılıp sağınar.
 Ömüründö cürböğön
 Körgön kezde tañı kalar.
 70 Toosu asman melcigen
 Töböşündö meñgülör,
 Bölök-bölök bölüngön,
 Sanat cetpes cılgalar,
 Ukkın adam oozun
 75 Körbödüm dep karmanar.
 Katar-katar kerme too
 Bir birine calğanar
 Kerme toonu cay kılıp,
 Ötkön dalay el curttar
 80 Kırılışkan talaşıp
 Kırgız, kazak, kalmaktar,
 Cana başka köp uruk
 Men bilbegen kalıktar.
 Opsuz kalıfı balıktar.
 85 Ortosundo Isık-Köl
 Kün cürüşü ancıyan
 Şımalında oyrottor.
 Kün çığışı kadimden
 Altı şaar noyguttar.
 90 İle cagın eelegen
 İlgerteden kazaktar.
 Katar catıp cerdegen
 Kaçantadan kalmaktar.
 Kün batışı çoyulup
 95 Türküstanga takalar.

Kerme Too'da gün geçer.
 Şenliğı bambaşka
 Kederliyi acıtır,
 Nice çeşitli mahluklar
 Görmediğini bildirir.
 Her şey uygun idi
 İnsan görünce sevinir,
 Dağın yüksek kayasından
 Kanathılar yuvarlanır,
 Tüm canlılar yaratılmıştı
 Dört ayaklı hayvanlar,
 Karınca, örümcek, akrep,
 Nice çeşit yılanlar.
 Gelişe yetiše mekân edinirler,
 Tüm bitkiler canlılar.
 İnsanın ömründe hiç görmediği
 Dolup taşan avı var.
 Gördüğü an şaşırıp kalır.
 Kerme Too'yla örtülür,
 Canlar olsa görmemiş
 Söüp sayarak özler.
 Hayatında gitmemiş
 Gördüğü an şaşırıp kalır.
 Dağı gökyüzüne kadar yükselmiş
 Tepesinde buzullar,
 Parça parça bölünmüştü,
 Hesapsız oyuklar,
 Duyan insan ağzını
 Görmedim diye tüzülerek eliyle kapatır.
 Sıra sıra uzun dağlar
 Birbirine bitişir
 Kerme Too'yu mekân edininip,
 Pek çok halk geçmişti
 Kavga ederek helak olmuşlardı
 Kırgız, Kazak, Kalmuklar,
 Yine başka pek çok soy
 Benim bilmediğim halklar.
 Gayet çok balıklar.
 Otasında Isık Köl
 Güneyde Ancıyan
 Kuzeyde Oyrotlar.
 Doğuda eskiden
 Altı şehir Noygutlar.
 İle yönüne sahip olmuşlardı
 Eskiden Kazaklar.
 Sıra sıra yerleşmişti
 Bir zamanlar Kalmuklar.
 Batıya uzayarak
 Türkistan'a dayanır.

- Eki ortosu kerme too
 Elde köp go tafıdanar.
 Esi ketip sonun dep,
 Adam uulu sandalar.
 100 Ayta bersem kızığın
 Ay alamga ugular.
 Körsö carpı cazılat
 Köküröktö muflu bar.
 Arkar, kulca mifıdegen,
 105 Caynap catkan bugular,
 Ečki, teke, elikter
 İregeni sagalar.
 Kumdak cerde kuyulgan
 Çandap catkan kulandar
 110 Kuuşan bolso cetkirbeyt
 Neçe üyöz dubandar.
 Ceyreni celgen adırda,
 Cer caynagan bököndör
 Too talaşıp toptogon,
 115 Kıñşılğan çöölör.
 Ayuu, tülkü, kaşkulak,
 Madıl, ilbirs, bөрülör.
 Suusarı taşta oynoktop,
 Sülöösünü kubular.
 120 Baçayıday kulpugan
 Körgön közü cumular.
 Kız sıyaktuu kerilgen
 Kızıl çaar türü bar.
 Kulak ugup körbögön
 125 Kerme-Too'da tuular.
 Atı bar da özü cok
 Adam bilbes sonundar,
 Aytıp bersem bilgenim
 Ay aalamga düflü bar.
 130 Adamzatça sayragan
 Kanattunun ünü bar.
 Akılıfdı talıtkan
 Ar kim ukxa cumular
 Doñuzu cüröt tüyrüyüp,
 135 Cılamı catat iyirilip,
 Bakaları balçayıp,
 Taş bakası olçoyup,
 Kurtu cüröt tıbirap,
 Kumurskası kıbirap,
 140 Karakunas kakayıp,
 Suu bürkütü akıyıp,
 Kuuları uçkan kurkuldap,
 Kumday köktö zıpıldap,
 Sermegenin ciberbey

İkisinin ortası uzun dağ
 Halkta çoktur diye hayret eder.
 Kendinden geçerek güzel diye,
 İnsanoğlu avare dolaşır.
 Eğlencesini söylemeye devam etsem
 Tüm alemde duyulur.
 Görünce neşelenir
 İçinde sıkıntısı olan.
 Arhar, dağ koçu binlerce,
 Dolup taşan geyikler,
 Keçi, teke, karacalar
 Kapının önüne kadar gelirler.
 Kumsal yerde dağılmıştı
 Rastgele yatan eşekler
 Kuuşan olsa yetiştirmez
 Nice ilçe kaymakamları.
 Ceylanı koştugu tepemsi yerden,
 Yerde kaynaşan bökönler
 Dağ için kavga edip toplanmış,
 Sırtan çakallar.
 Ayı, tilki, porsuk,
 Yabani kedi, Sibirya Parsı, Kurtlar.
 Suusarı taşta zıplayıp,
 Vaşakı vaz geçirtir.
 İpek kumaş gibi renkten renge girmişti
 Bakan gözü yumulur.
 Kız gibi gerilmiş
 Kızıl benekli türü bar.
 Duyup görmediğin
 Kerme Too'da tuğlar var.
 Adı var kendisi yok
 İnsanın bilmediği güzellikler,
 Bildiğimi anlatmaya devam edersem
 Tüm alemde şöhreti var.
 İnsan gibi konuşup öten
 Kanatlının sesi var.
 Aklını yoranı
 Herkes duysa yumulur
 Domuzu kalın dudağını sallayıp gezer,
 Yılanı eğrilip yatıyor,
 Kurbağaları hantalca yassılanıp,
 Kaplumbağası kocaman olup,
 Kurtu çırpınıp hareket eder,
 Karıncası ağır hareket edip,
 Karakunas arkaya doğru eğilir,
 Su bürkütü göz dikip durur,
 Uçan kuğular öterek,
 Kum gibi gökte hızlı olurlar,
 Kaptığını bırakmadan

- 145 İlaacın kuş şıpıldap...
Ak tuygundun biçini
Ak şumkarı başkaca
Kanattuunun uçkulu
Keçke cüröt çabıttap.
- 150 Köbünese keç kurun
Bezelenip sayragan
Kubulcutup bulbulu.
Kanattunun çeçeni,
Üntü kooz tlgülütü
- 155 Akındikka can cetpeyt
Ay aalamga belgilütü.
Çındap taşıp sayrasa
Erigenden can dili
Çıkpay kalbas ar kimden
- 160 Köküröktö zar-mufu.
Aybandın ooyt köñülütü
Zımırılğan turumtay,
Çüylütü menen kırıgıyı,
Zıpıldagan cagalımay,
- 165 Adamzaat biz tügül
Abalagan torgoyu,
Kekilik, çil köptügü.
Ördök, Çürök, bostegi
Başka koyor castığı.
- 170 Mamıgınan casagan
Küykö, şumkar atangan
Tumşugu bolot kurçtuğu.
Too başında ulardı
İlip alğan smandan
- 175 Kara kaşka tınarı.
Karçıgası kapkaydan
Almayınça tınabı.
Kanattunu karasañı
Eñ camanı kulaalı,
- 180 Koyo beret alğanın.
Cürögütü çok urganı.
Alda kañça suu kuşu.
Suu talaşa salat beym
Barı capırt uyasın.
- 185 Kanattuunun barlıgın
Ayta berse köp uruu.
Adam körsö çoçunat
Alaçıktay kaçırın.
Balta cutar kök coru.
- 190 Erdigi artık bürküttün
Kanattuunun bereni.
Eñip uçat asmanga
Men mensigen börünü.
- İlaacın gibi hızlıca hareket eder...
Beyaz atmacanın biçimi
Beyaz sunguru farklı
Kanatlının hızlı uçanı
Her zaman av arayıp dolaşır.
Çoğunlukla akşam üzeri
Bağırıp ötmüştü
Değişik ahenklerle bülbülü.
Kanatlının en iyisi,
Sesi güzel örneklik
Şairliğine hiç bir canlı ulaşmaz
Tüm aleme malum.
Ciddiyetle değişik tonlarda öter
Ağlamaktan canı ve gönlü
Hiç çıkmaz olur herkesten
İçindeki acı üzüntü.
Hayvanın gönlü sarsılır
Hızlı olan **turumtay**,
Çüylütü ile **kırıgıyı**,
Hızlı olan **cagalımay**,
İnsanlar biz değil
Yükseklere havalanan tarla kuşu,
Keklik, boz keklik çokluğu.
Ördek, **çürök**, sülün
Başa koyar yastığı.
Kuş tüyünden yapmıştı
Küykö sungur adlanmış
Gagası çelik keskinliği.
Dağ başında **uları**
Yakalayıp almıştı gökyüzünden
Siyah benekli **tınarı**.
Karçıgası her hangi bir yerden
Almadan rahat olur mu.
Kanatlıyı görürsen
En kötüsü **kulaalı**,
Hep bırakır aldığı.
Yüreği olmayan ahmağı.
Pek çok su kuşu
Su münakaşa eder sanırım
Tümünü toptan yuvasını.
Kanatlının hepsini
Söylesem çok türlü.
İnsan şaşırıp korkar
Alaçık gibi gıcirtıyı.
Büyük ağızlı sakallı **kök coru**.
Cesareti en fazla bürkütün*
Kanatlının yiğidi.
Yerden kapıp uçar gökyüzüne
Farfara olan kurdu.

Daldal kılat kamandı
 195 Bürküttördün kıraanı
 Tırmaktarı bolottoy
 Tulku boyu turumu.
 İlip uçat tekeni,
 Asmandatıp kee künü
 200 Arkar tügül kulcanı
 Alıp uçat ilgeri.
 Caralganda artıkça
 Anın kılğan erdigi.
 Burçatpagan bugunu
 205 Bürküttördün algırı.
 Ayta berse altımış
 Bütkül Bürküt uraanı.
 Kıraan Bürküt -- suluu kız,
 Bolso külük-buragı,
 210 Bolot degen ezelden
 Er cigittin çırığı,
 Abaltadan munu aytkan
 Kazak, kırgız urugu.
 Koroolusu korozdoy,
 215 Korozdoru könöktöy,
 Baltırkanı bilekтей,
 Maraldarı mañıkayıp,
 Mala kaşka inektey,
 Kerme toonu cerdegen
 220 Kalgan emes öñükpöy.
 Muzooloru bukaçar
 Cük kötörgön kölüktöy.
 Çalkasınan catkandar
 Uyku sıylap ölüktöy.
 225 Kara kaşka kedeyler
 Can saktagan mal küypöy.
 Cele tartıp karkıra
 Çubay uçkan çurkurap,
 Katarlangan turuna
 230 Asman menen zırkırıp,
 Ak şuñkardı körgöndö
 Bit-çıt bolgon dırkırıp.
 Tepkeninde asmandan
 Dal-dal bolup birkırayt.
 235 Atıp çığıp şuuldap,
 Çakmak urup kökölöp,
 Atkan oktoy duuldap,
 Zuuldasa uçkanda
 Korgologon koñıuldap.
 240 Toodak kuştun cöösü,
 Boz kuşunun döösü
 Kança uça kemibeyt

Paramparça eder kamanı
 Bürkütlerin çeviği
 Pençeleri çelik gibi
 Tüm bedeni davranışı.
 Kapıp uçar tekeyi,
 Gökyüzüne götürür bazen
 Arharı değil kulcaı da
 Alarak uçar ileri.
 Diğerlerinin arasında en fazladır
 Onun olan cesareti.
 Hareket ettirmez geyiği
 Bürkütlerin en iyi kapanı.
 Söylersek altmış tanedir
 Bütün Bürkütün türü.
 Çevik Bürküt - güzel kız,
 Olursa en iyi koşu atı,
 Olur demişti çok eskiden
 Yiğit adamın göz nuru,
 Evvelden bunu söyleyen
 Kazak, Kırgız soyu.
Koroolusu horoz gibi,
 Horozları kovacık gibi,
Baltıranı bilek gibi,
 Maralları güzelliği ile parlayarak,
 Ala kırmızı akıtmalı inek gibi,
 Kerme Too'da yerleşenler
 Gelişmekten mahrum kalmadı.
 Buzağıları genç boğaları
 Yük taşıyan yük hayvanları gibi.
 Sırt üstü yatanlar
 Uyuyorlar ölü gibi.
 Tek atlı fakirler
 Canı korumuş hayvanları gütmeden.
 Halka yaparak karkıra
 Arka arkaya uçtu öterek,
 Sıraya dizilen turnalar
 Gökyüzüyle hızlanarak,
 Ak şuñkarı görünce
 Paramparça olmuştu dağılıp.
 Tekme attığında gökyüzünde
 Paramparça her tarafa dağılır.
 Fırlayarak çok hızlı,
 Çok süratli yükselip,
 Atılan ses gibi ses çıkarıp,
 Çok hızlansa uçtuğunda
 Korunmuştu gizlenerek
Toodak kuşunun yavrusu,
Boz kuşunun devi
 Ne kadar uça da yorulmaz

- Kanatının kütüsü
Toktu etine tefikelet
245 Birme birge bir özü.
Toodagıfıdın özgöçö
Şumkar eken coosu.
Birdi alsa kanaat
Karçıganın münözü
250 Miñ da bolso kıyratat
Ak şumkardın keesi.
Aydap kelet alıstan
Tapköy bolso eesi.
Aylı cakın kalganda
255 Kaltırbastan terisin
Teep cürüp tüşüröt
Köktö cürüp barısın.
Kerme toonu körsöñüz
Tokoy eken tolgon çer.
260 Oyu-toosu debesten
Cer cemişi tögülör.
Obologon asmanda
Kańça kalıfı cıağatar:
Kayıfı, moyul, çınarı,
265 Alma, çıye, anarı,
Ciyde menen örügü
Cer cüzünö cetkirbeyt
Kerme toonun körümü.
Capırağı caltırayt
270 Tefıselgende teregi
Cer betine sıybagan
Cemişinin keneni.
Sozolonup sayragan
Bulbul kuştun tunugu.
275 Sayraganda tañşıgan
Sarı barpı corugu,
Caza bersem bir kitemp
Kerme toonun borumu,
Ayta bersem tügönböyt
280 Arta beret tarıgı.
Aktap alsa gul azık
Aştıgınan taruunu.
Badam, miste, cangagı
May katarı ar biri.
285 Ay aalamga aşkere
Cemişinin ar bağı.
Cer cüzünö cetkirbeyt
Calpı kendin salmagı.
Arasına salıngan
290 Alda kańça çarbagı.
Cibek menen kebezi

- Kanatlarının genişliğı
Toklu etine denk gelir
Sadece kendisi.
Toodağının ayrıca
Şumkar imiş düşmanı.
Biri alırsa tatmin olarak
Karçıganın huyu
Bin olsa da mahv eder
Ak şumkarın bazıları.
Sürtüp gelir uzaktan
Usta hoca olsa sahibi.
Köyü yakın kalınca
Bırakmadan postunu
Tepe tepe indirir
Gökte iken tümünü.
Kerme Too'yu görürseniz
Orman imiş geçilmez çalılık.
Vadi dağı demeden
Çilekler dökülür.
Yükselmiş gökyüzünde
Nice sık ağaçlar:
Kayın, yabani akdiken, çınarı,
Elma, vişne, narı,
Ciyde ile kayısı
Tüm dünyada onun kadar olamaz
Kerme Too'nun güzelliğı.
Yaprağı parlıyor
Sallandığında kavak
Yeryüzüne sığmamıştı
Meyvesinin bolluğı.
Uzatarak ötmüştü
Bülbül kuşların safı.
Öttüğünde dinlemişti
Sarı barpı hareketleri,
Yazarsam bir kitap
Kerme Too'nun şekli,
Söylersen tükenmez
Hep artar tarihi.
Ayıklasa erzak
Hububattan darıyı.
Badem, fıstık, cevizi
Yağ olarak her biri.
Tüm aleme malum
Meyvenin her bahçesi.
Yertüzünde rakibi bulunmaz
Tüm madenlerin ağırlığı.
Arasına yapılmış
Pek çok çiftliğı.
İpek ile pamuğı

- Cıyalbastan çarçagan
Neçen türlü mebesin.
Karagayı, talı bar
295 Kalayıktı toydurgan
Şirin şeker, balı bar.
Bayçeçekey bayragan
Baa cetpes darılar.
Uu korgoşun, mamırı,
300 Şıraalcını dağı bar.
Artık dağı ak kodol
Ayta bersen barı bar.
Calpı candar, ösümdük
İzdegenifi tabılar.
305 Toosu menen oyunda
Tolup catkan kenı bar.
Tört tülügün töldötkön
Cırgap catkan eli bar.
Cıtı cıpar atırday
310 Buruksugan gülü bar.
Abaltadan cerdegen
Ata menen babalar
Asmandagan çokusu
Alda kança toolor.
315 Adam tügül kuş ötpes
Aska, biyik zoolor.
Aralasa arası
Çalkıp catkan dalaalar.
Ortosunan şarkırap.
320 Orgup çıkkın suular,
Keçip anı ötö algıs
Bir-birinen elikter
Kerme toonu körsöfüz
Alda kança özöndör
325 Aytıp bergen kariya
Ak sakalduu kösömdör,
At-Başı, Harın, Cumgan, çuy,
Arasında kefi Koçkor,
Körsö köfül toydurgan
330 Körsöndütü Isık-Köl,
Kimdi bolso telmirtken
Telegeyi tegiz cer.
Cutap malı ölbögön
Cayı-kışı semiz cer.
335 Kanattuu kuş kança afi
Sanat cetpes köp candar
Isık-Köldö duulagan
Karı menen ulandar.
Aylanası askar too
340 Çel salganday duvaldar.

Toplayamadan yorulmuştu
Nice türlü meyvesini.
Köknarı, talı var
Halkı doyuran
Şirin şeker, balı var.
Karçiçeği bayragan
Paha biçilmez ilaçlar.
Uu korgoşun, mamırı,
Şıraalcını da var.
Ayrıca da ak kodol
Söylersem hepsi var.
Tüm canlar, bitkiler
Aradığın bulunur.
Dağı ile çukurunda
Dolup taşan madeni var.
Evcil hayvanlarını döl ettiren
Refah içinde olan halkı var.
Kokusu hoş kokulu kolonya gibi
Güçlü koku yayan çiçeği var.
Eski zamanlardan yurt edinmişti
Baba ile atalar
Göge yükselen tepeleri
Pek çok dağları.
İnsan değil kuş geçmez
Yüksek büyük kayalar.
Geçerse arasını
Uzanan stepleri.
Ortasından çağlayıp
Fıskırıp çıkan sular,
Girip onu geçemez
Birbirini geçerek karacalar
Kerme Too'yu görürseniz
Pek çok havzalar
Söylemişti ihtiyar
Ak sakallı kılavuzlar,
At Başı, Harın, Cumgan, Çuy,
Aralarında geniş Koçkor,
Görünce göz doyuran
Görkemli Isık Köl,
Çok kimseyi hayrette bırakan
Toprağı verimli yer.
Kıtlıktan hayvanları ölmeyen
Yazı kışı zengin yer.
Kanatlı kuş nice av
Hesap yetmeyen bir çok canlı
Isık Köl'de gürültü yapan
İhtiyar ile gençler.
Çevresi kayalı dağ
Zar koymuş gibi duvarlar.

- Ketmen-Töbö sol cagı,
Bercagında Suusamır,
Ayagında kefi Talas
Kelbetine tañ kalar.
- 345 Kün batışka cönögön,
Agıp catkan dayra bar,
Ezelteden atangan
Oluyata kalaa bar.
Kamışı bar, çiyi bar.
- 350 Kalıñ kara tokoylor
Cerdep turgan er Manas,
Kazak, kırgız, nogoylor.
Betege, şıbak buralgan
Bööt-bööt sazi bar,
- 355 Bölök cerden bötönçö
Berekelütü çarbalar.
Ketmen-Töbö, kefi Talas
Çüygö tete baası bar.
Aytilgandın özgöçö
- 360 Ala toodon çegi bar.
Baarisının babası
Uluu too degen tegi bar.
Ayta bersem çarçabay
Adam ugar kebi bar.
- 365 Uluu toonu cazarga
Agayındar ebi bar.
Köykap toosu bolboso
Uluu-Toogo tefieler
Ay aalamda kimi bar?
- 370 Abaltadan ataktuu
Arbagı çofı düñtü bar
Calpı candar can saktayt
Caralganda sonundar.
Can aralap körbögön
- 375 Catkan dalay orundar.
Uluu toodon kün eltken
Aytilgandın barı bar.
Cemişin çeşe ölbögön
Kaçantadan eletter.
- 380 Mal bakpastan añ menen
Dalay candın künü ötür.
Koyonunun çofıdugu
Koy eçkini cañıltar.
Kubulcup kuşu sayrasa
- 385 Uyku basıp talıtar.
Bugusu bar bukaday
Kara canın karkıtaar
Üñkürdö ükü talpıngan.
Üstündö sayrayt küküktör

- Ketmen Tepsı sol yanı,
Berideki Suusamır,
Sonunda geniş Talas
Güzelliğine şaşırıp kalır.
Batıya yönelen,
Akan dere var,
Evvelden adlanmıştı
Oluyata şehri var.
Kamışı var, çiyi var.
Sık büyük ormanlarda
İkamet etmiş er Manas,
Kazak, Kırgız, Nogaylar.
Betege, şıbakın yılankavi olduğu
Ayrı ayrı bataklıklar var,
Başka yerden farklı
Verimli çiftlikler.
Ketmen Töbö, geniş Talas
Çüy'e eşit değeri var.
Söylenenden ayrıca
Ala Too'dan sınırı var.
Tümünün babası
Uluu Too denilen kökeni var.
Söylersem yorulmadan
İnsan dinleyecek sözü var.
Uluu Too' yazmak için
Kardeşler sebep var.
Köykap Too'yu saymazsa
Uluu Too'ya denk olan
Tüm dünyada ne var?
Evvelden ünü
Büyük şöhreti vardı
Tüm canlılar can korurlar
Yaratılanlarda en güzeller.
İnsanın gezip görmediği
Vardı pek çok yer.
Uluu Too'da gün geçiren
Söylenenlerin hepsi var.
Meyvesini yiyerek ölmedi
Önceden halklar.
Hayvan beslemeden av ile
Pek çok insanın günü geçer.
Tavşanının büyüklüğü
Koyun keçiye benzerliğinden yanılıtır.
Rengarenk kuşu öterse
Uyku basıp gevşetir
Bugusu var boğa kadar
Basit insanı sevindiren
Mağarada puhu kuşu çırpınmıştı.
Üstünde ötüyor guguk kuşları

- 390 Şabırda kürtüç şoodurap,
Şağı iyilgen cemişter.
Şalbaada sayrayt bıtbıldık
Körö albagan körgüçtör
Çabagı suuda ırğıştayt
- 395 Alabuga kafıltır.
Tokoyun koroz ottogon.
Körsö köfüül semirter
Münüşkörü kuş salgan.
Kızıktırıp teminter
- 400 Ceyreni celip toktoboy
Cete albagan külüktör.
Uçu asman tiregen
Adam aşpas biyikter.
Uzkayıfı toodo bürdögön
- 405 Uçu asmanda cıgaçtar
Ünün ukxa sürdögön.
Kara çaar colborstor
Kadimkidey aralaş
Ayu, kaman, ilbirster,
- 410 Kunduzu bar kulpungan
Kurgak cerde cürböstör.
Karagaydı camıngan
Karala cün kara kur,
Uları zooda ündögön,
- 415 Ukxa köfüül sabıltar.
Ünü muñduu sozulgan,
Oyuñuzdu çabıltar
Böksödö börü kubaktap
Cel kuyunday çabıttar.
- 420 Böktördö tülkü bulaktap,
Cıra cerdi çabıttar.
Asman köktö şaşığan
Ataktuu çöl bürküttör
Surayılday koykoygon,
- 425 Suksur kuşu oynoktoyt.
Suuday ağıp cukpagan
Tartarı köp soyloktop.
Kulun bolup çıfırğan
Ayrı kuyruk andan köp.
- 430 Bütkün boyu nayzadan
Kirpi çeçen cörgölöp,
Kanattuunun uçkulu
Kara boor, çulduruk
Karlıgaç menen bir tuugan.
- 435 Çabelekey miñdegen
Men bilbegen miñdegen
Can canıbar mından köp.
Uluu toodon taragan

- Sazda pirinç hışırdayıp,
Dalı eğilmiş meyveler.
Sazlıkta öttüyor bildircın
Geremeyen iyi görenler
Çapak balığı suda zıplıyor
Alabuga , hamsi.
Ormanında horoz otlamıştı.
Görünce göz dolduran
Doğancıbaşı kuş salıvarmıştı.
Kızıştırıp tepindiren
Ceylanı hızlı koşup durmadan
Yetişmemişti koşu atları.
Ucu göğe yükselen
İnsan aşmaz yükseklikler.
Uzkayıfı Too'da yeşillenen yapraklar
Ucu gökte ağaçlar
Sesini duyunca şaşırılmıştı.
Kara alaca kaplanlar
Eskisi gibi karışık
Ayı, yaban domuzu, parsılar,
Su samuru var rengarenk olan
Kurak yerde yaşamazlar.
Köknarı örtünmüşdü
Kara benekli tüylü **kara kur**,
Uları kayalarda ötmüşdü,
Duyunca gönül sevinir.
Sesi yanık uzanan,
Aklınızı şaşırır
Dağ eteğinde kurt kovalayıp
Fırtına gibi av arar
Tepelerde tilki yumuşak tüylerini sallayıp,
Çukur yerlerde av arar.
Gökyüzünde öten
Ünlü çöl kartalları
İsrafil gibi zarif görünen,
Suksur kuşu zıplıyor.
Su gibi akıp yapışmayan
Tartarı çoktur hızlıca hareket edip.
Tay olup ses çıkaran
Çaylak ondan çoktur.
Bütün bedeni iğneden
Kirpi ustaca ufak adımlarla yürüyüp,
Kanatlıların en hızlısı
Bağrı kara çil, **çulduruk**
Karlıgaç ile kardeştir.
Kırlangıç binlerce
Benim bilmediğim binlerce
Canlı hayvan bundan çok.
Uluu Too'dan uzanan

- Başka cerin körölük:
 440 Narkı çeti Sarı-Kol
 Alay toogo canaşa
 Berekelüü Fergana
 Beri cagın karasañı
 Alda kañça ala too.
 445 İle cagın talaşkan
 Kün cagışı Ürümçü.
 Köralbadım, uguşum,
 Güldön catat dep uktum
 Calpı barı tarançı.
 450 Köñüz, Tekes, Çoñ cıldız
 Kazak menen kalmakka
 Kaçantadan karaştuu.
 Kazak menen kalmaktın
 Mal kindigi örüşü
 455 Ösö kelgen dürküröp,
 Tört tülüktüü malı uşu.
 Catpayt deşet añ uulap,
 Caşı menen karısı
 Aralaşa cerdegen
 460 Kazak, kalmak balası.
 Badal, tokoy çıtırman
 İle boyu, toosu.
 İlbesini candagan
 İtelginin koozu.
 465 İtti tepse sulagan
 Çıga tüşköñ meesi.
 Salpırındayt san kazak
 Maral menen bugusun.
 Ayagında ay talaa
 470 Catkan cerdin sarası.
 Adırlagan çıbırın
 Sanat cetpeyt sanasañı.
 Körö albadım köz menen
 Altı şaar suusun.
 475 Acıların aytışı
 Çoñ deyt Sırdın dayrası.
 Arada catat uzabay
 İle menen Çuusu.
 Ceek boyloy mañdaylaş
 480 Kalıñ tokoy barısı
 Söksöölü çölündö
 Kara suuda kamışı,
 Sanatı çok can bulak.
 Kapçıgayı, cılgası.
 485 Köz cetpegen çıbırı,
 Koktu kolot kuuşu.
 Cıldızdagan şabırı,

- Başka yerini görelim:
 Öbür tarafı Sarı Kol
 Alay Too'ya bitişik
 Verimli Fergana
 Beri tarafa bakarsan
 Pek çok ala dağ var.
 Kurnaz tarafını iddia eden
 Doğuda Ürümçü.
 Göremedim, duyduğuma göre,
 Gelişiyor diye duydum
 Hepsi Tarançı.
 Köñüz, Tekes, Çoñ Cıldız
 Kazak ile Kalmak'ka
 Eskilerden bağılı.
 Kazak ile Kalmuk'ın
 Çok besinli otlagında
 Büyüye gelmişti sayısı artarak,
 Bu evcil hayvanların.
 Bir yerde durmazlar derler av avlayarak,
 Genci ile ihtiyarı
 Karışık oturan
 Kazak, Kalmuk çocuğu.
 Fundalık, orman çalılıktır
 İle'nin kıyısı dağı.
 İlbesinin yanında bulunan
 İtelginin güzelliği.
 Köpeği tepince dağılmıştı
 Çıkmiş olan beyni.
 Avına çıkıyor pek çok Kazak
 Maral ile bugunun.
 Sonunda geniş step
 Uzanan yerlerin en iyisi.
 Tepeli olan yerleri
 Sayı yetmez sayarsan.
 Göremedin göz ile
 Altı şehrin suyunu.
 Hacıların söylediklerine göre
 Büyük derler sır'ın deresi.
 Ortasında bulunur uzakta olmayan
 İle ile Çuu'su.
 Kıyı boyunca karşıda
 Sık orman hepsi
 Söksöölü çölünde
 Tatlı suda kamışı,
 Hesapsız canlı pınar.
 Dağ geçidi yatağı.
 Gözün göremediği tepelik yerleri,
 Oyuk çukur darlığı.
 Her tarafını kaplayan hışırtı,

- Cıbit menen koosu.
Başatında esep çok
490 Mayda bitkil arası.
Uluu toonun başında
Muzart degen çofi aşuu.
Uluu toonun başında
Bulut menen boroşo
495 Töböşünö cetpegen
Şamalınn duusu.
Törögeldi barıptır.
Karılardın kebi uşu.
Emkilerden körgön çok
500 Anın barın bir kişi.
Köörük baskan emedey
Carık muzdun küüsü.
Asman melciyt töründö
Aska zoonun meñgüsü.
505 Alıs debey al cerdi
Bayırkının cürüşü.
Cılkı tiyil alçu eken
Kazak menen kırgızı.
İlgerkini süylögön
510 Karılardın keesi.
Uluu toonun başkadan
Çofıdugunun belgisi --
Buluttan ozup asmanda
Kök tiregen eñ uçu,
515 Biyiktigi caanda
Ce birinçi, ekinçi.
Cer baylığı cana da
Bütökön boyu-turuşu.
İzdegendin baarı bar
520 Telegeyi tegizi.
İlgerteden cetpegen,
Uluu toogo cer cüzü.
Almas, temir, taş kömür,
Altın menen kümüşü.
525 Alda kaçça asıl taş,
Adam cetpes baası,
Cer aldına batpagan,
Kogoşunu, cez, misi
Tolup catat kükürtü
530 Tüzü menen kolosu.
Bolso kerek dağı da
Biz bilbegen canası.
Atı bar da, özü çok.
Asıldardın uruusu.
535 Bayçeçekey caynagan
Oyu menen toosu.

Çay yatağı ile derin sel kazıntısı.
Pınarında hesapsız
Ufak oyuklu araları.
Uluu Too'nun başında
Muzart denilen büyük geçit.
Uluu Too'nun başında
Bulut ile kar fırtınası
Tepesine ulaşmamıştı
Rüzgarın gürültüsü.
Törögeldi gitmiş.
İhtiyarların sözü bu.
Sonradan gelenlerden görmedi
Bunların hepsini hiç kimse.
Körük basan birisi gibi
Çatlak buzun ezgisi.
Gökyüzüne yükseliyor başköşesinde
Yüksek kayalı dağın buzulları.
Uzun demeden o yere
Eski insanların yürütişü.
Atlar alırmış
Kazak ile Kırgızı.
Eskileri anlatan
İhtiyarlardan bazısı.
Uluu Too'nun başkalarından
Büyükülüğünün işareti --
Buluttan aşır gökyüzünde
Göğü direyen en ucu,
Büyükülüğü cihanda
Ya birinci ya da ikinci.
Yer zenginliği bir de
Bütün boyu posu duruşu.
Aradığının hepsi var
Her şeyi güzel.
Eskilerden beri rakibi yok,
Uluu Too'ya yer yüzünde.
Elmas, demir, kömür,
Altın ile gümüşü,
Pek çok değerli taş,
Paha biçilmez değeri,
Yer altına sığmayan,
Kurşun, teneke, bakır,
Dolup taşar kükürdü
Tüzü ile tuncu.
Olması gerek daha da
Bizim bilmediğimiz bu tip şeyler.
Adı var da kendisi yok.
Değerli taşların türleri.
Karçiçeği her tarafı
Çukuru ile dağı.

- Kızgıldagı baaridan
Bar ösümdük suluusu.
Kız-kelindey kılaktap,
540 Kızday bolup tefiselgen.
Kırgooldoy bulgaktap,
Kız sıyaktu suysalğan.
Tür salganday manattap
Totu kuştay kiyingen.
545 Caza albaysıfı sıpattap
Cadıraşıp ırgalğan
Caykalganda kubulup
Tuş kiyizdey türlöngön
Baçayılap, makmaldap
550 Kilem kölöt oygondoy
Körgön adam ermektep,
Talığanday kozgolboy.
Ezilişip etpettep,
Ar kim dilin bergendey.
555 Çırmagan çiy sıpatı
Körgön kişi talğanday,
Barbı, cokpu bilbeymin
Tiri tügül ölgöndör
Kelip karap turganday.
560 Köñülümö ornogon
Bekem bolup bir kuday
Kötörömün kol cayıp
İymanımdı ber kuday.
Ermek kılıp sayragan
565 Moldo Kılıç kurgur ay.
Cazıp öttüm dalay söz
Canga payda bergendey.
Cugumtalı kımınday.
Cugar bolso aytkanım
570 Çımın-çirgey tilindey,
Bata suraym barıfıdan
İymanımdı men tiley.
Kerme toonu ayaktap
Akırına kelatam.
575 Kezeginen kaltırbay
Azınoolok kep aytam.
Aytarımdan alıstap,
Adaşkansıp baratam.
Tegerengen kızıl til
580 Den soolukka caraşa.
Talıbagan kömököy,
Tacabagan dabışım,
Kudureti küç allanın
Acayıp zor tamaşa
585 Kerme toodo bar eken

Gelinciği hepsinden
Tüm bitkilerin güzeli.
Genç kız gibi hızlı hareketler yapıp,
Kız gibi sallanmıştı.
Sülün gibi kıvrılıp,
Kız gibi kırılarak yürütmüştü.
Motif işlenmiş gibi al kumaşı
Papağan gibi giyinmişti.
Yazamazsın sıfatlarını
Sevinip sallanan
Sallandığında değişip
Tuş kiyizdey rengarenk olmuştu
İpek gibi parlayıp, kadife gibi olup
Kilim kölöt işlenmiş gibi
Gören adam zevk duyduğu için,
Uyuşmuş gibi kımıldamaz.
Keyiflenip yassılaşıp,
Herkes gönlünü vermiş gibidir.
Süslenmiş çiy sapı gibi sıfatı
Gören kişi donmuş gibidir,
Var mı yok mu bilmem
Diri değil ölenler
Gelip bakıyorlarmış gibidir.
Gönlüme yerleşen
Sağlam bir biçimde bir Allah'tır
Kaldırıyorum elimi açarak
İmanımı ver Allah'ım.
Eğlence yapıp öten
Moldo kılıç lanet olası.
Yazdım epey söz
Cana fayda getirmiş gibidir.
Değeri ise birazcık.
Yararı olsa dediklerimin
Sivrisineğin dili kadar,
Dua istiyorum hepinizden
İmanımı ben dileyip.
Kerme Too'yu bitirip
Sonuna geliyorum.
Sırasını bırakmadan
Birazcık söz söyleyeceğim.
Söyleyeceğimden uzaklaşıp,
Sapmışım gibi geliyor.
Yapılan belagat
Sağlığa göre.
Uyuşmayan küçük dil,
Usanmayan sesim,
Kudreti güçlü Allah'ın
Çok büyük görünümü
Kerme Too'da var imiş

- Alda neçe araşan.
Suusu ısıq kaynagan,
Koluñ salıp karasañı,
Calındagan otu çok,
590 Kaynatkan dep sanasañı,
Cağıp catkan otun çok
Astı cagın oodarsañı
Ot çıkkın cer bolot dep
Ugar elem ar kaçan.
595 «Ukmuş emes, ıras» --deyt
Caştan çıkkın moldosu.
Cafı usul okugan
Arasınan küböñü.
Nişaanı deyt dozokutun
600 Eşen, şayık, kocosu.
Araşanga nasildeş
Bolobu dep bolcosom
Bolombu dep künökör
Anık sırın bilbesem,
605 Ayta albadım kandayın
Akılım çak bolgon soñı.
Bir kezekte çeçermin
Bilim tapsam mından soñı.
Cer titireyt solkuldap
610 Kıyamət cuuk kelgen soñı.
Titireyt dep oyloymun
Cerge künöñ tolgon soñı.
Cazıp kalsam kokustan
Caratkanım koldosun.
615 El çurkurayt calbarıp
Ay menen kün ölgön soñı,
Akır zaman belgisi --
Alamattar cürgön soñı.
İyman tile agayın,
620 Baarış, mendey, men deseñi?!
Ölör çakta ar kimdin
İyman bolsun coldoşu.
Agayındar, kurdaşım,
Kadır köñül kalbagan
625 Zamandaşım, sırdaşım,
Cagar bolso cazganım
Ölüp ketsem ırdasın
Ötköñbü dep kaleeti,
Akın bolso ılgasın,
630 Kalet kalgan bar çıgar
Ayıbı çok cöndösün.
İymanımdı tileymın
Dağı cazam dalay söz
Duba kılçı men deseñi.

Pek çok kaynak.
Suyu sıcak kaynayan,
Elini koyup bakınca,
Alev alev olan ateşi yok,
Kaynatmıştı diye zannedersin,
Yanan odun yok
Alt tarafını devirince
Ateşin çıktığı yer olur diye
Duyardım her zaman.
«Şaşılacak bir şey değil, gerçekten»-der
Gençten çıkmış mollası.
Yeni usul okumuş
Aralarında şahittir.
Nişanı diyor cehennemın
Mürşit, şeyh, hocası.
Sıcak kaynağa eş
Olur mu deyip düşünsem
Olur muyum deyip günahkâr
Gerçek sırrını bilmesem,
Söyleyemedim ne olduğunu
Aklım ermedikten sonra.
Zamanı olur çözerim
Bilimle uğraşsam bundan sonra.
Yer titriyor sallanıp
Kıyamət yakın geldikten sonra.
Titrer diye düşünüyorum
Yere günah dolduktan sonra.
Günah işlesem istemeden
Yaradım kollasın.
Halk bağırır yalvarır.
Ay ile güneş öldükten sonra,
Son zamanın işareti --
Alametler olduktan sonra.
İman dileyin dostlarım,
Hepiniz, benim gibi, ben dersenez?!
Ölecek zamanı herkesin
İman olsun arkadaşı.
Dostlarım, arkadaşlarım,
Saygı gönlü kalmayan
Zamandaşım, sırdaşım,
Beğenecek olursa yazdıklarımı
Ölürsem şarkı söylesin
Geçmiş mi deyip asili,
Şair olsa seçsin,
Hata yapan vardır
Ayıplamadan düzeltsin.
İmanımı diliyorum
Daha yazarım pek çok söz
Dua etsene ben desen.

635 Nasip bolso -- ölbösöm.
 Azırınça toktodum
 Sözüm bütüp kalgan sofi.
 Dağı dalay cazışar
 Dastan kılıp menden sofi.
 640 Korgon eken ölgöndün
 Artındağı belgisi.
 Abaltadan adamdın
 Ürpü-adat ülgüsü.
 Barlık menin cazganım
 645 Başım körgö kirgen sofi
 Kıyamet kün kelgençe
 Tura turgan kümbözüm.
 Kokus tilim kürmölsö
 Aytıp ketken kerezim --
 650 Keregi çok çaldıbar
 Korgon menen kümbözüfi.

Nasip olursa --ölmezsem.
 Şimdilik durdum
 Sözüm bittikten sonra.
 Daha çok yazarlar
 Destan yapıp benden sonra.
 Kale imiş ölenin
 Arkasındaki işareti.
 Evvelden insanın
 Geleneklerinin örneği.
 Tüm benim yazdığım
 Başım mezara girdikten sonra
 Kıyamet günü gelene kadar
 Duracak kümbetim.
 Ansızın dilim tutulsa
 Söylediğim vasiyetim --
 Gerekmez harabe
 Kale ile kümbetin.

CİNDİ SUU

- Bolot kalem bolcoosuz
Tantik emes tili tak.
Çiye berbeyt orunsuz
Bekerinen tantrıap,
5 Kacıbaymın men özüm
Kızıl tilim süylöp bak.
Tiriçiligifi ganimat
Agayındar -- camaat,
Acal cetip, kün bütsö,
10 Aldıbizda topurak.
Cutpay koyboyt baarısın,
Ölüm degen atkan ok.
Acal cokko -- ölüm cok:
Toodon kulap, suudan ak,
15 Eç bir zıyan keltirbeyt,
Atıp catkan zabirek.
Kee kişige keziget
Nasip kılsa tooday bak.
Oyunda cok, tüştö cok,
20 Orolup kelet altın tak.
Oodarılğan düntüyö
Ornobogon tübölük,
Tilegine cetpesten
Ötköndör köp zar ıylap.
25 Ölüp ketken armanda
Ay aalamda dalay ak.
Acal cetip kulanıp,
Agıp ölgön andan köp.
Körgönümdü, bilgenim
30 Caza saldım ar ubak.
Abaltadan cayluu suu.
Sarbagıştın Kök-Oyrok
Köçöt eken cabıla
Küz başınan ıldıylap,
35 Colooçulap Koçkordon
Çuburup kelip küfğöylöp,
Agıp kete cazdadım.
Cindi-Suudan sermelep
Aytıp ötöm alımça,
40 Ayıp kılba, sal kulak.
Az da bolso ukkanga
Dastan bolor bir sabak.
Dalay toonun biyigi
Cindi-Suunun toosu,
45 Alda kança kiyigi,
Asmandagan zoosu.
Atırılğan aflu köp,

DELİ SU

- Çelik kalem ölçüsüz
Geveze değil dili açık.
Kaydetmez yersiz
Boşu boşuna saçmalayıp,
Üşenmem ben kendim
Söz ustası dilim dikkatli söyle.
Hayatın ganimet
Dostlar -- topluluk,
Ecel gelip, gün bitse,
Önümüzde toprak.
Yutmadan bırakmaz hepsini,
Ölüm dediğin atılmış ok.
Eceli yoksa -- ölüm yok:
Dağdan düşüp, suda ak,
Hiç bir zararı getirmez,
Ateş eden top silahı.
Bazı kişilere rastlanır
Nasip etse dağ gibi talih.
Aklında yok, düşte yok,
Sarılp gelir altın taht.
Değişen dünya
Yerine gelmemiş istiklal,
Dileğine ulaşmaksızın
Geçenler çoktur acı acı ağlayıp.
Ölmüştü arzulara ulaşmadan
Tüm alemde pek çok günahsız.
Ecel gelip düşüp,
Akıp ölen ondan çok.
Gördüklerimi, bildiğimi
Hemen yazdım her zaman.
Evvelden hoş bir su.
Sarbagış'ın Kök Oyrok
Göçer imiş kütle halinde
Sonbaharın başından aşağıya doğru,
Yola çıkıp Koçkor'dan
Yavaş yavaş yürüyüp güneye doğru,
Az kalsın sulara kapılacaktım.
Cindi Suu'dan bir o yana bir bu yana
Anlatacağım gücüm yettiği kadar,
Ayıplama, dinle.
Az da olsa dinleyene
Destan olur bir satır.
Pek çok dağın en yükseği
Cindi Suu'yun dağı,
Pek çok kiyiki (var),
Göge kadar yükselen kayalı dağları.
Saldırılan avı çok,

Aybanattın koozu.
 Atçan kuusa cetkirbeyt
 50 Ar kiyiktin boozu.
 Adamzatka karmatpayt,
 Arkar cañı tuusa.
 Cetpes anın artınan
 Kolgo tüşpöyt kozusu
 55 Koş at menen kuusa,
 Aldı-artın buusa.
 Ar candarga ar amal,
 Nasip bolgon tubasa.
 Aytar kebim Cindi suu
 60 Olturgandar unasa.
 Alda kanday sebepten
 Akıl menen bolcosom,
 Zilzalayı sel menen
 Bolso kerek ılgasam,
 65 Atıp çıkkın carılıp,
 Başkı törün karasañı.
 Ağını şar, tik cılga,
 Ayagında koosu,
 Eki cagı teñi kaşat,
 70 Kısık eken kuuşu.
 Çakırımça çoyulgan,
 Too, taş, şagıl turuşu.
 Ağıp catat çañırıp,
 Cindilengen suusu.
 75 Keçer bolso cutam dep,
 Op tartkanday oozu.
 Kirgeninde burkurayt,
 Tumandagan buusu.
 Zilzaladay dürküröyt
 80 Kürpüldögön küüsü.
 Kündük cerge ugulat.
 Kürkürögön duusu.
 Keçkeninde ar kaçan
 Arılbagan çuusu.
 85 Ayagında kıldoosu.
 Arça aralaş karagay,
 Ağındıdan kalganday
 Azınoolak çuldusu,
 Dofuz sırtı, betege,
 90 Çöbündö çok küldüüstü.
 Alkımında tüptügöl
 Ösümdüktün türlüüstü
 Ofi cagınan tirelgen
 Saz aralaş kara suu.
 95 Sol cagınan süyögön

Hayvanların en güzeli.
 Atla kovarsan yaklaştırmaz
 Her kiyikin hamilesi.
 İnsanlara yakalatmaz,
Arkar yeni doğarsa (bile).
 Yetişmez onun peşinden
 Teslim olmaz kuzusu
 Çift at ile kovarsa(bile),
 Önü arkasını bağlasa(bile).
 Her canlıya her çare,
 Nasip olmuştu doğuştan.
 Söyleyecek sözüm Cindi Suu
 Oturanlar onaylasa.
 Belirsiz bir sebepten
 Akılla tahmin etsem,
 Sel felaketi ile
 Olsa gerek araştırsam,
 Fırlamıştı patlayıp,
 Baş dağ otağa bakarsan.
 Akımı hızlı, derenin dik yatağı,
 Sonunda derin çukur,
 İki tarafı eşit yüksek kıyı,
 Dar imiş genişliği.
 Kilometrelerce uzanmış,
 Dağ, taş, ufak kırık taşı var.
 Akıyor yankılar içinde,
 Delirmiş suyu.
 Gececek olursa yutarım diye,
 Nefes alıyormuş gibi ağzı (var).
 Girgiğinde her tarafa dağılıyor,
 Sisle örtünen buharı.
 Deprem gibi titriyor
 Gürleyen ezgisi.
 Günlük mesafede duyulur.
 Gürleyen sesi.
 Geçtiğinde her zaman
 Kurtulmayan gürültüsü(var).
 Sonunda kıldoosu.
 Ardıç ağacı karışık köknar,
 Akıntıdan kalmış gibi
 Birazcık kırıntıları,
Domuzsırtı, betege,
 Otlarında yok çiçeklisi.
 Dağ eteğinde tam olarak
 Bitkilerin her çeşidi(var)
 Sağ tarafına dayanmış
 Bataklıkla karışık tatlı suları (var).
 Sol tarafına dayanan

- Kiçinekey bel aşuu.
 Küzgö maal bolgondo
 Tör talaşkan konuşu.
 Eptüü eken cayarga
 100 Eki cakkı örüşü.
 Eldin köztün telmirtken
 Cindi-Suunun ölköstü.
 Kar caaganda uçpagan,
 Bodo malı, cilkısı.
 105 Başka cerge kün caasa
 Elinin çok uykusu.
 Elge, curtka artıkça
 Otunu mol olcosu.
 Tuura keçip ötpögön
 110 Cıldızdagan köp sazi.
 Celengen karagay
 Ceek boyloy kök tüzü.
 Ürküp çıkkın emeday
 Karagayluu koktusı.
 115 Başka cerden kemligi --
 Kök-Oyroktun çok tüzü.
 Teskeyinde kerilgen
 Tektirlengen torpusı.
 Kün çığıştan körüngön
 120 Kök-Oyroktun öz içi.
 Kün batıştan arkaygan
 Aytımbettin çokusu.
 Küngöyündö köp eken
 Kalıfı arça, koktusı.
 125 Ar cılgasın cüz tütün
 Caylap catat ölçösöm.
 Mañdayında batkalış
 Kara-Kumdun cılgası.
 Kalıfı karga aldırbas
 130 Mal cayıttın ordosu.
 Cılgasının oozunda,
 Aytıp berdi bir kişi,
 Abaltadan cerdegen,
 Kalmakının kıştoosu.
 135 Eteginen başlatat,
 Kaptaldagan kıyası.
 Kalıfı arça, karagay
 Karşı-terşi salaası.
 Kaptal coldon ötköndö
 140 Kaşkelefidin cayası.
 Torpulangın kaman töş,
 Çalkak eken talaası,
 Kar catpagan cayında

- Küçük dağ geçidi var.
 Sonbahar gelince
 Yaylayı kavga edip paylaşan köyün konması.
 Verimli imiş otlatmak için
 İki taraftaki otağı.
 Halkın gözünü arzuyla baktıran
 Cindi Suu'yun ülkesi (var).
 Kar yağınca uçmayan,
 Büyükbaş hayvanları, atları (var).
 Başka yere yağmur yağsa
 Halkın yok uykusu.
 Halk, millet için ayrıca
 Odunu bol ganimettir.
 Enine kimsenin girip geçmediği
 Yayılmış sazi gölcükleri çoktur.
 Katar halinde dizilen köknar ağaçları
 Kıyı boyunca kök tüzü (var).
 Ürkümüş kişi gibi
 Köknar ağaçlı çukuru (var).
 Başka yerden eksikliği --
 Kök Oyrok'un yok düzlüğü.
 Kuzey tarafında gerilmiş
 Tortulu taşlı yamacı (var).
 Doğu tarafından görünen
 Kök Oyrok'un kendi içidir.
 Batı tarafından yükselen
 Aytımbet'in dağ tepesi (var).
 Güneyinde çok imiş
 Sık ardıç ağaçları, çukurları.
 Her dere yatağını yüz hane
 Yerleşmiş bulunuyor hesaplasam.
 Önünde çukur
 Kara Kum'un yatağı.
 Yoğun kara yenilmez
 Hayvan otlaklarının sarayı.
 Dere yatağının ağzında,
 Anlattı bir kişi,
 Evvelden ikamet etmiş,
 Kalmukların kışlağı (var).
 Eteğinden başlıyor,
 Yukarı doğru yamacı.
 Sık ardıç, köknar
 Çaprazlamasına çukurları.
 Yan yoldan geçince
 Kaşkelefi'nin bayırı.
 Uzanan taşlı yamacının sırtı,
 Geniş imiş düzlüğü,
 Kar yatmayan yazın

- Kara kumda too başı.
 145 Arsak taşka aralaş
 Kızıl kabık sogondor,
 Kılıç biyaz dağı bar,
 Kaptalınan karasam,
 Cegiliktüü daamı bar,
 150 Bazar biyaz kurusun.
 Kök-Oyrokko barbastan
 Basıp öttüm tımızın.
 İtke beret dep uktum
 Cuurat menen kımızın.
 155 Özüm anı körbödüm,
 Anık eken munusu.
 Atake eli sarbagış
 Caylap atkan el uşu,
 Mal döölötkö cetkirgen
 160 Ceri eken, ırası,
 Too başında karoolu --
 Aytımbettin döböüsü.
 Aytar ele Koçkordon
 Caşı cetken karısı.
 165 Nasili eken katagan,
 Baatır ötkön al kişi.
 Aytımbettin kimdigin,
 Anık bilet ar kişi.
 Anın kılğan erdigi
 170 Artık eken uguşum.
 Baarın cazıp bererge,
 Müldö kelbeyt kıyuusu.
 Sırtı cayık kök şiber
 Sarbagıştın cayloosu,
 175 Caylaganda çarbag
 Ceri beken calpız col
 Artık eken paydası.
 Ceke döörö aşuusu.
 Kışta kalat kar basıp,
 180 Kürtkü aralaş kök muzı.
 Kanattuular bolboso
 Adamdın çok ötküsü.
 Cindi suudan kınıkkan
 Kuzgun menen börüsü.
 185 Asman menen aylangan
 Afıdıp cüröt corusu.
 Karagaydı camıngan
 Kalıñ eken doñuzu.
 Kiyik körsö afıdıgan
 190 Çamınışkan ilbirsi.
 Ayuuları ar kaçan

- Siyah kumlu dağ başı (var).
 Çıkık taşla karışık
 Kırmızı kabuklu soğanlar,
 Yabani soğan dahi var,
 Yandan bakarsam,
 Yenilebilir tadı var,
 Bazar piyaz mahvolsun.
 Kök Oyrok'a gitmeden
 Yürüyüp geçtim yavaşça.
 Köpeğe veriyorlar diye duydum
 Yoğurt ile kımızını.
 Ben bunu görmedim,
 Gerçek imiş işte bu.
 Baba halkı Sarbagış
 İkamet eden halk budur,
 Hayvanların devlete ulaştırdığı
 Yeri imiş gerçekten,
 Dağ başında karakol--
 Aytımbet'in tepesi.
 Söyler idi Koçkor'dan
 Yaşlanmış ihtiyarı.
 Nesli imiş Katagan'ın,
 Yiğit olarak yaşamış o kişi.
 Aytımbet'in kim olduğunu,
 İyi bilir her kişi.
 Onun yaptığı kahramanlıkları
 Çok fazla imiş duyduğuma göre.
 Hepsini yazmak için,
 Kesinlikle sözler yetersiz kalır.
 Dışı geniş kök şiber
 Sarbagış'ın yaylası,
 Yerleştiğinde çiftliğe
 Yeri ise alçak yol
 Fazla imiş faydası.
 Tek geçit yolu.
 Kışın kar kapatıyor,
 Kara yığınları karışık mavi buzı.
 Kanatlılar olmazsa
 İnsan geçmek istemez.
 Cindi Suu'dan avlanmaya alışmış
 Karga ile kurdu (var).
 Gökyüzünde dönerek
 Avlıyor corusu.
 Köknarıyla örtünen
 Çok imiş yaban domuzu.
 Kiyik görünce avlayan
 Birlikte saldıran ilbirsi (var).
 Ayıları her zaman

- Adamga köp kılmışı.
Acalına daarıgan
Korgooldoy korgoşun.
195 Tolup catat dağı da
Kök-Oyrokto ilbeesin.
Ugar bolso bayandaym
Cindi suunun turmuşun.
Tuş-tuşunan ayanbay
200 Kuyup catkan barı suu.
Balıktarı köp eken
Kiçinesi, irisi.
Cindi suuday kişini
Ağızbagan baarısı.
205 Zıyanı çok kımınday
Cumşak eken ağışı.
Aktım degen kişinin
Ugulbadı dabışı.
Kök-Oyrokto çok eken,
210 Çiyi menen kamışı.
Mından başka ösümdük
Can-canıbar cınısı.
Toluk eken Keminde
İzdegeniñ tabasıfı.
215 Oolugasıfı Cindi suu,
Cin urganday celdi suu.
Cindilengen çağında
Keçken ketpeyt esen soo,
Isık bolup kün caasa
220 Kire turgan belgisi,
Too cañırıp taş agıp,
Küldürögön sürdüü suu.
Çalmalanıp, surdanıp
İlaylangan kirdütü suu.
225 Tünük agıp cıbilcıp
Kirbegende nurday suu.
Erteñi menen, tündö tınç,
Tüş kıyşaya ağı suu.
Karı caşka karabas
230 Til albagan mañı suu.
Too cañırıp kirgende
Keçe albagan miñ dese,
Kirbey kalat cay agıp
Bürkök bolso bir ese.
235 Töö örköçtöp kirgende
Kişinin çok körgüsü.
Eribegen ezelden
Eñ başında meñgüstü.
Zaarkanıp karabay

- İnsana çoktur saldırması.
Eceline dokunan
Tezek kadar kurşun (var).
Dolup taşıyor şimdi de
Kök Oyrok'ta ilbeesin.
Dinlersen anlatacağım
Cindi Suu'yun yaşamını.
Her tarafından kendisine acımadan
Dökülen hepsi su.
Balıkları çok imiş
Küçüğü irisi.
Cindi Suu gibi kişiyi
Akıtmayan hepsi.
Zararı yok zerre kadar
Yumuşak imiş akışı.
Aktım diyen kişinin
Duyulmadı sesi.
Kök Oyrok'ta yok imiş,
Çiyi ile kamışı.
Bundan başka bitkiler
Tüm hayvan türleri.
Dopdolu imiş Kemin'de
Aradığını bulursun.
Hiddetlenirsin Cindi Suu,
Cin çarpmış gibi coşkun su.
Hiddetlendiği zaman
Geçen gitmez sağ salım,
Sıcak olup yağmur yağsa
Dolacağı işareti,
Dağ yankılanıp taş akıp,
Gürültü yaptıran heybetli su.
Çalkalanıp, korkunç hale gelip
Bulanan kirli su.
Berrak akıp yavaş yavaş
Dolmayınca nur gibi su.
Sabahleyin, geceleyin sakın,
Öğleyi geçince deli su.
Yaşlı gence bakmaz
İtaat etmeyen coşkun su.
Dağ yankılandırıp dolunca
Geçemediği zamanlar bin ise,
Dolmuyor yavaş akıp
Kapalı olduğu zamanlar bir parça.
Dalgalar gibi yükselip dolunca
Kişinin yok göresi.
Erimeyen ezelden
En başında buzulları.
Nefret edip bakmadan

- 240 Zamatka çok turgusu,
Ak-karanı tergebey
Adamga öç kanduu suu.
Köktöm menen küzündö
Sopu bolgon bir kezi.
- 245 Caydın künü ısıқта,
Cindilenet münözü.
Ağızarda tekşerbeyt
Adamzattın künösün.
Kaçıp ketet kapkayda
- 250 Kaşındağı coldoşuñı.
Kaçpaganda ne payda?
Cindi suunu ilgasam
Eç ilacı kılalbayt.
Kuday medet berbese
- 255 Taştan-taşka sokkulap
Ağızuuda belgisi.
Alaçıktay, töödöy taş
Astı üstü candoosu
Arasında aylanpa,
- 260 Keçüüsünün kölmösü.
Carça kelgen biyikçe,
Eki cakkı köböösü.
İlebine ot canıp
Eç kimdi çok koygusu.
- 265 Şarga kirip ketken soñı
Payda kılbayt dalbasa.
Ağıp ölö cazdadım
Acalıñ çok bolgon soñı,
Meyman debeyt bir kelgen
- 270 Kantip içim cılısın.
Uyatı çok cindi suu,
Kanga toybos börüsüñı.
Ağızuuda tilegifi
Kantip işiñ ofolsun.
- 275 Sel cürgöndöy topoloñı,
Kirgeniñde buurasıñı.
Üyör, köçkü, kıyanday
Boroşolop turasıñı.
Kaygı, kapa, kanduu bet
- 280 Calınsağı da bolboysuñı.
Bögüp colun kezenip
Colooçunu torgoysuñı.
Coo sıyaktuu uzanıp,
Til albagan dolusuñı,
- 285 Bay keçkende aygırçan
Acalınan korgoysuñı,
Çabal atçan keçkende,

Zamanda yok durası
İyi kötüyü ayırt etmeden,
İnsandan öç alır kanlı su.
İlkbahar ile güzün
Sofu olmuştı bir zaman.
Yaz günü sıcakta,
Delirir tabiatı (hızlı akar).
Akıtacağı zaman yoklamaz
İnsanların günahını.
Kaçıp gider nerelere
En yakınındaki yoldaşın.
Kaçmayınca ne fayda?
Cindi Suu'yu ayırsam
Hiç çare bulamaz.
Allah yardım etmese
Taştan taş dövülüp
Akıtmakta işareti (var).
Kulube gibi, deve gibi taş
Altı üstü yanı
Arasında dönme,
Irmak geçidinin duruğn suyu.
Yar kadar yüksekliğinde,
İki yanı oyuğu (var).
Nefesine ateş yanıp
Hiç kimseyi yok bırakacağı.
Akıntıya girdikten sonra
Fayda etmez telaş.
Akıp ölecektim
Ecelin yok olduktan sonra,
Misafir demez bir gelen
Nasıl içim ısınsın.
Utanması yok Cindi Suu,
Kana doymaz kurtsun.
Akıtmakta dileğini
Nasıl işin düzelsin.
Sel gider gibi kargaşa,
Kızıştığında buurasın.
Sel, çökme, su taşkını gibi
Kasırğa yaratıp durursun.
Kaygı, sıkıntı, kanlı yanak
Yalvarsan da olmazsın.
Engel koyup yolunu niyet edip
Yolcuyu engellersin.
Düşman benzeri çalışıp,
Soruşturmayan hırçınsın,
Zengin geçerken aygır üstünde
Ecelinden korursun,
Zayıf atlı geçerken

- Calınsa da koyboysufi.
Carga urup şar menen,
290 Şalaktatıp somdoysufi.
Arık atçan keçpegin
Agıp ölüp şorloysufi.
Agıp kete cazdadım,
Cindi suufi oñbosun.
295 Altın, kümüş berse da
Mından kişin kelbesmin.
Bir çakırım cogoru
Kaşat candap ördösöfi,
Keçütüsü bar alkımda
300 Cöö keçsefi da ölbössüfi.
Cindi suudan keçerifi
Andan keçsefi ubalıñ
Agıp ölüp kalbaysıfi.
Aytkanımdı ar dayım
305 Alkım colgo salgaysıfi.
Unutpagın ar kaysıfi.
Ayagın keçsefi anığı --
Oozundu karmaysıfi.
Kirbegende cindi suu,
310 Şirin-şeker baldaysıfi.
Kirbegende cop-cooş
Miniş bergen maldaysıfi.
Cindi suuga butum toz.
Örttön kalgan küyüktöy
315 Öçpögön çok kordoysufi.

Yalvarsa da rahat bırakmazsın.
Uçuruma vurup heyecanla,
Hızlıca vurup parçalarsın.
Zayıf atla geçmeyin
Akıp ölüp eziyet görürsün.
Akıp gidecektim,
Cindi Suu'yun kahrolsun.
Altın, gümüş verse de
Bundan sonra gelmem.
Bir seslenme yukarı
Tepeye suyun kaynağına yaklaşsan,
Geçidi var dağ eteğinde
Yaya geçsen de ölmezsin.
Cindi Suu'dan geçeceğine
Ondan geçsen mesuliyetin
Akıp ölmezsin.
Söylediğimi her zaman
Dağ eteği yoluna çıksan keşke.
Unutma her kimsen.
Sonunu geçsen gerçekten --
Ağzını tutacaksın.
Kabarmadığında Cindi Suu,
Şirin şeker bal gibisin.
Kabarmadığında çok sakın
Binmeye izin veren hayvan gibisin.
Cindi Suu'ya ayağım toz.
Yangından kalan köz gibi
Sönmeyen kor gibisin.

ÇÜY BAYANI

- Men aytamın sanattı,
 Karalalap köp cazdım,
 Kañça türlüü kagazdı.
 Uşu Tokmok kalaanı,
 5 Kelip Kapır üy kıldı,
 Cılgın başı dalaanı.
 Karşı-terşi köp saldı,
 Karagayga araanı.
 Oydu-toonu kuruttu,
 10 Orus degen curt eken,
 Kıyın eken corugu:
 Malay kıldı kırgızdı.
 Til bilgendin baarisın,
 Keñselerge turguzdu.
 15 Künökerdi küşküştep,
 Nabaktıga kirgızdı.
 Boluş koyup, biy şaylap,
 Elge borum bilgızdı.
 Cılgın başı talaanın,
 20 Cılgındarı köp eken.
 Ayıl konup ilgeri,
 Cılkı salçu cer eken.
 Emi kalaa ornodu,
 Baş-ayağı bazardın,
 25 At çabımday bolcolu.
 Tikken bağı-teregi,
 Tiktep tursa adamdın,
 Esebi ceter bolbodı.
 Tokmok şaarı toluptur,
 30 Ar uruktan köp kelip,
 Tolgon bazar boluptur.
 Dungananın barısı,
 Mañdayına çığıptır.
 Kara koñur kerütünü
 35 Kalıñ şaar kılıptır,
 Abaylasañ Tokmoktu,
 Eki cerde orusu.
 Kakol menen mucuktun,
 Barının bir -- boluşu.
 40 Kızıl suu menen Şamşını
 Egin cayı kılğanı.
 Otor bargan cılkıday
 Orustardın uyları.
 Ögüzdörü döbödüy,
 45 Kuday betin körgözbö!
 Kakoldoru törödöy.

ÇÜY BEYANI

- Ben söylerim sanatı,
 Karalayıp çok yazdım,
 Kaç türlü kâğıdı.
 Şu Tokmok şehrini,
 Gelip kâfir ev yaptı,
 Cılgın başı stebini.
 İleri geri çok bıraktı,
 Ormana testereyi.
 Alçak yeri dağı yok etti,
 Rus denen millet imiş,
 Zor imiş işi:
 Uşak etti Kırgız'ı
 Dil bilenin hepsini,
 Yazıhanelere yerleştirdi.
 Suçluları sürüp,
 Hapishaneye girdirdi.
 Müdür koyup, hakim seçip
 Ülkeye şekli bildirdi.
 Cılgın başı stebinin
 İlginleri çok imiş.
 Köy konup eskiden,
 At otlatılan yer imiş.
 Şimdi şehir yer aldı
 Başı sonu pazarın,
 Atkoşu mesafesi kadar yaklaşık.
 Diken bağı, kavağı,
 Dikkatli bakınca insanın,
 Hesabı yetmedi.
 Tokmok şehri dolmuş,
 Her kabileden çok gelip,
 Dolmuş pazar olmuş.
Dungana'nın hepsi,
 Karşısına çıkmış.
 Kara yağız dağ yamacını
 Kalabalık şehir yapmış,
 Dikkat etsen Tokmak'ta,
 İki yerde Rus'u (var).
 Ukraynalı ile Rus çiftçinin,
 Hepsinin bir -- valisi.
 Kızıl su ile Şamşını
 Ekin yeri yaptığı.
 Otağa giden at gibi
 Rusların inekleri.
 Öküzleri tepe gibi,
 Allah yüzünü gördürme!
 Ukraynalı derebeyi gibi.

Kolgo bakkan malınday,
 Çoçkolorun karaçı!
 Eerçip cüröt çuburup,
 50 Enesinin artınan,
 On ekiden balası.
 Uşunetip orusuñ,
 İt çoçkonu mal kıldı.
 Bilbegeni emesbi,
 55 Buttarına tabındı.
 Tokmaktun kalıñ Orusu,
 Toptogon çoçko-dofızu.
 Bazarına karaçı!
 Bastırıp cürsö col berbeyt,
 60 Arabası -- çanası.
 Düköngö kirip karasañı,
 Dünüyesi, sonunu
 Ankayıp karap turasıñı
 Adamdın cetpey sanaası.
 65 Cakaludan çapan bar,
 Cıyıp koygon cügündöy,
 Kezdeme menen mata bar.
 Bulgarı deseñ cıyılıu,
 Dünüyölör, sonundar
 70 Düköndö turat üyülütü.
 Körüp tursañ Tokmoktu,
 Künügö bazar bakıldap,
 Usta dükön bir tarap,
 Uzanıp catat çakıldap.
 75 Dubanalar, kalandar
 «Omıyın!» -- dep kol cayıp,
 Köçödö cüröt kakıldap.
 Dunganı cüröt çakırıp,
 Çırpıktan çelek asınıp,
 80 Tört bulıñdu topusun,
 Töböşünö kiyişip,
 Çekesin küngö katırıp,
 Cüröt eken erikpey,
 Öz tilinçe çakırıp.
 85 Aralasañ Tokmoktu,
 Ak saraylıu tamı bar,
 Saltanattu casangan,
 Sart, nogoydun bayı bar.
 Samorçuga kirgende,
 90 Ar çaynekte demdegen,
 Toptop turgan çayı bar.
 Dünüyösü dapdayar.
 Bazar degen canıbar.
 Alıp cesesñ dükende,

Evcil hayvanlar gibi,
 Domuzlarına baksana!
 Takip ediyorlar takılıp,
 Annesinin arkasından,
 On iki yavrusu.
 Bu suretiyle Rus'un,
 İti domuzu hayvan yaptı.
 Bilmediğinden değıl mi,
 Putlarına tapındı.
 Tokmok'un kalabalık Rus'u,
 Toplamıştı evcil ve yabancı domuzu.
 Pazarına baksana!
 Bastırıp yürüse yol vermez,
 Arabası -- kızağı.
 Dükkana girip baksan,
 Dünya nimetleri, güzelliği
 Şaşırıp bakarsın
 İnsanın aklı ermeden.
 Yakalıdan elbisesi var,
 Dizip koymuştu ev yorganları gibi,
 Arşın ile pamuklu kumaşı var.
 Deri desen yığılı,
 Dünya nimetleri, güzelliği
 Dükkada durur yığılı.
 Görsen Tokmok'u,
 Kumaya pazar yaygra edip,
 Usta dükkada bir tarafta,
 Uzanyor horlayıp.
 Divaneler, dervişler
 «Amin!» -- deyip el açıp,
 Sokakta dolaşıyor konuşup.
 Dunganı dolaşıyor çağırıp,
 Dallardan yapılmış kovayı üzerine asıp,
 Dört köşeli takkesini
 Tepesine takarak,
 Şakağını güneşe katıp,
 Dolaşır imiş üşenmeden,
 Kendi dilince çağırıp.
 Dolaşsan Tokmak'ı,
 Ak saraylı evi var,
 Saltanatlı giyinen,
 Sart, Nogay'un zengini var.
 Çaycıya girince,
 Her çaydanlıkta demlenen,
 Birikip duran çayı var.
 Nimetleri tamamıyla hazır.
 Pazar denilen maşallah.
 Alıp yesen dükkada,

- 95 Örük, meyiz, kanti bar.
Akça bolso aralap,
Ar sonundun baarı bar.
Ceseñi çındap suusatat,
Aşpazında mantuu bar.
- 100 Düköndördü karasa,
Bolboy içem degende,
Burkuratıp mas kılar
Bozo menen arak bar.
Kölköölütü bağı bar.
- 105 Körüp cürüp karasa,
Calgız adam canı cok,
Mundan başka sonundan --
Samagandın baarı bar.
Kaysı birin aytayın,
- 110 Karap tursa düköndö,
Katar-katar cıyılıuu,
Arkan menen kabı bar.
Mal bazarın karasañı,
Narkı çekte boluptur
- 115 Koy bazarga cıkıldap,
Kırgız, kazak toluptur.
Çır-çataktı tıyarga,
Alıp kelip orustan,
Kerednemiç koyuptur.
- 120 Kündö bazar mal kirip.
Cılkı deseñi corgo bar.
Arzan baası ne kerek,
Tefiğe bolso mal da bar.
Sıyır degen col berbeyt,
- 125 Akça bolso koluñda,
Basıp cürüp barısın,
Alam deseñi koy debeyt.
Cılkı deseñi koydon köp,
Arzan ayıp suragan,
- 130 Ar uruktan çoğulgan,
Alıp satar mından köp.
Kuyruktarın tüydürüp,
At bütköndü çubatar.
Asıl maldın baarısın,
- 135 Akça degen kurusun,
Arzan baaga suratar.
Kañça cakşı attardı,
Tandamalın alarsıñı,
Salıp berseñi koluna,
- 140 Cıyırma som akçanı,
Bazar barsañı mal arzan,
Tefiğen bolso alarsıñı,

Erik, kuru üzüm, şekeri var.
Para olsa gezip,
Her güzelliğın hepsi var.
Yesen gerçekten susatır,
Lokantasında mantı var.
Dükkanları görse,
Dayanamayıp içirim deyince,
Boram boram kokutıp sarhoş eder
Boza ile rakı var.
Gölgeli bağı var.
Görüp dolaşıp baksa,
Yalnız adam yaşamaz,
Bundan başka güzelliklerinden
Arzu edenin hepsi var.
Hangi birini söyleyeyim,
Bakarsa dükkada,
Katar katar yığılı,
Kalın ip ile çuvalı var.
Hayvan pazarına bakarsan,
Fiatı en yüksekolmuş
Koyun pazarına büyük sayıda,
Kırgız, Kazak dolmuş.
Kavgayı yatıştırmak için,
Alıp getirip Rus'tan,
Kredi vereni koymuş.
Her gün pazara hayvan girer.
At desen corgo var.
Ucuz kıymeti ne gerek ise,
Tenge olsa hayvan da var.
Sığır denen yol vermez,
Akçe olsa elinde,
Gelerek hepsini,
Alırım desen hayır demez.
At desen koyundan çok,
Ucuz deyip isteyen,
Her kabileden toplanan
Saticılar bundan çok.
Kuyruklarını düğümleyip,
Atların tümünü arka arkaya geçirir.
Asıl hayvanın hepsini,
Akçe denen kahrolsun,
Ucuz fiata isterir.
Nice güzel atları,
Seçmesini alırsın,
Bırakıp versen eline,
Yirmi som akçeyi,
Pazara gitsen hayvan ucuz,
Paran olsa alırsın,

- Süygönüfdün baarisin,
 Alamın dep sanasañı,
 145 Baaluudan baçayı,
 Baykap tursañı dükköndö,
 Beykasamdar cıyılıu.
 Namangendin kök çepken,
 Etek ceñin karasan,
 150 Maşinege salılıu.
 Kunduz desefi tülkü bar,
 Kıygaç turup kiyerge,
 Kırgak kalpak börkü bar.
 Kız balaga kımıktan,
 155 At cıpdığı dağı bar.
 Barı belen turbaybı,
 Bazar degen canıbar,
 Kılıç, miltık, bardenke,
 Er cabdığı dağı bar.
 160 Barı belen turbaybı
 Bazar degen canıbar.
 Keñ Çüy ata özönü,
 Kenen bolot turbaybı.
 Kalkı-curtun karasañı,
 165 Kalıñı elet eken go.
 Kara taruu, buudayı,
 Burçak menen cügörtü
 Bul kılıuga baarisı.
 Cardı debey, bay debey,
 170 Köp aydagan bedeni.
 Ar egindin urugu
 Arbın eken canıbar,
 Kara kuray, zıgırı,
 Salıp turup zootko,
 175 Sığıp alar mayı bar.
 Kıtay konok, küncütü,
 Uruktarı dağı bar.
 Dunganada, orusta,
 Adam ceer tamaktan,
 180 Ar uruktun baarı bar.
 Kartöşkö menen şalgamı,
 Aralasañı col berbes,
 Alça menen almanı.
 Arbın eken köbünçö,
 185 Bışikçılık kezinde,
 Örtük menen şaabdalı.
 Ciydesi bar, tıtı bar,
 Almurut dep bir cemiş,
 Cafı çıktı uşular.
 190 Miste menen badamı,

Sevdığının hepsini,
 Alırım deyip saysan,
 Pahalıdan ipekli kumaş,ı,
 Gözlesen dükkanda,
 Yarı ipekli kumaşlar yığılı.
 Namangen'in mavi cepkeni,
 Eteğın ucuna baksan,
 Makineye dikişli.
 Kunduz desen tilki var,
 Yarı dönüp giymek için,
 Sarık kalpağı var.
 Kız çocuğa ipekli kumaştan,
 At eşyası bile var.
 Hepsi hazır durmaz mı,
 Pazar denen maşallah,
 Kılıç, tüfek, **bardanke**,
 Yiğit eşyası bile var.
 Hepsi hazır durmaz mı
 Pazar denen maşallah.
 Geniş Çüy Ata ovası,
 Meğer nimetleri herkese yetecek kadarmış.
 Halkına yurduna baksan,
 Kalabalık halk imiş.
 Siyah mısır, buğdayı,
 Fasulye ile mısırı
 Servet yapmaya hepsi.
 Fakir demeden, zengin demeden,
 Çok ekmiş yoncayı.
 Her ekinin tohumu
 Çok imiş maşallah,
Kara kuray, keteni,
 Gönderip fabrikaya,
 Sıkıp alır yağı var.
 Çinli misafir, Küncüt'ü,
 Kabileler dahi var.
 Dunganada, Rus'ta,
 İnsan yer yemekten,
 Her halkın hepsi var.
 Patates ile şalgamı,
 Dolaşsan yol vermez,
 Erik ile elmayı.
 Çok imiş çoğunlukla,
 Olgunlaşma döneminde,
 Erik ile şeftali.
 Hünnabı var, dutu var,
 Armut diye bir meyve,
 Yeni çıktı onlar.
 Fıstık ile bademi,

- Kapta turat cıyılıu,
 Toptogolok cafigagi,
 Dunganada bar eken,
 Lapşa degen bir cemiş,
 195 Sabiz, piyaz, türüptör --
 Kürüç basıp cesefiz.
 Kalempiri, murçu bar,
 Açuu bolot tügöngür,
 Aşka salsa kurçu bar.
 200 Kızıl alma bağında,
 Barıp körsöfi bazarda.
 Dünyösü canında,
 Küz ubaktı bolgondo,
 Cer cemiştin baarisı,
 205 Kazan bolup tolgondo.
 Cüzüm menen anarı,
 Bışikçılık maalında,
 Bulu ceñil kadagi.
 Koon menen darbızı,
 210 Arzançılık kezinde,
 Bir tıynga calgızı.
 Aşkabagi, badırafi,
 Arbin eken baarisı.
 Bir tıynga ekiden,
 215 Almaların sarısı.
 Arabada koonu,
 Altı tıyın, beş tıyın,
 Darbızının coonu.
 Küzgö cakın bolgondo,
 220 Kıyın eken artıqça
 Çüy elinin dooru.
 Talaadagi cemişi,
 Karagatı, büldürkön,
 Dankuray deyt bir cemiş,
 225 Tatkanım çok, körbödüm,
 Kocogatı, çiyesi.
 Cerge çıkkın möbösti.
 Köktömdögü cemişi,
 Tize boyu tekeyi,
 230 Mandalaktın semizi.
 Işkın menen sarımsak,
 Belden ötüp buralıp,
 Aydaganday tegizi.
 Baltırganı bilektey,
 235 Balcuuranın karasañı,
 Calbırağı etektey.
 Kozu kulak, kımızdık,
 Kuktudagi ıçkırdık.

Çuvalda durur yığılı,
 Yusyuvırlak cevizi,
 Dunganada var imiş,
 Lapşa denen bir meyve,
 Havuç, soğan, turplar --
 Pirinci dinlendirip yeseniz.
 Kırmızı biberi, kara biberi var,
 Acı olur kahrolası,
 Yemeye bıraksa acısı var.
 Kırmızı elma bağında,
 Gidip görsen pazarda.
 Dünyası yanında,
 Güz vakti olunca,
 Yer meyvelerinin hepsi,
 Kazan olup dolunca.
 Üzüm ile narı,
 Olgunlaşma zamanında,
 Parası hafif ağırlığı.
 Kavun ile karpuzu,
 Ucuzluk zamanında,
 Bir kuruşa tanesi.
 Kabak, salatalık,
 Çok imiş hepsi.
 Bir kuruşa ikişer,
 Elmaların sarısı.
 Arabada kavunu,
 Altı kuruş, beş kuruş,
 Karpuzunun irisi.
 Güze yakın olunca,
 Zor imiş fazlaca
 Çüy ilinin devri.
 Tarladaki meyveyi,
 Siyah üzümü, çileği,
 Dankuray derler bir meyve,
 Tattığım yok, görmedim,
 Kocogatı, vişnesi.
 Yere çıkan meyvesi.
 İlbahardaki meyvesi,
 Diz boyu tekeyi,
 Lalenin bakımlısı.
 Işkın ile sarımsak,
 Dağ geçidinden geçip bükülüp,
 Süren gibi düzlüğü.
 Baltırganı bilek gibi,
 Balcuurasını görsen,
 Yapağı etek gibi.
 Kuzukulağı, kurtpençesi,
 Dağ deresindeki ıçkırdık.

- Bul katarı cemişi
 240 Cerde catat tezektey.
 Abaylasañ, cigitter,
 Cer suusunun çüröğü.
 Oyu menen toosunda,
 Kalıñ arça, karagay,
 245 Cıgaçının keneñi.
 İzdep cürsö tabılar,
 Ar adamdın özünö
 Buyum kılar keregi.
 Irgay menen tabılgı,
 250 Karap cürsöñi tabasıñı,
 Cadı kuuray, karandıñ,
 Cer çöbünön darını.
 Katırañkıkı, dolono,
 Asamusa, sarcıgaç,
 255 Kayıñ menen çetindi,
 Kaşaa kılar koroogo.
 Keñ Çüy ata carıktık
 Dünüyösü tögölüü.
 Mal aralap cürö algıs,
 260 Çıkkın çöptün önümü.
 Calbırağı manektey
 Kara kuuray, sütükön,
 Küzgö maal bolgondo,
 Külkayıñı celektey,
 265 Kamış menen cekeni,
 Karap tursa kalıñı,
 Egip alğan terektey.
 Bayçeçekey ırañı,
 Uu korgoşun, ak kodol,
 270 Malga ötö zalalı.
 Boz karagan, cılgını,
 Altıgana, İtmurun,
 Koyontomuk, kökcantak,
 Karap tursa oy toosu,
 275 Katuu kara şilbini,
 Çıçırganak, söğötü,
 Ak çeçektey cıgaçı,
 Ar buyumga kerektüü,
 Sarbız kuuray, çekende,
 280 Ak kuurayı bilektey.
 Kendirleri buralıp,
 Kelep kılğan cibektey.
 Topçu kuuray, kamkağı,
 Ak tikenı, uygağı,
 285 Alabata, şıraalcın,

- Bu sırada meyvesi
 Yerde yatar tezek gibi.
 Dikkat etsen, yiğitler,
 Yer suyunun ördeğı.
 Çukur yeri ile dağında,
 Sık ardıç köknar,
 Ağacının tamamı.
 Arasa bulunur,
 Her adamın kendisine
 Nesne yapar gereklisini.
 Kuşkirazı ile **tabılgı**,
 Bakarsan bulursun,
 Cadı **kuuray**, **karandıñ**,
 Yer otundan ilacı.
Katırañkıkı, akdiken ağacı,
Asamusa, **sarcıgaç**,
 Kayın ile üvez ağacını,
 Ağıl yapar koyun sürüsüne.
 Geniş Çüy ata göz nurum
 Nimetleri yayılmış.
 Hayvanlar arasında dolaşıp yürüyemez,
 Çıkan otun büyümesi.
 Yapracağı büyük
 Kara kuuray, **sütükön**,
 Güz vakti gelince,
 Ebegümecisi bayrak gibi,
 Kamış ile **cekeni**,
 Baktığında kalınlığı,
 Diktiğı kavak gibi.
 Karçiçeğı reñi,
 Uu korgoşun, **ak kodol**,
 Hayvana çok zararı.
 Boz çalı, ılgını,
 Sarı akasya, itburnu,
Koyontomuk, **kökcantak**,
 Baktığında alçak yeri dağı,
 Sert kara şilbini,
 Çıçırganak, söğüdü,
 Ak çiçek gibi ağacı,
 Her nesneye gerekli,
 Sarbız kuuray, **çekende**,
Ak kuurayı bilek gibi.
 Kendirleri bükülüp,
 Çile şeklindeki ipek gibi.
Topçu kuuray, **kamkağı**,
 Ak dikenı, ayı pençesi,
Alabata, şıraalcın,

- Kara bürgön, töö kuyruk,
Kalıf eken bu dağı.
Kakım-kukum, töö taman,
Ular biyaz, cer çatdan.
- 290 Darı kılar çöptörün,
İzdep tabar ar kaydan.
Tegerek baş, sar kuuray,
Atın bilbeym kançalık,
Ar bir türlütü köp kuuray.
- 295 Adıraşman, ıksarı,
Atkulagi, çalkanı,
Kızıl kuuray, çogoyno,
Koko tiken, çirmoogu,
Aydaganday çıkkanı.
- 300 Tooda ayuu baltırkan,
Topçu başı, cörgömüş,
Sarı şimüür, kök şimüür,
Şimip catkan kaldırkan.
Kızıl mıya, calbızı,
- 305 Cıltırkanı, şıbagı,
Çıkkın çöbü kızıl ot,
Çiyi menen kamışı.
Tülkü kuuray, miybegi,
Belge çıgat buralıp,
- 310 Betegesi, köödösü,
Acırık çöp, şiberi,
Karakıyak, buudayık
Aydap algan bedeni.
Çıtır menen targılı,
- 315 Körsök çirse, cörmögü,
Kötü boşkun köptüğü.
Ayta berse batpagan,
Adam atın tappagan,
Eçteme cok tegele,
- 320 Çüy içine çıkpagan.
Toguz töbö, tefige çöp,
Tolup catkan andan köp,
Adam atın ukpagan.
Calbıragı dağı bar,
- 325 Doñuz sırtı, ular ot,
Türlütü çöptün baarı bar.
Çekildegi, çırışı.
Sasık tana, sogonu
Kuu kılucu kuurayı,
- 330 Tooga çıkkın burçağı,
Mal ceerge keregi.
Kızgıldagı kızarıp,

- Kara bürgön**, devekuyruğu,
Kalın imiş bu da.
Kakım kukum, devetabanı,
Ular biyaz, **cer catdan**.
İlaç yapar otlarını,
Araştırıp bulur her yerden.
Yabani havuç, **sar kuuray**,
Adını bilmem ne kadar,
Her bir çeşit çok kuuray.
Adıraşman, **ıksarı**,
Atkulağı, ısırğan otu,
Kızıl kuuray, devedikeni,
Koko tiken, **çirmoogu**,
Ekilmiş gibi çıkanı.
Dağda ayı baldıranı,
Topçu başı, örümcek
Sarı **şimüür**, kök şimüür,
Somuran kelebek.
Kızıl **mıya**, naneyi,
Cıltırkanı, **şıbagı**,
Biten otu kızıl ot,
Çiyi ile kamışı.
Tilki kuurayı, **miybegi**,
Bele çıkar bükülüp,
Betegesi, gövdesi,
Acırık otu, **şiberi**,
Karakıyak, **buudayık**
Sürdüğü yoncayı.
Deve otu ile **targılı**,
Görsek çirse, **cörmögü**,
Karamukun çokluğu.
Söylemeye devam etse batmayan,
İnsan adını bulmayan,
Hiç yok kesinlikle,
Çüy içine çıkmayan.
Dokuz tepe, **tenge ot**,
Dolu olan ondan çok,
İnsanın adını duymadığı.
Yaprağı da var,
Doñuz sırtı, **ular otu**,
Çeşitli otun hepsi var.
Çekildegi, **çırışı**.
Pis kokan dana, yabani soğanı
Kuu kılucu kuurayı,
Dağa çıkan **burçağı**,
Hayvan yemesi için gerekli.
Gelinciği kızarıp,

- Kızday bolup buralıp,
Ayta bersem Çüy boyu,
335 Arbin bolor ermegi.
Köktömüdü kubulgan,
Kańça türdüü güldörü.
Kızıl, caşıl, sarala,
Bayçeçekey türlörü.
340 Köbürgönün körsöñüz,
Cayloosunda çemirçek,
Ak kokosu aştıktay,
Çıkkın çöptün darısı.
Tooga çıkkın kemdir çaç,
345 Çekildekтей münözü.
Meñdubana şuudurap,
Suuga çıkkın canuzak,
Darı bolor barısı.
Kalıñ bolor ermeni,
350 Karga tırmak, tersegi,
Arbin eken caşıl çöp,
Aytpasıǵa çara cok,
Nanga salar zireni.
Kökömeren cuubasın,
355 Baarı candar bilgeni,
Mamıranın darısın.
Bayda kıldı kudayım
Çüy içinde barısın.
Ceri kenen talaanı
360 Tikken baǵı möböñü
Terek, kara cıǵaçı,
Aydap alsa egini
Bışbay kalat debeysiñi,
Cazdımı cok beleni,
365 Kürüçünün kürmögü,
Danı toluk burçaktay,
Maş urugu uranı.
Kızıl konok, arpası,
Cılañaç arpa kemçil beym,
370 Maǵızımı, carması
Kıyın bışar tameki
Isık bolot artıqça,
Çüy boyunun cakası.
Körsöñ kalıñ sulunu,
375 Arbin eken orusta,
Künügö bagar urugu.
Aydap alıp köknardı,
Apiyimin köp aldı,
Kapustasın bışırıp,

- Kız gibi olup бүкүлүп,
Söylemeye devam etsem Çüy boyu,
Fazla olur eğlencesi.
İlkbaharda deǵişen,
Çok çeşitli çiçekleri.
Kızıl, caşıl, sarı alaca,
Kar çiçeǵi çeşitleri.
Yabani sarımsaǵını görseniz,
Yaylasında çemirçek,
Ak kokosu tahıl gibi,
Çıkkın otun ilacı.
Daǵa çıkan kemdir çaç,
Çekildek gibi huyu.
Mendubana hışırdayıp,
Suya çıkan canuzak,
İlaç olur hepsi.
Sık olur ermeni,
Karga tırmak, tersegi,
Çok imiş yeşil ot,
Söylemeyene(?) çare yok,
Ekmeǵe koyar kimyonu.
Kökömeren yıkamasın,
Hepsi insanların bildiǵi,
Zevkin ilacını.
Fayda verdi Allah'ım
Çüy içinde hepsini.
Yeri tamamıyla tarlayı
Diken baǵı möböñü
Kavak, kara ağacı,
Sürdüǵü ekini
Pişmeden kalır demezsin,
Belası yok hazırı,
Pirincinin kürmögü,
Ekini dolu burçak gibi,
Maş tohumu türü.
Kızıl konok, arpası,
Çıplak arpa eksik sanırım,
Bozası, carması
Zor olgunlaşır tütünü
Sıcak olur ayrıca,
Çüy kıyısının kenarı.
Görsen sık yulafı,
Çok imiş Rus'ta,
Her gün bakar soyu.
Ekip haşhaşı,
Afyonunu çok aldı,
Lahanasını pişirip,

- 380 Boyo kazıp çıgardı.
Keñ Çüy ata canıbar,
Keliştirip süylösöm,
Kerektütütün baarı bar.
Taş bışırgan taşı bar,
385 Akitaştın uusu bar,
Ken ornogon toosu bar,
Kerek deseñi cogo bar.
Köktömündö kögörör
Körör bolsoñi carandar,
390 Küzgö maal bolgondo,
Berekesi köböyör.
Bışıkçılık kezinde,
Cer cemiştin baarısı,
Cer üstünö çıkkanda
395 Saratanı çakırıp,
Sarı tampir uçkanda,
Zırkırgan saygagı,
Çımın menen çirkeyi,
Üygö tolup cıkıldap,
400 Böğönögü, bürgesi,
Miyzam bolup uçkanı.
Betñizge orolor,
Cörgömüştin celesi.
Keñ Çüy ata cakası,
405 Çardap catkan bakası,
İyneligi, köröönü,
Kenen eken özgöçö,
Kılkıldagan öznü.
Kara suuda kunduzu,
410 Toosundagı afdarı,
Kızıl karsak, tülküsi.
Arbın bolot karışkır,
Ayu, kaman, ilbirsi.
Şümöfdögön çöölörtü,
415 Tay sülösün, suusarı,
Aska zooda sekirse,
Taygılbagan kuu baarı,
Aç küsönü, teyini,
Arbın bolor bökönü.
420 Kaşkulagı, madılı,
Karap tursa afkıştap,
Suurunun arbını.
Keñ Çüy ata canıbar,
Kenen eken öröönü.
425 Abaylasak cerinde,
Ar canıbar uguru.
Aska, zoodon alingan,

- Boyo kazıp çıgardı.
Geniş Çüy ata maşallah,
Yakıştırıp konuşmak,
Gereklinin hepsi var.
Taş pişiren taşı var,
Alçılı toprağın zehiri var,
Maden bulunan dağı var,
Gerek desen gereken var.
İlkbaharında yeşerir
Görürseniz dostlar,
Güz vakti gelince,
Bereketi artar.
Olgunlaşma zamanında,
Yer meyvesinin hepsi,
Yer üstüne çıkınca
Mayıs böceği çağırıp,
Sarı sıcak uçunca
Hızlı uçan saygaki,
Sinek ile sivrisineği,
Eve dolup yığılıp,
Böğönögü, piresi,
Örtümcek ağı gibi uçmuştu.
Yüzünüze sarılır,
Örtümceğin ağı.
Geniş Çüy ata tarafı,
Vıraklayan kurbağası,
Yusufçuk böceği, köröönü,
Bol imiş ayrıca,
Süzülerek dalgalanan nehir yatağı.
Kara Suu'da kunduzu,
Dağındaki av hayvanları,
Kızıl karsak, tilkisi.
Çok olur kurt,
Ayı, yaban domuzu, ilbirsi.
Yorgun hareketli çakalı,
Tay vaşak, suusarı,
Yüksek kayada sıçrasa,
Kaymayan kurnaz hepsi,
Aç kokarcası, teyini,
Çok olur bökönü.
Porsuğu, yabani kedisi,
Bakarsa ince sesle bağırıp,
Dağ sıçanının çoğu.
Geniş Çüy ata maşallah,
Bol imiş ovası.
Dikkat etsek yerinde,
Her hayvan soyu (var).
Yüksek kayadan alınan,

- Suusunun tunugu.
Tandap atıp algıday,
430 Talaasında eligi.
Bugu, maral mından köp,
Cer caynagan kiyigi.
Pulu cüz som müyüzü,
Bugusunun başında.
435 Eçki, teke cayılar
Taygalanbay taşına.
Arkar menen kulcası,
Atıp alsa küzündö,
Uydukunday cambaşı.
440 Koyondoru kozuday,
Añdasafız abaylap,
Koondoru sokuday.
Baykap tursa suusunda,
Balıktarı manektey.
445 Zaarkantat körgöndö,
Sar cılanı bilektey.
Karap tursafı tügöngür,
Kara kurtu kömürdöy.
Kurt, kumurska, çıgar böy,
450 Köpçülüğü esepsiz,
Tilingeni bilinbey.
Sarı cılan, çayanı,
Ança arbin bolso da,
Adamga çok ziyanı.
455 Tüktü sarı cünü bar,
Muzoo başın ırafı,
Keskeldirik dağı bar,
Uzundugu bir karış,
Bu da sonun canıbar.
460 Ar canıbar urugu,
Çüydö bolot turbaybı.
Aytkanımdın baarı çın,
Calgan kepti kılbaylı.
Moldo Kılıç beçara,
465 Körbögönün suradı.
Kuduretin kup bilem,
Keñ Çüy ata canıbar,
Keñ-kesiri cer eken.
Abaylasafı cerinde,
470 Ar canıbar molu bar.
Izgırılıp sayragan,
Çegirtkenin ünü bar.
Tikenektey sayılğan,
Cer kirpinin tügü bar.
475 Kirpiçeçen özü bar,

- Suyunun temizliği.
Seçip vurup almak için sanki,
Tarlasında karacası.
Bugu, maral bundan çok,
Yerde kaynaşan kiyigi.
Parası yüz ruble boynuzu,
Bugusunun başında.
Keçi, teke yayılır
Kaymadan taşında.
Arkar ile kulcası,
Atıp alsa güzün,
Uydukun gibi budu.
Tavşanları kuzu gibi,
Anlasanız dikkat edip,
Kavunları havan gibi.
İzlese suyunda,
Balıkları manek gibi.
Nefret ettirir görünce,
Sarı yılanı bilek gibi.
Baksan kahrolası,
Kara kurtu kömür gibi.
Kurt, karınca, çıkar böy,
Topluluğu hesapsız,
Isırması bilinmez.
Sarı yılan, çıyanı,
O kadar çok olsa da,
Adama yok zararı.
Tüylü sarı yünü var,
Buzağı başının rengi,
Kertenkele dahi var,
Uzunluğu bir karış,
Bu da iyi hayvandır.
Her hayvan ırkı,
Çüy'de varmış meğer.
Söylediğimin hepsi doğru,
Yalan söz söylemeyelim.
Moldo Kılıç zavallı,
Görmediğini sordu.
Gücünü iyi bilirim,
Geniş Çüy ata maşallah,
Genişçe yer imiş.
Dikkat etsen yerinde,
Her hayvanın bolu var.
Acı ses çıkararak öten,
Çekirgenin sesi var.
Diken gibi batan,
Yer kirpisinin tüyü var.
Kirpinin kendisi var,

Şibegedey şişi bar,
 Ars çıkanın karasañı,
 İttikindey tişi bar.
 Karap tursa kapkara,
 480 Kofuzdarı muştumday,
 Sar cılandın çoñidugu
 Caş balanı cutkanday.
 Çegirtkesi sakaday,
 Köpölöktün çoñidugu
 485 Köynögünö saldırgan,
 Kadim alka cakaday.
 Söölcanı, sülügü,
 Caaçı, ala külügü,
 Otko tüşkön parvana,
 490 Ar candardan bölögü,
 Canı kurban alalga,
 Taşbakası dalbayıp,
 Köl bakasın karasañı
 Can ayaktay calpayıp.
 495 Suusundagı suu cılan
 Sonun bolot körsöñüz,
 Kara kılday kıl cılan
 Tiktep tursañı, cigitter,
 Sonun ele cer eken,
 500 Uşulardın baarısı,
 Aytkanımday ep eken.
 Kanattuuda ayaktuu
 Karap tursañı akırı,
 İlbesini köp eken,
 505 Karkırası, toodagı,
 Köktömödö körösüñi,
 Çurkuragan turnanı.
 Karkıldagan kazdagı,
 Ördök menen sonoru,
 510 Kara suu bıkıldap,
 Uçup-konup catkanı.
 Kızıl koroz boztegi,
 Karakunas, bir kazan
 Suunu boyloy keçeni.
 515 Ak çardagı, çuldugu,
 Darıldagan tartarı,
 Moynu kulaç kök kıtan,
 Suudan balık alganı.
 Kalıñı bolor çenemsiz
 520 Kara karga urugu.
 Toosundagı uları,
 Arbın bolor kekilik,
 Ayrı kuyruk, kulalı,

Biz gibi şişi var,
 Asını görseñ,
 Köpeğinki gibi dişi var.
 Baksa kapkara,
Koñuzları yumruk gibi,
 Sarı yılanın büyüklüğü
 Genç çocuğu yutan gibi.
 Çekirgesi aşık kemiği gibi,
 Kelebeğin büyüklüğü
 Gömleğine diktirilen,
 Eski yaka gibi.
 Solucanı, sülügü,
Caaçı, ala koşu atı,
 Ateşe düşen pervane,
 Her candan parçası,
 Canı kurban temize,
 Kaplumbağası serilip yatıp,
 Su kurbağasını görseñ
 İnsan ayağı gibi yassı olup.
 Suyundaki su yılanı
 İyi olur görseñiz,
 Kara kıl gibi ince yılan
 Dimdik baksan, yiğitler,
 Çok güzel yer imiş,
 Bunların hepsi,
 Söylediğim gibi akıllıca imiş.
 Kuşlarda ayaklı
 Baksan sonu,
 İlbesi çok imiş,
Karkırası, toy kuşu,
 İlkbaharda görürsün,
 Yüksek sesle bağırان turnayı.
 Bağırان kazdaki,
 Ördek ile ilk karı,
 Kara su kaynayıp,
 Uçup konup yatanı.
 Kızıl horoz boztegi,
Karakunas, bir kazan
 Su boyunca geçeni.
 Martısı, çulluğu,
 Ses çıkaran su tavuğu,
 Boynu kulaç boz balıkçıl,
 Sudan balık alanı.
 Çok olur ölçüsüz
 Kara karga cinsi.
 Dağındaki uları,
 Çok olur karakur,
Ayrı kuyruk, kulalı,

- Başı kızıl karakur,
 525 Bilem deseñi, cigitter,
 Bir türlü can mına bul.
 Çırgıttagan çili bar,
 Kögüçköndün köptüğü,
 Sarı Çüy'dün içinde
 530 Bödönönün keni bar.
 Belgilütü kuş bezbeldek,
 Kalıñ eken cerinde.
 Kara suuda kaşkaldak.
 Kök kargası, küküğü,
 535 Körsöñ közü kıpkızıl,
 Babırganı, ükünü,
 Cazgı kelgen dooru,
 Kanattunun ülkönü,
 Kara bürküt, corunu,
 540 Ala karga, kuzgunu,
 Kızıl tumşuk sağızgan,
 Kıcıldagan tukumu.
 Tazkarası, aksarı,
 Tün içinde sayragan,
 545 Alagütüsü, sütagı,
 Corgo toodak, baktegi,
 Ar bir uruk canıbar,
 İlbesindin köptüğü.
 Kanattunun kıranı
 550 Tolup catat toosunda
 Tuncur, kumpay, küykösü
 Tuygun menen tınarı.
 Turumtayı, mıkıyı,
 İtelgide, ılaçın,
 555 Cagalmayı, kırgıyı,
 Çüylü menen kuşu bar,
 Kıyabına keltirse,
 Kıran bolor şumkarı.
 Afır menen kara kaz,
 560 Cazga kongon ızgıçı,
 Orok tumşuk kacırı,
 İzdegende tabasıñı,
 Ar candardan baarını.
 Suu boylogon suu bürküt,
 565 Tarmalcındın içinde,
 Atı kara çakıldak.
 Kulalıday örügön,
 Bazardagı kanattuu,
 Basıp cürgön ayaktuu,
 570 Kızıl-caşıl kabulgan,

- Başı kızıl karakur,
 Bilirim desen, yiğitler,
 Bir türlü can işte bu.
 Çırgıttagan(?) çili var,
 Güvercinin çokluğu,
 Sarı Çüy'ün içinde
 Bildircının bolu var.
 Bilinen kuş bezbeldek,
 Çok imiş yerinde.
 Kara suda su tavuğu.
 Mor kargası, guguk kuşu,
 Görsen gözü kıpkızıl,
 Puhucuğu, baykuşu,
 İlkbahar geldiği zaman,
 Kanatlının büyüğü,
 Kara bürküt, coruyu,
 Ala karga, kuzgunu,
 Kızıl gagalı saksagan,
 Kaynayan tohumu.
 Tazkarası, aksarı,
 Gece içinde öten,
 Alagütüsü, sütagı,
 Corgo toodak, kumrusu,
 Her bir cins hayvan,
 İlbesinin çokluğu (var).
 Kanatlının en iyi kapanı
 Dolup taşıyor dağında
 Tuncur, kumpay, küykösü
 Tuygun ile tınarı.
 Turumtayı, baykuşu,
 İtelgide, ılaçın,
 Cagalmayı, kırgıyı,
 Çüylü ile kuşu var,
 Terbiyesini verse,
 İyi kapan olur sunguru.
 Afır ile kara kaz,
 İlk yaza konan ızgıçı,
 Orak gagalı kacırı,
 İzleyince bulursun,
 Her canlıdan hepsini.
 Su boyunca deniz kartalı,
 Tarmalcının içinde,
 Adı kara çakıldak.
 Kulalı gibi yukarıya çıkan,
 Pazardaki kanatlı,
 Hareket eden ayaklı,
 Kızıl yeşil değişen,

- Totu kuştun cünü bar.
«Eçkige sart satsam» --dep,
Bir çımçıktın ünü bar.
Amerkenden toogu,
575 Ala çaar tütü bar.
Agalaluu kök kepter,
Kögüçköndöy toptoşup,
Asmanga uçup dürküröp,
Bakma ördök, kazı bar.
580 Kürp degen bir başka,
Kara boor, kıl kuyruk,
Dalay kuştun uçkulu.
Kańça türdüü çımçıktar,
Çüydö kalıfı tukumu.
585 Çabiyekey, kurkulday,
Iyık bolot turbaybı,
Karlıgaçı, boz torgoy,
Ayat aytıp sayragan,
Kurkuldaydın uyası.
590 Uyañdıǵı abıdan,
Tepme çepken biyazı.
Bakta bulbul sayraşıp,
Añdasañız canıbar,
Argen sandık abazı.
595 Çakçıǵayı çakıldap,
Aladuñǵan, çıypıldak,
Eçki maarak bakıldak,
Say saǵızǵan şakıldak,
İlip alat maykettüü,
600 Kuş kencesi takanak,
Keñ Çüy ata canıbar,
Karaça torgoy, carganat,
Boz tarkıldak, korolu,
Burma moyun daǵı bar.
605 Koturapey, tarançı,
Adam atın tappagan,
Kańça-kańça çımçıktar,
«Eceke bee saa» degeni,
Çımçık ünü ugular.
610 Ala borbaş, kökşalkı,
Arbın eken köbünçö,
Kara çımçık, saraygır,
Kızıl kuyruk, sarı barpı.
Ala çıyrıçık asılı,
615 Çegitkenin duşmanı.
Sopol kara süyrötkü,
Suudan balık alganı.

- Papağanın tüyü var.
«Keçiye Sart satsam» --deyip,
Bir çımçıkın sesi var.
Amerika'nın tavuǵu,
Benekli tütü var.
Alacalı gri güvercin,
Güvercin gibi toptoşup,
Göge uçup gürültü yapıp,
Evcil ördek, kazı var.
Hindi diye bir başka,
Kara boor, kıl kuyruk,
Çok kuşun hızlı uçanı.
Kaç türlü çımçıklar,
Çüy'de çok soyu.
Kırlanğıç, kurkulday,
Kutsal olur durmaz mı,
Karlıgaçı, boz torgoy,
Ayet söyleyip öten,
Kurkuldayın, yuvası.
Çekingenliǵı tamamen,
Tepme çepken biyazı.
Baǵda bülbül ötüşüp,
Anlasanız maşallah,
Argen sandık avazı.
Çakçıǵayı cıvıldayıp,
Aladuñǵan, çıypıldak,
Boş boş baǵıran çulluk,
Irmak saksañanı şakıldak,
Takıp alır **maykettüü,**
Kuş yavrusu **takanak,**
Geniş Çüy ata maşallah,
Karaca torgoy, yarasa,
Boz **tarkıldak,** korolu,
Burma moyun da var.
Koturapey, tarançı,
İnsan adını bulmadıǵı,
Sayısız çımçıklar,
«Ablaya kısırak saǵ» dediǵinde,
Çımçık sesi duyulur.
Ala borbaş, kökşalkı,
Çok imiş çoǵunlukla,
Kara çımçık, **saraygır,**
Kızıl kuyruk, sarı **barpı.**
Pembe sıǵırcıǵın asili,
Çekirgenin duşmanı.
Sopol kara süyrötkü,
Sudan balıǵı alır.

- Cılkı cafidap cürütüçü,
 Kök cılkıcı kuçkacı,
 620 Kalıfı bolot kara kaş,
 Er sınırdın coldoşu,
 Keñ Çüy ata carıktık,
 Çındap cakşı bolgondo,
 Çın kuranda köktömü,
 625 Kıştın künü cakası,
 Tize boyu kar bolup,
 Kıyın bolot suugu.
 Zamparlagan tumanı,
 Üç ay-tört ay kışı bar,
 630 Karı ketip kalgan sofi,
 Alısındap çöp çıgar.
 Köktömögö barabar,
 Başkı cagın karasañı,
 Kiçi Kemin, Çoñ Kemiñi,
 635 Keñ Koçkordun suusu,
 Kapçıgaydan koşulup,
 Tömön karay kirgeni.
 Eki Kemin talaası,
 Er Şabdandın örönü.
 640 Berктаş ata uçugu,
 Tekeliktin sefiiri.
 Kuldu kazak cerdegen,
 Küñgöy cakı cerine
 Kara-Balta kuyganı,
 645 Ayak cakkı ceri uşul.
 Teskey cakkı ceri uşul.
 Tamam kırgız uraanı.
 Biler bolsofi mına uşul,
 Tokmok, Bişkek kalaanı.

Atları takip eden,
 Kök cılkıcı kuşcağız,
 Kalabalık olur kara kaş,
 Yiğit sınırdın arkadaşı,
 Geniş Çüy Ata sevgili,
 Lâyıkıyla iyi olunca,
 Nisanda ilkbaharı,
 Kış günü dağ eteği,
 Diz boyu kar olup,
 Zor olur soğuğu.
 Seyrek olan sisi,
 Üç dört ay kışı var,
 Karı eridikten sonra,
 Yeşerip ot çıkar.
 İlkbahara eşit,
 Ön kısmını görseñ,
 Küçük Kemin, Büyük Kemin,
 Geniş Koçkor'un suyu,
 Dağ yolundan birleşip,
 Aşağıya doğru girer.
 İki Kemin tarlası,
 Yiğit Şabdan'ın yarısı.
 Berктаş ata zirvesi,
 Tekelik'in eteği.
 Kulu Kazak ilinde yaşayan,
 Güney tarafı yerine
 Kara Balta'ya döktüğü,
 Ayak tarafı yeri bu.
 Güneş görmeyen tarafı bu.
 Bütün Kırgız halkı.
 Bilir olsan işte bu,
 Tokmok, Bişkek şehrini.

KANATTUU

- Süylöp sözüüm çaçayın
Söz kilitin açayın
Karooluna keltirip
Tüz şıkalaap atayın.
- 5 Men süylöymün körgöndü
Söz maanisin bilgendi.
Canım çındap caktıram
Cazbay atkan mergendi.
Urgaçıdan işi bar
- 10 Örmök sogup kergendi.
Bul adamzaat bendege
Kaysı candar teñi keldi.
Altın, kümüş iştegen,
Erikpegen zergendi
- 15 Kanattuunun baarina
Berdi tırnak çeñgildi.
İt agıtıp, kuş salgan
Münüşkördün adadı.
Kuşka sebep uçarga
- 20 Uzun çalgın kanadı.
Kız baladay kıyıtıp
Kırgıya taksa cagoonu,
Appak bolot kebezdey
Ak şumkardın sañıru.
- 25 Alıp tüşör toodaktı
Algır kuştun kıraanı
İlbesindi kutkarbas
Tuygun kuştun çıragı.
Kazdı basar ördöktöy
- 30 Kara kaşka tınarı.
Asman menen kayıgan
Ilaaçındın uçkulu.
Bir tepkende öltürgön
Kara kunas buttunu.
- 35 Saysa zalal kıla albas
Kök kıtandın tumşugu.
Aytar sözgö ılayık
Ilaaçındın alğanı.
Tepse cerden uçurbas
- 40 Kezep turgan tırmagı.
Bürküttön küçü kem emes
Kubattuunun tulparı.
Böpülösö kelbege
Dalba menen ündögön.
- 45 Kara barçın Bürküttör
Karşı aldına kelbege.

KANATLI

- Söyleyip sözüümü saçayım
Sözün kilidini açayım
Nişan yerine getirip
Doğru bakıp atayım.
Ben söylüyorum göreni
Söz anlamını bileni.
Canım gerçekten hoşlanırım
Yanılmadan atan avcıyı.
Kadından işi var
Örmök örüp gereni.
Bu insan kullarına
Hangi canlar denk geldi.
Altın, gümüş işleyen,
Üşenmeyen kuyumcuuyu
Kanatlının hepsine
Verdi tırnak pençeyi.
Köpek koyup, kuş bırakan
Münüşkörtün adadı.
Kuşa sebeptir uçmak için
Uzun, gerilmeye uygun kanadı.
Kız çocuk gibi narin olup
Kırgıya taksa cagooyu,
Bembeyaz olur pamuk gibi
Ak şumkarın sañıru.
Alıp iner toy kuşunu
Alıcı kuşun iyikaparı
İlbesini kurtarmaz
Beyaz atmacanın güzeli.
Kaza baskın yapar ördek gibi
Siyah benekli tınarı.
Gökyüzüne doğru uçan
Ilaaçının hızlı uçanı.
Bir vurunca öldüren
Uzun bacaklı leyleği.
Batırsa zarar veremez
Boz balıkçılın gagası.
Söylenen söze layık
Ilaaçının alması.
Vursa yerden uçurmaz
Nişan alan tırnağı.
Bürkütten gücü eksik değil
Kuvvetlinin en iyisi.
Böpülese kelbege(?)
Yem ile çağıran.
Kara barçın Bürkütler
Karşına gelmişti.

Koyo berse çukuldan
 Kolu menen irmegen,
 Aylanayın canıbar,
 50 Teppeyinçe cürbögön.
 Alda taala kuduret
 Ar türlü can carattı,
 Aytıp akıl cete albas
 Asmandagı kanattuu.
 55 Kara bürküt, corular
 Taşka çıkar bogu bar,
 Oşonçoluk çoñ turup
 İlaçın kuusa korunar.
 Kuday taala kuduret
 60 Kubat berip koygon soñı
 Ar candardın içinde
 Bul sıyaktuu şoru bar.
 Çüylü menen kuştardın
 Kıranın köp şumkardın
 65 Alıp kelip salganda
 Alıp tüşör aksardı,
 Münüşkörüñi cayılsa
 Bürküt alar kaltardı.
 Adam köröt ermekti
 70 Münüşkörgö caraşa
 Kırgıy alat ördöktü.
 Ölümütüktü köp izdep
 Coru tartar emgekti.
 Kurkuldagın kuzgundar.
 75 Kara taşı cutkurlar.
 Kayda bolso afdıgan
 Karışkırga tutkundar.
 Kara coru, kacırılar,
 Kayratı çok çabırlar,
 80 Ölümütüktü köp izdep
 Uyadı çok zalımdar.
 Başı takır çoñı coru
 Mınday kuştun çoñdoru
 Kiyik alıp cegidey
 85 Kayda bolso coruga
 Kuzgun coldoş bolgonu.
 Karışkırdan cem afdıp,
 Kayıp kelip kongonu.
 Kuday taala kuduret
 90 Özü oşondoy kılğanı.
 Ayrı kuyruk, kulaalı,
 Tırmağı bar bu dağı.
 Kayratı çok kubaarı.
 Kanattuudan aylansın,

Koyuverse aniden
 Eli ile kapmıştı,
 Kurban olayım maşallah,
 Vurmayınca yürümemişti.
 Allahu Taala kudreti
 Her türlü canlıyı yarattı,
 Anlatmaya akıl yetemez
 Gökteki kanatlıyı.
 Kara bürküt, corular
 Taşa pisleyecek pisliği var,
 O kadar büyük durup
 İlaçın kovsa korunur.
 Allahu Taala kudreti
 Kuvvet verdikten sonra
 Her canlının içinde
 Bu benzer felaketi var.
 Çüylü ile kuşların
 İyi kapanını çok sungurun
 Alıp gelip bırakınca
 Alıp iner aksarı,
Münüşkörün yayılsa
 Bürküt alır kaltarı.
 Adam eğlenir
 Münüşköre göre
 Kırgıy alır ördeği.
 Leşi çok izleyip
 Coru çeker sıkıntıyı.
 Bağırın kuzgunlar.
 Kara taşı yuttururlar.
 Nerede olsa bekleyen
 Kurtlara esirler.
 Kara coru, kacırılar,
 Gücü olmayan küçüklər,
 Leşi çok izleyip
 Utanması olmayan zalimler.
 Başı kel büyük coru
 Böyle kuşun büyükleri
 Geyikleri alıp yiyecek gibi
 Nerede olsa coruya
 Kuzgun arkadaş olmuştu.
 Kurttan yem bekleyip,
 Uçup gelip konmuştu.
 Allahu Taala kudreti
 Kendisi böyle yapmıştı.
 Ayrı kuyruk, kulaalı,
 Pençesi var bunların da.
 Gayreti olmayan atası.
 Kanatlıdan dolaşsın,

- 95 Karga körsö kakıldap,
Şıldıfı kılar takımdap.
Aldı artına karabay
Kaçıp beret salpıldap.
Kurup kalgan kulalı
- 100 Karga, çımçık kuuganda
Cana korkup kalganı
Momun sımak nemedey
Bu baykuştun kıyalı.
Karmay kalıp cebegen,
- 105 Kayratı çok urganı.
Kebetesi-keşpiri
Kuş makaldu sıyagı.
Ala karga, sagızgan.
Coor cılkı körsö
- 110 Çokup kanın agızgan.
Asman aydan tuylatıp
Arkasına cabışkan.
Kara karga karalar
Köççülügün karasañı
- 115 Çegirtkege barabar.
Kırk miñine karçıga
Calgız kirip aralar.
Kuday urgan sagızgan,
Korkpoy turup bağagar,
- 120 Cılkı menen alışkan.
Karçıganı körgöndö
Kayratı çok kaltırap,
Kara cerge cabışkan.
Aylanıp ketet tügöngür
- 125 Şakıldagan dabıştan.
Candan aşkan sugalak
Kırçañgını kubalap,
Onu, beşi cabışıp,
Caman kılar caralap.
- 130 Karçıganı körgöndö
Kara kılıp tokoygo
Kaçıp kirer sabalap.
İtelgiden korungan,
Boltu körsö çokugan
- 135 Ala karga, sagızgan
Napsi caman sorungan.
Tüüşügü köp canıbar,
Tündö cürgön babırgan.
Caman tükü capalak
- 140 Kündüz közü körö albay
Tün kirgençe zarılğan.
Ar candarga ırıskı

- Karga görse gıklayıp,
Alay eder ses çıkarıp.
Öntüne arkasına bakmadan
Kaçar yavaşça.
Lanet olası kulalı
Karga, çımçık kovduğunda
Yine korkup kalması
Sakine benzer ne gibi
Bu baykuşun hayali.
Yalalayıp yemeyen,
Gücü olmayan urganı.
Dış görünüşü şekli
Kuş benzeri gibi.
Ala karga, saksagan.
Yağır at görünse
Oyup kanını akıtmıştı.
Gök Ay'dan sıçratıp
Arkasına yapışmıştı.
Kara karga durmadan bakar
Topluluğunu görsen
Çekirgeye denk.
Kırk binine atmaca
Yalnız girip dağıtır.
Lanet olası saksagan,
Korkmadan durup mundar,
At ile dövüşmüşü.
Atmacayı gördüğünde
Gücü olmayan titreyip,
Kara yere yapışmıştı.
Dönüp gider kahrolası
Çağlayan sestem.
Candan geçen obur
Uyuzunu kovlayıp,
Ona beşe yapışıp,
Kötü eder yaralayıp.
Atmacayı gördüğünde
Gözlerini çevirip ormana
Kaçıp girer acele edip.
İtelgiden korunan,
Pisliğı görünce gagalayan
Ala karga, saksagan
Nefsi kötü yemeğe düşkün.
Derdi çok hayvan,
Gecede hareket eden puhucuk.
Kötü puhu baykuş
Gündüz gözü görmediğı için
Gece girene kadar eziyet çekmişti.
Her canlıya rızkı

- Bet aldınan tabılgan.
Can carattıfı minetip,
145 Kaz, ördöktün baarisın
Kara suuga tünötüp,
Tirütü candı koygon çok
Iriskısın tügötüp.
Bayolugu üktünün
150 Kara cünün tülötüp,
Kuduretin kördüfıbü
Uşuları akırı
Isık menen suukka
Koygonu çok cüdötüp.
155 Koldo cürgön kuulardı,
Too başında ulardı
Alal kıldı bulardı,
Alda taala bendege
Karakaşka kekilik,
160 Kanattuular çubarı
Ördök menen çüröktün
Köldün üstü turagı.
İlaçın tiyse ürkütüp,
Suuga başın çümküütüp,
165 Bir birinen ar candı
Uşunçalık korkutup.
Koydoy bolgon toodaktı
Kol başınday boz kuşka
Alkıminan karmatıp,
170 Karkıra, kaz, kuulardın
Kañçaların çuulattı.
Kara çımçık, boz torgoy
Kırgız kuştun bereni
Azık kılıp kuurattı.
175 Çakıldagan çakçıgay
Çalıp ötöt turumtay.
Bir birine zordugun
Bilindirdi bir kuday.
Abadagı boz torgoy
180 Turumtayga coloboy,
Ayrı kuyruk, kulaalı
Ik bilbegen kologoy,
İlegilek kaldagan,
Kara kunas tarbagay,
185 Balta cutar kök coru
Curt afdıgan urganay,
Kızıl kırgıy, ılaçın
Kanatıfıdan aylanay!
Tuyundurbay karmagay,
190 Tuygun kuştun arbagı ay!

Yüzünün önünde bulunmuştu.
Can yarattın bu suretiyle,
Kaz, ördeğin hepsini
Çayda geceletip,
Diri canlı bırakmadı
Rızkını tüketmek için.
Çekingenliği puhunun
Kara tüyünü dökmek için,
Gücünü gördün mü
Bunları sonunda
Sıcak ile soğuga
Bırakmadı yorup.
Evcil kuğuları,
Dağ başında uları
Helâl etti bunları,
Allahu Taala kullara
Karabatağa keklige,
Kanatlılar sürüleri
Ördek ile çüröğün
Gölün üstü evidir.
İlaçın değse ürkütüp,
Suya başını daldırıp,
Birbirinden her canlıyı
O kadar korkuttu.
Koyun gibi olan toyu
El pençesi gibi boz kuşa
Boğazından tutturup,
Karkıra, kaz, kuğuların
Nicelerini bağırttı.
Kara çımçık boz torgoy
Kırgız kuşunun güçlüsü
Yiyecek yapıp tüketti.
Cıvıldayan çakçıgayı
Kapar turumtay.
Birbirine zorbalığını
Tanıttı bir Allah.
Havadaki boz turgay
Turumtaya yaklaşımadan,
Ayrı kuyruk, kulaalı
Yöntemini bilmeyen biçimsiz,
Beyaz leylek kaldagan,
Kanatlarını geren leylek,
Balta yutar gök coru
Yurt bekleyen urganay,
Kızıl kırgıy, ılaçın
Kanadına kurban olayım!
Hissettirmeden yakalarsa,
Tuygun kuşun ruhu ey!

- Kara barçın, çoñi bürküt
 Kanattarı dalbagay.
 Kebi-sını çirkindin
 Oozu-başı balbagay.
 195 Tomogusun tarkanda
 Kımrılıp şamdagay,
 Kebetesi karasañı
 Tuura tartkan kulcaday
 Kayratı çoñi kıranı
 200 Karışkırdı karmagay.
 Tülök uya balaga
 Tülkü çıdap turbagay.
 Kaşkulaktı kaçırğan,
 Karmaganda tırmagın
 205 Kabırgaga batırğan
 Bolcolu çok berender
 Bolbos işke asılğan.
 Eçki, teke, kiyikter
 Esi çıgıp şaşınğan.
 210 Tuygun kuştun tunugu,
 Bürküt kuştun ulugu
 Kanattuunun bereni
 Kırgıy cakşı kılığı.
 Tepmeyinçe albagan
 215 İlaaçındın ırımı.
 Köpölöktü afıdığan
 Küykö kuştun kunigi.
 Asmandagı cıldızday
 İlaaçındın uçkulu.
 220 Bulbul kuştun şayırı.
 Bürküt kuştun dayını.
 Çabelekey, boz torgoy
 Canga tiygen kayırı,
 Kara bürküt, toodaktar
 225 Kanattunun cayığı.
 Kündüz közü körböğön
 Ükü kuştun mayıbı.
 Kuşka okşoş sıyağı
 Ayrı kuyruk, kulalı
 230 İlaçınga ildirer
 Kurup kalğan baykuştar
 Kanattuunun karıbı.
 Adam tilin süylögön
 Totu kuştun şarıbı.
 235 Cılkıçiday ışkırgan
 Çakçıgaydın kımbatı.
 Kara kunas müçösü
 Karkıranın simbatı.

- Kara barçın, büyük bürküt
 Kanatları büyük ve biçimsiz.
 Şekli güzelliğı çirkinin
 Ağzı başı yamru yumru.
 Göz kapağını çekince
 Büzülüp atik,
 Görünüşü görsen
 Doğru çeken kulca gibi
 Gayreti büyük kıranı
 Kurdu yakalayacak.
 Tülök yuva yavruya
 Tilki dayanamayacak.
 Porsuğu kaçırması,
 Yakaladığında pençesini
 Kaburgaya batırması
 Tarif edilemeyen güçlüler
 Olmaz işe takılmıştı.
 Keçi, teke, geyikler
 Akılı çıkıp şaşmıştı.
 Tuygun kuşların temizi,
 Bürküt kuşların amiri
 Kanatlarının güçlüsü
 Kırgıyın iyi ahlâkı.
 Vurmadan almayan
 İlaaçının yöntemi.
 Kelebeğı bekleyen
 Şahin kuşların hızlısı(?).
 Gökteki yıldız gibi
 İlaaçının hızlısı.
 Bülbül kuşların neşelisi.
 Bürküt kuşların bellisi.
 Kırlangıç, boz torgoy
 Cana değen hayrı,
 Kara bürküt, toylar
 Kanatlarının yassısı.
 Gündüz gözü görmeyen
 Puhu kuşların özürsüsü.
 Kuşa benzeyen yüzü
 Ayrı kuyruk, kulalı
 İlaçına taktırır
 Lânet olası baykuşlar
 Kanatlarının garibi.
 İnsan dilini konuşan
 Papağan kuşların şerefliisi.
 Cılkıcı gibi ılık çalan
 Çakçıgayın kısmeti.
 Leylek uzuvları
 Karkıranın güzelliğı.

- 240 Carşıktuu canıbar
Totu kuştun zıynatı.
Algır bürküt şumkarıñ
Adam zattın urmatı.
Kızıl-tazıl kubulgan
Kırgooldun kanatı.
- 245 Kıyıştırıp süylögön,
Moldo Kılıç sanatı.
Kençe bürküt çakıldak
Zımırılğan cagalmay,
Kuş kenebes takanak
- 250 Tegerençi bu tilim,
Tegirmendin paraday.
Duba kılıp koyuñar
Din musulman balası.
İlgerkiden sözümdün
- 255 Alıp turgan kalısı.
Bata berip koyuñuz.
Men da sizge iraazi.
Kurt-kumurska, kanattuu
Kutulbadı sözümdön.
- 260 Kuyuluşup sanatım
Çıga beret içimden.
Kudurettin bergenin
Surabadım kişiden.
Cana aytıp bereyin.
- 265 Kanattuunun bayanın,
Dagı catıp oyloyun
Bilimdüüstün aytayın,
Kaysı birin bolcoyun.
Kara boor kıl kuyruk
- 270 Dalay kuştun arbını
Dabışı bar şuuldap,
Kanatının çalgını,
Boz çımçıktın kıranı
Borbaş degen algırı.
- 275 Turgan kuştun bardığı
Tumşugunda cabdığı
Pırpıragan bödönö
Turumtaydın cemişi.
Bütökön boyu bütkül may
- 280 Canıbardın semizi.
Kekilikti, çilderdi
Alal kılıp berişi.
İçegisin çıgarar
İtelginin tebişi.
- 285 Ečki, teke, börünü
Çöl bürküttün eñişi.

- Hoş hayvan
Papağan kuşların süslüsü.
İyi kapan bürküt sungurun
İnsanın saygısı.
Çeşitli kırmızı değışen
Sülünün kanadı.
Düzgün söylemişti,
Moldo Kılıç sanatı.
Küçük bürküt çakıldak
Kaçan cagalmay,
Yırtıcı kuşları umursamayan **takanak**
Dönsene bu dilim,
Değirmen çarkının kolu gibi.
Dua ediniz
Dini Müslüman çocuğu.
Öncekinden sözümdün
Alan tarafsızı.
Dua ediniz.
Ben de size razı.
Solucan, karınca, kanatlı
Payını aldı sözümden.
Birbirine bağlanıp sanatım
Çıkıyor içinden.
Kudretin verdiğini
Sormadım kişiden.
Yine anlatayım.
Kanatlının beyanını,
Bir daha yatıp düşüneyim
Bilgiçlik edip söyleyeyim,
Hangi birini tarif edeyim.
Bağrı kara çilli kıl kuyruk
Çok kuşun büyük kısmı
Sesi var hışırdayıp,
Kanadının gerilişi,
Boz çımçıkın çeviği
Borbaş diye alıcı kuşu.
Duran kuşun hepsi
Gagasında silahı
Titreyen bildircin
Turumtayın yemişi.
Tüm vücudu tamamen yağ
Hayvanın tavlısı.
Kekliği, boz kekliği
Helâl edip verişi.
Bağırsağını çıkarır
İtelginin vuruşu.
Keçi, teke, kurdu
Çöl bürküttünün inişi.

- Asman-köktö, cıldızdan
İlaçındın cürüşü.
Ala karga, kuzgundar
290 Çofı corunun bilişi.
Tokson türlü kubulgan,
Totukuştun cünüçü!
Burup, burup sayragan
Bulbul, torgoy ünüçü.
295 Caman kara kulalı
Çagalmayga külüçü.
Öz kolunan kelealbay
Kıragalap cürüçü.
Tolup catkan kanattuu
300 Torgoy eken çeçeni.
Çöp tübündö soyloktop
Tartar kuştun beçeli.
Çakıldagan baççagar
Çakçıgaydın meseli,
305 Kuuduldanıp tuuragan
Kulun menen tekeni,
Çakıldagan açagar
Bir cagınan kışılup,
Küçük bolup ketebi?
310 Baykap tursañı tili tak
Balakettin kösümü.
Kıraandıǵı şumkardın,
İlaaçınga cetebi?
Kuuduldugu çımçıktın
315 Çakçıgaydan ötbü.
Carganattın cünü çok,
Cabılbagan kötönü,
Tañıga cakın sayragan,
Kükük kuştun eşeni.
320 Keliştirip aytarga
Keldi sözdün kezegi.
Oylop turup esep kıl
Ötköröyün neçeni.
Uyalarıñı baykasañı
325 Adam karap turganday,
Tiktep turup tim ele
Tigip kiyim kılğanday,
Ar candardan ustanı
Caratıptır bir kuday.
330 Kündüz uçpay kamalğan
Bu carganat kurguray.
Türü süük özgöçö
Alda kurup kalgıray.
Domburasın kütölögön,

- Gökyüzünde yıldızdan
İlaçının hareketi.
Ala karga, kuzgunlar
Büyük corunun bilgisi.
Doksan türlü renge girmişi,
Papağanın tüyü ne güzel!
Dönüp dönüp öten
Bülbül, tarla kuşu sesi ne güzel.
Kötü kara kulalı
Çagalmaya gülerdi.
Kendi eliyle yapamadığı için
Kenardan (?) yürürdü.
Dolup taşan kanatlı
Tarla kuşu imiş söz ustası.
Ot dibinde kıvrılan
Su kuşu kuşların beceriksizi.
Cıvıldayan mundar
Çakçıgayın benzeri,
Komikçe taklit etmişti
Kulun ile tekeyi,
Cıvıldayan açagar
Bir taraftan sırtıp,
İt yavrusu olup gider mi?
Dikkat etsen dili anlaşılır
Felaketin kılavuzu.
Çevikliği sungurun,
İlaaçına ulaşır mı?
Komikliği çımçıkın
Çakçıgaydan fazla mı.
Yarasanın tüyü yok,
Örtülmeyen kıcı,
Şafağa yakın öten,
Guguk kuşu kuşların şeyhi.
Yakıştırıp söylemek için
Geldi sözün sırası.
Düşünüp hesapla
Bırakayım bir kaçını.
Yuvalarını gözlesen
Adam bakar gibi,
Dimdik bakıp sanki
Dikip elbise yapmış gibi,
Her canlıdan ustayı
Yaratmış bir Allah.
Gündüz uçmadan yakalanan
Bu yarasa lanet olası.
Görünüşü berbat başkaca
Allah kahretsin
Domburasını akort eden,

- 335 Torgoy menen bulbulay.
Can kutkarbas uçkulu
Cagalmayım, kırgıy ay.
Aytar sözgö ılayık
Ala çıyırçık canıbar.
- 340 Çegirtkenin baarısı
Bir uşundan kırılar.
Nasibine adamın
Payda bolor cayı bar,
Turna menen karkıra
- 345 Cele tartıp çurkurar,
Tañı kalamın toodakka,
Kelgin kuştun baarına.
Sasık tüpü sarı ala
Tak Sulayman baygambar
- 350 Elçi kılğan araga.
Kepildikke al küyüp,
Took Kalgan calaaga.
Çın beyiştin sürülüp,
Cılan kalgan talaaga.
- 355 Tokonalat ilinip,
Şaytan kalgan balaaga.
Bulbul kuştun moldosu
Torgoy cakın coldoşu.
Sayrap turgan avanı
- 360 Argen sinduu pormosu.
Musulmandın mayramı --
Aytı menen aybaşı.
Ala toodak, turnalar
Karkıranın muñdaşı.
- 365 Bezildeggen bezbeldek,
Kara kaşka kaşkaldak
Zıyanı çok canıbar
Suu boylogon ak çardak.
Usta çımçık kurkulday
- 370 Uya kılrat kastarlap.
Say-saylagan ızgıçtı
Aytıp berem dastandap.
Eçki maarak, saraygır,
Koturepey, çıypıldak,
- 375 Suuçul kara süzgöndö
Suu tübündö şıpıldap.
Kökkargası -- zooru
Ayttım kuştun doorun.
Çabelekey, kardıgaç
- 380 Kişi körsö kıyşafıdap,
Kuş enöösü karakur
Kuş bayanı omoylop

- Tarla kuşu ile bülbül.
Can kurtarmaz hızlı uçanı
Cagalmayım, kırgıy ey.
Söylenecek söze lâyıktır
Pembe sığırcık hayvan.
Çekirgenin hepsi
Bir bundan öltür.
Kısmetine adamın
Fayda getirecek hali var,
Turna ile karkıra
Sıraya dizilip bağırır,
Hayret ederim toya,
Göçmen kuşun hepsine.
Hüdhüd kuşu sarı ala
Tam Süleyman Peygamber
Elçi yapan araya.
Kefilliğe o yanıp,
Tavuk uğradı iftiraya.
Gerçek cennetten kovulup,
Yılanın kaldığı tarlaya.
Rezilliğe takılıp,
Şeytan uğradı felakete.
Bülbül kuşların mollası
Tarla kuşu yakın arkadaşı.
Ötüşünün melodisi
Argen gibi şekli.
Müslümanın bayramı --
Ramazan ile Kurban Bayramı.
Ala toy, turnalar
Karkıranın kederini paylaşanı.
Rahatsızlanan **bezbeldek**,
Siyah benekli su tavuğu
Zararı olmayan hayvan
Su boyunca giden martı.
Usta çımçık **kurkulday**
Yuva yapar saklayıp.
Gölde yaşayan **ızgıçı**
Anlatırım destan yapıp.
Çulluk, saraygır,
Koturepey, çıypıldak,
Suda yüzen kara süzgöndö(?)
Su dibinde hızlı hareket edip.
Mor kargası -- seheri
Anlattım kuşların devrini.
Kırlangıç, kardıgaç
Kişi görse eğrilip,
Kuş beceriksizi karakur
Kuş hikâyesi omoylayıp(?)

- Cılkıcı kuşkaç kaşkayıp,
Ayagina kelatır.
- 385 Kızıl tumşuk çarkarga,
Çökötaan, böktörgö
Cem tabalbay susganıp,
Kanattuuga padişa
Calgız közdüü buudayık,
- 390 Arbagı çofi zımırık
Cerge tukum salbagan
Ar kitepte atı bar
Asmandagı umay-a.
Ar kılğanı köp eken,
- 395 Calgız özü kuday-a
Eşen, sopus kitepte
Okup körsöfi bayanın
Kasiyeti dalay-a.
Aylanayın canıbar
- 400 Cer üstünö tüşpögön.
Kölökösü tiygen can
Döölöt koldon ketpegen.
Asman-cerdin ortosun,
Orun kılıp toktogon.
- 405 Cakşı baykap karaçı,
Taruu dese catpagan
Talpıldagan suu bürküt
Köldün ceegin saktagan.
Cami kuştun adeti
- 410 Başın kayırıp uktagan.
Sarkorolu, kök şalkı
Burma moyun, uçbafıki
Sarttı satar baktegi,
Saldap uçkan kögüçkön
- 415 Cünü kögüş kubafıki.
Teli kuş menen Tofikuldak
Kuş içinde buralkı.
Aladuñkan cıbırak
Cut bolgondo çıdabay
- 420 Oygo tüşöt çıbırıp.
Curtçu menen böktörgö
Sarıbarpı moldoke
Cafı keldim kepterge.
Kürptün körçü körkünö
- 425 Körö kalsa kürpüldöp
Tumşugunda çubalıp
Kızıl ettey bir bölök
Baykasafız, agayım,
Kanattuuda cörgölök.
- 430 Bostek, tartar, kekilik

- Cılkıcı kuşcağız görölüp,
Ayaklarına geliyor.
Kırmızı gagalı ekin kargası,
Alaca karga, **böktörgö**
Yem bulamadan huysuzlanıp,
Kanatlıya padişah
Tek gözlü buudayık,
Ruhu büyük **zımırık**
Yere tohum bırakmayan
Her kitapta adı var
Gökteki Umay -a!
Her yaptığı çok imiş,
Tek kendisi Allah -a!
Şeyh, sofu kitapta
Okuyup görsen beyanını
İyi sıfatları çok -a!
Kurban olayım hayvan
Yer üstüne inmemişti.
Gölgesinin değdiği kişide
Devlet elden gitmemişti.
Gögün yerin ortasını,
Mesken yapıp yerleşmişti.
İyi gözleyip baksana,
Darı dese yatmayan
Şakırdayan deniz kartalı
Gölün sahilini korumuştı.
Bütün kuşların adeti
Başını çevirip uyumuştı.
Sarkorolu, kök şalkı
Burma moyun, **uçbankı**
Sart'ı satar kumruyu,
Yavaş uçan güvercin
Tüyü mavimsi açık sarı.
Teli kuş ile ağaçkakan
Kuş içinde halsizi.
Aladuñkan cıbırak
Kıran olduğunda dayanmadan
Çukura düşer kaynaşıp.
Curtçu ile böktörgö
Sarıbarpı hoca efendi
Yeni geldim güvercine.
Hindinin baksana güzelliğine
Görünce gururlanıp
Gagasında sarkıp
Kızıl et gibi bir parça
Dikkat etseniz, dostlarım,
Kanatlıda çevik olan.
Bostek, su tavuğu, keklik

- Kırgıy körsö bekinip,
 Çil bödnö cörgölöp,
 Kuş kıraanı kuukumpay
 Sandı kırsa koybogon
 435 Asıl kılğan bir kuday
 Aytıp ötöm kuştardı
 Bilgenimçe uşunday.
 Moldo Kılıç beçara
 Bolbos kepti kozgogon.
 440 Az makuluk iretin
 Ordu menen buzbagan.
 Uşunçalık sanatım
 Öz boyuma cukpagan.
 Anık naadan ekemin
 445 Kısa sözdü baptagan
 Naadançılık tütünü
 Köödönümdü kaptagan.
 Dağı şügür kudayga
 Men garıptı saktagan.
 450 Ömür ötüp baratat
 Kara sakal kıyarıp
 Atanı arman dünüyö
 Ötüp ketti balalık.
 Kaysı cerin aytayın,
 455 Baştan ötkön çalalık.
 Baarı dayın tefirge
 Kanday arga kılalık.
 Oomiyin de agayın,
 Biraz gana tınalık.
 460 Dağı cazam çöpçardı
 Sanat kılıp çıkarıp.
 Azırınça basamın
 Söz ayagın men garıp.
 Keçe berse keçüünü
 465 Çalçık bolot bulğanıp.
 Süylöy berse çeçeniñi
 Tantık bolor uyalıp.
 Kızıl tildi sayratpay
 Azınoolak turalık.
 470 Azırınça agayın,
 Kanattuunu koyoyun
 Ermek bolup silerge
 Bürküt toyun cazayın.

- Kırgıy görse saklanıp,
 Boz keklik, bildircın ufak adımlarla yürüyüp,
 Kuş kıraanı kuukumpay
 Çok sayıda yok etse de rahat bırakmayan
 Asil yapan bir Allah
 Anlatıyorum kuşları
 Bildiğim kadarıyla böyle.
 Moldo Kılıç çaresiz
 Olmadık sözü açmıştı.
 Az yaratığım düzenini
 Yeri ile bozmamıştı.
 O kadar yaptığım sanatım
 Kendime yararlı olmamıştı.
 Gerçek cahil imişim
 Kısa sözü işleyen
 Cahilliğin dumanı
 Göğsümü kaplamıştı.
 Ve şükür Allah'a
 Ben garibi korumuştun.
 Ömür geçip gidiyor
 Kara sakal rengini değiştirip
 Ey fani dünya
 Geçip gitti çocukluk.
 Hangi yerini anlatayım,
 Baştan geçmiş noksanlıklar, hatalar.
 Bütün belli Tanrı'ya
 Nasıl güç gösterelim.
 Amin deyin dostlar,
 Sadece biraz dinlenelim.
 Ve yazarım ufak tefek şeyleri
 Sanat yapıp çıkarıp.
 Şimdilik basıyorum
 Sözün sonunu ben garip.
 Geçiverse ırmağın geçidini
 Çamur olup bulanıp.
 Söyleyiverse söz ustan
 Kusur olup utanıp.
 Kızıl dili çok söyletmeden
 Birazcık duralım.
 Şimdilik dostlar,
 Kanatlıyı bırakayım
 Eğlence olup sizlere
 Bürküt'ün Ziyafeti'ni yazayım.

BÜRKÜTTÜN TOYU

- Murunku ötkön zamanda,
 Can-canıbar amanda,
 Ar uruktun baarısı
 Erki menen bolgondo.
 5 Alsızdarın aldırıp,
 Esi çıgıp oşondo
 Bulbul çeçen oy kıldı,
 Bürküt baatır toy kıldı,
 Al cetkenin aldırıp,
 10 Kanattuunun baarina
 Katuu büyük saldırıp.
 Cagalmaydı ciberdi,
 Calpı çoıdun barına
 Barıp kabar sal dedi.
 15 Üktü kuştun cakşısı,
 Babırgan kuştun bakşısı
 Baarı kelsin dep ayttı.
 Bürküt baatır ulugu.
 Karçıga kuştun kambılı,
 20 Koşo kelsin dep ayttı.
 İlaaçınday algırı,
 İtelgidey ilgiri,
 Bu da kelsin dep ayttı.
 Kırgıy kelsin kıpıldap,
 25 Turumtay kelsin şıpıldap,
 Kurkuldagan kuzgunu
 Karışkırdın coldoşu
 «Men üçün canıfı kıy» --deyi,
 Kara kuştun baarina
 30 Kabar salıp cıy dedi.
 Too başında corunu,
 Ak kacırdıy zorunu,
 Tazkaraday dalbaktı,
 İlek-ilek kaldaktı,
 35 Kuyruğu uzun salpaktı
 Ala karga, çarkarga
 Çökötaan, sagızgan
 Baarı kelsin dep ayttı.
 Aksarı menen kulaalı
 40 Bu da kelsin dep ayttı.
 Kayratı çok kubaarı
 Küykö biyçi kelsin de,
 Afızdan çıçkan tersin de,
 Murun kelgen meymanga
 45 Cemiş kılıp bersin de.
 Boz çımçıktın baarısın
 Borbaş baatır sıysın de.
 Çabiyekey kerektüü

BÜRKÜTÜN ZİYAFETİ

- Önceki geçmiş zamanda,
 İnsan hayvan sağken,
 Her ırkın hepsi
 Özgürce olduğunda.
 Güçsüzlerini kaptırdığı için,
 Deli olup o zaman
 Güzel söz söyleyen bülbül haykırdı,
 Bürküt yiğit ziyafet yaptı,
 Gücünün yettiğini kapıp,
 Kanatlının hepsine
 Büyük darbe indirdi.
 Cagalmayı gönderdi,
 Bütün büyüklerin hepsine
 Gidip haber ver dedi.
 Puhu kuşların iyisi,
 Puhucuk kuşların şamanı
 Hepsi gelsin deyip söyledi.
 Bürküt yiğitlerin amiri.
 Atmaca kuşların çeviği,
 Beraber gelsin deyip söyledi.
 İlaaçın gibi iyi kapanı,
 İtelgi gibi hızlı kapanı,
 Bu da gelsin deyip söyledi.
 Kırgıy gelsin çırpınıp,
 Turumtay gelsin hızlı uçup,
 Bağıran kuzgunu
 Kurdun dostu
 «Benim için canını feda et» diye,
 Kara kuşun hepsine
 Haber gönderip topla dedi.
 Dağ başında coruyu,
 Ak kacır gibi güçlüsünü,
 Tazkara gibi biçimsiz, hantalı,
 Leylek gibi uzun duranı,
 Kuyruğu uzun biçimsiz yürtiyeni
 Ala karga, ekin kargası
 Alaca karga, saksagan
 Hepsi gelsin deyip söyledi.
 Aksarı ile kulaalı
 Bu da gelsin deyip söyledi.
 Gayreti olmayan ecdadı
 Şahin oynayıcı gelsin de,
 Tarladan fare toplasın de,
 İlk gelen misafire
 Yemiş yapıp versin de.
 Boz çımçıkın hepsini
 Borbaş yiğit sığsın de.
 Kırlangıç gerekli

50 Çakırıp kel dep ayttı.
 Kükük menen Seyneki
 Baatır bürküt ulugu
 Oylop turup kep ayttı:
 Baarı kelse agayın,
 Keleşemin dep ayttı.
 55 Calpı cayık ep kelse
 Toy kılaman dep ayttı.
 Keleşip coop ber dedi.
 Intımakka kirbegen
 Sonundu menden köp dedi.
 60 Intımaktuu bolsofior
 Too başında ulardı,
 Köl boyunda kuudardı,
 Kekilik menen çilderdi,
 Ördök, çürök, kazdardı
 65 Añtarıp barın cıyıp kel.
 Birin koyboy cazdırdı
 Baatırdığın makul dep
 Baarı aytkan akıl dep,
 Aytkanının barısın
 70 Azır cıyıp keleli.
 Baatır bürküt balbanı
 Kıyırdın kızıl tülküsin
 Kımtıy karmap olturup,
 Çeñgelin sere tolturup,
 75 Adırdan arkar aldırıp,
 Kobuttan kulca eñdirip,
 Arıstarın arbaytıp,
 Çakmak atıp kökölöp,
 Eñiştän elik böktörüp,
 80 Erdigine saldırıp,
 Kulca menen tekeni
 Kusa kılıp kekedı.
 Aybatın candan aşırıp,
 Arkıragan börünü
 85 Teköörgö bastırıp,
 Aydap kelip cumuşka
 Salıp koydu kacırdı.
 Curt añdıgın kök coru,
 Kanın tökkön taskara,
 90 Tuu kötörgön turuna,
 Baybiçesi karkıra,
 Casool kılğan başınan
 Çagalmayday uçkuldu,
 Et kaytartıp koyuptur
 95 Etke cerik kuzgundu.
 Azançı kıldı tooktu

Çağırıp gel deyip söyledi.
 Guguk kuşu ile sayneki*
 Yiğit bürküt amiri
 Düşünüp durup söz söyledi:
 Hepsi gelse dostlar,
 Danışırım deyip söyledi.
 Bütün yayılmışlar ustaca gelse
 Ziyafet veririm deyip söyledi.
 Danışıp cevap ver dedi.
 Birliğe girmeyenin
 Felaketi benden çok dedi.
 Birlik içinde olsanız
 Dağ başında uları,
 Göl boyunca kuğuları,
 Keklik ile çilleri,
 Ördek, çürök, kazları
 Araştırıp hepsini toplayıp gel.
 Birisini koymadan emretti
 Yiğitliğine uygun deyip
 Hepsi söylemiş akıl deyip,
 Söylediğinin hepsini
 Şimdi toplayıp gelelim.
 Yiğit bürküt pehlivanı
 Kenarın kızıl tilkisini
 Sevinçle tutuyor,
 Pençesini bol doldurup,
 Tepeden arkar aldırıp,
 Çukurdan kulca kapıp,
 Adımlarını ürpertip,
 Çakmak atıp göğe yükselip,
 İniştän karaca takıp,
 Cesaretine saldırıp,
 Kulca ile tekeyi
 Kederlenip azarladı.
 Heybetini candan aşırıp,
 Gürleyen kurdu
 Pençesine bastırıp,
 Sürüp beriye getirip işe
 Bıraktı kacırını.
 Halkı takip et kök coru,
 Kanını döken tazkara,
 Bayrak kaldıran turna,
 İlk eşi karkıra,
 Görevli uşak yapmıştı başından
 Çagalmay gibi hızlı uçanı,
 Et korumacılığına koymuş
 Ete aş eren kuzgunu.
 Müezzın yaptı tavuğu

- Azgina karap baykaçı
Tamaşamı --zooktu.
Taştan meçit kurdurup,
100 Suudan darat aldırıp,
Caynamazın caydırıp,
Iyman kıldı torgoydu,
Başına selde çaldırıp.
Kaşkulak kofuz ter dedi
105 Alıstan kelgen meymanga
Soyuş üçün ber dedi.
Tazıp kalgan kurgur dep
Börünü koy sofi dedi.
Booruñdu mıcıgam
110 Burunguñdu koy dedi.
Alıp kelip ayuunu.
Kemegeni kaz dedi.
Maymıl kazan az dedi.
İlek-ilek çulduktu
115 İçeği-karın cuu dedi
Congo çaap corunu
Et cedirbey kuu dedi.
Cumuş cönün bilbegen
Tazkaranın başına
120 Sorponu caba kuy dedi.
Kara boor, çulduruk
Kalıñ sono, kuu, ördök,
Kakıldagan kaşkaldak,
Bezildegen bezbeldek,
125 Suu boylogon ak çardak,
Kirpiçeçen tün coylok,
Uşulardın baarisın
Afız menen aldırdı.
Çeçen boldu bulbulu,
130 Torgoy boldu moldosu,
Kekilik aşkan corgosu,
Üpüp boldu coldoşu.
Eşen boldu kükügü,
Sopu boldu üküsi,
135 Küykö boldu biyçisi,
Cörgömüş boldu darçısı.
Üyçü kıldı mışıktı
Tıydı baarı kıyşıktı.
Komuz berdi koluna
140 Çegirtkege çerttirip,
Sakızgandı sayrattı
Cöö comogun ayttırıp.
Kükükkö çoor tarttırıp,
Kıçı kara karganı
145 Üygö tüşpöy kayt dedi.

- Biraz bakıp dikkat etsene
Eğlenceyi --zevki.
Taştan mescit kurdurup,
Sudan abdest aldırıp,
Seccadesini serip,
İnandı tarla kuşu,
Başına sarık sarıp.
Porsuk gübreböceği topla dedi
Uzaktan gelen misafire
Yemek için ver dedi.
Becerikli olan kahrolası diye
Kurdu koyunu kes dedi.
Bağrını tırmalarım
Eski alışkanlıkları bırak dedi.
Alıp gelip ayıyı.
Kemegeyi kaz dedi.
Maymun kazanı az dedi.
Leylek çulluğu
Bağırsağı karnı yıka dedi.
Omuzlarından vurup coruyu
Et yedirmeden kov dedi.
İşin usulünü bilmeyen
Tazkaranın başına
Çorbayı bol bol dök dedi.
Kara boor, çulduruk
Çok sono, kuğu, ördek,
Durmadañ bağırana su tavuğu,
Rahatsızlanan bezbeldek,
Su boyunca giden martı,
Gece avlanan kirpi,
Bunların hepsini
Gönül okşayarak aldırdı.
Güzel konuştu bülbülü,
Tarla kuşu oldu mollası,
Keklik geçen corgosu,
Hüdhüd oldu dostu.
Şey oldu guguk kuşu,
Sofu oldu puhusu,
Şahin oldu oynayanı,
Örümcek oldu cambazı.
Evcı yaptı kediyi
Yasakladı hepsi yaramazlıkları.
Kopuz verdi eline
Çekirgeye çaldırıp
Saksağanı söyletti
Masalını anlattırıp.
Guguk kuşuna kaval çaldırıp,
Kıçı kara kargayı
Eve inmeden dön dedi.

- Tazkaranı, corunu
Küröş salıp ber dedi.
Suur berem baygece
Cemiñ ayırıp böl dedi.
- 150 Bileklerin türüşüp,
Öödö-tömön sürüşüp,
Kanattarı bürüşüp,
Karpıy karmap bir-birin
Kanat cünün culuşup,
- 155 Çeñgeldeşip tartışıp,
Biri-birin alalbay,
Baygesine cetalbay,
Eç-eçteme tiygen cok.
Berüdön kalgan tarptardı
- 160 Kacırdan biysiz algan cok.
Uşakçısı tarançı
Birinen da cañcal cok.
Saltanatın karaçı,
Tokoydon aldı koyondu,
- 165 Kayran uçkul oyondu
Kuu kanatın captırıp,
Bayge bölüp saydırıp,
Çogoluşkan biyleri
Bayge bölgön cerleri.
- 170 Baş baygesi kuu boldu.
Birden soñgo sayıptır,
Koydoy bolgon toodaktı.
Baş baygesi az boldu,
Üçünçüsü kaz boldu.
- 175 Törtünçüsü ulardı,
Beşinçige sayıptır,
Kekilik, çil, çubardı.
Altınçığa ördöktü.
Cetinçige bödüñö.
- 180 Segizinçi boz çımçık.
Tokuzunçu baygesi --
Kelesti baylap koyuπτur.
Onunçu saygan baygesi
Mayda çıçkan boluπτur.
- 185 At aydadı baarısı
Çofi col menen çubatıp,
Tentektik kılğan baydardı
Çofi kol menen kuuratıp,
Coldon çıçkan baldardı
- 190 Sabap cüröt sulatıp.
Ak kulaalı salpañdap,
El çakırçı boldu deyt.
Açamay kuyruk kardıgaç
At aydooçu boldu deyt.

- Tazkaraya, coruya
Güreşin dedi.
Dağ sıçanı veririm mükâfat
Yemini ayırıp böl dedi.
Bileklerini kaldırıp,
Yukarı aşığı kovup,
Kanatları büzülüp,
Ağızıyla yakalayıp birbirini
Kanağını tüyünü yolup,
Pençeleşip çekişip,
Birbirini yenemededen
Mükâfatına ulaşamadan
Hiç bir şeye değımedi.
Kurttan kalmış leşleri
Kacırdan dansöz almadı.
Dedikoducusu serçe
Birinden de şamata, kavga yok.
İtibarını görünüz,
Ormandan aldı tavşanı,
Sevgili hızlı uçan bahadıırı
Kuğı kanağını örttürüp,
Yarış ayırarak ödül koyup
Toplanan beyleri
Yarışa ayırmıştı yerleri.
Baş ödülü kuğı oldu.
Baştan sona saymış,
Koyun gibi olan toyu.
Baş mükâfatı az oldu,
Üçüncüsü kaz oldu.
Dördüncüsü uları,
Beşinciye saymış,
Keklik, çil, çubarı.
Altıncıya ördeğı.
Yedinciye bildircin.
Sekizinci boz çımçık.
Dokuzuncu mükâfatı --
Kelesi bağlayıp koymuş.
Onuncu koyduğı mükâfatı
Küçük sıçan olmuş.
At sürdü hepsi
Büyük yolda dizi halinde yürütüp
Yaramazlık yapan zenginleri
Büyük ordu ile yok edip,
Yoldan çıkan çocukları
Dövüyor halsiz bırakıp.
Ak kulaalı biçimsizce yürütüp,
Halkı davet eden oldu der.
Çatal kuyruklu kardıgaç
At kovan oldu der.

- 195 Süröçü coldon tosuptur.
Kayra tartkan cerinen
Karçıga kıran ozuptur.
Şuuldatıp kanatın
Birden kiyin ilaaçın.
- 200 Cegen cemi küç bolup,
Çüylü keldi üç bolup.
Küyüp-canıp ört bolup,
Tınar kelet tört bolup.
Anda-sanda barkıldap,
- 205 İtelgi kelet beş bolup.
Şamdagan bolup uçkansıp,
Kırgıy kelet artınan.
Oop ketip etinen
Turumtay kelet cetige.
- 210 Tabuu katuu semizdep,
Cagalmay kelet segizge.
Cegen cemi koñuzdan
Kulaalı kelet tokuzga.
Kancıgadan köttörip,
- 215 Kara sandan böktörüp,
Kuyuşkandan alışıp,
Küyködön arafı ötkörüp,
Başı koydoy eken dep,
Baylap aldı kelesti.
- 220 Onu-beşi birigip,
Aydap aldı kelesti.
Özümdün atım çıktı dep,
Öfiörüp aldı kelesti.
Kötün cakşı oyolu,
- 225 Tulup kılıp soyolu.
Çöp çalarga tişi cok,
Eçtemeden işi cok
Çegirtke salgıç kılalı.
Kaptalınan oyolu,
- 230 Kayış kılıp alalı.
On boldu küykö adaşıp,
Onunçu çıkan baygesin
Kulaalıdan talaşıp,
Bayge menen el-curtun
- 235 Talaşkanın karaşıp.
Kulaalı, küykö oy dedi,
Talaşkanıfı koy dedi.
Cer üstündö çıkan köp,
Ceter, alıp toy dedi.
- 240 Oşol cerden baatırlar
Olcusun bölüp alıştı.
Torgoygo kuran okutup,
Bata kılıp kalıştı.

- Süröçü yoldan karşılamış.
Geri döndüğü yerden
Atmaca çevik öne geçmiş.
Hışırtı yapıp kanadını
Birinciden sonra ilaaçın.
Yediği yem güç olup,
Çüylü geldi üçüncü olarak.
Yanıp yangın olup,
Tınar gelir dördüncü olarak.
Arada sırada bağırıp,
İtelgi gelir beşinci olarak.
Çok hızlı bir şekilde uçuyormuş gibi,
Kırgıy gelir arkasından.
Dışarı gidip etinden
Turumtay gelir yedinci olarak.
Tabuu epey yağ bağlayıp,
Cagalmay gelir sekizinci olarak.
Yediği yemi koñuzdan
Kulaalı gelir dokuzuncu olarak.
Eyerin terkisinden kaldırıp,
Zayıf budunu eyer kayışına bağlayıp,
Kuyuşkandan alıp,
Şahinden zar zor geçirip,
Başı koyun gibi imiş deyip,
Bağladı **kelesi**.
Onu beşi birleşip,
Kovdu kelesi.
Benim adım çıktı deyip,
Eyerinin önüne koydu kelesi.
Arkanı güzel oyalım,
Tulum şeklinde yüzelim.
Ot biçmeye dişi yok,
Hiç bir şeye işi yok
Çekirge koymak için kap yapalım.
Yan tarafından oyalım,
Eğilip alalım.
On oldu şahin yanılıp,
Onuncu sıçan mükâfatını
Kulaalıyla kavga edip,
Mükâfat ile halk yurdun
Kavga ettiğini görüp.
Kulaalı, şahin oy dedi,
Kavga etmeyi bırak dedi.
Yer üstünde sıçan çok,
Yeter alıp doy dedi.
O yerden yiğitler
Ganimetini bölüştüler.
Tarla kuşuna kuran okutup,
Fatiha okuyup kaldılar.

Cay-cayına ketişip,
245 Bet aldınan taraştı.

BUUDAYIK

Murunku ötkön zamanda,
Can canubar amanda,
Abalkan attuu kan bolgon
Ar tülökkö şay bolgon.
5 Karatölök Sayatçı
Uşul kandın tuşunda
Kuşka tilmer can bolgon.
Sayatçı Tölök tilmeriñ
Bir künü catıp tüş körgön.
10 Tüşündö cakşı iş körgön.
Erteñi menen bolgondo,
Enesine süylögön:
-- Tündö bir catıp tüş kördüm,
Özümö cakşı iş kördüm,
15 Tokoydu közdöy barıpmin,
Tokoydogu köp kendir
Anı alıp kelipmin,
Kız-kelinge iyiritip,
Tordu tüyüp alıpmin,
20 Kök kendir cibek tor alıp,
Ak kögüçkön tir * alıp,
Erkin-erkin-erkin too,
Erkin toonun arı cagı
Telegeyi tegiz too.
25 Tegiz toonun ber cagı
Ayrı beles aç kaykañ,
Alakanday kök taypañ.
Mina oşogo barıpmin.
Çırpıktardı sıyıpmin,
30 Tordu cayıp salıpmin,
Kuş törösü buudayık
Anı karmap alıpmin.
Abalkanday Canıbek
Aga tartuu kılıpmin.
35 At baştağan bir toguz,
Anı berdi begilik,
Töö baştağan bir toguz,
Munu berdi begilik.

Yavaş yavaş gidip,
Ötünde dağıldılar.

BUUDAYIK

Önceki geçmiş zamanda,
İnsan hayvan sağken,
Abalkan adlı (kişi) han olmuştu
Her hayvandan zengin sürüleri vardı.
Karatölök Sayatçı
Bu hanın karşısında
Kuş dilinden anlayan kişi olmuştu.
Sayatçı Tölök kuş dilinden anlayan kişinin
Bir gün yatıp düş görmüştü.
Düşünde iyi bir iş görmüştü.
Sabah olunca
Annesine söylemişti:
--Gece bir yatıp düş gördüm,
Kendime iyi bir iş gördüm,
Ormana doğru gitmişim,
Ormandaki çok kendir
Onu alıp gelmişim,
Kız geline eğirtip,
Ağı örmüşüm,
Kök kendir ipek ağ alıp,
Ak güvercini tir kullanıp,
Özgür - özgür - özgür dağ,
Erkin Too'nun öte tarafı
Derdi yok Tegiz Too.
Tegiz Too'nun bu tarafı
Ayrı tepe boş çukur,
Avuç içi gibi yeşil yayla.
İşte ona doğru gitmişim.
Ufak dalları kırmışım,
Ağı serip salmışım,
Kuşların efendisi buudayık
Onu yakalamışım.
Abalkanday, Canıbek
Ona hediye etmişim.
Atla başlayan dokuz hayvan,
Onu verdi bey,
Deveyle başlayan dokuz hayvan,
Bunu verdi bey.

* Tir - algır kuştardı azgırıp karmoo üçün tordun içine baylanıp koyulgan candık.

- 40 Koy baştağan bir toguz,
Dagı berdi begilik.
Uy baştağan bir toguz,
Anı da berdi begilik.
Saadagım sarı altınga tolturup,
Sanaam menen bolturdu.
- 45 Kömürköyüm köp kümüşkő tolturdu.
Köñülüm menen bolturdu.
Bulardı alıp catıpmın,
Bul emne boluçu,
Eneke, bul tüşümdü coruçu?
- 50 --Men uktum ele, balam, karıdan,
Köptü körgön sarıdan*
Buudayık karmap alganda
Bu tapka kirbeyt deçü ele.
Tapka kirse buudayık
- 55 Kolgo konboyt deçü ele.
Kolgo konso buudayık
Tuurga turbayt deçü ele.
Tuurga tursa buudayık
Ündökkö kelbeyt deçi ele.
- 60 Ündökkö kelse buudayık
Karmap algan eesinin
Töş etine toyot deçü ele.
Boor etine toyot deçü ele.
Kanın köztinö kuyat deçü ele.
- 65 Anan tabı katuu buudayık
Tapka kiret deçü ele.
Koygun, balam, sen barba?
Azapka meni --sen salba?!
Enesinin söztinö
- 70 Sayatçı bala bolgon cok,
Asili tilin algan cok.
Kulka tilmer sayatçı
Kök cibekten tor alıp,
Kök kögüçkön tir alıp,
- 75 Erkin-erkin-erkin too,
Erkin toonun ar cagı,
Telegeyi tegiz too.
Tegiz toonun ber cagı,
Ayrı beles -- aç kaykafı
- 80 Alakanday kök taypañı,
Kök taypañıga barganı.
Tölonü kazıp salganı.
Kuş törösü buudayık
Kudaydan tilep kalğanı.
- 85 Nak oşo kez -- kündördö

- Koyunla başlayan dokuz hayvan,
Ve verdi bey.
İnekle başlayan dokuz hayvan,
Onu da verdi bey.
Okluğumu sarı altınla doldurup,
Düşüncelerimi gerçekleştirdi.
Kömürköyümü çok gümüşle doldurdu.
Gönlümdekileri gerçekleştirdi.
Bunları almışım,
Bu ne idi,
Anneciğim, bu düşümü yorumlar mısınız?
--Ben dinledim idi, çocuğum, yaşlıdan,
Çok şeyi yaşamış sarıdan
Buudayık yakaladığında
Bu idmana girmez der idi.
İdmana girse buudayık
Ele konmaz der idi.
Ele konsa buudayık
Tüneğe oturmaz der idi.
Tüneğe otursa buudayık
Çağırışa gelmez der idi.
Çağırışa gelse buudayık
Onu yakalayan sahibinin
Göğüs etine doyar der idi.
Bağır etine doyar der idi.
Kanını gözüne döker der idi.
Sonra idmanı sert buudayık
İdmana girer der idi.
Bırak, çocuğum sen gitme?
Acıların içine beni --sen salma?!
Annesinin sözüne
Avcı çocuk uymadı,
Asla onu dinlemedi.
Kuş dilinden anlayan avcı
Mavi ipekten ağ alıp,
Mavi güvercini tir kullanıp,
Özgür - özgür - özgür dağ,
Erkin Too'nun öbür tarafı,
Hiç bir derdi yok Tegiz Too.
Tegiz Too'nun bu tarafı,
Ayrı tepe -- boş çukur
Avuç gibi yeşil yayla,
Yeşil yaylaya gitmişti.
Sığınağı kazmıştı.
Kuşların efendisi buudayıkı
Allah'tan dilemişti.
Tam o günlerde

* Aylanada bolup turgan okuyalarga kabardar adam, koomduk okulardın bilarmanı.

- Camı kuştun törösü --
 Buudayık tamaşaga çığıptır,
 Kabar salıp kuştardı
 Birin koyboy cıyıptır.
- 90 On ılaçın, on tuygun
 Ofi cagında karoolu,
 Beş ılaçın, beş tuygun,
 Beş cagında karoolu.
 Tuştap uçkan turumtay,
 95 Candap uçkan cagalımay,
 Kırdap uçkan kırgıök,
 Töö kötörgön taz kara,
 Tuu belgisi karkıra.
 Eşik aga Bürkütsüfi,
 100 Çındap açuusu kelgende
 Calpı kuştı ürkütsün.
 Barın cıyıp aldı oşol,
 Tamaşaga çıktı oşol.
 Anda calpañdap uçkan caman sarı,
 105 Kудay algan kulaalı,
 Közü kızıl böktörgö,
 Eköo turup keñeşet:
 Say cakalay uçsakçı,
 Sarala moyun sono alıp,
 110 Munu toyut kılşakçı.
 Köl cakalay uçsakçı,
 Kök ala moyun sono alıp,
 Anı toyut kılşakçı,
 Kaytıp çığıp kelsekçi.
 115 Makul bolot, kup bolot,
 Barakelde ep bolot --
 Dep ubada kılışıp,
 Köl cakalay uçuptur,
 Kök moyun sono tabalbay,
 120 Calpañday uçkan caman sarı
 Kayrılıp öydö çığıptır.
 Ayırı beles, aç kaykañ,
 Alakanday kök taypañ
 Kögüçköndü kördü oşol,
 125 Kaçırıp sala berdi oşol.
 Torgo kelip çalındı,
 Kolgo tüştüp alındı.
 Cakın catkan sayatçı,
 Irgıp tura kaldı oşol.
 130 Arı imerip karasa,
 Beri imerip karasa,
 Çın buudayık özü emes,
 Özü turmak közü emes.
 Buudayıktın teköörü

- Bütün kuşların beyi --
 Buudayık eğlanceye çıkmış,
 Haber gönderip kuşları
 Birini koymadan toplamış.
 On ılaçın, on tuygun
 Sağ yanında koruması,
 Beş ılaçın, beş tuygun,
 Beş yanında koruması.
 O anda uçan turumtay,
 Yaklaşıp uçan cagalımay
 Eğri uçan kırgıyek,
 Deve götüren tazkara,
 Bayrak işareti karkıra.
 Eşik aga Bürkütsün,
 Cidden öfkesi gelince
 Bütün kuşları korkutsun.
 Hepsini topladı o,
 Eğlanceye çıktı o.
 O zaman calpañdap uçan ala doğan,
 Allah alasıca kulaalı,
 Gözü kızıl böktörgö,
 İki birbirine danışılar:
 Nehir yatağı etrafında uçsak mı,
 Sarı alaca boyunlu sono alıp,
 Bunu yem yapsak mı.
 Göl etrafında uçsak mı,
 Gök ala buyunlu sono alıp,
 Onu yem yapsak mı,
 Dönüp çıkıp gelsek mi.
 Makul olur, iyi olur,
 Maşallah ustaca olur --
 Deyip söz verip,
 Göl etrafında uçmuş,
 Gök boyunlu sono bulamadan,
 Biçimsizce uçan kötü doğan
 Dönüp yukarı çıkmış.
 Ayırı tepe, boş çukur,
 Avuç gibi yeşil yayla
 Güvercini gördü o,
 Kaçırıp salıverdi o.
 Ağa gelip takıldı,
 Ele düşüp alındı.
 Yakın yatan avcı,
 Sıçradı o.
 Öte tarafını çevirip baksa,
 Beri tarafını çevirip baksa,
 Gerçek buudayık değil
 Kendisi kalsın gözü bile değil.
 Buudayıkın art tırnağı

- 135 Temirdey bolot deçü ele,
Tepkeni ölot deçü ele,
Knaatı kaykı deçü ele,
Cogdoru taykı deçü ele,
Beli mekir deçü ele
- 140 Közü çekir deçü ele,
Ünü zaar deçü ele,
Cünü çaar deçü ele,
Kuyruğu kunduz deçü,
Çabıtı cıldız deçü ele,
- 145 Kuyruğu kuçak deçü ele,
Çalgını bıçak deçü ele,
Bu buudayık özü emes
Özü turmak közü emes.
Munun moynun üzün alayın
- 150 Torgo sadaga karıp salayın,--
Dedi dağı sayatçı
Çıgarıp tordon aldı oşol,
Moynun üzüp kaldı oşol,
Torgo sadaga karıp kaldı oşol,
- 155 Anan tölögö kirip cattı oşol.
Kuday alğan böktörgö
Say cakalay uçtu deyt,
Sarala moyun taba albay,
Kayta kele cattı deyt.
- 160 Ayır beles, aç kaykafı,
Alakanday kök taypafı,
Üstünön uçup öttü deyt.
Kögüçköndü kördü oşol,
Kaçırıp sala berdi oşol,
- 165 Kuday alğan böktörgö
Torgo çalınıp catıp kaldı oşol.
Cakın catkan sayatçı
Irgıp tura kaldı deyt
Çıgarıp tordon aldı deyt.
- 170 Arı imerip karasa,
Beri imerip karasa,
Buudayıktın özü emes,
Özü turmak közü emes.
«Kuday alğan böktörgü,
- 175 Senin moynufıdu üzüp alayın,
Torgo sadaga karıp salayın»,--
Degeninde sayatçı
Böktörgö turup munu aytat:
-- Aylanayın sayatçı,
- 180 Kagılayın sayatçı,
Moynumdu culup netesifı,
Ne muratka cetesifı?
Senin suraganıfı emne?

Demir gibi olur der idi,
Vurduğı ölü der idi,
Kanadı sarkık der idi,
Cogdoru kısa der idi,
Beli kambur der idi,
Gözü çakır der idi,
Sesi normal der idi,
Tüyü alacalı der idi,
Kuyruğı su samuru der idi,
Baskını yıldız (gibi) der idi,
Kuyruğı kucak der idi,
Kanadı bıçak der idi,
Bu buudayıktın kendisi değil
Kendisi kalsın gözü bile değil.
Bunu boynunu koparayım
Ağa sadaka kesip koyayım, --
Dedi ve avcı
Çıkarıp ağdan aldı o,
Boynunu kopardı,
Ağa sadaka kesmeğe başladı o,
Sonra sığınağa girdi o.
Allah alasıca böktörgö
Nehir boyunca uçtu der,
Sarı ala boyun bulamadan,
Geri geliyordu der.
Ayır tepe, boş çukur,
Avuç gibi yeşil yayla,
Üstünden uçup geçti der.
Güvercini gördü o,
Kaçırıp salıverdi o,
Allah alasıca böktörgö
Ağa takılıp kaldı o.
Yakın yatan avcı
Sıçradı der
Çıkardı ağdan der.
Öte tarafını çevirip baksa,
Beri tarafını çevirip baksa,
Buudayıktın kendisi değil,
Kendisi kalsın gözü bile değil.
«Allah alasıca böktörgö
Senin boynunu koparayım,
Ağa sadaka kesip koyayım», --
Dediğinde avcı
Böktörgö kalkıp bunu söyler:
--Kurban olayım avcı,
Canım avcı,
Boynumu koparıp ne yapacaksın,
Ne murada creceksin?
Senin sorduğun ne?

- Senin tilegeniñ emne?
 185 Senin samaganıñ emne?
 Senin saptaganıñ emne?
 Anda Tölök munu aytat:
 --Menin suraganım buudayık.
 Menin tilegenim buudayık.
 190 Menin samaganım buudayık.
 Menin saptaganım buudayık.
 Anda böktörgö turup calınat:
 --Eköbüz dos bololuk,
 Koyo bergin sen meni
 195 Men ofıdoy-ofıdoy uçayın,
 Buudayıktın ofı koltuguna
 Uçup kirip barayın.
 Soldoy-soldoy uçayın,
 Buudayıktın sol koltuguna
 200 Uçup kirip barayın.
 Maşayıktın colunan
 Abdan catıp tileyin.
 Azgırıp alıp keleyin.
 Samaganıñ buudayık--
 205 Erçitip kelip bereyin.
 Sayatçı turup oylonup,
 Bu sözdü makul kördü oşol,
 «Bargın canbarım» -- dep,
 Boşotup koyo berdi oşol.
 210 Zırıldap uçup böktörgö,
 Buudayıkka bardı oşol.
 Barıp aytıp kaldı oşol.
 --Aylanayın törö kuş,
 Kagılayın törö kuş,
 215 Men körgöndü kördüñbü?
 Men tuygandı tuyduñbu?
 Erkin, erkin-erkin too
 Erkin toonun ar cagı
 Telegeyi tegiz too.
 220 Tegiz toonun ber cagı
 Ayrı beles aç kaykafı,
 Alakanday kök taypañı,
 Mında sar ala moyun sagızgan,
 Sandap bir catkan kögüçkön
 225 Aga uçup barsakçı,
 Birden-birden alsakçı!
 Çala toyut bolsokçu!
 Kayta çıgıp kelsekçil!
 Kuş törösü buudayık:
 230 «Makul bolot , kup bolot
 Barakelde ep bolot»,--
 Kaldafıdap uçup kaldı oşol,

- Senin istediğın ne?
 Senin arzu ettiğın nedir?
 Senin iddia ettiğın nedir?
 O zaman Tölök bunu söyler:
 --Benim istediğım buudayıktır.
 Benim dilediğım buudayıktır.
 Benim arzu ettiğım buudayıktır.
 Benim iddia ettiğım buudayıktır.
 O zaman böktörgö kalkıp yalvarır:
 --İkimiz dost olalım,
 Bırak sen beni
 Ben sağ tarafa uçayım,
 Buudayıkn sağ koltuk altına
 Uçup ona doğru gireyim.
 Sol tarafa uçayım,
 Buudayıkn sol koltuk altına
 Uçup ona doğru girieyim.
 Din ulusunun yolundan
 Aşırı bir şekilde isteyeyim.
 Kandırarak geleyim.
 Arzu ettiğın buudayıkı --
 Beraber gelip vereyim.
 Avcı kalkıp düşünüp,
 Bu sözü doğru gördü o,
 «Git güzel hayvanım» -- deyip,
 Serbest bıraktı o.
 Hızlıca uçup böktörgö,
 Buudayıkta ulaştı o.
 Gidip anlattı o.
 --Kurban olayım kuşların efendisi,
 Canım kuşların efendisi,
 Benim gördüğümü gördün mü?
 Benim sezdiğimi sezdin mi?
 Özgür, özgür - özgür dağ
 Erkin Too'nun her tarafı
 Hiç bir düşüncesi olmayan dağ.
 Tegiz Too'nun bu tarafı
 Ayrı tepe boş çukur,
 Avuç gibi yeşil yayla,
 Burada sarı alaca boyunlu saksagan,
 Hesapsız olan güvercin
 Ona uçup gitsek mi,
 Bir bir alsak mı!
 Yarım yamalak doysak mı!
 Tekrar çıkıp gelsek mi!
 Kuşların efendisi buudayık:
 « Uygun olur, iyi olur
 Maşallah ustaca olur», --
 Biçimsiz ve ağır uçtu o,

- Ayrı beles, aç kaykafı,
Aga cetip keldi oşol.
- 235 Köğüçkөndü körgөndө
Kuş törөsü buudayık
Toktonup tura albastan
Kaçırıp sala berdi oşol.
Kök cibekten torlorun,
- 240 Köñtөрүp alıp kirdi oşol.
Ak cibekten torlorun,
Añtarıp alıp kirdi oşol.
Cakın catkan sayatçı,
Tөлөdөн çıga kaldı oşol.
- 245 Barıp basa kaldı oşol.
Çıgarıp tordon aldı oşol.
Arı imerip karasa,
Beri imerip karasa,
Çın buudayık özü eken,
- 250 Özü turmak közü eken,
Munun tekөörü temir turbaybı,
Tepkeni өlöt turbaybı,
Ünü zaar turbaybı,
Cünü çaar turbaybı,
- 255 Kuyruğu kunduz turbaybı,
Çabıtı cıldız turbaybı,
Beli mekir turbaybı,
Kөzü çekir turbaybı,
Kuyruğu kuçak turbaybı,
- 260 Çalgını bıçak turbaybı,
Çın buudayık özü eken.
Özü turmak közü eken.
Kuşka tilmer sayatçı
Babedindi köp aytıp,
- 265 Üyүн közdөy cөnөdү
Üyүнө alıp keldi oşol.
El curtunun barına,
Kabardı katuu berdi oşol.
Kalıñ tülөө kıldı oşol.
- 270 Abalkanday Canıbek,
Buga alıp keldi oşol.
At baştağan bir toguz
Anı berdi begilik,
Tөө baştağan bir toguz
- 275 Munu berdi begilik,
Uy baştağan bir tokuz
Anı berdi begilik,
Saadagın sarı altinga tolturdu,
Saanası menen bolturdu.
- 280 Kömürkөyүн köp altinga tolturup,
Kөñülү menen bolturdu.

- Ayrı tepe, boş çukur,
Ona ulaşıp geldi o.
Güvercini görünce
Kuşların efendisi buudayık
Hiç duraklamadan
Kaçırmaya girdi o.
Mavi ipekten ağlarını,
Alt üst etti o.
Ak ipekten ağlarını,
Tersine çevirdi o.
Yakın yatan avcı,
Sığınaktan çıktı o.
Gidip hücum etti o.
Çıkarıp ağdan aldı o.
Öte tarafını çevirip baksa,
Beri tarafını çevirip baksa,
Gerçek buudayığın kendisi imiş,
Kendisi kalsın gözü de o imiş,
Meğer bunun art tırnağı demirmiş,
Vurduğunu öldürürmüş,
Sesi heybetliymiş,
Tüyü alacalıymış,
Kuyruğu kunduzmuş,
Baskını yıldızmış,
Beli kamburmuş,
Gөzü çakırmış,
Kuyruğu kucakmış,
Kanadı bıçakmış,
Gerçek buudayığın kendisi imiş.
Kendisi kalsın gözü de o imiş.
Kuş dilinden anlayan avcı
Babedin'i çok anıp,
Evine doğru yöneldi
Evine götürdü o.
Ülke halkının hepsine,
Haberini iyi verdi o.
Çok kurban kesti o.
Abalkanday Canıbek,
Buna aldı o.
Atla başlayan dokuz hayvan
Onu verdi bey,
Deveyle başlayan dokuz hayvan
Bunu verdi bey,
İnekle başlayan dokuz hayvan
Onu verdi bey,
Okluğunu sarı altınla doldurdu,
İstedliğini gerçekleştirdi.
Kөmürkөyүнү çok altınla doldurup,
Gönlündekileri gerçekleştirdi.

Abalkanday Canıbek,
Buudayıktı aldı oşol,
Kuş törösü buudayık
285 Kolgo konboy koydu oşol,
Kolgo konso buudayık
Tuurga konboy koydu oşol,
Tuurga konso, buudayık
Tapka kirbey koydu oşol,
290 Tapka kirse buudayık
Ündökkö kelbey koydu oşol.
Anda, Abalkanday Canıbek
Kalkına kabar saldı oşol.

Abalkanday Canıbek,
Buudayıktı aldı o,
Kuşların efendisi buudayık
Ele konmadan bıraktı o,
Ele konsa buudayık
Tüneğe konmadan koydu o,
Tüneğe konsa, buudayık
İdmana girmeden koydu o,
İdmana girse buudayık
Çağırışa gelmeden koydu o,
O zaman, Abalkanday Canıbek
Halkına haber saldı o.

«Buudayıktı kim tapka kirgizse, samaganın» --dep car saldı.

Anda kalıfı eldin içinen kuu kempir çağıp kelip:--Aldayar hanım, men tapka kirgizemin,
menin samaganımdı berifiz, --dedi. Han:-- Samaganıfıdı ayt, beremin, --dedi.

--Menin samaganım uşul --on beş caştağı balaga alıp berifiz, anan aytamın, --dedi kempir.
Han kempirdin tilegin orundadı, on beş caşar balaga nikelap alıp berdi.

Kempir:-- Buudayıktı kim karmasa oşonu soyguzup, tüş etinen oyguzup, boor etine toyguzup,
kanın közünö kuysa, tapka kiret, cayılıp çıkkanda közünö emne körünsö oşonu alat, --dedi.

Anı ukkan sofi han sayatçını çakırttı. Sayatçı soyoron bilin, elin cıyıp alıp aytkan kerezi:

«Buudayıktı kim idmana sokarsa, arzu ettiğini vereceğim» deyip haber saldı.

O zaman kalabalık halkın içinden kurnaz bir kocakarı çıktı: -- Saygıdeğer hanım, ben
idmana sokarım, benim arzumu veriniz. --dedi.

-- Benim arzum şu --On beş yaşındaki çocukla evlendirin, ondan sonra söylerim, --dedi
kocakarı. Han kocakarının dileğini yerine getirdi, on beş yaşındaki çocukla evlendirdi.

Kocakarı: -- Buudayıktı kim yakalarsa onu kestirip, göğüs etinden oyduруп, bağır etine
doyurup, kanını gözlerine dökse, idmana girer, ava çıkınca gözüne ne görünse onu alır, --
dedi.

Onu duyduktan sonra han avcıyı çağırtdı. Avcı kesileceğini bilip, halkını toplayıp
söylediği vasiyet:

--Buudayıktı taptogo
295 Meni han alıp barıp soygondo,
Tüş etimen oygondo,
Boor etime toygondo,
Çarayna menen çaptafiar,
Bulgarı menen kaptafiar,
300 Otuz coldun oozuna
Ofidop alıp koygula.
Toguz coldun toomuna,
Toptop alıp koygula.
Beyitimdin üstünö
305 Koş köçöttü ornotup,
Munar kılıp koygula.
Calgız çırpık saydırıp,
Çınar kılıp koygula.

Buudayıktı eğitmek için
Beni han götürüp kestiğinde,
Göğüs etimden oyunca,
Bağır etime doyunca,
Çarayna ile yapıştırınız,
Deri ile kaplayınız,
Otuz yolun ağzına
Düzeltip koyunuz.
Dokuz yolun ağzına,
Toplayıp koyunuz.
Mezar taşımın üstüne
Çift fidan dikip,
Munar dikip koyunuz.
Tek dal dikip,
Çınar dikip koyunuz.

- İndistandan kuş kelse,
 310 Munarıma tuş kelse,
 Kuştan zaya boldu dep,
 Duva kılıp ötürğö,
 Duvası kabil ceterge,
 Meke menen Medina
 315 Bul eköönön kuş kelse,
 Çınarıma tuş kelse,
 Kuştan zaya boldu dep,
 Duva kılıp ötürğö,
 Duvası kabil ceterge, --

- Hindistan'dan kuş gelse,
 Munarımın karşısına gelse,
 Kuştan mahvodu deyip,
 Dua edip geçmesi için,
 Duasının kabul olması için,
 Mekke ile Medine
 Bu ikisinden kuş gelse,
 Çınarımın karşısına gelse,
 Kuştan mahvoldu deyip,
 Dua edip geçmesi için,
 Duasının kabul olması için,--

dep ayttı da, kanga bardı. Kan sayatçını soyup, buudayıkka cem kılıp berdi.
 deyip söyledi ve hana gitti. Han avcıyı kesip, buudayıkka yem yaptı.

- 320 Kuş törösü buudayık
 Sayatçının tös etinen oydu oşol,
 Boor etine toydu oşol.
 Közünö kanın kuydu oşol.
 Tapka kirbes buudayık,
 325 Tapka kirip kaldı oşol.
 Abalkanday Canıbek
 Alıp çıkıp saldı oşol.
 Köso kuyruk, kök dañıt,
 Karışkır aldı buudayık.
 330 Çagarak kuyruk, çaar coon,
 Colbors aldı buudayık.
 Tündö-tündö cügürgön
 Tülkünü aldı buudayık.
 Karañgıda cügürgön,
 335 Karsak aldı buudayık.
 Tektirdegi tekeni,
 Terip aldı buudayık.
 Kuyuluşta kulcanı
 Kuup aldı buudayık.
 340 Eñkeyişte eçkini
 Eñip aldı buudayık.
 Adırdagı arkardı
 Anı aldı buudayık.
 Badaldagı maraldı
 345 Barıp aldı buudayık.
 Arsafi-arsafi cügürgön,
 Ayuu aldı buudayık.
 Tişin kır taşka bülögön,
 İrisin cerden tilegen,
 350 Çöp tamırğa toybogon,
 Kaçırganın koybogon,
 Kaman aldı buudayık.
 Abalkanday Canıbek

- Kuşların efendisi buudayık
 Avcının göğsünün etini oydu o,
 Bağır etine doydu o,
 Gözüne kanını koydu o.
 İdmana girmeyen buudayık,
 İdmana girdi o.
 Abalkan gibi Canıbek
 Alıp çıkıp bıraktı o.
 Kısa kuyruklu, kök dangıt,
 Kurt yakaladı buudayık.
 Burmalı kuyruklu, benekli şişman,
 Kaplan yakaladı buudayık.
 Geceleri koşan
 Tilkiyi yakaladı buudayık.
 Karanlıkta koşan,
 Karsak yakaladı buudayık.
 Yüksekteki tekeyi,
 Topladı buudayık.
 Nehrin döküldüğü yerde kulcayı
 Kovalayıp aldı buudayık.
 Yamaçtaki keçiyi
 Pençesiyle yakaladı buudayık.
 Tepedeki arkarı
 Onu yakaladı buudayık.
 Fundalıktaki maralı
 Gidip yakaladı buudayık.
 Rahat rahat koşan,
 Ayıyı yakaladı buudayık.
 Dişini sivri taş bileyen,
 Kısmetini yerden dileyen,
 Otlara doymayan,
 Peşine düştüğünü bırakmayan,
 Yabani domuz yakaladı buudayık.
 Abalkan gibi Canıbek

- 355 Oygo salsa buudayık,
Oydon eme koybodu.
Toogo salsa buudayık
Toodon eme koybodu.
Al aŋıça bolbodu,
Aldı cakkı batuudan
- 360 Altımış ayrı ak bugu
Arbaŋdap kaçıp berdi oşol.
Abalkanday Canıbek
Aga ŧiltep kaldı oşol.
Azuuluu kuştun balası
- 365 Ak buguga karabay
Asmandap uçup kaldı oşol.
Karanı kara salarбі,
Kaçıp karap kalarбі.
Törönü törö salarбі,
- 370 Tömön karap kalarбі.
Kuş törösü buudayık,
Altından boosun tıttı oşol,
Ayga karap sızdı oşol:
Kümüştön boosun tıttı oşol.
- 375 Küngö kayım boldu oşol.
Közdön kayıp boldu oşol.
Salgan күnü keçinde,
Keçki salkın beşimde,
Abalkandın kolunan
- 380 Maşayıktın colunan,
Kuş törösü buudayık
Kaçıp ketip kaldı oşol.
Abalkanday Canıbek
Aŋırap karap kaldı oşol.
- 385 Canında cigitterine
Abalkan turup kep aytat:
Üñkür taška barıñar,
Ökürüp kaytıp keliñer.
Çağır taška barınar,
- 390 Çakırıp kaytıp keliñer.
Andan arga bolboso
Cılkı içinde alası
Sayatçının Tınımseyt balası
Kuška tilmer deçi ele,
- 395 Oşogo cetip kabar aytıñar.
Baçım cetip barıñar.
Buudayıktı izdesin.
İzdep barıp surasın.
Taap alıp bul kelse,
- 400 At baştağan bir toguz
Anı berem begilik,
Töö baştağan bir toguz

Çukura bıraksa buudayık,
Çukurda bir şey bırakmadı.
Dağa bıraksa buudayık
Dağda bir şey bırakmadı.
O henüz olmamıştı,
Ön taraftaki oyuktan
Altımış ayrı ak bugu
Dimdik kaçtı o.
Abalkan gibi Canıbek
Ona baş salladı o.
Kuvvetli kuşun yavrusu
Ak buguya bakmadan
Göge doğru uçtu o.
Karaltı uzaklaşır mı,
Kaçıp bakar mı.
Efendiyi efendi bırakır mı,
Aşağıya bakar mı.
Kuşların efendisi buudayık,
Altından bağıını dağıttı o,
Aya bakıp süzüldü o:
Gümüştен bağıını dağıttı o.
Güneşte görünmedi o.
Gözden kayboldu o.
Bıraktığı gün akşamleyin,
Akşam serinliğinde,
Abalkan'ın elinden
Din ulusunun yolundan,
Kuşların efendisi buudayık
Kaçıp gitti o.
Abalkan gibi Canıbek
Bağıırıp baktı o.
Yanında yiğitlerine
Abalkan kalkıp söz söyler:
Mağaraya gidiniz,
Yüksek sesle ağlayıp dönüp geliniz.
Çağır taşa gidiniz,
Davet edip dönüp geliniz.
Ondan çare olmazsa
At içinde alacalı olanı
Avcının Tınımseyt adlı çocuğu
Kuş dilinden anlayan olmuştu,
Ona gidip haber veriniz.
Hızlıca gidiniz.
Buudayıkı arasın.
Arayıp gidip sorsun.
Bulup o gelse,
Atla başlayan dokuz hayvan
Onu veririm bey,
Deveyle başlayan dokuz hayvan

- Munu berem begilik,
Koy baştağan bir toguz
405 Dağı berem begilik,
Uy baştağan bir toguz
Anı da berem begilik.
Saadağın sar altinga tolturam,
Sanaası menen bolturam.
410 Kömürköyün köp altinga tolturam,
Köñülü menen bolturam.
Abalkanday Canıbek
Bul cardıktı berdi oşol.
Canındağı cigiti,
415 Cılkı içinde alası,
Sayatçının Tınımseyt balası
Aga cetip bardı oşol.
Baarın aytıp kaldı oşol.
Keçki salkın beşimde,
420 Abalkandın kolunan
Maşayıktın colunan,
Kuş törösü buudayık
Kaçıp ketip kaldı oşol.
Seni kuşka tilmer deçü ele,
425 Buudayık taap sen kelseñi
At baştağan bir toguz
Anı beret begilik,
Töö baştağan bir toguz,
Munu beret begilik.
430 Koy baştağan bir toguz,
Munu beret begilik,
Uy baştağan bir toguz
Munu beret begilik.
Saadağıñ sar altinga tolturat,
435 Sanaaşı menen bolturat.
Kömürköyüñi köp altinga tolturat,
Köñülüñ menen bolturat.
Cılkı içinen alası,
Sayatçının Tınımseyt balası
440 Ker ooz atın mindi oşol,
Kebez tonun kiydi oşol.
Kul azıktı cıydı oşol,
Buudayıktın artınan
İzdemek bolup çıktı oşol.
445 Atının oozun boşotup,
Sar talaı ıldıy çıktı oşol.
Talaada aştık aydağan
Dıykandarga bardı oşol.
--Aylanayın dıykandar,
450 Şamıyanın şaylağan,
Şaylap aştık aydağan.

- Bunu veririm bey,
Koyunla başlağan dokuz hayvan
Dahi veririm bey,
İnekle başlağan dokuz hayvan
Onu da veririm bey.
Okluğunu sarı altınla doldururum,
Düşündüklerini yerine getiririm,
Kömürköyünü çok altınla doldururum,
Gönlündekileri yerine getiririm.
Abalkan gibi Canıbek
Bu emri verdi o.
Yanıındağı yiğidi,
At içinde alacası,
Avcının Tınımseyt adlı çocuğu
Ona ulaştı o.
Hepsini anlattı o.
Akşam serinliğinde,
Abalkan'ın elinden
Din ulusunun yolundan,
Kuşların efendisi buudayık
Kaçıp gitti o.
Sana kuş dilinden anlayan derler idi,
Buudayıkı bulup sen gelsen
Atla başlağan dokuz hayvan
Onu verir bey,
Deveyle başlağan dokuz hayvan,
Bunu verir bey.
Koyunla başlağan dokuz hayvan,
Bunu verir bey,
İnekle başlağan dokuz hayvan
Bunu verir bey.
Okluğunu sarı altınla doldurur,
Düşündüklerini yerine getirir.
Kömürköyünü çok altınla doldurur,
Gönlündekileri yerine getirir.
At içinden alacası,
Avcının Tınımseyt adlı çocuğu
Ker ooz atına bindi o,
Pamuklu elbisesini giydi o.
Yiyeceğini topladı o,
Buudayıkın ardından
Aramak için çıktı o.
Atının ağzını serbest bırakıp,
Step yerin aşağısına gitti o.
Orada ekin süren
Köylülere ulaştı o.
--Kurban olayım köylüler,
Çırpısını seçen,
Seçip ekip süren.

- Ak üröönün çaçtırğan,
Cerdin cüzün açtırğan.
Buursunun bukturğan,
455 Kara cerge sukturğan.
Koş ögüzün baylagan,
Koşultup aşık aydagan.
Küzdün künü bolgondo
Orogun usta taptagan,
460 Kaçıragan ak buday
Başınan ıldıy kaptagan.
Toponun toodoy cıydırğan,
Kızılın kırday üydürgön,
Beşiligin aştagan,
465 Kızılın asmandı közdöy taptagan,
Ak ulagın bakırtkan,
Ayıldın barın çakırtkan.
Kök ulagın bakırtkan,
Köptün barın çakırtkan,
470 Aylanayın diykandar,
Barıñ mında turupsufi!
Keçee künü keçinde
Keçki salkın beşimde,
Abalkandın kolunan,
475 Maşayıktın colunan
Buudayık kaçtı kördüñbü?
--Anday neme bilbedik,
Suray bergin çaş bala,
Buudayıktı körbödük.
480 Andan arı çaptı oşol,
Cıynalışıp oturğan
Kalıñ kuşka bardı oşol.
Barıp surap kaldı oşol:
--Koturepey köfikuldak,
485 Koy kaytargan tofikuldak,
Ala tamak çıypıldak,
Ala karga azançı,
Kara karga kazançı,
Sagızgan eldin cokçusu,
490 Kofi karga eldin bokçusu,
Barıñ mında turupsufi.
Keçee künü keçinde,
Keçki salkın beşimde,
Abalkandın kolunan,
495 Maşayıktın colunan,
Kuş törösü buudayık
Kaçıp ketti kördüñbü?
Anday neme bildiñbi?
--Anday neme bilbedik,
500 Suray da berçi çaş bala,

- Ak tohumunu serptiren,
Yerin yüzünü açtıran.
Sabanını saplayan,
Yerin altına sokturan.
Çifte öküzünü bağlayan,
Birleşip ekin süren.
Güz olunca
Orağını ustaya yaptıran,
Hışırdayan ak buğday
Başından aşağı kaplayan.
Tozunu dağ gibi yığdıran,
Dövülmüş buğdayı tepe gibi kümeleyen,
Beş parmaklı yabasını takan,
Dövülmüş buğdayını göğe doğru dolduran
Ak oğlağını bağıratan,
Obanın hepsini çağıratan.
Gök oğlağını bağıratan,
Herkesi çağıratan,
Kurban olayım köylüler,
Hepiniz burada durmuşsunuz!
Dün akşam
Akşam serinliğinde,
Abalkan'ın elinden,
Din ulusunun yolundan
Buudayık kaçtı gördünüz mü?
--Öyle bir şey bilmedik,
Sormaya devam et delikanlı,
Buudayıkı görmedik.
Oradan ileri koşturdu o,
Toplanıp oturan
Kuşların yanına gitti.
Gidip sordu o:
--Koturepey ağaçkakan,
Koyun güden ağaçkakan,
Ala boyunlu çıypıldak,
Ala karga müezzin,
Kara karga kazancı,
Saksağan halkın kayıp arayanı,
Ekin kargası halkın temizlikçisi,
Hepiniz burada durmuşsunuz.
Dün akşam,
Akşam serinliğinde,
Abalkan'ın elinden,
Din ulusunun yolundan,
Kuşların efendisi buudayık
Kaçtı gördünüz mü?
Öyle bir şey bildiniz mi?
--Öyle bir şey bilmedik,
Sormaya devam et delikanlı,

- Buudayıktı körbödük.
Andan arı bardı oşol,
Çoguluşup olturgan
Çımındardı kördü oşol.
505 Alardan surap kaldı oşol:
--Kara çımın, bir özüfi,
Kaşka çımın coldoşufi.
Uzun tumşuk çırkeysifi,
Açık kündü bürköysüfi.
510 Uzun sarı maşasıfi,
Cazınkısın bolgondo
Aştıkçının takımınan aşaysıfi.
Kögön degen biyiñ bar,
Kök kamıştan üyüfi bar,
515 Barıñ mında turupsufi.
Keçee küntü keçinde,
Keçki namaz beşimde,
Abalkandın kolunan,
Maşayıktın colunan,
520 Buudayık kaçtı kördüñbü?
Anday neme bildiñbi?
--Anday neme bilbedik,
Buudayıktı körbödük,
Suray da berçi çaş bala.
525 Andan arı celdi oşol,
Sagızganga keldi oşol.
Kuşka tilmer çaş bala
Surap catıp kaldı oşol:
--Oydo coor körünsö,
530 Oydolotup kubasıfi,
Alıp kelip cıgasıfi,
Ofi közünön oyosufi,
Sol közünön toyosufi.
Kırda coor körünsö,
535 Kıykañdatıp kubasıfi,
Kıyratıp barıp cıgasıfi.
Ofi közünön okuysufi,
Sol közünön çokuysufi.
Art cagıfıdı karasam,
540 Keleñger çaçpak salganday,
But cagıfıdı karasam
Sooru ötük kiygendey,
Sagızganday baatır kuş,
Sende mında turasıfi,
545 Keçee küntü keçinde,
Keçki salkın beşimde,
Abalkandın kolunan,
Maşayıktın colunan,
Kuş törösü buudayık,

- Buudayıkı görmedik.
Oradan ileri gitti o,
Bir araya toplanıp oturan
Sinekleri gördü o.
Onlara sormaya başladı o:
--Kara sinek, bir sen,
Benekli sinek dostun.
Uzun burunlu sivrisineksin,
Parlayan güneşi kaplarsın.
Uzun sarı sivrisineksin,
Bahar olduğunda
Aştıkçının bacağından beslenirsin.
Kögön denilen beyin var,
Gök kamıştan evin var,
Hepiniz burada durmuşsunuz.
Dün akşamda,
Akşam namazı vaktinde,
Abalkan'ın elinden,
Din ulusunun yolundan,
Buudayık kaçtı gördünüz mü?
Öyle bir şey bildiniz mi?
--Öyle bir şey bilmedik,
Buudayıkı görmedik,
Somaya devam et delikanlı.
Oradan ileri koştu o,
Saksağana geldi o.
Kuş dilinden anlayan delikanlı
Sormaya başladı:
-- Alçak yerde hayvan görünse,
Koştura koştura kovalarsın,
Götürüp yığarsın,
Sağ gözünden oyarsın,
Sol gözünden doyersın,
Kenarda hayvan görünse,
Sallandıra sallandıra kovarsın,
Vurup yıkarsın.
Sağ gözünden okursun,
Sol gözünden gagalarsın.
Arka tarafına baksam,
Saç örgü süslerini takmış gibi,
Bacak tarafına baksam
Sağrı derisinden çizme giymiş gibi,
Saksağan yiğit kuş,
Sen burada yaşıyorsun,
Dün akşam,
Akşam serinliğinde,
Abalkan'ın elinden,
Din ulusunun yolundan,
Kuşların efendisi buudayık,

- 550 Buudayık kaçtı kördüfibi?
Ce kabarin bildifibi?
--Anday neme körbödük,
Anday neme bilbedik,
Suray bergin karagım.
- 555 Cılkı içinde alası
Sayatçının Tınımseyit balası
Arıkaray bargan sofi
Çakçıgaydı tapkan sofi:
--Caz bolgondo, can bütökön
- 560 Tilinin baarin tuuraysıfı.
Kış bolgondo sen baykuş
Cer tübüdü küuraysıfı.
Çakçıgayday çeçen kuş,
Sende mında turupsufı,
- 565 Keçee küdü keçinde,
Keçki salkın beşimde,
Abalkandın kolunan,
Maşayıktın colunan,
Kuş törösü buudayık,
- 570 Kaçıp ketti kördüfibi?
Anday neme bildifibi?
--Anday neme bilbedim.
Buudayıktı körbödüm.
İzdey bergin çaş bala.
- 575 Ker ooz attı teminip,
İlgeri karay demigip,
Kalıfı kuşka uçuradı,
Alardan da suradı:
--Candap uçkan cagalımay,
- 580 Tuştap uçkan turumtay,
Kırdap uçkan kırgıyek,
On ılaçın, on tuygun,
Baarıfı mında turupsufı,
Beş ılaçın, beş tuygun,
- 585 Beşöfı mında turupsufı.
Tuu kötörgön taz kara,
Tuunun begi karkıra,
Eşik aga Bürkütüfı,
Çındap açuufı kelgende,
- 590 Camı kuştı ürküttüfı.
Barıfı mında turupsufı.
Keçee küdü keçinde,
Keçki salkın beşimde,
Abalkandın kolunan,
- 595 Maşayıktın colunan,
Kuş törösü buudayık,
Buudayık kaçtı kördüfibi,
Anday neme bildifibi?

- Buudayık kaçtı gördün mü?
Veya haberini duydun mu?
--Öyle bir şey görmedik,
Öyle bir şey bilmedik,
Sormaya devam et göz nurum.
Atların içinde en iyisi
Avcının Tınımseyit adlı çocuğu
İleri doğru gittikten sonra
Çakçıgayı bulduktan sonra:
Bahar olunca, tüm canlının
Dillerin tümünü taklit edersin.
Kış olunca sen zavallı
Yerin dibinde sürünürsün.
Çakçıgay gibi yetenekli kuş,
Sen de burada yaşıyorsun,
Dün akşam,
Akşam serinliğinde,
Abalkan'ın elinden,
Din ulusunun yolundan,
Kuşların efendisi buudayık,
Kaçtı gördün mü?
Öyle bir şey bildin mi?
--Öyle bir şey bilmedim.
Buudayıki görmedim.
Aramaya devam et delikanlı.
Sarı ağızlı atı tepip,
İleri doğru koşturup,
Bir sürü kuşa rastladı,
Onlara da sordu:
Yakından uçan cagalımay,
Doğruca uçan turumtay,
Eğri uçan kırgıyek,
On ılaçın, on tuygun,
Hepiniz burada yaşıyorsunuz,
Beş ılaçın, beş tuygun,
Hepiniz burada yaşıyorsunuz.
Bayrak kaldıran tazkara,
Bayrağın beyi karkıra,
Kapı ağası kartalın,
Ciddiyetle kızınca,
Kuşların tümünü ürküttün.
Hepiniz burada yaşıyorsunuz.
Dün akşam,
Akşam serinliğinde,
Abalkan'ın elinden,
Din ulusunun yolundan,
Kuşların efendisi buudayık,
Buudayık kaçtı gördünüz mü,
Öyle bir şey bildiniz mi?

- Anda turup kalıfı kuş:
 600 --Anday neme bilbedik,
 Anday neme körbödük,
 İzdey bergin çaş bala,
 Degen sözdü aytıştı.
 Anday arı cürdü oşol,
 605 Üpüptörgö keldi oşol:
 --Cazgı çıkkan üpüpsüfi,
 Sayrap turgan küküksüfi.
 Agayınduu kişi elefi
 Ekööfi mında turupsufi.
 610 Keçee күнү keçinde,
 Keçki salkın beşimde,
 Abalkandın kolunan,
 Maşayıktın colunan,
 Kuş törösü buudayık,
 615 Buudayık kaçtı kördüfibi?
 --Anday neme körbödük,
 Anday neme bilbedik.
 Suray bergin çaş bala.
 Arı karay cürgön sofi
 620 Karşı aldına kez keldi
 Çegirtke menen köpölök.
 --Cazgı çıkkan ebelek,
 Mifi bir türdü köpölök,
 İşi töbönün arpasın
 625 Terip cediñi çegirtke,
 Koş töbönün buudayın
 Koyboy cediñi çegirtke.
 Çegirtke sende arzım bar,
 Çeyrek arpa karzım bar.
 630 Ekööfi mında turupsufi,
 Keçee күнү keçinde
 Keçki salkın beşimde,
 Abalkandın kolunan,
 Maşayıktın colunan,
 635 Kuş törösü buudayık,
 Buudayık kaçtı kördüfibi?
 Anday neme bildiñbi?
 --Anday neme bilbedik,
 Suray da berçi çaş bala
 640 Sayatçının balası
 Andan arı cürdü oşol,
 Kuzgundarga keldi oşol:
 --Börü körsö dos bolgon,
 Möönün berse koş bolgon,
 645 Karsak körsö dos bolgon,
 Karın berse koş bolgon
 Sen kuzgunsufi --kuzgunsufi,

- O zaman kuş kalabalığı:
 --Öyle bir şey bilmedik,
 Öyle bir şey görmedik,
 Aramaya devam et delikanlı,
 Diye sözlerini söylediler.
 Oradan ileriye yürüdü o,
 Hüthütlere geldi o:
 --İlkbaharda çıkan hüthütsün,
 Güzel öten guguksun.
 Akrabaları bulunan kişi idin
 İkiniz de burda durmuşsunuz.
 Dün akşam
 Akşam serinliğinde
 Abalkan'ın elinden
 Din ulusunun yolundan,
 Kuşların efendisi buudayık,
 Buudayık kaçtı gördünüz mü?
 --Öyle bir şey görmedik,
 Öyle bir şey bilmedik.
 Sormaya devam et delikanlı.
 İleri doğru yürüdükten sonra
 Karşısında rastladı
 Çekirge ile kelebeğe.
 --İlkbaharda çıkan ebelek,
 Bin türlü kelebek,
 İşi tepesinin arpasını
 Toplayıp yedin çekirge,
 Koş tepesinin buğdayını
 Bırakmadan yedin çekirge.
 Çekirge senden bir isteğim var,
 Çeyrek arpa borcum var.
 Her ikiniz burada durmuşsunuz,
 Dün akşam
 Akşam serinliğinde,
 Abalkan'ın elinden,
 Din ulusunun yolundan,
 Kuşların efendisi buudayık,
 Buudayık kaçtı gördünüz mü?
 Öyle bir şey bildiniz mi?
 --Öyle bir şey bilmedik,
 Sormaya devam et delikanlı
 Avcının çocuğu
 Oradan yoluna devam etti o,
 Kuzgunlara geldi o:
 --Kurt görse dost olan,
 Bağırsağı verse hoşlanan,
 Yırtıcı hayvan görünce dost olan,
 Karnını verse hoşlanan
 Sen kuzgunsun -- kuzgunsun,

- Camı kuştan uçkulsufl.
Sende mında turupsun,
650 Keçee күntü keçinde,
Keçki salkın beşimde,
Abalkandın kolunan,
Maşayıktın colunan,
Kuş törösü buudayık,
655 Buudayık kaçtı kördüfibu?
--Anday neme körbödüm,
Anday neme bilbedim,
Suray bergin çaş bala.
Sayatçının balası
660 Atı bolup ırgayday,
Biti bolup torgoydoy,
Carkanatka kez keldi:
--Car başında carkanat
Canı kalbay karganat
665 Keçee күntü keçinde,
Keçki salkın beşimde,
Abalkandın kolunan,
Maşayıktın colunan,
Kuş törösü buudayık,
670 Buudayık kaçtı kördüfibu?
Anday neme bildiñbi?
Anday neme tuyduñbu?
Carganat turup munu aytat:
--Anday neme körbödüm,
675 Kaçkan kuştı bilbedim,
Menin күndüz közüm körcü emes,
Tündö közüm körcü emes,
Tegerektin tört burçun
Tört aylana uçayın.
680 Medinanın beş burçun
Beş aylana uçayın.
Körünsö aytıp keleyin.
Körünböso kaytıp keleyin.
Cılkı içinde alası,
685 Sayatçının Tınımseyit balası,
Uşu cerge sen catkın.
Carganat uçup cönödü.
Tögöröktün tört burçun
Tört aylana uçtu oşol.
690 Kara toonun boorunda,
Kara üfkürdün içinde
Buudayık catat bulayıp,
Sañoor cünü kılayıp,
Carkanat körüp aldı oşol.
695 Kayta colgo saldı oşol.
Salıp cetip keldi oşol

Tüm kuşlardan hızlısın.
Sen de burada durmuşsun,
Dün akşam
Akşam serinliğinde,
Abalkan'ın elinden,
Din ulusunun yolundan,
Kuşların efendisi buudayık,
Buudayık kaçtı gördün mü?
--Öyle bir şey görmedim,
Öyle bir şey bilmedim,
Sormaya devam et delikanlı.
Avcının çocuğu
Atı çalı gibi zayıfladı,
Biti tarla kuşu kadar oldu,
Yarasaya sıra geldi:
Uçurumun başında yarasa
Camı kalmayınca lânetler
Dün akşam,
Akşam serinliğinde,
Abalkan'ın elinden,
Din ulusunun yolundan,
Kuşların efendisi buudayık,
Buudayık kaçtı gördün mü?
Öyle bir şey bildin mi?
Öyle bir şey sezdin mi?
Yarasa kalkıp bunu söyler:
--Öyle bir şey görmedim,
Kaçan kuşu bilmedim,
Benim gözlerim gündüz görmez idi,
Gece gözüm görmez idi,
Çevrenin dört bucağını
Dört kere dolanarak uçayım.
Medine'nin beş bucağını
Beş kere dolanarak uçayım.
Görünürse söyleyip geleyim.
Görünmezse geri döneyim.
Koçların içinde en iyisi,
Avcının Tınımseyit adlı çocuğu,
O yere sen yat.
Yarasa uçup gitti.
Çevrenin dört bucağını
Dört kere dolanarak uçtu o.
Kara Too'nun bağrında,
Siyah çukurun içinde
Buudayık yatıyor ak görünüp,
Yumuşak tüyleri görünüp,
Yarasa gördü onu.
Yeniden yola çıktı o.
Hızlı yetiştii o

- Balaga kelip ayttı oşol:
 --Cılkı içinde alası,
 Sayatçının Tınımseyit balası,
 700 O, süytünçü --süytünçül!
 Aytkan sözüm tuyunçu!
 Kara toonun boorunda,
 Kara üfkürdün içinde
 Buudayık catat bulayıp,
 705 Safoor cünü kılayıp.
 Cılkı içinde alası,
 Sayatçının Tınımseyit balası
 Alda dep atka mindi oşol,
 Kara too közdöy cürdü oşol.
 710 Kara üfkürdö buudayık,
 Munu karmap aldı oşol.
 Üyünö alıp keldi oşol,
 Kalıñ tülöö kıldı oşol.
 Kalkına mıktap berdi oşol.
 715 Abalkanday Canıbek,
 Buudayık karmap keldi dep.
 Kulagina tüştü oşol.
 Abalkandın Canıbek
 Barıp alıp kelgin dep,
 720 Eki birdey ak tayak,
 Bar!--dep cumşap iydi oşol.
 Alar barıp ayttı oşol:
 --Cılkı içinde alası,
 Sayatçının Tınımseyit balası,
 725 Sen buudayık karmap kelipsiñ.
 Abalkanday Canıbek,
 Buudayık alıp kelsin deyt,
 Biz eköübüzüdü buyurdu.
 At baştagan bir toguz
 730 Munu beret begilik.
 Töö baştagan bir toguz
 Munu beret begilik.
 Uy baştagan bir toguz
 Munu beret begilik.
 735 Saadagıfıdı sar altinga tolturat,
 Sanaaı menen bolturat.
 Kömürköyündü köp altinga tolturat,
 Köñülüñ menen bolturat.
 Alar barıp aytkan soñı
 740 Sayatçının balası
 Abalkanday Canıbek
 Kuş törösü buudayık
 Alıp cürüp kaldı oşol.
 Abalkanday Canıbek,
 745 Cılkı içinde alası,

- Çocuğa gelip söyledi o:
 --Koçların içinde en iyisi,
 Avcının tınımseyit çocuğu,
 Hey, müjde, müjde!
 Söylediğim sözümü anla!
 Kara Too'nun bağrında,
 Siyah çukurun içinde
 Buudayık ak görünüp,
 Yumuşak tüyü görünüp.
 Koçların içinde en iyisi,
 Avcının Tınımseyit adlı çocuğu
 Allah deyip ata bindi o,
 Kara Too'ya doğru yöneldi o.
 Siyah çukurda buudayık,
 Onu yakaladı o.
 Evine getirdi o,
 Büyük ziyafet yaptı o.
 Halkına en iyisini verdi o.
 Abalkan gibi Canıbek'e,
 Buudayık yakalayıp geldi diye
 Haber ulaştı.
 Abalkan'ın Canıbek
 Gidip getirin deyip,
 İki askerini,
 Git! --deyip gönderiverdi o.
 Onlar gidip şöyle söylediler:
 --Koçların içinde en iyisi,
 Avcının Tınımseyit adlı çocuğu,
 Sen buudayık yakalamışsın.
 Abalkan gibi Canıbek,
 Buudayık getirsin der,
 İkimize emir verdi.
 Atla başlayan dokuz hayvan
 Bunu verir bey.
 Deveyle başlayan dokuz hayvan
 Bunu verir bey.
 İnekle başlayan dokuz hayvan
 Bunu verir bey.
 Okluğunu sarı altınla doldurur,
 Düşüncelerini gerçekleştirir.
 Kömürköyünü çok altınla doldurur,
 Gönlündekileri verir.
 Onlar gidip söyledikten sonra
 Avcının çocuğu
 Abalkan gibi Canıbek
 Kuşların efendisi buudayıkı
 Alıp yola çıktı o.
 Abalkan gibi Canıbek,
 Koçların içinde en iyisi,

- Sayatçının Tınımseyit balası.
 Buga at baştağan bir toguz
 Anı berdi begilik.
 Töö baştağan bir toguz
 750 Dağı berdi begilik.
 Koy baştağan bir toguz
 Munu berdi begilik.
 Uy baştağan bir toguz,
 Munu da berdi begilik.
 755 Saadagın sarı altınga tolturdu,
 Sanaası menen bolturdu.
 Kömürköyün köp altınga tolturdu
 Köñülü menen bolturdu.
 Buudayık alıp koluna
 760 Kandın köñülü caylandı.
 Bu kuş törösü buudayık
 Capan bolup kalıptır.
 Tapka kelse buudayık
 Kolgo konboy koyuπτur.
 765 Kolgo konso buudayık,
 Tuurga konboy koyuπτur.
 Tuurga konso buudayık
 Ündökkö kelbey koyuπτur.
 Anan Abalkanday Canıbek
 770 Aylası caman ketken soñı
 Sayatçının balasın
 Alıp kelip soyguzdu.
 Töş etine toyguzdu.
 Közünö kanın kuyguzdu.
 775 Kalgan söögün cıygızdı
 Çarayna menen çaptadı.
 Bulgarı menen kaptadı.
 Otuz coldun oozuna
 Ofıdop alıp koyguzdu.
 780 Toguz coldun toomuna
 Toptop alıp koyguzdu.
 Beyitinin üstünö
 Çok cıgaçtı saygızıp,
 Munar kılıp koyguzdu.
 785 Calgız cıgaç saydırıp,
 Çınar kılıp koyguzdu.
 İndistandan kuş kelse,
 Munarına tuş kelse,
 Kuştan zaya boldu dep,
 790 Duva kılıp ötsün dep,
 Duvası kabil cetsin dep.
 Meke menen Medina
 Bul eköönön kuş kelse,
 Çıgarına tuş kelse,

- Avcının Tınımseyit adlı çocuğu.
 Buna atla baştağan dokuz hayvan
 Onu verdi bey.
 Deveyle baştağan dokuz hayvan
 Daha verdi bey.
 Koyunla baştağan dokuz hayvan
 Bunu verdi bey.
 İnekle baştağan dokuz hayvan,
 Bunu da verdi bey.
 Okluğunu sarı altınla doldurdu,
 Düşüncelerini gerçekteşirdi.
 Kömürköyünü çok altınla doldurdu
 Gönlündekileri verdi.
 Buudayık alıp eline
 Hanın gönlü rahatladı.
 Bu kuşların efendisi buudayık
 Vahşileşmiş.
 İdmana girse buudayık
 Ele hiç konmazmış.
 Ele konsa buudayık,
 Tüneğe konmazmış.
 Tüneğe konsa buudayık
 Çağırışa gelmezmiş.
 Ondan sonra Abalkan gibi Canıbek
 Çaresiz kaldıktan sonra
 Avcının çocuğunu
 Getirip kestirdi.
 Göğüs etine doyrurdu.
 Gözüne kanını döktürdü.
 Geride kalan kemiklerini toplattı
 Zırhla donattı.
 Deriyle kapladı.
 Otuz yolun ağzına
 Onarıp dikti.
 Dokuz yolun ağzına
 Toparlayıp diktirdi.
 Mezar taşının üstüne
 Sayısız ağaç diktirip,
 Munar gibi yaptırdı.
 Tek ağaç dikdirip,
 Çınar gibi yaptırdı.
 Hindistan'dan kuş gelse,
 Munarına rastlasa,
 Kuş yüzünden mahvoldu diye,
 Dua edip geçsin diye,
 Duası kabul olsun diye.
 Mekke ile Medine
 Bu ikisinden kuş gelirse,
 Çıkışına rast gelse,

- 795 Bata kılıp ötsün dep,
Bata kabil cetsin dep,
Anan tapka kirbes buudayık
Tapka kirip kaldı oşol.
Abalkanday Canıbek
- 800 Alıp çıkıp saldı oşol.
Tekdirdegi tekeni
Terip aldı buudayık.
Kuyuluştta kulcanı
Kuup aldı buudayık.
- 805 Eñkeyişte eçkini
Eñip aldı buudayık.
Çöggarak kuyruk, çaar cün
Colbors aldı buudayık.
Kösöo kuyruk kök dafigıt
- 810 Börü aldı buudayık.
Tündö, tündö cügürgön,
Tülkünü aldı buudayık.
Karañgıda cügürgön,
Karsak aldı buudayık.
- 815 Tişin kır taşka bölögön
Irisin cerden tilegen,
Kaçırğanın kaysagan,
Kaman aldı buudayık.
Arsañ-arsañ cügürgön,
- 820 Ayuu aldı buudayık.
Adırdagı arkardı ,
Anı da aldı buudayık.
Badaldagı maraldı,
Barıp aldı buudayık.
- 825 Budurdagı bugunu,
Munu da aldı buudayık.
Oygo saldı buudayık,
Oydon eme koybodı,
Toogo saldı buudayık,
- 830 Toodon eme koybodı.
Al afigıça bolbodı,
Astıfıkı cak batkaldan
Altımış ayrı ak bugu,
Arbañdap kaçta bergeni.
- 835 Abalkanday Canıbek
Aga şiltep kalganı.
Ak buguga karabay,
Asıl kuştun balası
Asmandap sızıp kalganı.
- 840 Karanı kara salarbí,
Kaçırıp karap kalarbí.
Törönü törö salarbí,
Tömön karap kalarbí.

- Fatiha okuyup geçsin diye,
Fatiha'sı kabul olsun diye,
Ondan sonra idmana girmeyen buudayık
İdmana girdi o.
Abalkan gibi Canıbek
Alıp çıkıp saldı o.
Tepedeki tekeyi
Topladı buudayık.
Irmağın döküldüğü yerde kulcayı
Yakaladı buudayık.
Yokuştta keçiyi
Kaptı buudayık.
Çöggarak kuyruk, alaca tüylü
Kaplana aldı buudayık.
Kısa kuyruklu kök dangıt
Kurdu aldı buudayık.
Geceleri koşan
Tilkiyi aldı buudayık.
Karanlıkta koşan
Karsak aldı buudayık.
Dişini dağ taşta bileyen
Rızkını yerden dileyen,
Kaçırıldığını ikiye parçalayan,
Kaman aldı buudayık.
Yavaş yavaş koşan,
Ayıyı aldı buudayık.
Tepedeki arkarı,
Onu da aldı buudayık.
Fundalıktaki maralı,
Gidip aldı buudayık.
Tepedeki buguyu,
Bunu da aldı buudayık.
Ovaya doğru saldırdı buudayık,
Ovada hiç bir şey bırakmadı,
Dağa doğru saldırdı buudayık,
Dağda hiç bir şey bırakmadı.
Birdenbire,
Alttaki yan uçurumdan
Almış farklı ak bugu,
Dimdik dikilerek kaçmıştı.
Abalkan gibi Canıbek
Ona el sallamıştı.
Ak buguya bakmadan,
Asıl kuşun yavrusu
Göğe yükselip uçmuştu.
Karartısı uzaklaşır mı,
Saldırıp bakar mı.
Efendiyi efendi bırakır mı,
Aşağıya bakar mı.

Anan kuş törösü buudayık
845 Altından boosun tıttı oşol,
Aydı karay sızdı oşol.
Kümüştön boosun tıttı oşol,
Kündü közdön sızdı oşol.
Abalkanday Canıbek
850 Ak buguga salam dep,
Asil kuştun balası
Buudayıktı kaçırıp,
Muñdanıp karap kaldı oşol.

Ondan sonra kuşların efendisi buudayık
Altından bağlarını attı o,
Aya doğru yükseldi o.
Gümüştön bağlarını attı o,
Güneşe doğru yükseldi o.
Abalkan gibi Canıbek
Ak buguya salarım diye,
Asil kuştun yavrusu
Buudayıktı kaçırıp,
Kederlenip bakıp kaldı o.

ZAR ZAMAN

Moldo Kılıç men atım,
 Bolcolu çok sanatım.
 Ayta bersem sabagan,
 Ak şumkarday kanatım.
 5 Okup körgön moldolor,
 Öçürö kör kalatın.
 Cakşı okup karasañı,
 Oyufıdaga sözüfdün
 Baarın mından tabasfı.
 10 Men aytayın sonundu,
 Çıgar sözüm orundu,
 Cigit bolsofı abayla,
 Ubal kılba canıfı.
 Tazalagın colufıdu,
 15 Tarta cürgün kolufıdu!
 Caman adam kurusun,
 Doo çıkarıp bir cerden,
 Mildet kılbat cumuşun.
 Cakşılardı karasañı,
 20 Kılğanının doosu çok,
 Sır bilgizbeyt tımızın.
 Men süylöyün kañanı,
 Kazak, Kırgız barçanı.
 Kalayıkka erinbey,
 25 Ketti kañca dalay söz,
 Kara közge körünböy.
 Akındardın abazı,
 Domburanın ünümdöy,
 Caraşıktuu zar zaman,
 30 Totu kuştun cünündöy.
 Bar kelişken borumu,
 Kızıl kımkap gülündöy.
 Kanday salsa caraşar,
 Kalı kilem türündöy.
 35 Tüşüp turat kübülüp,
 Ak terektin büründöy.
 Köçüp turat toktoboy,
 Kirekeçtin cügündöy.
 Kızıkkanda cakşı söz
 40 Kızıgışkan oyunday,
 Andap kelem köp sözdü,
 Kerbençinin koyunday.
 Tilim şıdır, tüzdüğü
 Zım karagay colunday.
 45 Barı-cogu tiyimdüü
 Bardañkenin ogunday.
 Maani bilbes soyulday.
 Tegereter köñüldü,

EZİYET ZAMANI

Moldo Kılıç benim adım,
 Ölçüsü yok sanatımın.
 Söylersem çırpınan,
 Ak şumkar gibi kanadım.
 Okumuş mollalar,
 Lütfen silin yanlışını.
 İyi okuyup bakarsan,
 Aklındaki sözünün
 Hepsini buradan bulursun.
 Ben söyleyeyim güzel şeyleri,
 Çıkar sözüm yerine uygun,
 Delikanlı olsan dikkat et,
 Günah etme canına.
 Temizleyin yolunu,
 Eline hakim ol!
 Kötü adam kahrolsun,
 Sorun çıkarıp bir yerden,
 Görevini lütuf gibi yapar.
 İyilere baksan,
 Yaptığının bir karşılığı yok,
 Sırrını gizlice bildirmez.
 Ben söyleyeyim kaçını,
 Kazak, Kırgız hepsini.
 Halka üşenmeden,
 Gitti nice söz,
 Kara göze görünmeden.
 Şairlerin sesi,
 Domburanın sesi gibi,
 Yakışan eziyet zamanı,
 Papağanın tüyü gibi.
 Tümü pek uygunmuş şekli,
 Kızıl kımkap çiçeği gibi.
 Nasıl koysan yakışır,
 Halı kilim görünüşü gibi.
 Düşüyor dökülüp,
 Kavak ağacının tomurcukları gibi.
 Göçüyor durmadan,
 Nakliyecinin yükü gibi.
 İlgilendiğinde iyi söz
 Heyecanlı oyun gibi,
 Sürüp gelirim çok sözü,
 Tüccarın koyunu gibi.
 Dilim hızlı, düzlüğü
 Demir yolu gibi.
 Varı yoğu amaca ulaşır
 Tüfeğin fişegi gibi.
 Mana bilmez sopa gibi.
 Döndürür gönlünü,

50 Tegirmendin suusunday,
 Akılı bar adamga
 Tıñç olturgan orunday.
 Tili cüyrük akındar,
 Sözü saydın taşınday.
 55 Kenendigin karasañı,
 Keñ Koçkordun sazınday.
 «Zar zamandı» karasañı,
 Daamı tattı kazıday.
 Eç bolboso şiresi
 60 Çekendinin aşınday.
 Kulagına cugumduu.
 Kök temirdin datınday.
 Asan kaygı cigitter
 Eri ölgön katınday.
 65 Zardesi bar boz baldar
 Sayapkerdin atınday.
 Zardesi çok boz baldar
 Üydön çıkpas katınday.
 Beyli tardın künü çok,
 Bay da bolso cakırday.
 70 Kasiyettü moldolor
 Kaygısı köp bakılday.
 Buzulgandı tüzögön,
 Coo kaçırğan baatırday.
 Kıyşık sözdüü cigitter
 75 Kıyanattuu kapırday.
 Kılığı cakşı boz baldar
 Bulu kımbat asılday.
 Zeketi çok malıfız
 Eşek menen kaçırday.
 80 İşeniştüü cigitter
 At baylagan akırday,
 Cıtı cakşı atırday.
 Döölötü bar cigitter
 Döböddöğü çatırday.
 85 Kayırduu bolso eline
 Güldöp turgan çarbaktay
 Kayırđ çok bay bolso,
 Kabırdağı arbaktay.
 Malım bar dep kubansa,
 90 Beş namazdı bilbese,
 Kayır, zekat berbese --
 Din bilbegen kalmaktay.
 Men süylöyün kançanı,
 Kazak, kırgız barçanı,
 95 Din musulman: nogoy, sart
 Musulmandan tarkadı.
 Bul zamandın adamın

Değirmenin suyu gibi,
 Aklı olan insana
 Sakin oturduğı yer gibi.
 Güzel konuşan şairler,
 Sözü gölcüğüñ taşları gibi.
 Bolluğuna baksan,
 Geniş Koçkor'un bataklığı gibi.
 «Eziyet Zamanı»'na baksan,
 Tadı tatlı yağ sucuğı gibi.
 Hiç olmazsa tadı
 Çekendinin meyvesi gibi.
 Kulağına hoş gelir.
 Gök demirin pası gibi.
 Hasan gibi zavallı gençler
 Kocası ölmüş kadın gibi.
 Derdi olan küçük çocuklar
 Jokeyin atı gibi.
 Derdi olmayan küçük çocuklar
 Evden çıkmayan kadın gibi.
 Cimrinin yaşamı yok,
 Zengin olsa da fakir gibi.
 Kutsal mollalar
 Kaygısı çok cimri gibi.
 Ahlâksız doğru yola koyan,
 Düşmanı kaçırın yiğit gibi.
 Yalan sözlü gençler
 Katil kâfir gibi.
 Davranışları iyi küçük çocuklar
 Parası kıymetli değerli taş gibi.
 Zekâtı olmayan sürüleriniz
 Eşek ile katır gibi.
 Güvenli gençler
 At bağlanan yemlik gibi,
 Kokusu iyi kolonya gibi.
 Zenginliği olan gençler
 Tepedeki çadır gibi.
 Faydalı olursa halkına
 Güzelleşen kale gibi
 Faydası olmayan zengin olsa,
 Mezardaki hayalet gibi.
 Sürülerim var deyip sevinse,
 Beş namazı bilbese,
 Hayır, zekât vermese --
 Dini bilmeyen Kalmuk gibi.
 Ben söyleyeyim pek çoğunu,
 Kazak, Kırgız hepsini,
 Dini Müslüman: Nogay, Sart
 Müslümandan yayıldı
 Bu dönemin insanını

- Beyli, dilin aytayın,
Beyli caman adamlar
100 Öz napsine tartadı,
Abaylasaı cıgıter,
Ata, eneı mekedeı.
Abıdan kuıtap baga köp,
Koluıdağı kesedeı.
105 Sıılaıpasadı bir tuugan,
On da bolso cekedeı.
Köp süylögön maıgıler
Küzgü kirgen tekedeı
Caman bolso katınıı
110 İçten cegen mitedeı.
Kutuluuga köñülü bar
Karaıfı tün keçedeı.
Til albagan baladı,
Bel aıpgan arıktay,
115 Ketem deseı ayla cok,
Karaıysı cüröıü,
Ooru bakkan tabıptay.
Ugup tursadı bul sözü,
Calganı cok anıktay.
120 İzaatı bar boz baldar
Küıüp turgan çıraktay.
İzaatı cok boz baldar
Katıp kalgan çarıktay.
Keı peııldüü cıgıter
125 Sarı özön, cayıktay,
Dünüyökör adamlar
Mal tabııka talıkpay.
Caman aytkan suuk söz
Köñülüö salıktay.
130 Cakıı aytkan cıluu söz
Epteliıken kalıptay.
Caman söz kalar tak bolup,
Kökürökkö ayıkpay.
Cakıı söz kalat bat bolup,
135 Kaçan bolso unutupay.
Men süylöyün sizderge
Aıdap ürön çaçkandı.
Kaça aıtsam çıdagan
Kızıl tilim kızgandı.
140 Karaçaak talıkpay
Ken-kazına tapkandı.
Kızıl temir üstünö
Ura berse çoyulbayt,
Döıü menen barskandı.
145 Toktoosu cok cıgıter
Cardan koyon kaçkandı.

Yaradıılıı, gönlüdekileri söyleyeyim,
Yaradıılıı kötü insanlar
Ken nefsinı tatmın ederler,
Dikkat ederseniz gençler,
Babanız, anneniz Mekke gibidir.
Çok iyi bakın lütfen,
Elindeki kâse gibi.
Saygı göstermesen kardeıe,
On da olsa yalnız gibi.
Çok söyleyen tiryakiler
Güze giren teke gibi
Kötü olursa karın
İçerden yiyen parazit gibi.
Kurtulmak için isteği var
Karanlık gece akıam gibi.
İtaat etmeyen çocuğunuz,
Dağ geçidini aşamayan su kanalı gibi,
Giderim dersin çaresiz,
İkide bir bakarsın dolaırsın,
Hastaya bakan doktor gibi.
Dinliyorsan bu sözü,
Yalanı yok gerçek gibi.
Saygısı olan küçük çocuklar
Yanıp duran mum gibi.
Saygısı olmayan küçük çocuklar
Katılaıııı deri ayakkabı gibi.
Geniı gönüllü genç kız
Sarı havza, yayla gibi,
Dünya malına düıkün insanlar
Mal bulmak için yorulmazlar.
Kötü söylenen soğuk söz
Gönlüne vergi gibi.
İyi söylenen sıcak söz
Ustaca yapılmıı kalıp gibi.
Kötü söz kalır iz bırakıp,
Göğüste iyileımeden.
İyi söz kalır dutkal olup,
Her zaman unutulmadan.
Ben söyleyeyim sizlere
Sürüp tohum ekmiı gibi.
Ne kadar anlatsam dayanan
Güzel konuıan dilim .
Güzel konuıan çenem yorulmadan
Hazine bulmuı gibi.
Kırmızı demir üstüne
Hep vursa gerilmez,
Örs ile demir çekiç gibi.
Ciddiyeti olmayan gençler
Uçurumdan tavııanın kaçması gibi.

- Til albasa anığı
Tim cürgönü şaşkanday.
Çoçutuşar canıfıdı
150 Aylıfıdı coo çapkanday.
Dünüyökör baylarıfı
Ceke döölöt tapkanday.
Karız surasañı zarıldan
Azır alıp kaçkanday.
155 Cuksuz adam bar bolso
Kabılan, colbors, arstanday.
Akılı cok mart bolso,
Karañığıda baskanday.
Kayrı tiybey kalgan soñı,
160 Kur talaaga çaçkanday.
Cumşak aytkan cıluu söz
Kulağıña munayım
Çigiti cok paktaday.
Kabıl bolso ıymanıfı
165 Katıp cürgön akçaday.
Karañığı gör içinde
Aydap algan bakçaday.
Ayta bersem sözüm köp,
Üzülböğön tasmaday.
170 Cakşı adamdın sözdörü
Karazdağı basmaday.
Söz maanisin bilbegen,
Colu tuyuk askaday.
Elge dayın cigitter
175 Han aldında taktıday.
Kayda barsa taanım,
At başında kaşkaday.
Aytkan sözüm baykasafı,
Bilimdütüntün sözündöy
180 İçim mayda şiresi
Kaşkarlıktın bözündöy.
Alıñ kelse Meke bar
Segiz beyiş töründöy.
Acı bolup atansañı
185 Alındagan çenindey.
Aralaysıñı beyişi
Bu calgandın elindey.
Calpı curtka urmatıñı
Cafı kelgen kelindey.
190 Künöö kılbay tüz cürsöñı,
Taza cuugan kirindey,
Aştığıfıdan üşüp ber,
Adal döölöt malıfıdı,
Bulgabagan aramga,
195 Til baylanar bir künü

İtaat etmese onlar
Rahat dolaşması şaşkınlığı gibi.
Korkuturlar canını
Köyüntü düşmanın zaptetmesi gibi.
Dünya malına düşkün zenginlerin
Ayrı devlet bulduğu gibi.
Borç istesen muhtaçlıktan
Şimdi deyip kaçan gibi.
Yapışkanlığı olmayan insan var ise
Kaplan, pars, arslan gibi.
Akı olmayan cesur ise,
Karanlıkta yürüten gibi.
Faydası dokunmadıktan sonra,
Kuru tarlaya ekmek gibi.
Yumuşak söylediği ılık söz
Kulağına hoş gelir
Tohumsuz pamuk gibi.
Kabul olursa imanın
Gizlenen para gibi.
Karanlık mezar içinde
Ektiğin bahçe gibi.
Söylemeye devam etsem sözüm çok,
Kopmayan şerit gibi.
İyi insanın sözleri
Kâğıt üzerindeki baskı yazı gibi.
Söz anlamını bilmeyenin,
Yolu çıkmaz kaya gibi.
Halkça bilinen yiğitler
Han önündeki taht gibi.
Nereye gitse tanıdık,
At başındaki benek gibi.
Söylediğim söze dikkat edersen,
Bilgilinin sözü gibi
Bir yudumluk tatlı şurubu
Kâşkar'ın kumaşığı gibi.
Halın varsa Mekke'ye git
Sekiz cennetin baş köşesi gibi.
Hacı olup yola hazırlansan
Yükseltilmiş rütbesi gibi.
Dolaşırsın cenneti
Bu faninin halkı gibi.
Tüm halka hürmetin
Yeni gelmiş gelin gibi.
Günah işlemeyen doğru yaşarsan,
Temiz yıkanmış çamaşır gibi,
Hububatından vergi ver,
Adil devlet malını,
Bulaşmamış harama,
Dilin tutulur bir gün

Tiriçilikke kubanba.
 Köñülüfdü aldatıp,
 Bul dünyöğö cubanba!
 Malıñ bolso, cigitter
 200 Kayır, zeket bergeniñ
 İymanıfıdın kanatı.
 Ar coruktan söz kılğan,
 Moldo Kılıç sanatı.
 Alal cürgön bendenin
 205 Cayı bolor cannatı,
 Cügürgöndö açılar
 Çapkan külük tuurası.
 Tündö koroo küzötkön,
 Kazak, kırgız eleti.
 210 Saksakaylap kıykırğan,
 Kız, kelindin adatı.
 Kıyla sözdü çıgarma:
 Kırgız, kazak --alaçtan
 Köñöğölüü sabası,
 215 İdişteri çanaçtan,
 Ayak, tabak, kaşığı
 Kırıp alğan cıgaçtan.
 Askan kazan, tulgası.
 İcip alat kılğanı.
 220 Arpa, buuday carması.
 İlgerteden sözümdün.
 Alıp turgan kıylası.
 Bayırkının borumu
 Aytıp tursa uşunday,
 225 Bütümünün orunu.
 Çıbık kırkıp, şert kılğan
 Han, biyinin sonunu.
 Can bergendi bilbegen
 Cakşısının tunugu.
 230 Bayırkının makalı,
 Ötüktörü takaluu,
 Böyrömçösü bir tutam,
 Kiyimderi cakaluu.
 Bayırkının örkünü
 235 Köçüp turgan kün-tünü.
 Altın, kümüş, abayı,
 Kız, kelindin ürtüğü.
 Kız, kelindin kiygeni,
 Kızıl cibek kırmızı,
 240 Emdiginin, karaçı,
 Orus alıp turagın
 Tüştü cerge cıldızı.
 Bayırkının kiygeni.
 Köçügündö çalbarı

Varlığına sevinme.
 Gönlünü aldatıp,
 Bu dünyaya avunma!
 Malın olsa, gençler
 Hayır, zekât verdiğin
 İmanının kanadı.
 Her olaydan söz eden,
 Moldo Kılıç sanatı.
 Helâl yaşayan kulunun
 Yeri olur cenneti,
 Koştuğunda açılır
 Koşturduğun koşu atının genişliği.
 Gece avluyu gözetleyen,
 Kazak, Kırgız halkı.
 Saksakay diye bağırın,
 Kız, gelinin adeti.
 Pek çok sözlü eser:
 Kazak, Kırgız --alaçtan(?)
 Mayalı yayığı,
 Kapları tulumdan,
 Bardak, tabak, kaşığı
 Yontmuştu ağaçtan.
 Astığı kazan, sacayak.
 Yaptığını içer.
 Arpa, buğday carması.
 Eskilerden sözümdün.
 Almıştı pek çoğunu.
 Evvelkilerin güzelliği
 Söylersek böyledir,
 Kararının yeri.
 Çubuk kesip, ant içen
 Han, beyinin iyisi.
 Can vermeyi bilmeyen
 İyisinin durusu.
 Öncekinin ata sözü,
 Çizmeleri ökçeli,
 Gömleği bir avuç,
 Elbiseleri yakalı.
 Öncekinin rahatı
 Göçerdi gündüz gece demeden.
 Altın, gümüş, değerli kumaş,
 Kız, gelinin örtüsü.
 Kız, gelinin giydiği,
 Kırmızı ipek,
 Şimdikinin, baksana,
 Rus alıp ikamet yerini
 Düştü yere itibarı.
 Öncekinin giydiği.
 Üzerindeki şalvarı

245 Balaktatıp kefi kılğan,
 Bagalegi saymaluu.
 Bayırkının bereni,
 Kaydan kördüñ erender,
 Kaldayıp caygan sereni.
 250 Emdigini karaçı --
 Irıskısın çenedi.
 Unuttu nokto, celeni.
 Bee baylap, kımızdı
 Kana kimiñe bergeni?
 255 Bayırkıday ülüştü
 Kana elifi cegeni?
 Konok beret kokuylap,
 Eñ birinçi degeni.
 Cayı, kışı cügüröt
 260 Soodagerdin tıyını.
 Bıltırkıday bu cılı
 Zamananın kıyını.
 Bozdotup catat karıbın,
 Boluş, biydin çıgımı.
 265 Cayı, kışı bir alat
 Ookatnın carımın.
 Ar bir türlüü adamdın
 Artında bar dep zalalı,
 Öz işiñdi özüñ bil,
 270 Oylop körgün çamanı.
 Başka salar balaanı.
 Közdü cumup oylosofi,
 Kuyukturup sanataar,
 Kuru beker dalaanı,
 275 Aktı menen karanı.
 Cakşı cedi paranı.
 Can küyörgö karabay
 Calgan işti çın kılát,
 Zakonuna tuuralap,
 280 Kılar bolso calaanı.
 Başta kübö bolboso,
 Kılğan işiñ tanganı.
 Akılı bar boz baldar,
 Alal işke köz salar,
 285 Akılsızga ubal çok,
 Söz surasa ündöböy...
 Tekeberlüü adamdı
 Üygö kirse «kel» debe!
 Uuru kılba degele,
 290 Başıñ kirer noktogo,
 İkibalıñ tüzögün
 Agayın cakinga.
 Bu kılıktı kılbasafı,

Sallandırıp geniş yapmıştı,
 Paçaları işlemeli.
 Öncekinin güçlüsti,
 Nerde gördün yiğitler,
 Bol yayan çardağı.
 Şimdikine baksana --
 Rızkını denkleştirdi.
 Unuttu yular, celeyi.
 Kısarak bağlayıp, kımızdı
 Hani kimine vermişti?
 Eskisi gibi payını
 Hani halkın yediği?
 Konuk verir acı haykırıp,
 İlk olarak demişti.
 Yazın, kışın koşar
 Tüccarın kuruşu.
 Geçen sene gibi bu yıl
 Zamanın en zoru.
 Acı acı ağlıyor gariban,
Boluş beyin vergisi.
 Yazın, kışın bir kere alır
 Varlığının yarısını.
 Her bir insandan
 Arkasında var diye zararı,
 Kendi işini kendin yap,
 Bir düşün gücünü.
 Başa getirir belayı.
 Gözünü yumup düşünürsen,
 Yok ettirip hesaplatır,
 Boşu boşuna tarlayı,
 Doğrusu ile yanlışı.
 İyi yedi rüşveti.
 Can yanmasına bakmadan
 Yalan işi gerçek yapar,
 Kanuna göre ayarlayıp,
 Atar ise iftirayı.
 Şahidin olmazsa,
 Yaptığın işini inkar etmektir.
 Akılı olan gençler,
 Helâl işe göz atar,
 Akılsıza çare yok,
 Soru sorarsa seslenmez...
 Kibirli insanı
 Eve girerse «gel» deme!
 Hırsızlık yapma hiç bir zaman,
 Başın girer belaya,
 İtibarını düzelt
 Dostlara, yakınlara.
 Bu davranışı yapmazsan,

Beylifdi kefi salbasafi,
 295 Öz başıfa kelgende
 Ubadafia turbasafi.
 Anttı-şerti oyloboy,
 Ata-enefidi bulgasafi,
 Kaydan cakşı bolosun?
 300 Kaybat sözdü tıfıdasafi:
 Salabattuu zar zaman,
 Zarlap öttü kuu zaman,
 Kaça zarlap aytsam da
 Oñolbodu bul zaman.
 305 Süylögönüm zar zaman,
 Sayraganım ar zaman,
 Bargan sayın tañşıgan
 Tıfıdasafız aytamın
 Tilim cüyruk bulbulday.
 310 Sarpı buzuk moldolor
 Aytalbagan çuldurday.
 Kayratı bar cigitter
 Kara bolot çındırdıy.
 Bolot kalem kolumda
 315 Ok cılandın tilindey,
 Ak kagazım karala
 İtelginin cüntündöy.
 Kolumdağı kalemim
 Ak barañdın tüzündöy.
 320 Zar zamandı baykasafi,
 Caydın salkın künündöy.
 Kayratı bar cigitter
 Kabılan, colbors süründöy.
 Kayratı çok cigitter
 325 Çağıp koyso tögülöt,
 Meñdubana büründöy.
 Aynıbagan cigitter
 Ak albarstın mizindey.
 Kılğan işi tap-taza,
 330 Maşinenin işindey.
 Kayda barsafi süyümdütü,
 Kasiyettütü kişidey.
 Süylö deseñ süylöymün,
 Kar caaganday tögöyün,
 335 Ulam aldın cañılap,
 Oyun salıp bereyin,
 Ar coruktun başınan
 Bayan kılıp köröyün.
 Armayından söz aytıp,
 340 Aydarımga kireyin.
 Bolcol kılıp baykasam,
 Boyumda köp künöyüm,

Gönlünü geniş tutmasan,
 Kendi başına gelince
 Sözde durmasan
 Andını düşünmeden,
 Babanı anneni kirletsen,
 Nerden iyi olursun?
 Dedikoduyu dinlesen:
 Azametli eziyet zamanı,
 Kederle geçti hileli zaman,
 Ne kadar kederle söylesem de
 Düzelmedi bu zaman.
 Söylediğim eziyet zamanı,
 Şiir olarak söylediğim her zaman,
 Gittikçe güzelleşmişti
 Dinlerseniz söylerim
 Dilim öter bülübibi.
 Diksiyonu bozuk mollalar
 Söyleyemeyen **çuldur** gibi.
 Gayreti olan gençler
 Kara çelik zincir gibi.
 Çelik kalem elimde
 Ok yılanının dili gibi,
 Beyaz kâğıdım kara benekli
 İtelginin tüyü gibi.
 Elimdeki kalemim
 Ak **barañın** düzü gibi.
 Eziyet zamanına dikkat etsen,
 Yazın serin günü gibi.
 Gayreti olan gençler
 Pars, kaplan, heybeti gibi.
 Gayreti olmayan gençler
 Şiddetle vursan dökülür,
Mendubana tomurcuğu gibi.
 Sözünden geçmeyen gençler
 Beyaz çelik kılıcın ucu gibi.
 Yaptığı işi tertemiz,
 Makinenin çalışması gibi.
 Nereye gidersen sevimli,
 Aziz kişi gibi.
 Söyle dersen söylerim,
 Kar yağar gibi dökeyim,
 Devamlı önünü yenileyip,
 Fikrimi koyup vereyim,
 Her olayın başından
 Hikâye yapıp deneyeyim.
Armayın tarzda söz söyleyip,
 Rüzgâr altına gireyim.
 Tahmin edip dikkat edersem,
 Bedenimde çok günahım,

- Buyruksuz söz köp ayttım,
Keçire kör kudayım?!
345 Azireti Kızır paygambar
Nasip, ırıskı, eesi.
Cakşısı canga kuş bolor,
Alal cürsö münözü.
Adamdın köp künöösü.
350 Birallada ayıp çok,
Koçkor ata döböüsü,
Mazarı bar başında,
Altı kelme, beş namaz,
İymanıfıdın küböüsü.
355 Kayratı bar sopular
Kara temir çoyunday,
Kayratı çok kam sopu
İt mülçügön moyunday.
Alal cürgön sopunun
360 İrısksısın kançalık,
Kuday özü cetkizer,
Kızıl altın kenindey.
Kılğan işi tap-taza,
Üşür bergen egindey.
365 Arbağı çoñ cakşılar
Mifi kişinin demindey.
El, curtuna arkası
Aska toonun belindey.
Agayındın paydası
370 Tiybey kalbayt tegindey.
Aytkan sözü kişiğe
Tabıptardın emindey.
Döölötü bar cakşılar
Kırçını köp özöndöy,
375 Döölötü bar bilimsiz
El aşpagan kezefidey.
Akılı bar karılar
Aytkan sözü meseldey.
Kasiyettüü kişiler
380 Keremettüü eşendei.
Ubadaluu er cigit
Kol kötörgüs kişendei,
Ubadası çok cigit
Basalbagan beçeldei.
385 Akılı bar karılar
Aytkan sözü nuskaday.
Kolunda çok er cigit
Cetişpegen kıskaday.
Akılı bar, malı çok --
390 Asbabı bar ustaday.
Sıylaşpagan bir tuugan,

- Emirsiz söz çok söyledim,
Lütfeñ affet Allah'ım?!
Hazret-i Hızır Peygamber
Nasip, rıskı, sahibi.
İyi insana hoş olur,
Helâl olursa kişiliği.
İnsanın çok günahı.
Bir Allah'ta ayıp yok,
Koçkor Ata tepesi,
Mezarı var başında,
Altı kelime-i tevhid, beş namaz,
İmanın şahidi.
Gayreti olan sofular
Kara demir dökme demir gibi,
Gayreti olmayan ham sofu
Köpeğin kemirdiği boyun gibi.
Helâl yaşayan sofunun
Rızkını ne kadar,
Allah kendisi ulaştırır,
Kızıl altın madeni gibi.
Yaptığı işi tertemiz,
Vergi olarak verdiği ekin gibi.
Ruhu büyük iyiler
Bin kişinin nefsi gibi.
Halk, yurduna desteği
Kaya dağın geçidi gibi.
Dostların faydası
Dokunmadan kalmaz sülale gibi.
Söylediği sözü kişiye
Tabiplerin ilacı gibi.
Devleti olan iyiler
Çalışı çok havza gibi,
Devleti olan bilgisiz
Halkın aşmadığı uçurum gibi.
Aklı olan ihtiyarlar
Söylediği sözü vecize gibi.
Kutsal insanlar
Kerametli şeyh gibi.
Sözünde duran yiğitler
El kaldırmayan köstek gibi,
Sözünde durmayan gençler
Yürüyemeyen bebek gibi.
Aklı olan ihtiyarlar
Söylediği söz örnek gibi.
Elinde olmayan yiğitler
Yetişmeyen kısa gibi.
Aklı olan, malı olmayan --
Aleti olan usta gibi.
Saygısız kardeş,

- Atası cat başkaday.
Cindi kıyal, bey namaz --
Cer kafırgan çoçkoday.
395 Kara köftül, taş kulak --
Karmatpagan azoodoy.
Aga-inifi köp bolso,
Asabaluu casoody.
Özü akıl bilbegen,
400 Aytkan sözgö kirbegen,
Til bilbegen makoodoy
Taalim algan ustatıfı
Kol tapşırğan piriñdey.
Kasiyettüü moldolor
405 İstambulduñ dinindey.
Aytkan sözü şariyat
Arap, parsı tilindey.
Til bilgilüü boz baldar
Oozu elpek koştoodoy,
410 Saramcalduu cigitter
Çegip koygon poçtoody.
Kayratı çoñ cigitter
Kalaluu korgon çarbaktay.
Aga-inisi köp bolso,
415 Tokup koygon buraktay.
Karap tursafı borumu
Kazak-orus saldattay,
Intımagı bar bolso,
Bazarı cürgön çarbaktay,
420 Til alışıp turuşsa,
Buzulbagan kaymaktay,
Intımagı çok bolso,
Cetişpegen araktay,
Kıyıp keter bir-birin,
425 Kırgız, kıtay, kalmaktay.
Alın buzgan cigitter,
Uy kaçırğan saygaktay.
Toktoosu çok cigitter,
Oyun salğan taylaktay.
430 Söz berbegen cöo çeçen,
Uçup cürgön kamgaktay.
Paydası çok çeçendik
Çöp çıkpagan kurgaktay.
İymansızdın közünö,
435 Calğan düynö cannattay.
Bir üyröngön adatıfı,
Camgır baskan kök dattay.
Cuugan menen agarbas,
Boyop koygon cargaktay.
440 Aytkan sözüñ taraza,

- Babası yabancı gibi.
Deli huylu, namazsız --
Toprak evirip çeviren domuz gibi.
Merhametsiz, vurdumduymaz --
Yakalatmayan binilmemiş hayvan gibi.
Ağabey kardeşin çok ise,
Sancaklı asker gibi.
Kendi aklını bilmeyen,
Söylediği sözü tutmayan,
Dinlemeyen ahmak gibi
Talim almış üstadın
Teslim ettiği mürşidin gibi.
Kutsal mollalar
İstanbul'un dini gibi.
Söylediği sözü şeriat
Arap, Fars dili gibi.
Akıllı genç çocuklar
Sakin yedek at gibi,
Derli toplu gençler
İyi bağlanmış posta arabası gibi.
Gayreti büyük gençler
Surlu kale şehir gibi.
Ağabeyi kardeşi çok ise,
Eyerlenmiş Burak gibi.
Bakınca dış görünüşüne
Rus askerleri gibi,
Birlik beraberlikleri var ise,
Pazarı kurulan köy gibi,
Dili devamlı dinlerse,
Bozulmayan kaymak gibi,
Birlik beraberliği yoksa,
Yetişmeyen rakı gibi,
Mahveder birbirini,
Kırgız, Çin, Kalmuk gibi.
Halsiz kalan gençler,
İnek kaçırın öküz sineği gibi.
Sabrı olmayan gençler,
Oynayan potuk gibi.
Söz vermeyen geveze,
Uçan kamgak gibi.
Faydası olmayan söz ustalığı
Otun bitmediği kurak yer gibi.
İmansızın gözüne,
Yalan dünya cennet gibi.
Bir kere öğrendiğin adetin,
Yağmur yüzünden oluşan pas gibi.
Yıkasan da ağarmaz,
Boyanmış deri gibi.
Söylediğim söz terazi,

Aldı-kiynin salmaktay.
 İymanınfdı cogotor,
 Artıfızdı oylotpoy,
 Abaylasafı cigitter,
 445 Akın emes bakırmın,
 Elge ermek bolsun dep,
 Bolbos işke asıldım.
 Köpkö caman körünüp,
 Köp künöönü çakırdım.
 450 Bendeçilik kurusun,
 Bilinbegen künöyüm,
 Calbarganım bir kuday,
 Caratuuçu bir özü.
 Aytıp turgan sözümdün ,
 455 Kâğıt bolso küböşü,
 On segiz miñ aalamdı
 Saktap turgan eesi.
 Bala menen mal kütmök,
 Bul düynönün baktısı.
 460 Bu calganga karabas,
 Cigitterdin cakşısı.
 Baykasafız beş namaz --
 İymanınfdın açkıcı.
 Ölö turgan bolgon soñ
 465 İymandan çok cakşısı.
 Söz baykagan cigitter,
 Sözgö ceter kubatı.
 Asman menen kaykıgan
 Uçkan kuştun kanatı.
 470 Men cürömün cubanıp,
 Akındıkka kubanıp,
 Akın ölböy turgansıp,
 Ölbös bolso Arstanbek
 Cürbös bele tübölük?
 475 Akındığım şonçodur,
 Oylobogon men karıp.
 Kurt-kumurska, kanattuu --
 Men aytayın sanatı.
 Kutulbaysız sözümdön,
 480 Kuyuluşup sanatım
 Çıga beret içimden,
 Kudurettin bergenin
 Surabadım kişiden,
 Alıp açıp süylödüm
 485 Köp adamdın içinen,
 Aylanayın kudayım,
 Keçer beken künöyüm
 Men sıyaktuu itinin.
 Tegerenip aylanaar

Her şeyin dengesini sağlayan gibi.
 İmanını yok ettirir,
 Hakkında kötü sözleri düşündürmeden,
 Dikkatli olsanız gençler,
 Şair değil fakirim,
 Halka eğlence olsun diye,
 Olmaz işe asıldım.
 Uzun zaman kötü görünüp,
 Çok günahı işledim.
 Acizlik yok olsun,
 Bilinmeyen günahım,
 Yalvardığım tek Allah,
 Yaratan tek kendisi.
 Söylediğim sözümün,
 Kâğıt olursa şahidi,
 On sekiz bin alemi
 Koruyan sahibi.
 Çocuk ile mal gütmek,
 Bu dünyanın talihi.
 Bu yalana bakmaz,
 Gençlerin iyisi.
 Dikkat etsen beş namaz --
 İmanının anahtarı.
 Ölecek biri olduktan sonra
 İmandan yoktur iyisi.
 Söz dinleyen gençler,
 Söze ulaşır kuvveti.
 Gökyüzü ile sonsuz geniş olan
 Uçan kuşun kanadı.
 Ben yaşıyorum avunup,
 Şairliğe sevinip,
 Şair ölmeyecekmiş gibi olup,
 Ölmezse Arstanbek
 Yaşamaz mıydı ebediyen?
 Şairliğim bu kadardır,
 Düşünmeyen ben garip
 Böcekler, kanatlılar --
 Ben söyleyeyim sanatı.
 Kurtulmazsınız sözümden,
 Rahatlıca yaptığım sanatım
 Devamlı çıkan içimden,
 Kudretin verdiği
 İstemedim kişiden,
 Açıkça söyledim
 Çok insanın içinden,
 Kurban olayım Allah'ım,
 Bağışlar mı günahımı
 Benim gibi köpeğin.
 Çevrilip döner

- 490 Abadağı cetigen,
Kündüz ketip tün bolor,
Kündük carık betinen.
Cacuc-macuc cay aldı,
Bu düynönün çetinen.
- 495 Bu düynönün belgisi:
Ay menen kün, cıldızı,
Ceti asman, kara cer,
Carkıragan kündüzü.
Adam ata, Aba ene
- 500 Şondon beri belgisi.
Ölüp kelet ıyлаı,
Neçe tümön miñ kişi.
Paygambardar baarı öldü.
Padişalar, kan öldü.
- 505 Neçen aziz bendeler
Tobo kılсаı ötkörör,
Bu calgandan cönöldü.
Toodoy kılган күнөөfidü.
Baykasafız aytamın,
- 510 Akır zaman bu eldi.
İlgerkinin adamı
Köp çaşadı ömrüdü,
Kuday билет emdigi
Uzun ömür körörbü.
- 515 Akıl dayra bilgenge,
Bu calgan çok ölgöngö.
Çıgımdansañ sebep çok,
Çındap acal kelgende.
Karşılığы carabas,
- 520 Kadır, döölöt bergenge.
Moldo bolsoñ munu bil,
Kulağıña kirgenge.
Koldon kelse rabat
Korgon salgın bir cerge.
- 525 Mına gazal, bu gazal,
Bu sözümö kulak sal!
Añdasafız çıgadı,
Ayta bersen ar makal.
Cakşı çıkpas avazım
- 530 Domburaday zafıkıldap
Katuu çıkpas ançalık
Kaşkalıktay kafıkıldap
Akin bolso cigitter
Söz çıgaraar ermekke,
- 535 Avaz kılса bir cerge,
El çogulaar körmökkö.
Köp karmasa çogulup,
Aytsam kerek örnökkö.

Havadaki yıldız topu,
Gündüz gidip gece olur,
Her gün dünya yüzünden.
Yecüc ile Mecüc yer aldı,
Bu dünyanın kenarından.
Bu dünyanın işareti:
Ay ile güneş, yıldızı,
Yedi gök, kara yer,
Işık saçan gündüzü.
Adem Baba, Havva Anne
Ondan beri işareti.
Ölür ağlasana,
Nice binlerce kişi.
Peygamberler hepsi öldü.
Padişahlar, hepsi öldü.
Nice aziz kullar
Tövbe etsen geçirir,
Bu yalandan yöneldi.
Dağ kadar işlediğın günahı.
Dikkat ederseniz söyleyirim,
Son zamanın bu halkı.
Evvelkinin insanı
Çok yaşadı ömrünü,
Allah bilir şimdiki
Uzun ömür görünür mü.
Akıl dere bilene,
Bu yalan yoktur ölmüş olana.
Para harcasan sebepsiz,
Gerçekten ecel gelince.
Karşı koyman yaramaz,
Güçlü saadet verene.
Molla olsan da bunu bil,
Kulağıña girene.
Elden gelse taştan ev
Kale yapın bir yere.
İşte gazel bu gazel,
Bu sözüme kulak ver!
Anlasanız çıkar,
Söylemeye devam etsem her ata sözü.
Güzel çıkmaz sesim
Dombura gibi ses çıkarıp
Sert çıkmaz o kadar
Uyuz köpek gibi inleyip
Şair olsa gençler
Söz çıkarır eğlenceye,
Seslense bir yere,
Halk toplanır görmeğe.
Çok tutmasa toplanıp,
Söylemeliyim örnek olsun diye.

Köptün kılğan dubası,
 540 Kabil bolor degen bar.
 Kuday ıyman bergin dep,
 Tiley körgün cigitter.
 Ar maaniden söz aytıp,
 Ayak-başın kerteyin,
 545 Kolumdagı domburam,
 Boş ubakta çerteyin,
 İymanıma cardam ber,
 İyman-Asan, Üsöyün.
 Tañğa cakın bolgondo
 550 Bulbul sayrar abaga,
 Tuş-tuşunan baarısı
 Tespe tartar kudaaga.
 Uçup cürgön kanattuu
 Uruk taştar uyaga.
 555 Çay kuyarga ılayık
 Çını, kese, pıyala.
 Kitep bilgen moldogo
 Cakşı cürmök ıraba
 Ar kişide bir akıl,
 560 Öz bilgenin berebi?
 Keliştirip süylösöm,
 Keler sözüm orunduu.
 Mekedilde, Medine
 Paygambardan murunku.
 565 Adam ata, Aba ene,
 Ar candardan murunku.
 Cebereyil perişte,
 Paygambarga kabarçı.
 Bu düntüyö calgançı --
 570 Akılsızdın kubançı.
 Celedegi kulunday.
 Beyli cakşı moldolor
 Betegelütü buluñday.
 Kızıktığı balanın --
 575 Kız bolso da uulday.
 Kaarmanduu cakşılar
 Boroonu köp kışkıday,
 Camandardın barısı
 Esi çıgıp çıçkıday.
 580 Candın baarın korkutup,
 Kudaylatıp kışkıday.
 Cakşı bolso boz bala
 Çağılgandın ogunday.
 Top içinde sakalduu,
 585 Toogo çıkkan arpaday.
 Künü ketken baylarıñ
 Ençesi cok markaday.

Halkın ettiği dua,
 Kabul olur diyen var.
 Allah'ım iman ver diye,
 Dileyin gençler.
 Her anlamda söz söyleyip,
 Başını sonunu keseyim,
 Elimdeki domburamı,
 Boş zamanda çalayım,
 İmanıma yardım et,
 İman Hasan, Hüseyin.
 Şafağa yaklaşınca
 Bülbül ötecek havada,
 Her taraftan hepsi
 Tespih çeker Allah'a.
 Uçan kanatlı
 Yavru bırakır yuvaya.
 Çay koymak için uygun
 Bardak, kâse, kadeh.
 Kitap bilen mollaya
 İyi yaşamak layıktır
 Her kişide bir akıl,
 Kendi bildiğini verir mi?
 Yakıştırıp konuşsam,
 Yerinde gelir sözüm.
 Mekke'de, Medine'de
 Peygamberden önceki.
 Adem Baba, Havva Anne,
 Her canlıdan önceki.
 Cebrail melek,
 Peygambere haberci.
 Bu dünya yalancı --
 Akılsızın sevinci.
 İple bağlanmış tay gibi.
 Yaradılışı güzel mollalar
 Betegeli köşe gibi.
 Mutluluğu çocuğun --
 Kız olsa da erkek gibi.
 Kahraman olan iyiler
 Fırtınası çok kış gibi,
 Kötülerin hepsi
 Akli gidip sabırsız gibi.
 İnsanların hepsini korkutup,
 Allah! yalvartıp sıkıştırarak gibi.
 İyi olsa genç çocuk
 Şimşegin oku gibi.
 Topluluk içinde sakallı,
 Dağa çıkan arpa gibi.
 Günü geçen zenginlerin
 Payı olmayan en küçük çocuk gibi.

Közüñ carık küzgüdüy.
 İyman berse kudayım
 590 Esifizge tüşküdüy,
 Koş kıyalduu kişiler
 Koy içinde eçkidey.
 Aytkan sözgö turbagan,
 Çıdamı cok eçkidey.
 595 Çıckıluu bolso boz bala,
 Çıçkan algan mışıkıtay,
 Çıdamı bolso ar işif
 Köpkö cagat kıyşıktay.
 Cakşı bolso boz bala
 600 Cayloodogu cazıktay,
 İşenimdüü cigitter
 At baylagan kazıktay.
 Akılsız akmak, sarafı bay
 Cakşılarga azıktay,
 605 Al kıyalın koyboso,
 Dinden çıgıp ketkidey.
 Katındardın camanı
 Kardı toyso köpküdüy,
 Özü bilse kokustan
 610 Erin kötkö tepkidey.
 Eptüisüngön adamdar,
 Özü bayıp ketkidey.
 İçpey, cebey baylıkka
 Oyu menen cetkidey.
 615 Kuday özü berbese,
 Kim kımsınıp kütüdüy.
 Kuday özü bergendi,
 Çaçsa dağı ötküdüy.
 Kelip kalsa düynönü,
 620 Mal körbögön cigitter,
 Körüşüp catıp öpküdüy.
 Toboñ kalıp bolot go
 Tobokel deseñ tefirge,
 Kısingandın ebi bar,
 625 Curtka caman körünbö,
 Alal bağıp kütüp ce.
 Beş namazga erinbe
 Ubalı kılıp akırı
 Ulu menen kelinge,
 630 Barıp cürüp paydasın
 Eç körbödük dedirbe.
 Kuda kütüp, dos karma,
 Kur talaaga semirbe.
 Bolbos işke asılıp,
 635 Beker kuru teminbe.
 «Zar zamanım» uşunday,

Gözün parlak ayna gibi.
 İman verse Allah'ım
 Aklınıza düşecek gibi,
 Davranışları tereddütlü olanlar
 Koyun içinde keçi gibi.
 Söylediği sözde durmayan,
 Sabrı olmayan keçi gibi.
 Sabırsız olsa genç çocuk,
 Sıçan yakalayan kedi gibi,
 Sabrı olsa her işin
 Uzun süre hoşuna gider.
 İyi olsa genç çocuk
 Yayladaki düz yer gibi,
 Güvenilir gençler
 At bağlanan kazık gibi.
 Akılsız ahmak, cimri zengin
 İyilere rızık gibi,
 O hayalini koymasa,
 Dinden çıkacakmış gibi.
 Kadınların kötüsü
 Karnı doyunca şımaracak gibi,
 Kendisi bilse ansızın
 Erkeğinin arkasına tekme atacak gibi.
 Açık göz adamlar,
 Kendisi zenginleşecek gibi.
 İçmez, yemez zenginliğe
 Düşüncesi ile yetecek gibi.
 Allah kendisi vermese,
 Kim büzülüp bekleyecek gibi.
 Allah kendisi verdiğini,
 Dağıtsa dahi geçecek gibi.
 Gelirse dünyayı,
 Mal görmemiş yiğitler
 Selamlaşırken öpecek gibi.
 Herhalde şaşası gelir
 Tevekkül desen Tanrı'ya,
 Sıkışanın becerisi var,
 Halka kötü görünme,
 Helâl bakıp itina gösterip ye.
 Beş namaza üşenme
 Vebal yapıp sonunda
 Büyük ile geline,
 Yürüyüp gidip faydasını
 Hiç görmedik dedirtme.
 Akrabaya özen gösterip, dost edin,
 Boş yere yağ bağlama.
 Olmaz işe asılıp,
 Boş yere uğraşma.
 «Eziyet Zamanı'm» böylece

Zalal aytsam til alba.
 Ölmöyünçö tištenip
 Katratıfıdan ayrılba.
 640 Ölböstön murun agayın,
 Küttünüföör bularga.
 Baykasafız düynönü,
 Bayanı çok túbündö.
 Kança cakın körsöfi da,
 645 Ayanı çok bir kündö.
 Başıfıdagı meefiz
 Tamırları cülündö.
 Bir allaga muflu bar,
 Bulbul torgoy ünündö.
 650 Segiz beyiş belgisi
 Totu kuştun cünündö.
 Ceti dozok belgisi
 Kara cılan türündö.
 Boldu şaytan oyunu
 655 Bozokordun üyündö.
 Kesir aytkan bendenin,
 Tekeberi tilinde.
 Namaz cürböyt okusa
 Aram bolgon kiyimge.
 660 Ceti kat cer baarısı
 Bir berişte kolunda.
 On segiz miñ aalam
 Kök ögüzdün conunda.
 Kök koçkordun belgisi
 665 Şor darıya suunda.
 İsmayıldın kurbanı
 «Mına» degen orunda.
 Ar balaket küçödü,
 Akır zaman doorunda.
 670 Musulmandın surağı
 Cana kapır kolunda.
 Dağı bolso cigitter,
 Cakşılıktan tileyli.
 Tobo kılısam kodayım
 675 Keçer beken küñönü.
 Koday bilet ölümü,
 Kara cerge kar caasa
 Cerdin cüzü agargan,
 Kaday kılıp barardı.
 680 Bayda kılar aştıkka
 Küzgü cıluu şamalı,
 Kaday bolso kılğanı
 Orus kapır amalduu,
 Ar carağı şaymanduu.
 685 Ölöfi aytıp carıldap

Zarar söylesem söz dinleme.
 Ölmeden hırslanıp
 Gayretinden ayrılma.
 Ölmeden önce dostlar,
 Hazırlanın bunlara.
 Gözleseniz dünyayı,
 Beyanı yok dibinde.
 Ne kadar yakın görsen de,
 Faydası yok olur bir günde.
 Başındaki beynin
 Damarları haramilikte
 Bir Allah!a derdi var,
 Bülbül tarla kuşu sesinde.
 Sekiz cennet işareti
 Papağanın tüyünde.
 Yedi cehennem işareti
 Kara yılanın deseninde.
 Oldu şeytan oyunu
 Bozacının evinde.
 Mağrurca söz söyleyen kölenin,
 Gururu dilinde.
 Namaz kılsa kabul olmaz
 Haram olan giyim yüzünden.
 Yedi kat yerin hepsi
 Bir melek elinde.
 On sekiz bin alem
 Mavi öküzün sırtında.
 Mavi koçun işareti
 Çorak nehir suyunda.
 İsmail'in kurbanı
 «İşte» dediği yerde.
 Her felaket şiddetlendi,
 Son zaman devrinde.
 Müslümanın sorgusu
 Yine kâfir elinde.
 Ve olsa gençler,
 İyilikten isteyelim.
 Tövbe etsem Allah'ım
 Bağışlar mı günahı.
 Allah bilir ölümü,
 Kara yere kar yağsa
 Yerin yüzü ağaran,
 Nasıl edip giderdi.
 Yarar sağlar hububat tarlasına
 Sonbaharın ılık rüzgârı,
 Nasıl olsa yaptığı
 Rus kâfir becerikli,
 Her silahı hazırlıklı.
 Şarkı söyleyip durmadan

Orustardın köyröfö.
 Kızıl beşmant kınama
 Din bilbegen aybanı.
 Surasa kırgız orustu
 690 Terdiret ele koñuzdu.
 Kudaydan korkup koyboso
 Kolunan alar doñuzdu.
 Ökümdük kılbayt birife,
 Kolumdan kelip turat dep,
 695 Zorduk kılbayt birife.
 Emne dese kırgızdın
 İşenip kalat tiline.
 Şoodurgan soldatı,
 Boporostun kancası,
 700 Karap tursafı kapırdın
 Kıyın eken kalbası.
 Mal cogolso tölötüp,
 Elden alat akçanı.
 Şarıyatta koşpodu,
 705 Bir kudaydı taanıbay,
 Oyun menen olturat,
 Kuluñ, tayı dönödöy,
 Atın körçü dubalday,
 Adam ayırıp taanılgıs,
 710 Kızın körçü cubanday.
 Kınamaluu böyrögü,
 Çubalcıgan köynögü.
 Çuruldap ölöñ aytkanda
 Baarisının köyröfö.
 715 Beli tutam aybaalı,
 Ceti kündö mayramı,
 Til bilbegen kaydagı.
 Akiretke barganda,
 Anda körböyt paydanı.
 720 Bu kapırdın münözü
 Kañça kalık başı iygen,
 Candıralı, kinezi,
 Arabası, çanası,
 Caştan murdun közötöt
 725 Calpı sıyrı balası.
 Mal bağışı kapırdın,
 Koñguroosu çakırdı,
 Cerdin cüzün capırdı.
 Til bilbegen kapırdı.
 730 Karıyalar meseli,
 Kepke cüyruk çeçeni.
 Meseldetip kep aytat,
 İlgerkiden neçesi.
 Cılkı tiyip, üy çapkan

Rusların övüneni.
 Kızıl elbise streç
 Din bilmeyen hayvanı.
 Sorsa Kırgız Rus'u
 Toplatır idi koñuzu.
 Allah'tan korkup bırakmasa
 Elinden alır domuzu.
 Acele etmez birine,
 Elimden geliyor deyip,
 Zorluk göstermez birine.
 Ne dese Kırgız'ın
 İnanıp kalır diline.
 Mağrur olan Rus askeri,
 Sigaranın piposu,
 Bakarsan kâfirin
 Büyük imiş skandalı.
 Hayvan kaybolsa ödetip,
 Halktan alır parayı.
 Şeriatta birleştirmede,
 Bir Allah'ı tanımadan,
 Oyun ile oturur,
 Kuluñ, tayı huysuz gibi,
 Atının boynu duvar gibi,
 Adam ayırıp tanınmaz,
 Kızını gördü genç kadın gibi.
 Sıkıştırılmış beli,
 Uzayan gömleği.
 Yüksek sesle şarkı söylediğinde
 Hepsinin övüneni.
 Beli dört parmak olan hilkat garibesi,
 Yedi günde bayramı,
 Dil bilmeyen bekârı.
 Ahirete gidince,
 Orada görmez faydayı.
 Bu kâfirin karakteri
 Ne kadar halk başı eğen,
 Generali, prensi,
 Arabası, kızıağı,
 Küçükken burnunda delik açar
 Tüm inek yavrularının.
 Hayvan besleyişi kâfirin,
 Çanı çağırdı,
 Yerin yüzünü yıktı.
 Dil bilmeyen kâfiri.
 İhtiyarlar misali
 Söze usta iyi söz söyleyeni.
 Kinayeli konuşup söz söyler,
 Öncekinden nicesi.
 Atları, inekleri kaçırın

- 735 Bayırkının kezegi.
Calgan aytıp almakka
Emdiginin kesibi.
Aytıp tursa bilbegen,
Ayat adis kitepti.
- 740 İlgerkiden nuskanı
Eç bir adam tutpadı.
Oylosofıuz akırı
Oyun, külkü toktodu.
Coldu bilgen coobozgo,
- 745 Coo kaçırğan şaabozgo.
Nayzaları üç kulaç
Temir saygan cıgaçka.
İlgerkiler bir borum
Erki menen bolgonu,
- 750 Cer koruştı bilbegen
Döölötünün kefi-molu.
İlgerkiler örnögün
Eşitemin abaylap,
Uşulardın bolcolu,
- 755 Abalkıdan akırğa,
Alıskıdan cakırğa,
Ayta berem söz kılıp,
Musulmandan-kapırğa.
Sözüm atı «zar zaman»,
- 760 Ak kagazga cazılğan.
Amanat can ötürdö
Acal ölüm cat kılğan.
Bolcol kılıp karaçı,
Bul zamanı takılğan.
- 765 Bu kapırdın arbagin --
Curtka tiyer zardabı.
Iylasa da cetpedi
Musulmandın arbagı.
Arbıp barat cılına,
- 770 Kalaa kalğan çarbagı.
Kırgız kılıp kapırdı
Kana kuday alganı?
Kalpa sultan Urumdan
Kana, tiygen cardamı?
- 775 Teñgeden aldı salıktı.
Karattı dalay kalıktı.
Korkunuç kıldı koluna
Din musulman şarıptı.
Belgilep aldı cerindi,
- 780 Ceriñe saldı egindi,
Tootpodu kebiñdi
Abıdan kesti demindi.
Aralaş kıldı oruska

Öncekinin sırası.
Yalan söyleyip almağa
Şimdikinın mesleği.
Söylese bilmeyen,
Ayet hadis kitabı.
Öncekinden örneği
Hiç bir adam tutmadı.
Düşünseniz sonunda
Oyun, gülüş durdu.
Yolu bilen düşmana,
Düşman kaçırın yiğide.
Mızrakları üç kulaç
Demir saplayan ağaca.
Öncekiler bir şekil
İradesi ile olanı,
Yer korumayı bilmeyen
Devletinın bolluğu.
Öncekiler örneğini
Dinlerim dikkat edip,
Onların tahminleri,
Evvelkinden sona,
Uzaktan yakına,
Söyleyivereyim söz edip,
Müslümandan kâfire.
Sözümün adı «Eziyet Zamanı»,
Beyaz kâğıda yazılan.
Emanet can geçerken
Ecel ölümü hatırlattı.
Süre tanıyıp vergisi,
Bu zamanın sıkıştı.
Bu kâfirin ruhu --
Ülkeye değer acısı.
Ağlasa da yetmedi
Müslümanın ruhu.
Büytyüp gidiyor yılına,
Şehir kalan kalesi.
Kırgız edip kâfiri
Hani Allah'ın lânet ettiği?
Halife sultan Anadolu'dan
Nerede, bize ulaşan yardımını?
Rubleden aldı vergiyi.
Tâbi etti çok fazla halkı.
Korkuttu eline
Din Müslüman şerifi.
İşaretledi yerini,
Yerine bıraktı ekini,
Umursamadı sözünü
Tamamen kesti nefesini.
Karıştırdı Rus'a

785 Atadan kalgan egifidi.
 Emdigi zaman bu boldu,
 Musulmanı kor boldu.
 Aytalık akır betine
 Aa kr, kудay, ofi coldu!
 Oruska berdi ilimdi,
 790 Kırğızdan krdk zalimdi,
 Amanat bağıp kurudufi,
 Cigitter, alaldan tapkan malıfıdı.
 Bu zamandın, cigitter,
 Beylin bolcop karasak,
 795 Bereke curtтан tarıldı.
 Kolunan kelgen cакşıлар,
 Curtuna kıldı cabırdı.
 Kıla beret baarina
 Agayın, tuugan booruna,
 800 Kınıkkan uluk paraga,
 Cıgıp salar daraga
 Istarın, biy, boluçu,
 Orustan kıyın cumuğu.
 Kurup kalsın alardın
 805 Aramdan tapkan ırısı
 Ar sonundar ıgat go
 Akındardın artınan,
 Bearalar zar ıylayt,
 Zalimderdin zarpınan.
 810 Orozo, namaz buzuldu,
 Moldolordun kalpınan.
 Bereke elden cogoldu,
 Ubadasız antınan.
 şariyattı oyloodu.
 815 Adırafidagan camandar
 Akılı bar adamdar
 z bilgenin koybodu.
 Aram dlt baylarıfı
 Malga közü toybodu.
 820 Dini sarafı naadanıfı
 Bir emesin kıybadı.
 lgnnn etini cep,
 Kolu menen coybodu.
 Tili cyrk tattısı
 825 Bu zamandın cакşısı,
 yg catpayt tın alıp,
 Bolbodu go catkısı.
 Kудay özü ofidosun,
 Bu zamandın artkısın.
 830 Uga turgan szdrd
 Uguzarım kerekti.
 Tndk kılsa ılayık,

Babadan kalan yer payını.
 şimdiki zaman bu oldu,
 Müslümanı hor oldu.
 Söyleyelim sonunda
 A, Allah, doğru yolu!
 Rus'a verdi ilmi,
 Kırğızdan gördük zalimi,
 Emanet bakıp yok oldun,
 Yiğitler hellden bulan malını.
 Bu zamanın, gençler,
 Huyunu tahmin edip baksak,
 Bereket yurttan azaldı.
 Elinden gelen iyiler,
 Yurduna etti zulmü.
 Yapıyor hepsine
 Dostlarına, kardeşlerine,
 Heves eden büyük paraya,
 Yıkıverir dereye
 Muhtar, bey, boluçu,
 Rus'tan zor işi.
 Kuruyup kalsın onların
 Haramdan bulduğu ksmeti.
 Her felaket çıkar
 şairlerin arkasından,
 aresizler acı acı ağlar,
 Zalimlerin vurmasından.
 Oruç, namaz bozuldu,
 Mollaların namazından.
 Bereket milletten gitti,
 Sözünü tutmayandan.
 şeriatı düşündü.
 Sevinen kötüler
 Akılı olan adamlar
 Kendi bildiğini bırakmadı.
 Haram devlet zenginlerin
 Mala gözü doymadı.
 Dini cimri bilgisizin
 Bir şeyini kesmedi.
 leninin etini yiyip,
 Eli ile yok etmedi.
 Dili güzel tatlısı
 Bu zamanın iyisi,
 Evde yatmaz rahatlayıp,
 Mümkün değil uyuması.
 Allah kendisi düzeltsin,
 Bu zamanın sonunu.
 Dinleyen sözleri
 Dinletirim gereğini.
 Obanın st penceresini kılsa uygun,

- 835 Kayıfı menen terekti.
Aytkan sözdü baykasa,
Akılı bar cigitke
Ar cerlerde kerektir.
Baatır bolup atanıp,
Coogo kirgen cüröktü.
Capıprak tüşör şoodurap,
840 Kaksa çınar terekti.
Kurt içinen çıkarıp,
Kımkap kıldı cibekti.
Aarı baksa bal bolot,
Köp kurasa çelekti.
845 Moldolugum koşumça,
Bolot kalem karmayın,
Ölüü menen tirüünü
Ep keltirip camaymın.
Erikede söz kılıp,
850 Eldi, curttu sanaymın.
Abalında calınıp,
Calbaramın kudaga.
Tirtüü cürsöm «zar zaman»
Sözü keter dalayga.
855 Nasıyatım süylödüm.
Akıl menen abayla,
Ubadafıdı ketirbe
Üyüñdögü malayga.
Aytkan sözüüm tüz beken,
860 Bu sözümdü baykasafı,
Bir-birine koşulbas,
Beyil caman kapırlar
Beş namazdı okubas.
Başka kelgen ölümdön
865 Can-canıbar kutulbas.
Beyli cakşı cigitter
Beresege basınbas.
Beyli keñge coluksafı
Berekeñdi kaçırbas.
870 Dünüyökör baylarıñ
Tamagınan tattırbas.
Cardam kılıp canına
Calgız tütün kondurbas.
Al öñdöngön baylarıñ,
875 Caannamdan kutulbas.
Dini katuu bendeler
Musulmandan koşulbas.
Akın adam süylöyt go,
Aldı, artın karabay.
880 Kete beret dalay söz
Saygak tiygen tanaday.

- Kayın ile kavağı.
Söylenen söze dikkat etse,
Akılı olan yiğide
Her yerde gerektir.
Kahraman olup adlanıp,
Savaşa giren yürekli.
Yaprak düşer hışırdayıp,
Çarpsa çınar kavağı.
Kurt içinden çıkarıp,
İpek kumaş etti ipeği.
Arı baksa bal olur,
Hep toplasa kovanı.
Mollalığım fazla,
Çelik kalem tutayım,
Ölü ile diriyi
Ustaca getirip yamarım.
Üşendiğinde söz söyleyip,
Milleti, yurdu sayarım.
Öncesinde yanılıp,
Yalvarırım Allah'a.
Yaşasam «Eziyet Zamanı»
Sözü gider pek çoğuna.
Nasihatımı söyledim.
Akıl ile ihtiyatlı davran,
Vaadini giderme
Evindeki uşağa.
Söylediğim söz doğru muymuş,
Bu sözüme dikkat etsen,
Birbirine karışmaz,
Yaradılışı kötü kâfirler
Beş namazı kılmaz.
Başa gelen ölümden
İnsan hayvan kurtulmaz.
Taradılışı iyi yiğitler
Borca alçalmaz.
Yaradılışı geniş rastlasan
Bereketini kaçırmaz.
Dünya malına düşkün zenginlerin
Yiyeceğinden tattırmaz.
Yardım edip canına
Yalnız ev kondurmaz.
Ona benzeyen zenginlerin,
Cehennemden kurtulmaz.
Dini katı kullar.
Müslümandan birleşmez.
Şair kişi söyler,
Kimseye bakmadan.
Gitmeye devam eder çok söz
Öküz sineğinin ısırıldığı dana gibi.

- Kanday salsa zırkırayt
Karga salgan çanaday.
Kızıktığın karasañı,
885 Bazarı, dükkân kalaaday.
Aytkanımdın bayanı,
Cerge tiybes ayağı.
Moldolor alat koluna
Bolot kalem sıyanı.
890 Cakın körbö camandı,
Bir kün tiyer zıyanı.
Tarkabayt go tirdikte
Bu calgandın kumarı.
Dal otuzga kelgençe
895 Boz balanın ubağı.
Altımış menen cetimiş
Abışkanın kuragı.
Karañğı gör içinde,
Müfkür, nañkir surağı.
900 Alda kanday bolot deym
Ayta berse cigitter,
Söz tabılar akinga.
Aytkan menen tübünö
Kim cetpedi akılga?
905 Coo betteşin turalbas,
Sırın bilgen baatırğa.
Calınsañı da payda cok,
İşiñ tüşsö kapırğa.
Calgız malı atınday
910 Bayıbay cürgön cakırğa.
Esi bar dep işenbe,
Erin koyup katırğa.
Moldo bolsoñ akırı
Baykap cürgün kagazga.
915 Baykap cürsöñ, cigitter,
Balban bolgun namazga.
Napsifizdi tıybasañı
Bir kalarsıñı uyatka.
Uyat bolup kanıgıp,
920 Amanattı cogotpo.
Bar bolso da cigitter,
Eptüsünün suratpa.
Kayratı bar, cigitter,
Adat kılğan namazga,
925 Biröo buyum surasa,
Kaltırbañız zamatka.
Kıcalat bolup kelgenge,
Ebi kelse, cigitter,
Kaltırbañız uyatka.
930 Kapırlıktın nışanı --

Nasıl bıraksa hızlı koşar
Kara bırakılan kızak gibi.
İlginçliğine bakarsan,
Pazarı, dükkânı şehir gibi.
Söylediğimin beyanı,
Yere değmez ayağı.
Mollalar alır eline
Çelik kalem mürekkebi.
Yakın görme kötüyü,
Bir gün değer zararı.
Her halde dağılmaz hayatta
Bu yalanın ihtirası.
Tam otuza gelince
Genç çocuğun vakti.
Altmış ile yetmiş
İhtiyarın yaşı.
Karanlık mezar içinde,
Münker, nekir sorgusu.
Nasıl olursa olsun derim
Söyleyiverse gençler,
Söz bulunur şaire.
Söylenen ile aslına
Kim ulaşmadı akla?
Düşman yüzleşmesini durdurmaz,
Sırrını bilen kahramana.
Yalvarsan da fayda etmez,
İşin düşse kâfire.
Yalnız hayvanı atı gibi
Zengin olamayan fakire.
Aklı var deyip güvenme,
Erkeğini bırakıp kadına.
Okumuş olsan sonunda
Dikkatlice yürü kâğıda.
Dikkatlice yürüsen, gençler,
Pehlivan olun namaza.
Nefsini tutmazsan
Sonuçta olursun kepaze.
Kepaze olup sinirlenip,
Emaneti yok etme.
Var olsa da gençler,
Beceriklisini sordurma.
Gayreti olan gençler,
Alışkanlıkla namaz kılan,
Biri işimi sorsa,
Bırakmayınız kısa süreye.
İhtiyaç olup gelene,
Sırası gelse, gençler,
Bırakmayınız rezalete.
Kâfirliğin belirtisi --

- Üyrönböfüz adatka.
Aksakaldar atayın,
Keldifüzder bu çaşka.
Karıganda kuulanba,
935 İlgerkiñdi köp aytıp,
Çaş çağıfız bir başka.
Tantıgansıp adaşpa.
Kılığı cakşı boz bala
Kılğan işi şamdagay.
940 Men aytayın sizderge
Cakşı menen camandı
Aralaşa ılgabay.
Cakşı caman bolso da
İçte bolsun sırlarıñı,
945 Aşkere aytıp bulgabay,
Maanisine cetkender,
Salıp tursun kulagin.
Tıfıdabasın sözümdü,
Maanisine cetpese,
950 Kuru beker çuuldap,
Maze kılba özümdü.
Tek ketirbe sözümdü.
Cazar bolsoñı moldolor,
Carım kılba sözümdü.
955 Kuday süygön bendenin
Cugumtalduu bergeni.
Bayıp çıgar bir күntü
Kızmatına alğanı.
Keñ beyildüü cigittin
960 İşi keler ilgeri.
İçi kara zalimdin,
Elge bataar çefğeli.
Payda bolor cigitke
Cakşı öñör bilgeni.

* * *

- 965 Ooru köñülün kim açar?
Al suragan teñ açar.
Çerlengen erdin kaygısın
Aldeylep süygön bala açar.
Başka kongon bak açar.
970 Adamı cigit arışın
Alma moyun calkı çaç
Carkıldap külgön car açar.
Ulu kaygısın kim açar?
Aldındağı mekeni,
975 Artındağı baanası
Ata menen ene açar

- Öğrenmeyiniz adeti.
Yaşlılar özellekle,
Geldiniz bu yaşa.
Yaşlanınca hilekâr olma,
Eski zamanınızı çok anlatıp,
Gençlik çağınız bir başka.
Boş söylüyormuş gibi şaşırma.
Ahlâkı iyi genç çocuk
Yaptığı işi hızlı.
Ben anlatayım sizlere
İyi ile kötüyü
Karıştırarak seçmeden.
İyi kötü olsa da
İçinde olsun sırların,
Açıkça söyleyip karıştırmadan,
Anlamını kavrayanlar,
İyice kulak versin.
Düzeltesin sözümdü,
Anlamını kavrayamazsa,
Boş yere güñültü yapıp,
Eğlence yapma beni.
Rahat giderme sözümdü.
Yazar olsan okumuşlar,
Yarıda kesme sözümdü.
Allah'ı seven kulun
Faydalıdır verdiği.
Zenginleşir bir gün
Hizmetine aldığı.
Geniş yaradılışlı gencin
İşi olur başarılı.
İçi kara zalimin,
Halka batar pençesi.
Fayda olur yiğide
İyi bildiği hüneri.

* * *

- Hasta gönlünü kim açar?
Halini soran eş açar.
Dert çeken kişinin kaygısını
Ninni söyleyerek sevdiği çocuk açar.
Başa konan baht açar.
İnsanı yiğit adımını
Güzel boyunlu güñ saçlı olan
Parlayıp gülen yar açar.
Büyük kaygısını kim açar?
Ötündeki yurdunu,
Arkasındaki siperi
Baba ile anne açar

- At kaygısını kim açar?
 Kününö ceti karagan,
 Cal kuyrugun taragan,
 980 Sulu menen cem berip
 Kadırın bilgen er açar.
 Üzöngüsün tefi tepken,
 Adil tuugan kan açar.
 Akkan suu menen kefi konuş
 985 Türlöngön çaşıl kök açar.
 Cakşılık menen camandık
 Baarı aktan bolgon sofi
 Sabırlık kılmak caraşar.
 Kızıl ala kubulgan
 990 Kırgooldun kanatı.
 Kızıktırıp süylögön
 Kılıç moldo sanatı.
 Tegerense bu tilim,
 Tegirmendin barası,
 995 Duba kılıp koyufıuz,
 Din musulman balası.
 Cagar bolso bu sözüüm
 Çaşı ölkön agalar,
 Oomıyın dep kol cayıp,
 1000 Ak sakalduu babalar,
 Kaysı birin aytayın,
 Kaygılıu erde sanaa bar,
 Eşitken munu bendeler
 Duba kılıp koyor dep,
 1005 Men karıpta dama bar.
 Men süylöyün agayın,
 Sandap tümön «zar zaman»,
 Kızıkkanda toktoboy
 Kızıl tilim irmeymin.
 1010 Kıyık menen boldubu,
 Kaysı ekenin bilbeymin.
 Atı cakşı aldanın
 Kudureti köp eken,
 Comok degen bilgenge
 1015 Toodon ölkön ken eken,
 Ayta berssem tügönbös,
 Aydıfı çalkar köl eken.
 Köptüğü köl comoktun,
 Aytkanıçça bar eken.
 1020 Oylop nuska kılayın,
 Acal cetip kün bütsö,
 Ölümgö çok ilacım.
 İkıbalduu kişiler
 Adiletten ayrıbas.
 1025 Anık ıras kişinin

- At kaygısını kim açar?
 Günde yedi kez bakan,
 Yelesini kuyruğunu tarayan,
 Yulaf ile yem verip
 Kıymetini bilen kişi açar.
 Üzengisini eşit vuran,
 Adil doğan han açar.
 Akan su ile geniş yerleşim
 Türlenene yeşil gök açar.
 İyilik ile kötülük
 Hepsi halktan olduktan sonra
 Sabretmek yaraşır.
 Kızıl benekli değışen
 Sülünün kanadı.
 İlgi gösterip söyleyen
 Moldo Kılıç sanatı.
 Yuvarlansa bu dilim,
 Değırmen çarkının kolu,
 Dua edip koyunuz,
 Dini Müslüman çocuğu.
 Hoşa gitse bu sözüüm
 Yaşı büyük ağabeyler,
 Amin deyip el açıp,
 Ak sakallı büyükler,
 Hangi birini söyleyeyim,
 Kederli yiğitte merak var,
 İşiten bunu kullar
 Dua eder deyip,
 Ben garipte umut var.
 Ben söyleyeyim dostlar,
 Sayıp binlerce «Eziyet Zamanı»,
 İlgilendiğinde durmadan
 Söz ustalığını yaparım.
 İnat ile oldu mu,
 Hangi babanın bilmem.
 Adı güzel Allah'ın
 Kudreti çok imiş,
 Masal dediğin bilene
 Dağdan büyük maden imiş,
 Söylesem tükenmez,
 Ay ışığı kocaman göl imiş.
 Çokluğu göl masalın,
 Söylediğim kadar var imiş.
 Düşünüp örnek alayım,
 Ecel gelip gün bitse,
 Ölüme yok ilacım.
 Şanslı kişiler
 Adaletten ayrılmaz.
 Gerçek doğru kişinin

- Ubadası buzulbas.
Camandardın adadı
Cakın dosun ofıdurbas.
Bu sözümdün bayanın
1030 Artıp cazam belgisin
Ar nemenin ayagın,
Ar cerinen bildirgen
Cardıların camanın.
Bar da bolso beyli tar
1035 Baylarıfıdın safın
Barın aytıp bereyin,
Salıp tursafı kulagıfı.
Ağaç tiygen araday,
Tilim turat süylönüp,
1040 Tegirmendin baraday.
Kalet kılıp koybofıuz,
Cakşı okup karabay.
Moldo Kılıç men atım,
Bolcolu çok sanatım.
1045 Bolot kalem, döötüm,
Çala çıkkan başınan
Çar kitepten sabatım.
Cürö-cürö arbıdı,
Kazal cazıp kagazım.
1050 Kalayıkka bilindi,
Katka tüşüp abazım.
Kuran okup moldolor,
Kılar beken dubasın.
Köp aldında süylöymün,
1055 Körgönümdün barısın,
Sanat kılıp salamın,
Bilgenimdi kagazga,
Bir-birine camayın,
Cigitçilik cüzünön
1060 Ayabasın dubasın.
Rakmat aytkan kim bolso
Etek, cefi cayılsın.
Etek, cefi cayılğan
Eli-curtum sarıbagış.
1065 Uşunçalık köp elden,
Akun çıkkan men calgız.
Okup körgün agayın,
Ayıp künöo koybofıuz?!
Temir, Bolot, Nadırbek
1070 Üçüködön taraldı.
Küldü Tınay baarısı
Sarbagıştın uraanı.
Uşu kezde zamanı --
Er Şabdandın ubagı.

Vaadi bozulmaz.
Kötülerin adeti
Yakın dostluğu istemez.
Bu sözümdün beyanını
Abartıp yazarım işaretini
Her şeyin sonunu,
Her yerinden bildirmişti
Fakirlerin kötüsünü.
Varlıklı olsa da eli sıkı
Zenginlerin cimrisi
Hepsini anlatayım,
Verirsen kulağını.
Ağacı kesen testere gibi,
Dilip söylenip durur,
Değirmenin kolu gibi.
Yanlışlık yapmayın
Güzel okuyup bakmadan.
Moldo Kılıç benim adım,
Sınırı yok sanatımın.
Çelik kalem, hokkam,
Yarım yamalak çıkan başından
Alaca kitaptan okuma yazmam.
Gide gide büyüdü,
Şiir yazıp kâğıdım.
Milletçe bilindi,
Yazıya düşüp sesim.
Kuran okuyup mollalar,
Eder mi duasını.
Millet önünde söylerim,
Gördüğümün hepsini,
Nasihat edip bırakıyorum,
Bildigimi kâğıda,
Birbirine ekleyeyim,
Yiğitlik yüzünden
Esirgemesin duasını.
Rahmet söyleyen kim olsa
Eteği, yeni genişlesin, yayılsın.
Eteği, yeni genişleyen
Milleti yurdum Sarıbagış.
O kadar çok milletten,
Şair çıkan yalnız ben.
Okuyup görün dostlar,
Ayıplamayınız ?!
Temir, Bolot, Nadırbek
Üçükö'den yayıldı.
Güldü Tınayların hepsi
Sarbagış'ın işaret parolası.
Bu anda zamanı --
Yiğit Şabdan'ın zamanı.

- 1075 Kiyinkige söz kalsa,
Kanıp tursun kulagi.
Aytkan sözdün cobosu,
Oylop tursafı sakçıday,
Sözü tökök akındar
- 1080 Seyrektegi tamçıday.
Sözü uluk köbünün
Etke tiygen kamçıday.
Aytar sözün tabalbay,
Kedir ketken ańçıday.
- 1085 Aytarınan adaşıp,
Çala moldo balçıday.
Başka akından söz kurap,
Bayga cürgön calçıday.
Anık akın cañılbas,
- 1090 Kalkan kuygan alçıday.
Anık tıfıdap oltursafı.
Bilgizemin sanatı,
Alda özü çofı eken
Ar türlü can carattı.
- 1095 Ar kaysısın ar başka
Cer cüzünö tarattı.
Cer cüzündö adam zat
Bir kişiden taraldı.
Kee biröo başınan
- 1100 Tili duduk tubasa,
Kee bir kişi ömürü
Tazalaktan oboço,
Cakşı kılıp kee biröön
Calpı eldi surattı.
- 1105 Cardı kılıp kee biröön
Kolgo berdi tayaktı.
Kee biröön zarlatıp,
Eki közün cogottu.
Kara cerge caşırap
- 1110 Kapkan salat tülkügö,
Tülkü cındap caraşar
Başınızda börküfö.
Ölgöndö da terisi
Aynek bolot körküfö.
- 1115 Anık adis mergender,
Asınat beym barafıdı.
Atıp alat cazbastan,
Toodo bugu, maraldı.
Kadır alda kadayım,
- 1120 Akıl menen karasafı,
Ayıp turam men dayım.
Irisı cok azamat
Öz ookatın kılbağan,

Sondakine söz kalsa,
İyica dinlesin kulağı.
Söylenen sözün esası,
Düşünüp dursan bekçi gibi,
Söze işlenmemiş şairler
Nadir damla gibi.
Sözü büyük çoğunun
Ete degen kamçı gibi.
Söyleyecek sözünü bulamadan,
İşleri kötü giden avcı gibi.
Söyleyeceğinden şaşırıp,
Yarı okumuş falcı gibi.
Başka şairden söz toplayıp,
Zengine yürüten fakir gibi.
Gerçek şair yanılmaz,
İçine kurşun konulan aşık kemiği gibi.
Gerçekten dinleyip otursan.
Bildirim nasihatı,
Allah kendisi ulu imiş
Her çeşit canı yarattı.
Her birini bir başka
Yeryüzüne dağıttı.
Yeryüzünde insanoğlu
Bir kişiden türedi.
Başka biri başından
Dili tutuk doğuştan,
Başka bir kişinin hayatı
Temizden uzak,
Güzel başka birisini
Bütün halkı sordurdu.
Fakir edip başka birisini
Ele verdi sopayı.
Başka birisini ağlatıp,
İki gözünü kör etti.
Kara yere saklayıp
Kapan kurar tilkiye,
Tilki gerçekten yakışır
Başınızda şapkaya.
Ölünce de derisi.
Ayna olur güzelliğine.
Gerçek uzman tüfekle avlananlar,
Takınır mı acaba pistonlu tüfeği.
Ateş eder hedefi şaşırmadan,
Dağda buguya, marala.
Kadir Allah'ım,
Akıl ile baksan,
Söylüyorum ben daima.
Şansı olmayan yiğit
Kendi rızkını kazanmayan,

- Calçı kirip biröögö
 1125 Canı kündö tınbagan,
 İlgerkiden nuska bar,
 Baykasañız aytayın:
 Izatı çok boz bala
 Seksendegi çaldaysıfı.
- 1130 Akıl-estüü boz bala,
 Sır ayakta baldaysıfı.
 Akılga kulak salbagan,
 Cakşılıkka barbaysıfı.
 Moldo Kılıç beçara
- 1135 Köp künöönü kötördü,
 Tobo kılısam tefirim,
 Cazıgımdı ötkörör.
 Duba kılısa okugan
 Men karıpka ceterbi?
- 1140 Kabil kılısa kudayım
 Asman cerdin baarisın
 Cazgan sözüm tügönbös,
 Kalayıkka cayılsın.
 İçimdegi zar zaman
- 1145 Kumurskaday caynasın.
 Tegirmendey şakıldap,
 Kızıl tilim sayrasın.
 Ugup turgan kişiler
 Kaysı birin karmasın.
- 1150 Aytkan bolso açılar,
 Akındardın armanı.
 Ada bolso ezelden,
 Alda taala barmanı,
 Aytkanımda sözdörüm
- 1155 Ağıp turgan bulaktay.
 Ep kelişken kıyışıp,
 Erdi, katın ınaktay.
 Ay menen kün asmanda
 Aalamdardın carıgı,
- 1160 Aldındagı sayragan
 «Zar zamandın» anıgı.
 Tıšta söök caratkan
 Cumurtkanın kabıgı,
 Suu tübünön cay algan
- 1165 Dayra köldün balıgı.
 On segiz miñ aalamdı,
 Carattuçu bir özü.
 Baarisınan artıgı --
 Adam zaat bendesi.
- 1170 Çöp-çar, cıgaç türlöngön,
 Kurt, kumurska öfigösü,
 Toko naalat şaytandın,
- İşçi girip başkasına
 Canı her gün rahat etmeyen,
 Öncekinden örnek var,
 İzleseniz anlatayım:
 Saygısı olmayan genç çocuk
 Seksen yaşındaki ihtiyar gibisin.
 Akılı başında genç çocuk,
 Boyalı kadehte bal gibisin.
 Akla kulak vermeyen,
 Güzelliğe ulaşamazsın.
 Moldo Kılıç çaresiz
 Çok günahını kaldırdı,
 Tövbe etsem Tanrı'm,
 Günahımı geçirir.
 Dua etse okuyan
 Ben garibe ulaşır mı?
 Kabul etse Allah'ım
 Göğün yerin hepsini
 Yazdığım sözüm tükenmez,
 Halka yayılsın.
 İçimdeki eziyet zamanı
 Karınca gibi çok dökülsün.
 Değirmen gibi coşup,
 Kızıl dilim çok söylesin.
 Dinleyip duran kişiler
 Hangi birini yakalasin.
 Söyleyen olsa açılır,
 Şairlerin muradı.
 Bitse çok eskiden,
 Allahu Taala fermanı,
 Söylediğimde sözlerim
 Akıp duran pınar gibi.
 Ustaca anlaşılan birbirine uygun olup,
 Erkeği kadını dost gibi.
 Ay ile güneş gökte
 Alemlerin ışığı,
 Önündeki çok söyleyen
 «Eziyet Zamanı'nın» gerçeği.
 Dışarıda kemik yaratan
 Yumurtkanın kabuğu,
 Su dibinde yer alan
 Nehir, gölün balığı.
 On sekiz bin alemler,
 Yaratıcı bir kendisi.
 Hepsinden fazlası --
 İnsanoğlu kulu.
 Ot, ağaç şekillere giren,
 Solucan, karınca başkası,
 Lânetli şeytanın,

- Artık bolgon künösü.
Men süylöymün cigitter,
1175 Köñülündü buzbasın.
Süylögöndö bilersifi,
Ar bendenin öz başın.
Er buyrugun bek tutar,
Akılı bar urgaacı,
1180 Alal bolor idişifi,
Kazan-ayak tulgası.
Ayta bersem kubanar,
Akılduular ukkanday,
Muñdu kılıp süylöymün,
1185 Öz kolunan çıkkanday,
Bolboy kalar mazası,
Boom suusun burganday,
Kagazınan bilalbay
Kaysafıdasa közüñüz
1190 Kayran sözdü cogotpoy
Cakşı baykap körüñüz.
Akıl dıykan kemenger,
Adam zaat cölögü,
Adilettüü işiñiz
1195 Ömürüñdün keregi.
Karıgança talıkpas
Öz ookatıfı, tiregi.
Okup körgün agayın
Bizge duba berebi?
1200 Adal cürtüp iş kılsak,
Kabil bolor tilegi.
Moldo Kılıç bakırğa
Uzun ömür kelebi?
Kuday bilet cigitter,
1205 Köp çaşabay ölömbü.
Nasip berip kudayım,
Kuru beker cügömbü?
Iyman bersin teñiri
Acalsız adam bolobu?
1210 Tagdır cetse aldadan
Uçup keter çımınday
Deneñi catar cıyılбай.
Butu, kolufı bügülböy,
Tiriçilikti oylosom
1215 Ak saraydın küñündöy.
Men süylöymün dalaydı,
Kalayıktan erinbey.
Akıretti körsötüp,
Paygambarga bak berdi,
1220 Kitepterdi körsötüp,
Moldolorgo kat berdi.

Fazla olan günahı.
Ben söylerim geçler,
Göñlünü bozmasın.
Söylenince bilirsın,
Her kulun kendi başını.
Yiğit emrini sıkı tutar,
Akılı olan kadın,
Temiz olur kapların,
Kazanı tabağı sacayağı.
Söylesem sevinir,
Akıllıların dinlediği gibi,
Kederli söylerim,
Kendi elinden çıkan gibi,
Olmaz zevki,
Boom suyunu çevirmiş gibi.
Kâğıdından bilemeden
Etrafa bakınsa gözünü
Kıymetli sözü yok etmeden
Güzel izleyip görünüñüz.
Akıllı köylü önder,
İnsanoğlunun dayanağı,
Adaletli işiniz
Hayatının gereği.
Yaşlanınca güçten düşmez
Kendi rızkın, temeli.
Okuyun dostlar
Bize eder mi?
Dürüst yaşayıp iş yapsak,
Kabul olur dileği.
Moldo Kılıç fakire
Uzun ömür gelir mi?
Allah bilir gençler,
Çok yaşamadan ölüñ mütüm.
Nasip edip Allah'ım,
Boşu boşuna mı yaşarım?
İman versin Allah
Ecelsiz adam olur mu?
Takdir gelse Allah'tan
Uçup gider sinek gibi
Gövden uzanır toplanmadan.
Bacağın, elin bükülmeden,
Hayatı düşünsem
Ak sarayın çiçeği gibi.
Ben anlatırım pek çok kişiyi,
Milletten üşenmeden.
Ahireti gösterip,
Peygambere baht verdi,
Kitapları gösterip,
Mollalara yazı verdi.

- Çeçen kılıp biröönü
 Süylögöngü ep berdi.
 Cakşı menen camandı
 1225 Özü bilip tekşerdi.
 Kudureti kудaydın
 Kündü kökkö cürgüzdü,
 Aydı cartı çıgarıp,
 Alıstattı cıldızdı.
 1230 Ay aalamga şam çırak,
 Asıl kıldı kunduzdu.
 On segiz miñ aalamdı
 Öz oozuna turguzdu.
 Can canıbar baarisın
 1235 Nasip berip turguzdu.
 Suu түbүнөн cay berip,
 Caratıptır balıktı.
 Cadugöyğö buyurdu
 Duba menen arıptı.
 1240 Ayat, kuran, şarıptı.
 Aziz kılıp carattı
 Baygambarga түşürdü
 Oluya zada şayıktı.
 Uzun ömür körsöttü
 1245 Ulukman ata-tabıptı.
 Altımışka çıgarbay
 Ömür çirkin karıttı.
 Tirilik berdi körsötböy,
 Ooru berip sınadı
 1250 Azireti Ayıptı.
 Azap tartıp kançalık
 Altı cılда айыktı.
 Adam ata, Aba ene
 Beyişte bular köp cürdü.
 1255 Kañça daam-cemişten
 Beş cüz cılı cep cürdü.
 Kaar kılıp kудayım
 Bul calganga түşürdü,
 Kabil bolup tobosu
 1260 Kaytıp eköo koşuldu.
 Adam ata, Aba ene
 Eçen cılı zarıldı,
 Biri-birin tabalbay
 Közdün caşın tıybadı.
 1265 Adam zaat balası,
 Al eköönün tuuldu,
 Aştık aydap, üy tikti,
 Tört tülük mal urundu,
 Kapır menen musulman,
 1270 Dinin ayırıp buzuldu.

- Söz ustası edip birisini
 Söylemek için hüner verdi.
 İyi ile kötüyü
 Kendisi bilip araştırdı.
 Gücü Allah'ın
 Güneşi göğe hareket ettirdi,
 Ayı yarım çıkarıp,
 Uzaklaştırdı yıldızı.
 Ay aleme lamba çıra,
 Asil yaptı kunduzu.
 On sekiz bin alemleri
 Kendi ağzına diktirdi.
 Hayvanların hepsini
 Nasip edip diktirdi.
 Su dibinden yer verip,
 Yaratmış balığı.
 Büyüctüye buyurdu
 Dua ile bilgiyi.
 Ayet, Kur'an, mukaddesi.
 Çok sevip yarattı
 Peygambere indirdi
 Evliya oğlu şeyhi.
 Uzun ömür gösterdi
 Ulugbey baba tabibi.
 Altmışa çıkarmadan
 Hayat kötü yaşlandırdı.
 Canlılık verdi göstermeden,
 Hastalık verip sınadı
 Hazret-i Eyüp'ü.
 Eziyet çekip uzun süre
 Altı yılda iyileşti.
 Adem Baba, Havva Anne
 Cennette bunlar çok yaşadı.
 Sayısız yiyecek meyveden
 Beş yüz yıl yiyip yaşadı.
 Gazap edip Allah'ım
 Bu yalana indirdi,
 Kabul olup tövbesi
 Geri dönüp ikisi birleşti.
 Adem Baba, Havva Anne
 Uzuz yıllar acı çekti,
 Birbirini bulamadan
 Gözünün yaşını tutmadı.
 İnsanoğlu çocuğu,
 O ikisinden doğdu,
 Ekin ekip, ev yaptı,
 Evcil hayvanlardan yararlandı,
 Kâfir ile Müslüman,
 Dinini ayırıp bozuldu.

- Bir kaçalık tukumu
Dinden ketip kurudu.
Cer cüzündö adam zat
Al eköönün urugu.
- 1275 Calpı candan artıkça
Barısının tunugu.
Baykap, tursafı, maselen,
Adam aşbas bolorbu
Ayrı beles, kezefdi.
- 1280 Cakşılardı karasafı,
Adil oyçu bolbodu.
Adam akın cese da,
Dünyösü tolbodu.
Moldolordu karasafı,
- 1285 Ak seldesin orondu.
Ayat-adis buyruğu
Akıl menen bolbodu.
Nasip buzuk moldolor
Aç tayganday coylodu.
- 1290 Kayda ölüm bolso da
Afidğanın koybodu.
Moldo Kılıç süylödü,
Bul zamandın al cayın.
Akıl menen sınaşafı
- 1295 «Zar zamandın» abalın,
Keliştirip süylösöm,
Kişi bilbes bayanın.
Maani berer özüfö
Baykap tursafı abaylap,
- 1300 Şarıyat menen şart kıldım.
Cadugöylör okusa
Baş aylanar tefiselip.
Çala oylop tokusafı
Bul düynönün tübü cok.
- 1305 Tübün türüp suraba,
Til bilüüçü kişiler,
Mekteptegi baldarday.
İçifdegi sırfıdı
Akıl menen tapkanday,
- 1310 Azamattın camanı --
İtten caman kaçkanday.
Aytkan sözü adamga
Ay baltalap çapkanday.
Azamattın artığı --
- 1315 Zınga tartkan kümüştoy.
Aytkan sözü şirelüü
Demdep koygon kürüçtoy.
Konso köfül cay bolot,
Kolu açık biliştey.

- Birkaç nesli
Dinden çıkıp yok oldu.
Yeryüzünde insanoğlu
O ikisinin soyu.
Bütün candan ayrıca
Hepsinin temizi.
İzleyip dursan, mesela,
İnsan geçmez olur mu
Ayrı tepeyi, çatlağı.
İyilere baksan,
Adil düşünceli olmadı.
İnsan hakkını yese de,
Dünyası dolmadı.
Mollalara baksan,
Ak sarığını sarındı.
Ayet, hadis emri
Akıl ile olmadı.
Nefsi kötü mollalar
Aç tazı gibi koştı.
Nerede ölüm olsa da
Beklediğini bırakmadı.
Moldo Kılıç anlattı,
Bu zamanın hal vaziyetini.
Akıl ile denesen
«Eziyet Zamanı'nın» ahvalini,
Yakıştırıp anlatsam,
Kişi bilmez beyanını.
Mana verir sana
Takip edersen dikkat edip
Şeriatın gereklerini uyguladım.
Büyücüler okusa
Baş döner sallanıp.
Yarım yamalak düşünüp dokusan
Bu dünyanın dibi yok.
Dibini dürüp sorma,
Söz dinleyen kişiler,
Okuldaki çocuklar gibi.
İçindeki sırrını
Akıl ile bulması gibi,
Yiğidin kötüsünün --
Köpekten fena kaçması gibi.
Söylediği sözü insana
Ay baltalayıp vurması gibi.
Yiğidin daha iyisi --
Tele çekilen gümüş gibi.
Söylediği sözü tatlı
Demlenmiş pirinç gibi.
Konsa gönül rahat olur,
Eli açık tanış gibi.

- 1320 Sırın tışka çıgarbas
Taptap koygon kılıçtay.
Körkün körsöfi körümdütü
İçi mayda kebezdey.
Aç bolso da toygondoy,
- 1325 Arık bolso semizdey.
Boz balanın camanı --
Çatak bolor kıyalı.
Aytkan kebi adamga
Uruşkanday sıyagı.
- 1330 Kuru kayrat, cel öpkö
Kolgo karmap cürgöndöy,
Ala bakan tayagı.
Erin bilgen katındar
Es bilbegen eserdey.
- 1335 Erge kılsañı kayaşa
Esifizden keterbi.
Eri caman katındar --
Eri menen alkıldap,
Añgi koygon aygırday.
- 1340 Ay, ay sözdü ukbastan,
Ayta beret tartınbay.
Anık çeçen akındar --
Cazgı caagan camgırday.
Tögüp turat töñkörüp,
- 1345 Buuday salgan kalbırday.
Kız balanın cakşısı,
Kümüştön kuygan camıday.
Kaçan bolso kıyma bel,
Adam kaçbay alganday.
- 1350 Kalıñ tokoy karagay.
Kayıñı, terek, sörot, tal
Gul çıgarıp bürdödü.
Kızıl altın taktısı
Padişanın mingeni.
- 1355 Cayı-kışı teri ton
Cardı-calçı kiygeni.
Kazınaga bay cıydı
Kızıl altın dildeni.
Oyu menen suraşıp,
- 1360 Orus bizdi tergedi.
İlgerkidey zamana
Kana kayra kelgeni.
«Zar zamanım» --bu kazal,
Zarlanganga kulak sal,
- 1365 Añdasañız çıgat beym
Ayta bersem ar makal.
Akıl oylop cürörgö,
Taanış bolsofi köp elge,
- Sırrını dışarı çıkarmayan
Dövülmüş kılıç gibi.
Güzelliğini görsen görkemli
İçi ufak pamuk gibi.
Aç olsa da doymuş gibi,
Zayıf olsa şişman gibi.
Genç çocuğun kötüsü --
Kavgacı olur huyu.
Söylediği sözü insana
Sanki azarlıyormuş gibi.
Boşuna gayret, övünen
Elde tuttuğu gibi,
Budaklı asayı.
Erkeğini bilen kadınlar
Akıl bilmeyen budala gibi.
Erkeğe naz edersen
Aklınızdan gider mi.
Erkeği kötü kadınlar --
Erkeği ile bağırarak kavga edip,
Kişneyen aygır gibi.
Ayıp, dur sözünü dinlemeden,
Konuşmaya devam eder çekinmeden.
Gerçek söz ustası şairler --
Baharda yağın yağmur gibi.
Döker devrilip,
Buğday bırakan kalbur gibi
Kız çocuğun iyisi,
Gümüştөн dökülen kadehi gibi.
Ne zaman olsa çarpık bel,
Adam kaçmadan alan gibi.
Sık köknar ormanı.
Kayın, kavak, sörot, söğüt
Gül çıkarıp yaprak açtı.
Kırmızı altın tahtı
Padişahın oturduğu.
Yazın kışın deri elbise
Fakir fukaranın gitdiği.
Haineğe çok yığdı
Kırmızı altın sikkeyi.
Aklı ile sorup,
Rus bizi araştırdı.
Önceki gibi zaman
Hani geri geldiği.
«Eziyet Zaman'ım» -- bu gazel,
Acı acı ağlayana kulak ver,
Anlasan çıkar her halde
Söylersem her vecize.
Akıl düşünmek için,
Tanıdık olsan çok halka,

- 1370 Ayl bolsofi koşulup,
 Dünüyösü kenenge,
 Namıs kılba ayanıp,
 Kızmatıfıdı bilerge.
 Koşçu bolsofi cakşıga,
 Kubanarsıfı narkına,
 1375 Kıyalıfız tüz bolso
 Kazak, kırgız kalkına.
 Cüzüfı carık körünöt,
 Kalayıktın baarına.
 Calgız attuu cardının
 1380 Calgız atı kokustan
 Külük bolso bagına,
 Kuda çıgar biröbü
 Suluu çıgıp kızına,
 Irısıkıfıdın belgisi.
 1385 Men aytbaymın sanattı,
 Kulak salcı uşuga.
 Bul aytkanım-akılım
 Baykap tursafı adamga,
 Ne kılsa da kudayım
 1390 Özü bilet cazıgın.
 Kuday kanday kılát dep,
 Ketirbegen sanaafıdı.
 Kuduretti kim bilet
 Barbı cokson kılábı?
 1395 Bolbos işti oylobo,
 Oylosofıuz akırı,
 Kuduretin aldanın
 Akıl menen bolcobo.
 Şek keltirbe sözüñö
 1400 Kitep açkan moldogo.
 İt bolso da din üçün
 Camandıkka bulgaba.
 Tuura dinden çıgasıfı
 Adam ata, Abaga
 1405 Şek keltirip koyosufı.
 Tosulbagan makalım,
 Ölmöyünçö tügönbös,
 Comok menen kazalım.
 Süylö tilim «zar zaman»,
 1410 Celikkende men özüm
 Cel kayıptan söz tabam.
 Kubanıç kılar özümö
 Kulak salıp baykagan
 Akır düynö-zamandı.
 1415 Aytıp kelem söz kılıp,
 Neçen türkün adamdı
 Akıl sözdütu tutbagan

- Obalar yığını olsan birleşip,
 Malı çok olana,
 Utanma kendine acıyıp,
 Hizmet etmekten bilene.
 Yoldaş olsan iyiye,
 Sevinirsin değerine,
 Hayaliniz doğru olsa
 Kazak, Kırgız halkına.
 Yüzün ışıklı görünür,
 Milletin hepsine.
 Yalnız atlı fakirin
 Yalnız atı ansızın
 Koşu atı olsa şansına,
 Dünür çıkar birisi mi
 Güzel çıkıp kızına,
 Rızkının işareti.
 Ben söylemem sanatı,
 Kulak ver buna.
 Bu söylediğim - fikrim
 Takip etsen adama,
 Ne yapsa da Allah'ım
 Kendisi bilir günahını.
 Allah nasıl yapar deyip,
 Uzaklaştırmayan düşüncesini.
 Gücünü kim bilir
 Varı yoksun kılar mı?
 Olmaz işi düşünme,
 Düşünseniz sonunda,
 Gücünü Allah'ın
 Akıl ile tahmin etme.
 Şüphe getirme sözüne
 Kitap açmış bilgeye.
 İt olsa da din için
 Kötülüğe bulaştırma.
 Doğru dinden çıkarsın
 Adem Baba, Havva'ya
 Şüphe getirip koyarsın.
 Kurulmayan vecizem,
 Ölmeyince tükenmez,
 Kahramanlık destanı ile gazelim.
 Söyle dilim «Eziyet Zamanı»,
 Coşunca kendim
 Yel kayıptan söz bulurum.
 Sevinç verir kalbime
 Kulak verip takip eden
 Son dünya zamanı.
 Söyleyip gelirim söz edip,
 Kaç türlü adamı
 Akıl sözdünü tutmayan

- Dini katuu camandı.
Al sıyaktuu adamdın
1420 İymanı çok karafigi.
Kulak salsañi akılga,
Kuuluk kılba bakırğa.
Ubal kılıp canıña
Ubadafıdı kaçırba.
1425 Koluñuzdan kelbese,
Bolbos işke asılba.
Konok kelse çaşınba.
Anık adam bolsoñuz,
«Zar zamanım» ar kimge
1430 Beyli menen ukkanday.
Sayrap bersem aldıña
Kulagıña cukkanday.
Baykap tursañi tüzdüğü
Maşınadan çıkkanday.
1435 Kızıl tilim sayrasa,
Kırğıy sabap uçkanday.
Comok sözdör-darıya
Keme salsa tolgonboy,
Ayta bersem kemibes
1440 Kaşık menen suzganday.
Bu zamandı oyodum,
İlgerkinin ireetin
Közüm menen körbödüm.
Karıyalar köp aytat,
1445 Kalpı, çının bilbedim.
Kazak, kırğız karmaşıp,
Kañça olco ülöşüp,
Kalmak menen kalçanı
Çabıp alğan birleşip.
1450 Kantip cılkı alğanın
Karıyalar köp aytat,
İlgerkinin adamın
Atasınday urmattap,
Aksakalduu karını.
1455 Emdiginin adamı --
Uyatı çok zalımı.
Ata-enege baş berbeyt,
Akılı çok badigi.
Ar tütündön cıyılğan,
1460 Alık-salık çıgımı.
Kızın satıp kutulat,
Cardı, kedey, çabırı.
Beyli ketti tügönüp,
Bu zamana tarıdı.
1465 Çaş bolso da beçara,
Ubayımdan karıdı.

- Dini katı kötüyü.
O benzeyen adamın
İmanı yok karanlık.
Kulak versen akla,
Kurnazlık yapma fakire.
Günah edip canına
Vaadini elden kaçırma.
Elinizden gelmese,
Olmaz işe asılma.
Misafir gelse saklanma.
Doğru adam olsanız,
«Eziyet Zaman'ım» her kime
Huyu ile dinleyen gibi.
Çok söylesem önüne
Kulağına yapışan gibi.
Takip etsen düzlüğü
Makineden çıkan gibi.
Kırmızı dilim çok söylese,
Kırğıy misali kanat çırpıp uçan gibi.
Kahramanlık sözleri - nehir
Gemi koysan kımıldamadan,
Söylemeye devam etsem eksilmez.
Kaşık ile alan gibi.
Bu zamanı düşündüm,
Öncekinin düzenini
Gözüm ile görmedim.
İhtiyarlar çok söyler,
Yalanı, doğrusunu bilmedim.
Kazak, Kırğız birlik olup,
Bir çok ganimet paylaşıp,
Kalmuk ile heybetliyi
Mağlup etmiş birleşerek.
Nasıl at aldığını
İhtiyarlar çok söyler,
Öncekinin adamını
Babası gibi hürmet edip,
Ak sakallı yaşlıyı.
Şimdikinin adamı --
Utanması yok zalimi.
Babaya anneye itaat etmiyor,
Akı olmayan üfürükçü.
Her evden toplanan,
Yüksek vergi masrafı.
Kızını satıp kurtulur,
Fakir, fukara, sıradan insanları.
Huyu gitti tükenip,
Bu zamana daraldı.
Genç olsa da çaresiz,
Hasretten yaşlandı.

- Baykap tursafı ilgeri
Biy-boluştı bilbedi.
Akça salıp bizderdey
1470 Alık, salık berbedi
Köbü kaçıp bağınbay,
Orus cüzün körbödü.
Karmap alıp Maymıldı,
Darga tartıp cay kıldı.
1475 Kokonduktun kandarı,
Taktısından ayrıldı.
Er Taylaktın Osmonu
Kaçıp barıp Kaşkarga
Kaça cılda kayrıldı.
1480 Kan Ormondun balası:
Ümötaalı, Çargındı
Kaşkar barıp kelgen sofi
Kadırınan taygıldı.
Kanday biler bu kapır
1485 Kazak, kırgız zatıfı.
Kagazdap aldı bildinbi
Katın, bala, zayıfıdı.
Saldat alat bir kezde
Karmap alıp carımfıdı.
1490 Eseptedi kördüfibi,
Egiz menen calkıfıdı.
Baarın aytıp berdimbi
Bu kapırdın münözü
Buzulganın kördüfibi?
1495 Bir kudaydın talaasın
Meniki dep kagazdap
Capan çıkan cıkaçın
Baarın satıp alasıfı,
Kantip ookat kılasıfı?
1500 İlbesindi korudu,
Kuştı kayda salasıfı?
Cıldan-cılga salık dep,
Zakon baştap tügöngür
Zamananı tarıtıp,
1505 İstambuldan berkini
Aldı baarın bağıntıp.
Kuday urgan bağağar
Kızıl başı kırganı.
Tarsa, cööt, ündünü --
1510 Barın cuda alganı.
Abalkıdan akırı
Aytıp kelem söz kılıp,
Musulmandı, kapırdı.»
Sözüm atı «zar zamanı»
1515 Ak kagazga cazıldı.

- Takip etsen eskiden
Beyi boluşu bilmedi.
Para verip bizler gibi
Yüksek vergi vermedi
Çoğu kaçıp boyun eğmeden,
Rus yüzünü görmedi.
Yakalayıp Maymıl'ı,
Dara çekip öldürdü.
Kokonduk'un hanları,
Tahtından ayrıldı.
Er Taylak'ın Osman'ı
Kaçıp gidip Kaşkara
Kaç yılda geri döndü.
Han Ormon'un çocuğu:
Ümötaal'ı, Çargın'ı
Kaşkar'a gidip geldikten sonra
İtibarından mahrum oldu.
Nasıl bilir bu kafir
Kazak, Kırgız kişisini.
Listeye kaydetip aldı bildin mi
Kadın, çocuk, eşini.
Asker alır bir defada
Yakalayıp yarısını.
Hesapladı gördün mü,
İkiz ile teki.
Hepsini söyleyip verdim mi
Bu kâfirin ahlâkı
Bozulduğunu gördün mü?
Bir Allah'ın arazisini
Benim deyip listeye kaydedip
Yabani çıkan ağacını
Hepsini satıp alırsın,
Nasıl rızkını kazanırsın?
İlbesini korudu
Yırtıcı kuşu nerede bırakırsın?
Yıldan yıla vergi deyip,
Kanun başlayıp kahrolası
Zor zamanları daraltıp,
İstanbul'dan beridekini
Aldı hepsini nüfuzuna.
Allah'ın kahrına uğrayan mundar
Kızıl başı yok etmişti.
Hıristiyan, cöötü --
Hepsini tamamen almıştı.
Eskiden sonunda
Söyleyip geliyorum söz edip,
Müslümanı, kâfiri.»
Sözümün adı «Eziyet Zamanı»
Ak kâğıda yazıldı.

- Amanat can keterde
Acal, ölüm cakındı,
Bolcol menen abayla,
Bu zamana takıldı.
1520 Özüñ ceke cebeyisifi
Tapkan karacatıfıdı.
«Zar zamanım» agayın,
Nasiyatka barabar,
Ugar bolsofi aytayın,
1525 İni menen agalar!
Akılı çok kee kişi,
Ölgöndördün tabalar.
Anık coomart azamat
Karıptarga kayrılar.
1530 Akirette coomarttın
Eki cüzü agarar.
Eske toktoo azamat
Öz akılın çamalar.
Coon öpkö cooda çok
1535 Mıktısınıp çıñalar,
Boy köörtüp sılanar.
Kuday alsın andaydı
Oşentip cürüp kur kalar.
Cakşı bolmok kançalık,
1540 Cakşı bolgon adamga
Kuday berer bak salıp.
Arbak konup ketpegen
Cürgön menen maktanıp.
Arzan bolso cakşılık
1545 Ar kim özü korsunbay
Cakşı çıgıp albasbı,
Özünön özü saktasıp.
İrısķı, nasip Aldadan,
On segiz miñ aalamdı
1550 Kuday özü caratkan.
Süygön kulu bolobu,
Anık asıl zaadadan.
Oluya çalış bendesi
Caman işke barbagan,
1555 Öz malınan başkaga
Astı köñül salbagan.
Ar benedege ıymandı
Kuday nasip kılğanı.
Cuptu bolso özünö
1560 Er cigittin cubanı.
Közü cetip ar işke
Köñülüfıdı tapkanday,
Buyurganıñ bütürsö
İçifi cılıp turganı.

- Emanet can gidince
Ecel, ölüm yakını,
Ölçüyle dikkatli ol,
Bu devir sıkıntılı oldu.
Kendin ayrı yemezsin
Bulduğun masrafını.
«Eziyet Zamanı'm» dostlar,
Nasihata denk,
Dinler olsan söyleyeyim,
Küçük erkek kardeş ile ağabeyler!
Akılsız bazı kişiler,
Ölenlerin durumuna sevinir.
Gerçek cömert yiğit
Gariplere döner.
Ahirette cömertin
İki yüzü ağarır.
Akı yerinde yiğit
Kendi aklını takdir eder.
Hava, kibir düşmanda yok
Güçlü gösterip olgunlaşır,
Kibirilenip süslenir.
Allah alsın böylesini
Böyle davranırsa isteğine kavuşamaz.
Ne kadar iyi olurdu,
İyi olan insana
Allah verir talih.
Talihi konup gitmedi
Dursa da övünüp.
Ucuz olsa iyilik
Her kim kendisi hor görülmeden
İyi olup çıkmaz mı,
Kendisinden kendisini koruyup.
Rızķı, nasibi Allah'tan,
On sekiz bin alemi
Allah kendisi yarattı.
Seven kulu olur mu,
Gerçek asilzadeden.
Evliyaya benzeyen kulu
Kötü işe gitmedi,
Kendi malından başkasına
Asla gönül vermedi.
Her kula imanı
Allah nasip etti.
Eş olsa kendisine
Her yiğidin dilberi.
Kendisine güvenip her işe
Desteğini bulmuş gibi,
Emrettiğini bitirse
Hoşuna gitti.

- 1565 Er camanı, kalayık,
Kadimki kara kargaday,
Kadırlabay süylögön
Karıların ılgabay.
Baylar malın bakkanı
- 1570 Zeket berbey sarafı
İrskısın bulgagan.
Alal bagıp cey albay,
Çurkuragan akılsız
Öz kolunan kele albay.
- 1575 Kaybat kılát cakşıga
Akıl, ayla tabalbay.
Momunsugan bayları,
Korkoknunan köp kılát,
Cakşılarga paydanı.
- 1580 Bayda kılmak kaydagı,
Kim da bolso nar cagı.
Dalay işti kılğıday,
Keler bolso darmanı.
Emdiginin karısı,
- 1585 İlgerkini cektodu,
Uuru kılsañ kirgeni
Başıñ çıkpay noktogo.
Cörölgösü zamandın
Kapır alıp erkiñdi
- 1590 Tüştü cerge cıldızıñı.
Mal azayıp, tügöndü
Soodagerdin tıyını.
Bozdotkonu cardını.--
Boluştardın cıyını.
- 1595 Bargan sayın oorluk
Bıltırkıdan bıyılı.
El cegeni köp boldu
Calgan aygak kübösti,
Karıp cetim kakşandı,
- 1600 Ömürünö unuktus
Ayıkpagan tak saldı.
İlgerkinin adamı
Berekelütü ubagı.
Kazak, kırgız özünçö,
- 1605 Özübeğin suragı.
Padişası alardın
Kokonduktan manabı.
Orus kolun baylagan
Emdiginin zamanı.
- 1610 Boluştuktu talaşkan
Eldin eki tarabı.
Cañcal bolup çır çıkısa,
Curtka tiyer zıyanı.

Er kötüsü millet,
Eski kara karga gibi,
Hürmet etmeden söyleyen
Yaşlılarını umursamadan.
Zenginlerin hayvanını güdeni
Zekât vermeden cimrisi
Rızkını haram etti.
Hayvan bakıp yiyemeden,
Yüksek sesle konuşan akılsız
Elinden bir şey gelmeden.
Gıybet eder iyiye
Akıl, çare bulamadan.
Mütevazı gibi görünün zenginleri,
Korktuğundan çok yapar,
İyilere faydayı.
Fayda etmek herhangi birisine,
Kim olursa da öbür tarafı.
Çok işi yapacak gibi,
Gelir olsa dermanı.
Şimdikinin yaşlısı,
Eskiye araştırdı,
Hırsız etsen gireni
Başın çıkmadan yulara.
Adeti zamanın
Kâfir alıp gücünü
Düştü yere yıldızın.
Mal azalıp bitti
Tüccarın parası.
Üzüntüyle ağlattığı fakiri --
Boluşların yığını.
Her geçen gün güçlük
Geçen seneki gibi bu yılı.
Memleketi sömüren çok oldu
Yalan haber şahidi,
Garip yetim hıçkırarak ağladı,
Ömrüne unutulmaz
İyileşmeyen yara bıraktı.
Öncekinin insanı
Bereketli vakti.
Kazak, Kırgız kendisince,
Özbek'in sorgusu.
Padişahı onların
Kokonluk'tan beyi.
Rus elini bağlayan
Şimdikinin zamanı.
Boluşluğu iddia etti
Halkın iki tarafı.
Kargaşa olup kavga çıkısa,
Halka değer zararı.

- Talaş kılrsa boluştu
 1615 Eli kılar urumtu,
 Zamananın dartinan
 Dalay adam uluştu.
 Payda tabam degender,
 Köp zalaldı körtüşti.
 1620 Karañığı eldi çaykagan
 Çala bolot kırgızga
 Camandık çıksa caraşıp,
 Öztünçö salbay kalıska,
 Ereğişip til albay
 1625 Üyözgö barat arızga.
 Aygak bolup cügürüp,
 Cetip barat alıska.
 Adamdın bilbey künöösün
 Bilse kimdi ayasın,
 1630 Dini başka bolgon sofi,
 Ülköngö kaydan karasın.
 Künö tüşsö moynufa
 Adamdın koybos oyuna,
 Sanına salıp kişendi
 1635 Şiberdin aydayt coluna.
 İş ötkön sofi payda cok,
 Surasa berbes koluna.
 Orustan körbö künöönü,
 Kırgızdın kursun tilegi.
 1640 Koyom dep catıp kurudu,
 Bir-birine künöönü.
 Kazak, kırgız buzulsa,
 Orus caypı bilebi?
 Orustun içi kefi eken,
 1645 Esi menen cürgön el eken,
 Kazak menen kırgızdı,
 Surak kılaarı ep eken.
 Aldabagan ar kimdi
 Ubadaga töp eken.
 1650 Ugup tursam ar kimden
 Kumurskadan köp eken.
 Uluktarı köbünçö
 Akılga dıykan ken eken.
 Akılın tartıp ar kimdin,
 1655 Adat, ürpün çenegen
 Köbündö bar adıldık,
 Cardının cayın karagan.
 Cakşı menen camandı
 Calpı birdey sanagan.
 1660 Uluktarı barakor
 Ayabay curtıtu talagan,
 Akça dese toktoboy

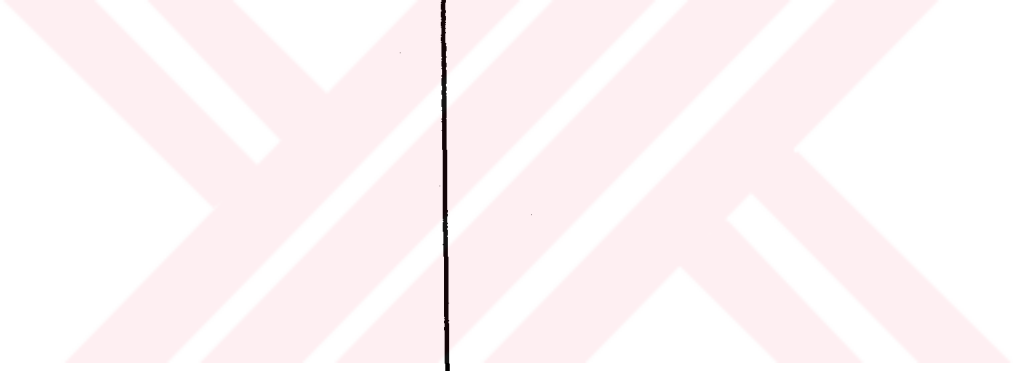
- Mücadele etse boluşu
 Halkı yapar nesli,
 Zor zamanların derdinden
 Çok adam inledi.
 Fayda bulurum diyenler,
 Çok zararını gördüler.
 Karanlık ülkeyi çalkalayan
 Eksik olur Kırgız'a
 Kötülük çıksa yakışıp,
 Kendisince bırakmadan tarafsıza,
 Rekabet edip haber almadan
 Kaymakama gider şikâyete.
 İhbarcı olup koşup,
 Ulaşır uzağa.
 İnsanın bilmeden günahını
 Bilse kime acısın,
 Dini başka olduktan sonra,
 Büyüğe nereden baksın.
 Günah düşse boynuna
 İnsanın koymaz aklına,
 Ayağına vurup kösteği
 Sibirya yoluna sürer.
 İş geçtikten sonra fayda yok,
 Sorsa vermez eline.
 Rus'tan görme günahı,
 Kırgız'ın yok olsun isteği.
 Bırakırım deyip yatıp kurudu,
 Birbirine günahını.
 Kazak Kırgız bozulsa,
 Rus sebebini bilir mi?
 Rus'un içi geniş imiş,
 Akı ile hareket eden halk imiş,
 Kazak ile Kırgız'ı,
 Sorguya çekmesi ustaca imiş.
 Aldatmayan her kişi
 Sözüne sadık imiş.
 İşitsem her kişiden
 Karıncadan çok imiş.
 Amirleri çoğunlukla
 Akla köylü cevher imiş.
 Akılını ölçüp her kişinin,
 Adet, örfünü ölçen
 Çoğunda var âdillik,
 Fakirin yerini gören.
 İyi ile kötüyü
 Herkesi aynı düşünen.
 Amirleri rüşvetçi
 Acımadan halkı soyan,
 Para dese durmadan

- Tüſö kalat salaadan.
Oſondo da orustun
1665 Azoolak eken çıgımı.
Akılga tuura kılığı.
Tügötüp koydu elifdi,
Kırgızdın çıgım-ırımı.
Özüfidün cakſı boluſuſı
1670 Ketirip catat ſayıfıdı,
Kanıfıdı sorup sülükötöy
Sorup catat mayıfıdı.
Orustun dalay ulugu
Kılat eken kayırdı.
1675 Kırgızdın boluſ, manabı,
Maſıdayga bütkön bir malıfı
Calgızıfıdan ayırdı.
Ayta beret «zar zaman»
Ayıp debe ſaſırdı.
1680 Orustun kana cazıgı?
Malayga beret akını,
Pađıſaluu çirkindin
Zakongo tuura catıgı.
Karatsa da ceriſıdı,
1685 Arzan kıldı egindi,
Surasa kırgız orustu
Terdiret ele koſuzdu.
Akı berbey alarga,
Salat ele cumuſka.
1690 Kılba curtum ubayım,
Orustu bergen kudayım,
Musulmanga karatpa
Dep tileymin, suraymın.
Musulmandan kan bolso,
1695 Kurutpaybı cudayın?
Akıl menen karagın,
İçip catat moldolor
Sıra menen aragın.
Oſolordu kudayım
1700 Kanday kılıp alaarın
Ölgöndön soſı kim bilet,
Kanday bolup kalaarın.
Caman degen kitepte
Adam kılğan aramın.
1705 Aytıp ılgap bolo albayt
Tügöngürdün zamanın.
Keldi akır zamana --
Karabas ini-agaga.
Bölök sanaa, köſülü,
1710 Özünön tuugan çıragı.
Alıs cerden aylalap

- Düſer çukurdan.
Orada da Rus'un
Çok az imiſ masrafı.
Akla uygun hareketi.
Tüketti ülkesini,
Kırgız'ın masrafı.
Senin iyi boluſun
Uzaklaſtırır gücünü,
Kanını sorup sülük gibi
Sorar yığını.
Rus'un çok amiri
Yapar imiſ hayrı.
Kırgız'ın boluſu, beyi,
Bütün kısmeti bir malın
Biriciğinden ayırdı.
Söyleyiverir «Eziyet Zamanı»
Suç deme ſaſırdı.
Rus'un nerede günahı?
Uſağa verir hakkını,
Çarlı pisliğın
Kanuna uygun hareketi.
Baktırsa da yerini,
Ucuzlattı ekini,
Sorsa Kırgız Rus'u
Toplatırdı koſuzu.
Hakkını vermeden onlara,
Gönderirdi iſe.
Halkım korkma,
Rus'u veren Allah'ım,
Müslümana baktırma
Deyip diliyorum, istiyorum.
Müslümandan han olsa,
Yok etmez mi tamamen?
Akıl ile bak,
İçiyorlar mollalar
Her zaman rakısını.
Onları Allah'ım
Ne yapacağını
Öldükten sonra kim bilir,
Ne olacağını.
Kötü diyen kitapta
Adamın yaptığı haramını.
Söyleyip ayırıp olamaz
Kahrolasının zamanını.
Geldi son zamanlar --
Bakmaz küçük büyüğe.
Diğer keder, düşünce, gönlü,
Kendisinden doğan kandili.
Uzak yerden çare bulup

Ugup turat kulagı.
Adamdı kırat aybança,
Anın kimge ubalı.
1715 Zar zamanım ayaktap,
Boldu bütör ubagı.
Azırınça oturgan
Kılar bizge dubamı.
Emdiginin kezegi
1720 Kanattuunun comogu.
Öz aldınça bir aalam
Anı aytpasam bolobu.

Dinleyip durur kulağı.
Adamı yok eder hayvan dibi,
Onun kime günahı.
Eziyet Zaman'ım sonuna yaklaşıp,
Oldu biter zamanı.
Şimdilik oturan
Eder bize duayı.
Şimdikinin sırası
Kanatlının destanı.
Kendi başına bir alem
Onu anlatmasam olur mu.

ZİLZALA

Abalı sözüm bismilla
 Ayta bersek söz mında,
 Kep çıgardım cañıdan
 Kelgin ördök, biz turna.
 5 Kitepterde bir bolcol,
 Korkunuç bolor cüz cılda.
 Nur Mukambet paygambar,
 Ümütkerbiz köp candar,
 Oylop kara artıfıdı,
 10 Aksakalduu kargandar.
 Körüp keldiñı dalaydı,
 Uzak caman bargandar.
 Sonun işter köböydü,
 Sözgö kulak salgandar.
 15 İlgerkiler bir borum,
 Öz erkinçe bolgonun,
 Zar zamanga süylödüm,
 Ar borumu bolcolun.
 Alla taala ar işti,
 20 Özüñi tüzöp ofıdogun.
 Bu zamana türlöndü,
 Cer silkinip termeldi.
 Kalkıldagan asman cer,
 Buzulup keter öfıdöndü
 25 Sanaaga kelbes iş boldu,
 Sakta kuday bendeñdi.
 Too buzulup, taş kulap,
 Cer carılıp, car nurap,
 İt bütköndün baarısı,
 30 Ulup-uñşup çurkurap.
 Can alguuçu kelerdey,
 Çoçup turduk zırkırıp.
 Kuday özü saktasın,
 Asman, cerler buzulup,
 35 Ketebi dep bırkırıp.
 Matoodo töö bışkırıp,
 At kişenep koşkurup.
 Taş koroolor kaldırıp,
 Eçki, koydun baarısı,
 40 Ürküp çıktı çüçkürüp.
 Celede uylar öfıgüröp,
 Baylagan cibi üzülüp,
 Ökümü küçtüü kudaydın
 Ötkörö kıyın iş boldu,
 45 Ölümdü eske tüşürüp.
 Aldanın işi uşunday,
 Amanat bende kurusun,
 Akıl cetpes karasa,

ZELZELE

İlk sözüm bismillah
 Söylesek söz burada,
 Söz çıkardım yeniden
 Göçmen ördek biz turna.
 Kitaplarda bir tahmin,
 Tehlike olur yüz yılda.
 Nur Muhammed Peygamber,
 Ümitliyiz bütün canlılar,
 Düşünüp bak arkana,
 Ak sakallı yaşlılar.
 Görüp geldin çok yeri,
 Uzak kötü gidenleri.
 İyi işler çoğaldı,
 Söze kulak verenler.
 Öncekiler bir şekil,
 Kendi iradesince olduğunu,
 Eziyet Zamanı'na söyledim,
 Her şekli ölçüsünü.
 Allahu Taala her işi,
 Sen düzeltip yoluna koy.
 Bu zamanlar değişti,
 Yer titreyip sallandı.
 Sallanan gök yer,
 Yıkılacak gibi oldu
 Akla gelmez iş oldu,
 Koru Allah kulunu.
 Dağ yıkılıp taş yuvarlanıp,
 Yer yarılıp yar yıkılıp,
 Köpeklerin hepsi,
 Yüksek ses çıkardı uluyarak.
 Can alıcı gelir gibi,
 Korkup hızlı koştu.
 Allah onu korusun,
 Gök, yerler yıkılıp,
 Gider mi deyip parçalandı.
 İpinde deve aksırıp,
 At kişneyip tıksırdı.
 Taştan koyun ağılları gürleyip,
 Keçi, koyunun hepsi,
 Ürküp çıktı aksırıp.
 Bağlı oldukları yerde inekler böğürüp,
 Bağlayan ipi koptu,
 Hükmü güçlü Allah
 Aşırı zor iş oldu,
 Ölümü akla düşürdü.
 Allah'ın işi bunun gibi,
 Emanet kul yok olsun,
 Akıl yetmez baksa,

Kudurettin cumuşun.
 50 Cer düynönü tuylatıp,
 Kördüfñbü mınday kılışın.
 Dobuş tartıp dürüldöp,
 Canıfı çıgıp zirildep,
 Ölümdön başka oyloboy,
 55 Akılıfı ketti birindep.
 A... kudaylap calbarıp,
 Alda kanday bolor dep,
 Uktagan baldar oygondu,
 Iylabay özü soorundu,
 60 Alda kanday coruk dep,
 Esi çıgıp çaş baldar,
 Bular dağı oylondu.
 Can-canıbar makuluk,
 Bir çoçubay koyboddu.
 65 Tuurda kuştun talpınıp,
 At koşturup alkanıp,
 Adam kantip korkposun,
 Akılı başta bar turup.
 Mına mınday öfidöngön,
 70 Mınday coruk kim körgön.
 Bilgenge aytkan bul sözüüm,
 Bitine coruk bendeden,
 Adette bolbos mınçalık.
 Cer kıymıldap termelgen,
 75 Caratkan alla kuduret,
 Bendege kılğan aybatı,
 Ay tutulup carıtmak
 Kün ketilip nur taymak.
 Kuyruktuu cıldız köp çıgıp,
 80 Asmandagı ay, kündü,
 Betin caap kir çalmak.
 Adam zattın şumunan,
 Antı, şerti ubada
 Baarı ketti caltaylap.
 85 El kıldırdı kocolor,
 Amal kılбай moldolor,
 Adam akın köp cedi,
 Türlüü türlüü bendeler.
 Kuulangan coruk köböydü,
 90 Kudaydan başka kim bilir.
 Akıretke barganda,
 Adam bende tergeler.
 Bendenin kılğan künösün,
 Özü turgan cer körör.
 95 Adisten ukkan bul sözüüm,
 Adam bende şumunan,
 Kara cer mintip termeler.

Kudretin işine.
 Yer yüzünü yerinden oynatıp,
 Gördün mü bunun gibi davranışını.
 Seslenerek titreyip,
 Canın çıkıp titreyip,
 Ölümünden başka düşünmeden,
 Aklın gitti bir bir dağılıp.
 A... dua edip yalvarıp,
 Allah'ım nasıl olur deyip,
 Uyuyan çocuklar uyandı,
 Ağlamadan kendisi avundu,
 Allah nasıl istemişse deyip,
 Akı çıkıp genç çocuklar,
 Bunlar da düşündü.
 Bütün canlı mahluklar,
 Korkmadan edemedi.
 Tünekte kuşun çırpınıp,
 At tıksırıp sallanıp,
 İnsan nasıl korkmasın,
 Akı başında varken.
 işte bunun gibi benzeyen,
 Bunun gibi işi kim gördü.
 Bilene söylediğim bu söz,
 Fitre geleneği kuldan,
 Adette olmaz bu kadar.
 Yer kıymıldayıp sallandı,
 Yaratan Allah kudret,
 Kula verdiği heybeti,
 Ay tutulup parlayacaktı
 Güneş küçülüp ışığı azalacaktı.
 Kuyruklu yıldız çok çıkıp,
 Gökteki Ay'ı Güneş'i,
 Yüzünü kapatıp çamur vuracaktı.
 İnsanın kurnazından,
 Yemini, şartı vaadi
 Hepsi şaşırdı.
 Ülkeyi dolaştı hocalar,
 Faaliyet yapmadan okumuşlar,
 Adam şair çok yedi,
 Türlü türlü kullar.
 Kurnaz olan iş çoğaldı,
 Allah'tan başka kim bilir.
 Ahirete gidince,
 İnsanoğlu yargılanır.
 Kulun işlediği günahını,
 Kendisinin durduğu yer görür.
 Hadisten duyduğum bu söz,
 İnsanoğlu kurnazından,
 Kara yer böyle sallanır.

- Kaysı sözüm aytayın,
Karap turçu bendeler.
- 100 Can amanat bolgon sofi,
İnsap kılsak ofi keler.
Karşılık kıl dep kitepte,
Kaysı moldo col berer?
İyman cayın bilbegen,
- 105 İbiliske kol berer.
Nasipke kılsañi kanaat,
İymanıñi bolor salamat.
Sınap turçu carandar,
Zilzala bolgon amanat.
- 110 Cer çaykalıp tuylamak,
Tam cıgılıp kulamak.
Dalay adam zar kağıp,
Kaygı tartıp kuuramak.
Çüydüñ başı çoñi Kemin,
- 115 Men aytayın bilgenim,
Anık bilgen adamdar,
Aytıp berdi körgönün.
Üç cüzdön artık kişi dep,
Ceri nurap ölgönün.
- 120 Tam cıgılıp baskandın,
Ölügün alıp kömgönün.
Sanaaga kelbes iş boldu,
Zamandın körçü türlörün.
Bizder bala çaş çakta,
- 125 Cer çaypalmak bar ele,
Bilgen adam bilbese,
Bul emne boldu dep,
Bilbegender köp ele.
Tam cıgılıp cer köçkön,
- 130 Mınday coruk cok ele.
Uşu cılkı zilzala,
Barabar keldi baarına.
Adam bende kurusun,
Başka korkunuç kelgen sofi,
- 135 Baarınan şirin can tura.
Tamam candar oygonup,
Bardı közü uykuga.
Cıgaç üylör karçıldap,
Cer düñgüröp tarsıldap,
- 140 Kağılayın kuday dep,
Karap turduk kaltıldap.
Bir cagınan it ürüp,
Ulup-uñşup arııldap,
Cer buzulup keter dep,
- 145 Çoçup turduk kalkıldap.
Uşu colku zilzala

- Hangi sözümü söyleyeyim,
Bakan kullar.
Can emanet olduktan sonra,
İnsaf etsek doğru olur.
Karşılık ver deyip kitapta,
Hangi okumuş yol verir?
İman yerini bilmeyen,
Şeytana el verir.
Nasibe etsen kanaat,
İmanın olur selamet.
Denetleyen dostlar,
Zelzele oldu emanet.
Yer sallanıp sıçrayacaktı,
Ev devrilip yuvarlanacaktı.
Çok insan acı çekip,
Dert çekip tükenecekti.
Çüy'ün başı Büyük Kemin,
Ben söyleyeyim bildiğimi,
Gerçeği bilen adamlar,
Söyledi gördüğünü.
Üç yüzden fazla kişi dedi,
Yer yarılıp öldüğünü,
Ev devrilip çökenin,
Ölüsünü alıp gömdüğünü.
Akla gelmez iş oldu,
Zamanın baksana çeşitlerine.
Bizler çocukluk çağında,
Yer çalkalanması var idi,
Bilen adam bilmese,
Bu ne oldu deyip
Bilmeyenler çok idi.
Ev devrilip yer göçmüştü,
Böylesi görülmemişti.
Bu yılki zelzele,
Eşit geldi hepsine.
Adam kul yok olsun,
Başa tehlike geldikten sonra,
Hepsinden tatlı can imiş.
Bütün canlar uyanıp,
Gitti gözü uykuya.
Ağaç evler gıcırdayıp,
Yer uğuldayıp gürültülü ses çıkarıp,
Çok sevdiğim Allah deyip,
Baktık sallanıp.
Bir tarafından köpek havlayıp,
Uluyup ses çıkarıp gümbürdeyip,
Yer yıkılıp gider diye,
Korktuk sallanıp.
Bu birinci zelzele

- Oylosofiuz caranlar,
Aybatı kıyın köründü.
Can canibar makuluk,
150 Bir canınan tüfüldü.
Tamda catkan adamdar,
Ala kaçıp öz başın,
Cılañaç çıga cügürdü.
Abaylaçı cigitter,
155 Uşu sözüm tögünbü?
Katını catsa karabay,
Balaların estebey,
Dalay adam cılañaç,
Çıkkın eken çıdabay.
160 Adam bende kurusun,
Akıl esti kurutup,
Korkutpaçı kuday ay!
Taş kuladı tam turgay.
Cer carıldı al turgay.
165 Kañça candı too bastı,
Birde birin kaltırbay.
Aligeçe estese,
Cürök turat solkulday.
Çoçutpadı da bolso.
170 Çoñı Kemindin kalkınday.
Min şügürlük kudayga,
Saktadı bizdi uşunday.
Kup cakaşılık boldu da
Korkunuç bizge köründü,
175 Zalalı bolup kuday ay!
Sanaabız caman bölündü,
Kazan-ayak kaldırap,
Kumganda suular tögüldü.
Kaysı birin aytayın,
180 Oyloduk kıyın ölümdü.
Oyufiuzdan tüşürbö,
Ökümü küçütü teñirdi
Çüydün başı Çoñı Kemin,
Dalay candı taş basıp
185 Cer köçkünün cürgönün.
Betkeydegi karagay.
Ceri menen cılğanın.
Baykap turçu carañdar,
Kuduretti kılğanın.
190 Kañça candı cer bastı.
Andan salgan acalın.
Talkalandı tam üylör,
Dalaadagı candardın,
Ne bolgonun kim bildi.
195 Acalı cok candarga,

Düşünseniz dostlar,
Heybeti etkileyici göründü.
Bütün canlı mahluklar,
Bir canından vaz geçti.
Evde yatan adamlar,
Kurtarıp kendi başını,
Çıplak çıkararak koştı.
Dikkat edin yiğitler,
Bu sözüm yalan mı?
Kadını yatsa bakmadan,
Çocuklarını hatırlamadan,
Çok adam çıplak,
Çıkan imiş katlanmadan.
İnsan kul yok olsun,
Aklı hafızayı yok edip,
Korkutma ey Allah'ım!
Taş yuvarlandı ev dursun.
Yer yarıldı o dursun.
Kaç tarafı dağ bastı,
Birbirini bırakmadan.
Şimdi dahi hatırlasa,
Yürek titiyor.
Korkutmamış da olsa.
Büyük Kemin'in halkı gibi.
Bin şükür Allah'a,
Korudu bizi öylece.
Pek iyilik oldu da
Tehlike bize göründü,
Zararı olup ey Allah'ım!
Fikrimiz kötü ayrıldı,
Mutfak eşyası titreyerek,
Çaydanlıkta sular döküldü.
Hangi birini söyleyeyim,
Düşündük zor ölümü.
Aklınızdan çıkarmayın,
Hükümü güçlü Allah'ı
Çüy'ün başı Büyük Kemin,
Çok yanı taş basıp
Yer çökmesinin olduğunu,
Yamaçtaki köknar.
Yeri ile kaydığını.
Görürlerdi dostlar,
Kudreti gösterdiğini.
Kaç tarafı toprak bastı.
Ondan vermiş ecelini.
Parçalandı evler,
Tarladaki canların,
Ne olduğunu kim bildi.
Eceli gelmemiş canlara,

- Alda taala col beret.
 Oroodogu egindi,
 Cer carılıp citirdi.
 Kapçıgaydan taş kulap,
 200 Kara coldu bütürdü.
 Teskeydegi cıgaçtı,
 Ordu menen köçürdü.
 Too carılıp toktoboy,
 Aska taştar buzuldu.
 205 Acalı çok adamlar,
 Aman kaçıp kutuldu.
 Kudurettin işi köp,
 Oylop körçü uşunu.
 Ayta bersem köp catır,
 210 Bul öfidöngön kızığı.
 Töşöktöğü adamdın,
 Biri ölüp, biri bar,
 Kayda bolso alaamat,
 Acalduga colugar.
 215 Tam cıgılıp, taş tiyse,
 Adamdın kaysı alı bar.
 Beşiktegi bir bala,
 Aman kaldı canıbar.
 Talkalandı beşiği,
 220 Tobokeldi kılıñar,
 Bul öfidöngön «sonundan»,
 Ayta berse dağı bar.
 Solkuldadı Çofı Kemin,
 Küñgöydöğü Baysoorun,
 225 Tam cıgılıp, taş basıp,
 Dalay candın ölgönün,
 Bilgenderden surasak
 Aytıp berdi körgönün.
 Bir kaçta cer carılıp,
 230 Isık Kölgö kirgenin.
 İnanbasafı barıp kör,
 Munu calgan debegin.
 Alamattın belgisi,
 Oylosoñuz carandar,
 235 Akır zaman şumdugu,
 Kara dacaal cacucdar,
 Çıgar bolcol boldubu.
 Kitepterde mazmunu,
 Kelip turat cındığı.
 240 Ce bolboso kudayım,
 Bizge aybayt kıldıbı!
 Cer silkinip tuylamak,
 Cer silkinip birkırıp,
 Calgız ayoo kalbadı

Allahu Taala yol verir.
 Oroodaki ekini,
 Yer yarılıp yok oldu.
 Dağ geçidinden taş yuvarlanıp,
 Büyük yolu doldurdu.
 Gölgedeki ağacı,
 Yeri ile göçürdü.
 Dağ yarılıp durmadan,
 Yüksek taşlar yıkıldı.
 Eceli gelmemiş adamlar,
 Sağ salım kaçıp kurtuldu.
 Kudretin işi çok,
 Düşünsene bunu.
 Söylesem çok var,
 Buna benzeyen eğlencelisi.
 Yataktaki adamın,
 Birisi ölüp, birisi var,
 Nerede olsa felaket,
 Eceli gelene rastlar.
 Ev devrilip taş değse,
 Adamın hangi hali var.
 Beşikteki bir çocuk,
 Sağ kaldı maşallah.
 Parçalandı beşiği,
 Tevekkül ediniz,
 Bu benzeyen «iyiden»,
 Söylesem daha var.
 Sallandı Büyük Kemin,
 Güneydeki Baysoor'unu,
 Ev devrilip, taş basıp,
 Çok kişinin öldüğünü,
 Bilenlerden sorsak
 Söyledi gördüğünü.
 Bir kaç yerin devrilip,
 Isık Göl'e girdiğini.
 İnanmasan gidip gör,
 Buna yalan deme.
 Alametin işareti,
 Düşünseniz dostlar,
 Ahir zaman hilesi,
 Kara Deccal Yecücler,
 Çıkma vakti oldu mu.
 Kitaplarda anlamı,
 Gelir doğruluğu.
 Veya olmasa Allah'ım,
 Bize söylemeden yaptı mı!
 Yer sallanıp zıplayacaktı,
 Yer sallanıp parçalanıp,
 Tek ayı kalmadı

- 245 Şon'dan beri zilzala,
Adette çok tuyladı.
Andan murun eki cıl,
Bir kançalık çaykaldı,
Kıyın boldu al dağı,
250 Töşöktöğü adamdı,
Kalbırday kılıp ırganı.
Andan soñıgu Kaşkardan,
Dalay kıştak kıyradı.
Cer düynönü silkintip,
255 Caratkandın barmanı.
Ülköndüğün körgözüp,
Abdan «sonun» buyruğu
Adette bolgon iş bolso,
Korkpos elek oylonup,
260 Körbögöngö çıdabas,
Közü tuyuk bendenin,
Saktap turar barçanı,
Tefirim özü dem berip,
İrısıkı menen nasipti,
265 Çıgarıp turar bir berip,
Alaldıktı körgözüp
Akılduuga cöfi berip.
Cerge zıynat bolsun dep,
Kök şiberden öfi berip,
270 Aybat kılıp adamga,
Ar bir ubak kara cer,
Kalkıladı terbelip.
Alda taala işin kör,
Asman cerdın tirööstün,
275 Akıl cetip tursa da,
Adam bende unoosuz,
Bar ekenin bilesiz.
Maanilerin surasañı,
Arşı kursı nuhkalam
280 Söz bolmaydı cüyösüz.
Uşu turgan cer asman,
Kündü körsök çıraktan,
Aydı carık carattı,
Cüzü carık rovşan.
285 Aytıp berer moldolor,
Cakşı baykap surasañı.
İymanıñda kubat bar,
Aytkanına inansañı
İnanbasañı ölümgö,
290 Barbay koyçu çıdasañı.
Cer tuuralı süylödüm,
Kaysı kepke baratam.
Buda caman söz emes,

Şon'dan beri zelzele,
Adette yokken zıpladı.
Ondan önce iki yıl,
Bir kaç defa sallandı,
Zor oldu o da,
Yataktaki adamı,
Kalbur gibi salladı.
Ondan sonraki Kâşgar'dan,
Çok kışlak yıkıldı.
Yeryüzünü titretip,
Yaradanın fermanı.
Büyükliğini gösterip,
Tamamen «iyi» buyruğu
Adette olan iş olsa,
Korkmaz idik düşünüp,
Görmeye dayanamaz,
Gözü kapalı kulun,
Korur bütünü,
Allah'ım kendisi nefes verip,
Rızık ile nasibi,
Çıkarır bir verip,
Helâl olanı gösterip
Akıllıya yön verip.
Yere süs olsun deyip,
Yeşil şiberden renk verip,
Heybet gösterip adama,
Her bir vakit kara toprak,
Dalgalandı sallanıp.
Allahu Taala'nın işini gör,
Gögün yerin desteğini,
Akıl yetse de,
İnsan kul inançsız(?),
Var olduğunu bilirsin.
Anlamalarını sorsan,
Arşı kürsi nuhkalam(?)
Söz olmaz doğrusuz.
Bu duran yer , gökyüzü,
Güneşi görsek mumdan,
Ayı parlak yarattı,
Yüzü parlak ışıklı.
Söyler mollalar,
İyi izleyip sorsan.
İmanında kuvvet var,
Söylediğine inansan
İnanmasan ölüme,
Gitmesene katlansana.
Yer hakkında söyledim,
Hangi söze gidiyorum.
Bu da kötü söz değil,

- Baarin işke caratam.
 295 Asmanda bir berişte,
 Auzi kouhar beyişte.
 Kuyruk kıldı adamga,
 Kara cerge cürüşkö.
 Akıl cetip bolbodu,
 300 Narkı tübün bilişke.
 Bendesine ılayık
 Kuduretinen körtüşkö.
 Ayran kalıp turabız,
 Cer silkinip cürüştö.
 305 Sabır bersin bendege.
 Salsa kuday ar işke.
 Çofı Ancıyan, çofı Kaşkar,
 Zilzaladan buzuldu.
 Acalı çok adamdar,
 310 Çığa kaçıp kutuldu.
 Tagdır cetken bendeler,
 Tamda kalıp tutuldu.
 Beş-altı cıl içinde
 Bir alaamat baştalar.
 315 Baykap körçü uşunu,
 Solkuldadı kara cer.
 Akılduu can bile kör,
 İymanı bar er bolsofı,
 İnsap menen cürö kör.
 320 Barça momun din islam,
 Bayka sözdü Kılıçtan.
 On segiz miñ bu aalam,
 Ordu mına cer, asman.
 Segiz beyiş canattı,
 325 Rakmatınan caratkan.
 Kapır, şaytan, malgundu,
 Dozoguna karatkan.
 Döö, peri, adamdı,
 Bu düynögö taratkan.
 330 Kara cerdi silkintip,
 Baarı candı çıdatkan.
 Buyruk kılsa kudayım,
 Toonu, taştı kulatkan.
 Almatını, Kaşkardı,
 335 Abal mindan baştadı.
 Ancıyandı zilzala,
 Bülündürüp taştadı.
 Süylöböylü kudaydın,
 Kuduretinen başkanı.
 340 Baarı tutaş kara cer,
 Munu baykap bile kör,
 Cer silkinse bir cerge

Hepsini işte kullanacağım.
 Gökte bir melek,
 Auzi kouhar(?) cennete.
 Kuyruk yaptı insana,
 Mezara gidene.
 Akıl yetmedi,
 İlerideki aslını bilmeye.
 Kuluna layık
 Gücünden görmeye.
 Hayran olup kalırız,
 Yer sallanıp hareket ettiğinde.
 Sabır versin kula.
 Bıraksa Allah her işe.
 Büyük Ancıyan, Büyük Kâşgar,
 Zelzeleden yıkıldı.
 Eceli gelmemiş adamlar,
 Dışarı çıkıp kurtuldu.
 Eceli gelen kullar,
 Evde kalıp yakalandı.
 Beş altı yıl içinde
 Bir alamet başlar.
 Gözleyip görürdü bunu,
 Sallandı yeryüzü.
 Akıllı kişi bile kör,
 İmanı olan kişi olsan,
 İnsaf ile yaşa.
 Bütün mümin dini islâm,
 Dikkat sözü Kılıç'tan.
 On sekiz bin bu alem,
 Yeri işte yer gök.
 Sekiz cenneti,
 Rahmetinden yarattı.
 Kâfir, şeytan, mel'unu,
 Cehennemine attı.
 Dev, peri, insanı,
 Bu dünyaya dağıttı.
 Toprağı sallandırıp,
 Bütün canlıları sabrettirdi.
 Emretse Allah'ım,
 Dağı, taşı deviren.
 Almatı'yı, Kâşgar'ı,
 Önce buradan başladı.
 Ancıyan'ı zelzele,
 Perişan edip taşladı.
 Söylemeyelim Allah'ın,
 Kudretinden başkasını.
 Hepsi tamamıyla toprak,
 Bunu izleyip bil,
 Yer sallansa bir yere

- Bilbey kalar başka el.
Kudretine tañ kalıp,
345 Caratkandın işin kör.
On segiz miñ bu aalam,
Camgır tüşör avadan,
Akıl cetpes işter köp,
Barı buyruk kudaydan.
350 Ar makuluk candarga
Nasip ceter egemden.
Carkıragan kün, asman,
Üstübüzdö kögörgön,
Barı turar mugalak,
355 Kudretine süyüngön.
Asman-cerler tanapsız.
Bir-birine cölöngön
Anan narkı tübünö,
Oylop akıl tügöngön.
360 Oylop akıl cetkizbey,
Ayrıan-azır kaldırıp,
Kara suunu şam kıldı,
Karañığı candırıp.
Kanattuunu çıgardı,
365 Cumurtkadan cardırıp.
Kudretine karagın,
Akılıñdı bardırıp.
Oylosoñuz ketpeñiz,
Tobofñuzdan cañılıp.
370 Adette cok iş bolor,
Adam beyli buzulsa.
Özübüzdön körölük,
Bereke curtan kısılsa.
Adettegi iş emes,
375 Ay menen kün tutulsa.
Bul emne iş boldu,
Kudretine sadaga.
Kañtarılıp kara cer,
Köçkü cürgön ne coruk.
380 Oylop akıl cetalbas,
Tobokelde bololuk.
Toogo bütökön cıgaçtar,
Tüzgö barıp camalıp.
Kanday coruk kuday ay,
385 İnsap-topuk kılalık.
Cerdegenim keñi Koçkor,
Ayak cagı Semiz Bel,
Nar cagina karasafı,
Meltiregen Isık Köl,
390 Cer silkindi carıldı,
Baysoorundu barıp kör.

- Bilmeden kalır başka halk.
Kudretine hayret edip,
Yaradanın işini gör.
On sekiz bin bu alem,
Yağmur düşer havadan,
Aklın yetmediği işler çok,
Bütün emir Allah'tan.
Her yaratılmış cana
Nasip yeter sahibimden.
Parlayan güneş, gök,
Üstümüzde göğeren,
Hepsi durur anlaşılmaz,
Kudretine sevinen.
Gök yerler ölçüsüz.
Birbirine dayanan
Sonra diğerinin dibine,
Düşünüp akıl tükenmiş.
Düşünüp akıl yetiştirmeden,
Şaşkınlığı bırakıp,
Kara suyu mum yaptı,
Karanlığı aydınlatıp.
Kanatlıyı çıkardı,
Yumurtadan yardırıp.
Kudretine bak,
Akıl erdirerek.
Düşünseniz gitmeyin,
Tövbenizden yanılıp.
Adette olmayan iş olur,
Adamın huyu bozulsa.
Kendimizden görelim,
Bereket ülkeden azalsa.
Adetteki iş değil,
Ay ile güneş tutulsa.
Bu nasıl iş oldu,
Kudretine sadaka.
Devrilip yeryüzü,
Göçük yürümesi nasıl iştir.
Düşünüp akıl yetemez,
Tevekkülde olalım.
Dağa yeşeren ağaçlar,
Düze vardılar yapışıp.
Nasıl iş ey Allah'ım,
İnsaf sabır edelim.
Oturduğum geniş Koçkor,
Uç tarafı Semiz Bel,
Nar tarafına baksan,
Parlayan Isık Köl,
Yer sallandı yarıldı,
Baysoor'unu gidip gör.

- Zilzaladan çoçudu,
Canı çıgıp dalay el.
Çoçuganda kantebiz,
395 Sakta kuday tobokel.
Çofı Keminde buzuldu,
Oyu-toosu kaça cer.
Calpı curtka kudayım,
Cakşılıktı bere kör.
400 Din musulman agayın,
Saktaguuçu kudayım.
Akır zaman belgisi,
Sizge bayan kılayın,
Kitepterde sözü bar,
405 İnanbasafı tabayın.
Zaman anday bolmogu,
Cerge buzuk tolomogu,
Ar sonundun iş çıgar,
Mına uşul bolcolu.
410 Bılkıldabas kara cer,
Azoo attay tuyladı.
Sonun işter köp boldu,
Şumdugunan bendenin.
Alaldıkka arzıbay,
415 Süt kö kılar soodanı.
İrışkıga mal çaçıp,
Curtuñ kıldı koogani.
Üstübüzdö asman kök,
Ayı biröö, cıldız köp,
420 Kün çıkıkanda tün keter,
Munun colu bir bölök.
Adettegi işter bul,
Ar camıbar töldömök.
Uşul akır zamana,
425 Cer silkinip tuylamak.
Turar közüñ alayıp.
Aytıp öttüm dalay söz,
Akır zaman curtuna.
Kalkıldagı kara cer,
430 Kaçan bolso uykuda.
Kaça kepti süylödüm,
Bir çıkpadım uçuna.
Boldu mına bu sözüüm,
Büt köroyün tötösün.
435 Moldo Kılıç beçara,
Akır bir kün ketesifi.
Özüñüzdü baykaytın
Eldi curttu netesifi.
Tobo kılsañ künögö,
440 Daracaga cetesifi.

Zelzeleden korktu,
Canı çıkıp çok halk.
Korkunca ne yaparız,
Koru Allah'ım tevekkül.
Büyük Kemin'de bozuldu,
Alçak yeri dağı kaç yer.
Bütün yurda Allah'ım,
İyiliği ver.
Dini Müslüman dostlar,
Koruyucu Allah'ım.
Ahir zaman işareti,
Size anlatayım,
Kitaplarda sözü var,
İnanmasan bulayım.
Zaman böyle olacaktı,
Yere bozuk dolacaktı,
Her felaketin işi çıkar,
İşte bu vadesi.
Titremez yeryüzü,
Vahşi at gibi sıçradı.
Felaketler çok oldu,
Dolandırıcılığından kulun.
Temizliğe değmeden,
Süte yapar ticareti.
Rızka mal saçıp,
Yurdun yaptı kavgayı.
Üstümüzde mavi gök,
Ayı bir yıldızı çok,
Güneş çıkıncagece gider,
Bunun yolu bir başka.
Adetteki işler bu,
Her hayvan türeyecekti.
Bu ahir zaman,
Yer sallanıp sıçrayacaktı.
Durur gözün korkarak bakıp.
Söyledim çok söz,
Ahir zaman halkına.
Kımıldadı yeryüzü,
Ne zaman olsa uykuda.
Kaç sözü söyledim,
Bir çıkmadım ucuna.
Oldu buna bu sözüüm,
Bitireyim doğrusunu.
Moldo Kılıç çaresiz,
Sonunda bir gün gidersin.
Kendinizi sağlama alın
Halkı yurdu ne yaparsın.
Tövbe etsen günaha,
Şerefli dereceye ulaşırsın.

- Körüp kele catabız,
Ölgöndördün neçesin.
Ömürüñçö süylödüñ,
Kaysı birge tütösüñ.
445 Kañça kazal çığardıñ,
Kanday cürüp cetesüñ.
Cerim Koçkor dalaası,
Curtum kırgız arası.
Temir, Bolot boluşum,
450 Bişkekiskiy üyözü.
Eli curtum çerikçi,
Uşu sözüm ırası,
Törökeldi bababız,
Curtka ketken azabı.
455 Ayıp körböy ofidop koy,
Bolso sözüm çalası.
Tamam boldu akırı,
Bul sözümdün çaması.

Görüp geliyoruz,
Ölenlerin nicesini.
Ömrünce söyledin,
Hangi birine yetersin.
Kaç gazel çıkardın,
Nasıl gidersin.
Yerim Koçkor arazisi,
Yurdum Kırgız ili.
Temir, Bolot köyüm,
Bişkekiskiy ilçesi.
Halkı yurdumun asker,
Bu sözümün doğrusu,
Törökeldi babamız,
Yurda giden eziyeti.
Ayıp görmeden düzelt,
Olsa sözümün eksigi.
Tamam oldu sonunda,
Bu sözümün kudreti.

KÖBÖY, SULTAN

Özüm moldo balamın,
 Bolot kalam alamin.
 Sultan-Köböy baatırdı
 Kagazga kazal kılamin.
 5 Okup, ukkan, kalayık,
 Oylop, karap sınagın.
 Belgilüüsü Sultan biy,
 Beyiştin ak kiymin kiy.
 Men aytayın bayanın,
 10 Kılıç Moldo katka çiy.
 Mına bıyıl küzündö,
 İyri-Suunun tüzündö,
 Kanaat acı içinde,
 Kol basıldı bütümgö.
 15 Atagı çıkkın bayagı,
 Alimbektin ayalı...
 Başın açuu işinde,
 Baştadı okşoyt balaanı.
 Eki caat boluşup,
 20 Köböydü eldin karaanı.
 Birin biri «cür» deşip,
 Kübüröşüp süylöşüp,
 Kücüldöşüp tildeşip,
 Çeçensinip kee birler
 25 Birin biri biyleşip,
 Boluş keldi, biy keldi,
 Çogultuştu büt eldi.
 Kazısı kuçak bay keldi.
 Kanaat acı, Acıbek
 30 Ayagında cay keldi.
 Beesirleri kat cazıp,
 Bezildeşip kee biri,
 Çurkap cüröt kat taşıp.
 Çogulgan el karaştı,
 35 Kanaat boluş taraptı.
 Ordunan boluş kozgoldu,
 Süylöçüdüy oştundu.
 Eldin baarı dübüröp
 Kotoloşup toptoldu.
 40 Kanaat acı kep ayttı.
 Kebinde mınday dep ayttı:
 «Alimbektin ayalı
 Bilesifler bayagı:
 Alimbek eri ölgönü,
 45 Bir cakşılık körbödü.
 Aga-inisi kurusun,
 Andan payda önbödü.
 Otun aldı, ot cakşı.

KÖBÖY, SULTAN

Ben okumuş çocuğum,
 Çelik kalem alırım.
 Sultan-Köböy kahramanı
 Kâğıda gazel yazarım.
 Okuyup dinleyen millet,
 Düşünüp, bakıp dene.
 Bilineni Sultan Bey,
 Cennetin beyaz giysisini giy.
 Ben söyleyeyim beyanımı,
 Kılıç Moldo yazıya geçir.
 İşte bu yıl güzün,
 İyri Suu'yun düzlüğünde,
 Kanaat hac içinde,
 El basıldı uzlaşmaya,
 Ünü çıkan önceden,
 Alimbek'in karısı...
 Başını açıp işinde,
 Başladı benzer çocuğu.
 İki düşman yardım edip,
 Çoğaldı halkın sayısı.
 Birileri «yürü» deyip,
 Fısıldaşıp söyleşip,
 Hiddetle söyleşip sövüşüp,
 Hatiplik taslayıp birileri
 Birileri emredip,
 Boluş geldi, bey geldi,
 Toplattı bütün halkı.
 Gazisi kucak zengin geldi.
 Kanaat Hacı, Acıbek
 Sonunda yavaşça geldi.
 Kâtipleri yazı yazıp,
 Rahatsızlanıp başka biri,
 Koşuyor yazı taşıyıp.
 Toplanan halk baktı,
 Kanaat, Boluş tarafına.
 Yerinden Boluş kımıldadı,
 Konuşur gibi oldu.
 Halkın hepsi gürültü çıkarıp
 Bir araya gelip toplandı.
 Kanaat Hacı söz söyledi.
 Sözünde böyle deyip anlattı:
 «Alimbek'in karısı
 Bilirsiniz önceki:
 Alimbek kocası öleli,
 Bir iyilik görmedi.
 Ağabeyi, kardeşi yok olsun,
 Ondan fayda görmedi.
 Odun aldı, ateşi güzel.

50 Asil neme kor boldu.
 Kolu butu çor boldu.
 Sanaa tartıp sargarıp,
 Sarısuu basıp cürögün,
 Maga kelet calbarıp,
 Kündö erteñi dep cürömün.
 55 Beçarani kakşatpay,
 Bugün başın açalı,
 Bugün muñun basalı.
 Teñ bölölük mal-caatın,
 Alperelik ookatın.
 60 Baybiçenin baldarı
 Bolbos buga armanı.
 Alar nege ıylasın.
 Kiçi enesin sıylasın.
 Alar cigit bolgondo,
 65 Boygo cetip tolgondo,
 Dünüyö nege cıybasın.
 Sultan menen Köböy biy,
 Kalem alıp bütüm çiy,
 Keñeşkile akırın,
 70 Casagıla akılın.
 Möörüfördü basıp iy.
 Ayttı sözün Kanat biy.
 Oturgan el dürbödü,
 Ar kimisi ar bölök,
 75 Kübüröşüp süylödü.
 Dağı kanaat kep ayttı,
 «Ukkula elim» --dep ayttı:
 «Bayka sözdün bayanın,
 Alimbektin ayalın
 80 Başın açuu işinde,
 Kol koyuldu bütümğö».
 Oturgandar dürbödü,
 Kübüröşüp süylödü:
 Kanday bütüm cazıldı,
 85 Emnege möör basıldı,
 Kalayık anı bilbedi.
 Kat okugan besiri,
 Kakırınıp süylödü,
 Şek algansıp Kanaat han,
 90 Buzulgansıp adattan,
 Al Acıbek eköönün
 Murçuyufıku türlerü.
 Besir sözün baştı:
 --Ukkula biydin cazganı:
 95 Kanaat sözün kalıstar,
 Bütümdön alıp taştadı:
 «Alimbektin ayalı

Asil ne hor oldu.
 Eli ayağı nasır oldu.
 Kederlenip sararıp,
 Sarı su basıp yüreğini,
 Ban gelir yalvarıp,
 Bugünden sonra deyip yürürüm.
 Çaresizi acı acı ağlatmadan,
 Bugün başını açalım,
 Bugün sıkıntısını giderelim.
 Eñit bölelim malını,
 Verelim rızkını.
 İlk karının çocukları
 Olmaz buna arzusu.
 Onlar neye ağlasın.
 Küçük annesini ağırlasın.
 Onlar yiğit olduğunda,
 Büluğa erip yetiştiğinde,
 Dünya neye yığmasın.
 Sultan ile Köböy bey,
 Kalem alıp barışı kaydet,
 Danışalım yavaşça,
 Akıl verelim.
 Mührüntüzü basıp ey.
 Söyledi sözünü Kanat Bey.
 Oturan halk telaşlandı,
 Her kişi her yabancı,
 Fısıldaşıp söyledi.
 Ve yeteri kadar söz söyledi,
 «Dinleyin halkım» --deyip söyledi:
 «Takip et sözün beyanını,
 Alimbek'in karısını
 Başını açmak işinde,
 İmzalandı oy birliğiyle».
 Oturanlar telaşlandı,
 Fısıldaşıp söyledi:
 Nasıl karar yazıldı,
 Neye mühür basıldı,
 Millet onu bilmedi.
 Yazı yazan kâtibî,
 Tükürüp söyledi,
 Şüphelenmiş gibi Kanaat Han,
 Bozulmuş gibi adetten,
 O Acıbek ikisinin
 Murçuyunku(?) türleri.
 Kâtip sözüne başladı:
 --Dinle beyin yazdığını:
 Tatmin eden sözünü tarafsızlar,
 Barıştan alacaktı:
 «Alimbek'in karısı

- Bir sıyrasın kiyinsin,
Minerge calgız at minsin.
100 Cetimderdin malına,
Suktanbasın, tim cürsün.
Alımbekke kelgeni,
Tolgon eken eki cıl
Cürgön öfödü ceti cıl.
105 Dünüyö maldı alam deyt.
Düyüm çırdı salam deyt.
Berilbesin mal cagı
Bolso eger armanı,
Bizden başka biy tapsın.
110 Oşol biyler çıır bassın.
Ce bolbosonaa razı,
Arız bersin oyozgo.
Cetimderdin akısı,
Celsin deybi oyozdo».
115 Okup besir bütümdü,
Uşunday dep bütürdü.
Çoguluşkan kalayık,
Kozgoluşup dürböştü.
Koburaşıp süylöştü.
120 Kayran Köböy, Sultandın
Kalıstığın bil deşti.
Acıbek menen Kanaattı,
Azır katuu kirdetti.
Cetimderdin akısın,
125 Cedirbedi bildiñbi.
Celpildegen Acıbek
Kiyin dedi bildiñbi?
Dep kalayık koburap,
Ar taraptan, tuş tuştan
130 Çıgıp cattı şoburat.
Bayagı cıyın taradı,
Baykap tursafı ayagı,
Canagı bütüm cazılğan,
Çatak bolup baradı.
135 İzalanıp Acıbek
Kanattı közdöy sabadı.
Uşul bıyıl küzündö,
Kara-Koldun tüzündö,
Uşul cıyın içinde
140 Kanattıkı kata dep,
Er Köböy menen Sultanga
Dattanıp cüröt kee biröö,
Bilesifler bayagı,
Alımbektin ayalı
145 Alma-Ataga barıptır.
Andan soldat alıptır.

- Bir takımını giyinsin,
Binmek için yalnız bir ata binsin.
Yetimlerin malını,
Kıskanmasın, rahat olsun.
Alımbek'e gelmesi,
Dolmuştu iki yıl
Güzel yedi yıl yaşadı.
Dünya malı alırım der.
Her türlü kavgayı ararım der.
Verilmesin mal kısmı
Olsa eğer arzusu,
Bizden başka bey bulsun.
Bu beyler kavgaya etsin.
Veya olmasa razı,
Şikâyer etsin kaymakama.
Yetimlerin hakkı,
Yensin der mi kaymakam da».
Okuyup kâtip barışı,
Böyle deyip bitirdi.
Toplanan millet,
Hareket edip telaşlandı.
Mırıldanıp konuştu.
Zavallı Köböy, Sultan'ın
Tarafsızlığını bil dediler.
Acıbek ile Kanaat'i,
Şimdi kötü kirletti.
Yetimlerin hakkını,
Yedirmedi anladın mı.
Silkinen Acıbek
Sonra dedi anladın mı?
Deyip millet mırıldanıp,
Her taraftan, karşıdan
Çıkıyordu fısıldama.
Deminki kalabalık dağıldı,
Dikkat ediyorsan sonu,
Deminki karar imzalanan,
Kavgaya doğru gidiyor.
Küstüp Acıbek
Kanat'a doğru (atını) koşturdu.
Bu yıl güzün,
Kara Kol'un düzlüğünde,
Bu kalabalık içinde
Kanat'ınki hata deyip,
Yiğit Köböy ile Sultan'a
Şikâyet başka birisi,
Bilirsiniz önceden,
Alımbek'in karısı
Alma-Ata'ya gitmiş.
Ondan asker almış.

- Kayra colgo salıptır.
Sultan, Köböy baatırğa,
Baştamakka katuu çır,
150 Körsötmökö katuu sır,
Kelip soldat kamadı,
Köböy menen Sultandı
Bolboso da zalalı.
Köböy menen Sultandın
155 Men aytayın bayanın.
Moldo Kılıç katka çiy.
Cazuu cazgan moldosuñı,
Calpı tamam coldosuñı.
Baarın salgan nabakka,
160 Zulum düşman ofbossun.
Sıندان üyüñi navaktır,
Künökörlöp kamaptır.
Sanabatka camaptır.
Kööp turgan soldattar
165 Körsö urup sabaptır.
Sultan, Köböy ölümü
Calgan cerden bolup çır.
Eptüü kolum kazalga,
Erikpeymın cazarga.
170 Er Köböy menen Sultandı
Elge curtka maalımdap,
Irga salıp çaçarga
Corgo bolot kalamdı
Kılıç Moldo bek karma.
175 Oydologon kalamsıñı,
Corgoluktan sen tanba.
Baatır Köböy, Sultan biy,
Boş cügürük tulpar biy,
Pendelikten ketti dep,
180 Camı kırgız muñıkandı, iy.
Aldanın salgan işi uşul
Kiyimderin kiygizip,
Keñsalarğa kirgizip
Kaapırdığın bilgizip,
185 Eldin baarın keyitip,
Kabırgasını iygizip,
Künöölünün baarına,
Kişen urup sanına,
Keyiş salıp canına,
190 Karabaptır kaapırlar,
Karıçılık alına.
Tüşüp zulum toruna,
Kelip berip koluna,
Basar bolup coluna.
195 Baatır Köböy, Sultandan,

Tekrar yola çıkmış.
Sultan, Köböy kahramana,
Başlamak için sert kavgaya,
Göstermek için büyük sır,
Gelip asker tutukladı,
Köböy ile Sultan'ı
Olmasa da zararı.
Köböy ile Sultan'ın
Ben söyleyeyim beyanını.
Moldo Kılıç yazıya geçir.
Yazı yazan mollasın,
Hepsi tamamen arkadaşın.
Hepsini atan hapse,
Zalim düşman muvaffak olmasın.
Zindan evin hapishanedir,
Suçlanıp tutuklanmış.
Kanuna karşı gelmişlerdir.
Şımaran askerler
Meğer vurup dövmüşler.
Sultan, Köböy'ün ölümü
Yalan yerden olup kavga.
Becerikli elim gazele
Üşenmem yazmaya.
Yiğit Köböy ile Sultan'ı
Halka yurda bildirip,
Şiir haline getirip dağıtmak için
Yorga çelik kalemi
Kılıç Moldo sağlam tut.
Yerinde durmayan kalemsin,
Yorgalıktan sen şaşma.
Kahraman Köböy, Sultan Bey,
Zayıf yürük at tulpar bey,
Kulluktan gitti deyip,
Bütün Kırgız kederlendi ey.
Allah'ın verdiği iş böyle
Elbiselerini giydirip,
Bürolara girdirip
Kâfirliğini bildirip,
Halkın hepsine acı verip,
Kaburgasını eğdirip,
Suçluların hepsine,
Köstek vurup hepsine,
Acı verip canına,
Bakmamışlar kâfirler,
Gariplik haline.
Düşüp zalim tuzacağına,
Gelip verip eline,
Basar olup yoluna.
Kahraman Köböy, Sultan'ı,

Aydagan soldat şekşişip.
 Kişen, çincır bek salgan
 Koluna da, sanına.
 Köfüldöştör öbüşüp,
 200 Öñgölörtü körüşüp,
 Körüp turgan kalayık,
 Közünün çaşın töğüşüp.
 Bayka Sultan kebinen,
 Merçemdütü aytkan cerinen,
 205 Cürögündö kara cok,
 Baatır Köböy deminen,
 Asıl canın kıyışkan
 Azap tartkan kününön,
 Basarında er Sultan,
 210 Künökörlük col menen,
 Bata tilep kol menen,
 Duba kıla cürgön dep,
 Ölsök uşul boy menen.
 Calpı curtun tamamı,
 215 Cakşı menen camanı,
 Köböy menen Sultandın,
 Tiybegen sofi zalalı,
 Bata berip ıylaptır,
 Tüşüp başka zamanı,
 220 Köñkü solto kaygırıp,
 Ak cerinen erlerden,
 Elder kaldı ayrılıp.
 Közünön çaşı köl bolup,
 Rıspegi baş bolup,
 225 Körüşüptür soltolor,
 Kuçaktaşıp, zırkırıp,
 Öbüşüptür soltolor.
 Küyüt bergen kudayım,
 Körüp Medet ubayın.
 230 Köp ıylaptır oşondo,
 Ayrıldıñı dep cubayın.
 Küyüp calgız inisi,
 Körüp Çoçu cigiti,
 Bargan eken Sultanga
 235 Balasının birisi.
 Köböydü közömöldöşüp,
 Eerçibeptir artınan.
 Eskerip eç kimisi
 Akıl aytıp er Sultan
 240 Ene menen balaga:
 Cefilbe dep sanaaga
 Kelbe deptir artımdan
 Kalasıñı dep balaaga.
 Koş, aman bol elim dep,

Takip eden asker şaşırımış.
 Köstek, zincir sağlam vurdu
 Eline ve bacağına.
 Sevgililer öpüşüp,
 Başkaları görüşüp,
 Gören millet,
 Gözünün yaşını dökmüş.
 Takip et Sultan sözünden,
 Uygun söylediği yerden,
 Yüreğinde günah yok,
 Kahraman Köböy gücünden,
 Asil canını yakışan
 Azap çeken gününden,
 Yürüyünce yiğit Sultan,
 Suçluluk yol ile,
 Fatiha isteyip el ile,
 Dua eder deyip,
 Ölsük bu boy ile.
 Bütün yurdun tamamı,
 İyi ile kötüsü,
 Köböy ile Sultan'ın,
 Değmedikten sonra zararı,
 Dua okuyup ağlamış,
 Düşüp başa zamanı,
 Tüm Solto kederlenip,
 Suçsuz olan yiğitlerinden,
 Halk ayrıldı.
 Gözünün yaşı göl olup,
 Rıspek başta olup,
 Görüşmüş Soltolor,
 Kucaklaşıp, acılanıp,
 Öpüşmüş Soltolar.
 Keder veren Allah'ım,
 Görmüş Medet hayrını.
 Çok ağlamış o zaman,
 Ayrıldın deyip eşini.
 Telaşlanıp tek erkek kardeşi,
 Görüp Çoçu yiğidi,
 Gitmiş Sultan'a
 Çocuğunun birisi.
 Köböy'ü gözleyip,
 Takip etmemiş arkasından.
 Hatırlatıp hiç kimse
 Akıl verip yiğit Sultan
 Anne ile çocuğa:
 Yenilme deyip kaygıya
 Gelme deyip arkamdan
 Kalırsın deyip belaya.
 Hoş, mesut ol halkım deyip,

- 245 Köp kakşaptır cana da.
Akıl aytıp demdeptir,
Akırı ölöm men deptir.
Azır barıp sen Çoçu
Köpürönü kör deptir.
- 250 Cakşı, caman ekenin,
Aldıman çıgıp alıstan
Kol menen cafsap ber deptir.
Bilgizbesten soldatka,
Colooçu bolup kel deptir.
- 255 Kalganının baarina,
Amandaşıp kol berip,
Soldattar aydap baskanda,
Cardanıp turgan kalıfı el
Carıla kaçıp col berdi,
- 260 Cüzü balkıp coodurap,
Oyrotto cok er Sultan
«Oomiyin!» --dep zar cılgap,
Kayratı aşkan er Sutan
Kalayıktan acırap,
- 265 Katın-bala debesten
Karaşıptır caldırıp.
Pendelerge baş bolup,
Baskan eken er Sultan,
Aydaganı kaapırlar,
- 270 Aldındağı bakırlar,
Alda salsa bul başka,
Amal kaçça baatırlar!
Mına uşuntıp künöösüz,
Kor boldu uşul asıldar.
- 275 Aydap kaapır coluna,
Miltık alıp koluna,
Kara Köböy baatırdın
Kayratının çoñuna,
Kaçsa alar kokustan
- 280 Ayabayt atıp koyuuga.
Soldattar atçan, alar cöö
Cöösündö cok bir künöö.
Korduktu koydoy körsötöt,
Kamçılup aydap künügö.
- 285 Bul azapka kez bolsofı,
Kurusun deysifı dünüyö.
Soldattar ıza boluptur.
Köböydün sökkön tiline.
İyman aytıp okunup,
- 290 Toktogonuñ, kaapır, dep,
Til tiygizip oturup.
Atıp salgın çoçko dep,
Kıynalbay ölsün bul can dep.

Çok ağlamış yine de.
Akıl söyleyip destek olmuş,
Sonunda ölürtüm ben demiş.
Şimdi sen gidip Çoçu
Köprüyü gör demiş.
İyi, kötü olduğunu,
Karşıma çıkıp uzaktan
El ile işaret ver demiş.
Bildirmeden askere,
Yolcu olup gel demiş.
Kalanının hepsine,
Selamlaşıp el sıkışıp,
Askerler sürüp yürüdüğünde,
Şaşırın kalabalık halk
Ayrılıp yol verdi,
Yüzü yumuşayıp mülayimleşip,
Benzeri olmayan yiğit Sultan
«Amin!» --deyip acı dolup,
Gayreti fazla yiğit Sultan
Halktan ayrılıp,
Kadın çocuk demeden
Birlikte bakmış şaşkınlaşıp.
Kullara önder olup,
Yürümüş idi yiğit Sultan,
Sürgün eden kâfirler,
Önündeki fakirler,
Allah bıraksa bu başa,
Durum nasıl kahramanlar!
İşte böylece günahsız,
Hakir oldu bu asiller.
Sürüp kâfir yoluna,
Tüfek alıp eline,
Kara Köböy kahramanın
Gayretinin büyüklüğüne,
Kaçsa onlar ansızın
Acımaz atıp karanlığa.
Askerler atlı, onlar yaya
Yayasında yok bir günah.
Hakareti koyun gibi gösterir,
Kamçılıyıp sürüp her gün.
Bu azaba rastlasan,
Yok olsun dersin dünya.
Askerler gücenmiş.
Köböy'ün söven diline.
İman edip dua okuyup,
Durduğunda kâfir deyip,
Sövyormuş.
Vur domuz deyip,
Azap çekmeden ölsün bu can deyip.

- Uşuntip Köböy bakırıp,
 295 Aytkan eken dalay kep.
 Mılıkka töşün tosuptur,
 Ölümgö kolun sozuptur.
 Nyza menen saygın dep,
 Cürögümdü cargin dep,
 300 Can algıç bolsofi sen bizge
 Kıynabay candı algın dep,
 Darmanım çok karıpmın,
 Basalbay çarçap kalıpmın.
 Çamabız çok basarga,
 305 Çattı açıp cazarga,
 Karabaybı padişafı,
 Karıp tartkan mufi zarga?
 Şiberge barçu darman çok,
 Darman bizde kalgan çok.
 310 Atkıla da sööktü
 Süyröp salgın bir carga.
 Kırgız turgan cerde ölsök
 Kalbayt bizde arman da,
 Baspaymın dep coluna,
 315 Ayttı sözdün anıgın.
 Öltürgün dep er Köböy
 Aytıp berdi büt çının.
 Oozun boktop kaapırdın
 İyman aytıp aldalap,
 320 Tartkanın dep canıfıdı,
 Ketirbe dep alımdı,
 Bir cagınan er Sultan
 Dalay sözdü caadırdı.
 Köböy menen Sultandı
 325 Tepkileşip sabaştı.
 Urup kolu cadaştı.
 Kayratı aşkan eki er
 Akıldan kaydan adaştı.
 Akırında Köböydü
 330 Arabaga salışıp,
 Tepkilese tarsıldap
 Tañıp baylap alışıp,
 Oşentip alıp ketiptir,
 Körgöndör candan keçiptir.
 335 Colgo salıp cönötüp,
 Kalayıktı keyitip,
 Aydagan eken baarisın.
 Colgo salıp ubatıp,
 Körgöndün köönün tuuratıp,
 340 Bendelerdi şaşırtıp,
 Baarın cöo bastırıp,
 Kalayıktar tañıdanıp.

Böylece Köböy bağırıp,
 Söylemiş çok söz.
 Tüfeğe göğsünü dayamış,
 Ölüme elini uzatmış.
 Mızrak ile sapla deyip,
 Yüreğimi yar deyip,
 Can alıcı olsan sen bize
 Eziyet etmeden al deyip,
 Dermanı olmayan garibim,
 Yürüyemez hale gelip yoruldum.
 Gücümüz yok yürümeye,
 Adım atmaya,
 Bakmaz mı çarın,
 Garibin çektiği sıkıntı eziyete?
 Sibiryaya gidecek derman yok,
 Derman bizde kalmadı.
 Atın da kemiği
 Sürükleyip bırakın bir uçuruma.
 Kırgızların bulunduğu yerde ölsek
 Kalmaz bizde arzu da,
 Basmam deyip yoluna,
 Söyledi sözün doğrusunu.
 Öldür deyip yiğit Köböy
 Söyledi bütün doğrusunu.
 Ağzına sövüp kâfirin
 Şehadet getirip Allah deyip,
 Çektiğini deyip canını,
 Zayıf bırakma deyip gücünü,
 Bir tarafından yiğit Sultan
 Çok sözü yağdırdı.
 Köböy ile Sultan'ı
 Tekmeleyip dövdüler.
 Vurup eli dermansızlaştı.
 Cesareti fazla iki yiğit
 Akıldan nasıl şaşırdı.
 Sonunda Köböy'ü
 Arabaya bırakıp,
 Tekme atsa gürültü yapıp
 Bağlayıp alıp,
 Şöyle alıp uzaklaşmış,
 Görenler candan geçmiş.
 Yola bırakıp yollayıp,
 Milleti kederlendirip,
 Kovan imiş hepsini.
 Yola bırakıp ufaltıp,
 Görenin gönlünü doğratıp,
 Kulları şaşırtıp,
 Hepsini yaya gitmeye zorlamış,
 Millet hayret etmiş.

Ayrılışp tokmokton
 Kalgan eken şaldayıp.
 345 Er Köböydü urganı,
 Kaapır orus kılğanı.
 Kaygırıptır oşerde
 Kadir alla barmanı.
 Kayrandardın başına,
 350 Karıpcılık salğanı.
 Kaygırsa da er Sultan,
 Oşolordon eñ ultan.
 Bilip coldun uzagın,
 Körüp kaapır kazabın,
 355 Tartıp düşman azabın,
 Köp kıynabay öz canıfı
 Köpürödön ölöm dep,
 Körböy munun azabın.
 Baskan eken çamdanıp,
 360 Baarın baştap şafıdanıp,
 Baatır Köböy bata kıl,
 Ölölük dep kamdanıp,
 Baş kününön sözünö
 Ant kılışp karmaşıp.
 365 Bende bolup baylanıp,
 Uzak colgo aydanıp,
 Aylası çok çolpon köz,
 Küyüp barat cap carık.
 Kayrattanıp al ököö
 370 Baratkanda şaylanıp,
 Ataylatıp es berip,
 Tıfçı adamı tez kelip,
 Colooçu adam öfidönüp,
 Coldon Çoçu kez kelip,
 375 Karıptardın tolgonup,
 Aydar colun körgönü.
 Bargan eken Çoçusu
 Köpürönü bilgeni.
 Er Sultandın akılı,
 380 Elge caktı akırı,
 Bilbey kaldı ilesin,
 Aydap cürgön kaapırı.
 Bildi Sultan keterin,
 Kapır orus kekerin.
 385 Akıl menen oyloptur,
 Dünüyönün bekerin,
 Kadalanıp cöö basıp,
 Antse dagı köönü açk.
 Kadir alda ıymanın,
 390 Kayır kıldı köp nasip.
 Künökör barçu Şiberden

Ayrılıp Tokmak'tan
 Kalmış güçten düşüp.
 Yiğit Köböy'ü vurmıştı,
 Kâfir Rus yapmıştı.
 Kederlenmiş orada
 Kadir Allah fermanı.
 Zavallıların başına
 Gariplik vermişti.
 Kederlense de yiğit Sultan,
 Ötekilerden en aşağısı.
 Bilip yolun uzağını,
 Görüp kâfir gazabını,
 Çekip düşman azabını,
 Çok eziyet etmeden kendi canın
 Köprüden ölürüm deyip,
 Görmeden bunun azabını.
 Basmış imiş sıçramaya,
 Hepsinin başına geçip şanlı olup,
 Kahraman Köböy Fatiha oku,
 Ölelim deyip tedbir alıp,
 İlk gününden sözüne
 Yemin edip tutmuş.
 Kul olup bağlanıp,
 Uzak yola kovulup,
 Çaresi olmayan güzel göz,
 Yanıp gider çok ışık.
 Cesaretlenip o ikisi
 Gittiğinde seçilip,
 Bilerek akıl verip,
 Gözcü adamı çabuk gelip,
 Yolcu adama benzeyip,
 Yoldan Çoçu fırsat bulup,
 Gariplerin dönüp,
 Sürüldükleri yolu görmüştü.
 Gitmiş imiş Çoçu'su
 Köprüyü görmüştü.
 Yiğit Sultan'ın akılı,
 Halka hoş geldi sonunda,
 Bilmeden kaldı hilesini,
 Sürüp götüren kâfiri.
 Bildi Sultan gideceğini,
 Kâfir Rus'un nefretinin.
 Akıl ile düşünmüş,
 Dünyanın gereksizliğini,
 Gayret edip yaya gidip,
 Öyle hareket etse de gönülü açık.
 Kadir Allah imanını,
 Yardım etti çok kısmet.
 Suçlunun gittiği Sibirya'dan

Buyurgan çok alarga,
 Alla taala tuz-nasip.
 Köpürögö kelgende,
 395 Akıl kirip erlerge,
 Kün töbödon ıldıylap,
 Namaz beşim çenderde,
 Ubadadan taybagan
 Uşul artık şerlerge
 400 Ubadaga bekişip,
 Köptürödön sekirip,
 Suuga tüşüp ketiştı,
 Kayratı aşkan baatırlar
 Kara candan keçiştı,
 405 Alar menen aydalğan,
 Çıncırğa kolu baylangan,
 Kara Moldo, Boobek
 Şiberdi közdöy cügürdü.
 Köböy batır, Sultan er
 410 Kara suuga çümüldü.
 Katuulugu suraktın
 Kazır kalkka bilindi.
 Baatır Köböy, Sultan biy,
 Baş cügürük tulpar biy,
 415 Bendelikten öldü dep,
 Ak cerinen karmaşıp,
 Atıp cerge kömdü dep,
 Calpı kırgız muşkandı iy.
 Coldon çıkkın çoçu ake,
 420 Şaşıbaçı Medeke,
 Iylabaçı Rıskul,
 Kaygırbaçı Kadırkul.
 Bir tuugandır sizderge,
 Aldanın salğan işi uşul.

Buyurmadı onlara,
 Allahu Taala kismet nasip.
 Köprüye gelince,
 Akıl girip yiğitlere,
 Güneş tepeden aşağı inip,
 Beş vakit namazım yerlerde,
 Vaadinden çıkmayan
 Bu çok cesurlara
 Sözüne sağlam olup,
 Köprüden atlayıp,
 Suya düşüp gittiler,
 Gayreti fazla yiğitler
 Canlarından vaz geçtiler,
 Onlar ile sürülmüş,
 Zincire eli bağlanmış,
 Kara Moldo, Boobek
 Sibiryaya doğru koştı.
 Kahraman Köböy, Yiğit Sultan
 Çaya daldı.
 Gaddarlığı sorgunun
 Şimdi halkça bilindi.
 Kahraman Köböy, Bey Sultan,
 Baş yürük at tulpar bey,
 Kulluktan öldü deyip,
 Ak yerinden tutuşup,
 Atıp yere gömdü deyip,
 Tüm Kırgız üzüldü ah.
 Yoldan çıkan Çoçu Amca,
 Lütfen şaşma Medeke,
 Lütfen ağlama Rıskul,
 Lütfen kaygılanma **Kadirkul**.
 Kardeştir sizlere,
 Allah'ın verdiği iş budur.

BALBAK

(Koşok)

- Samooruñ altın cış ele,
San kişige baş ele,
Saydan ördök uçurbas
Caş töröm, sarala tuygun kuş ele.
- 5 Sandığıñ altın cış ele,
Sanası caman köp düşman
Samaganıñ uşu ele.
Kömürköy altın cış ele,
Köldön ördök uçurbas
- 10 Caş töröm, kök ala tuygun kuş ele.
Köfülü caman köp düşman,
Kömüp canıñ tındıbı?
Köölögönüñ uşu ele,
Cırgalçılık tuş ele,
- 15 Atake, kolufıa tuygun kuş ele,
Kolufıa tuygun turbagan
Çofı atañ kaday kişi ele?
Anda çofı atası aytat:
Karçığa kuş kırımım,
- 20 Kaz aldırğan tınarım,
Kayran Balbak tulparım,
Tuşuma baylap tuylabay,
Çofı atalap ıylabay,
Arbagım mintip sıylabay
- 25 Canımdı caman kıstattıñı.
Karıganda atañdı
Caş botom dep sızdattıñı.
Anda kelini aytat:
Tulu eken karısı,
- 30 Tulpar eken balası.
Asıl eken zadisi.
Arstan eken, atake,
Ötköndördün baarısı.
Atangan Balbak tübünön,
- 35 Aldırğan atañ übünön.
Algandın tübün kazam dep,
Asılım, attanıp çıkkın üyünön.
Attanıp şeyit bolgon soñ
Uşubu calgan dünüyöñ.
- 40 Taktasına kongon soñı,
Taktağa konup alğan soñı,
Ulukka sözüñı sıydırdıñı.
Sırt-Oydon cılkı cıydırdıñı.
Coop albay düşmandan,
- 45 Özüñı tüğül aylıñıdagı kulufıdan,
Aldırğan atañ bulunan,
Bul izdetip ciberip

BALBAK

(Ağıt)

- Semaverin saf altın idi,
Pek çok kişiyeye önder idi,
Gölcükten ördek uçurmaz
Genç efendim sarı ala tuygun idi.
- Sandığın saf altın idi,
Fikri kötü çok düşman
Arzu ettiğın bu idi.
Kömürköyün saf altın idi,
Gölden ördek uçurmaz
Genç efendim, gök ala tuygun idi.
Gönlü kötü çok düşman,
Gömüp canın rahatladı mı?
Kazıdığın bu idi,
Huzur karşıda idi,
Sevgili babası eline tuygun idi,
Eline tuygun durmayan
Büyük baban nasıl birisi idi?
O zaman büyük babası söyler:
Atmaca iyi alıcım,
Kaz aldırğan tınarım,
Değerli Balbak tulparım,
Karşıma bağlayıp sıçramadan,
Büyük babasına başvurup ağlamadan,
Ruhum böyle ağırlamadan
Canımı kötü zorlattın.
Yaşlanınca babanı
Genç botom deyip ağlattın.
O zaman gelini söyler:
Dul imiş karısı,
Tulpar imiş çocuğu.
Asıl imiş hepsi.
Arslan imiş, sevgili babası,
Geçenlerin hepsi.
Adlandırılan Balbak soyundan,
Aldırmıştı baban mücevherinden.
Alanın soyunu kazarım deyip,
Asılım, Ata binip çıktığım evden.
Ata binip şehit olduktan sonra
Bu mu yalan dünyan.
Tahtasına konulduktan sonra,
Tahtaya konulup alındıktan sonra,
Amire sözünü sıydırdın.
Sırt Oy'dan at yıgdırdın.
Cevap almadan düşmandan,
Sen değil obandaki kölenden,
Aldırğan baban parasından,
Para aratıp gönderip

Katigün,
 Ayrılğan çolpon uulunan.
 50 Caş töröm, caş ekenden tilediñ
 Canıña ölüm-şeytti,
 Öz ömürüñ tilebey,
 Kün muruntan casattıñ
 Çoñ ataña beyitti.
 55 Anıñdı egem kuş körböy,
 Ataña salgan beyitke
 Özüñdü koyup kirgizip,
 Arkañda bizdi keyittif.
 Saldırdıñ çoñ ataña saraydı,
 60 Anıñdı egem kuş körböy,
 Ataa salgan sarayga
 Özüñdü koyup kirgizip,
 Arkañdagı kalgandın
 Eki közü alaydı.
 65 Kılğanıñdın baarısı
 Tiri adamdan bölökçö,
 Caş töröm, bu kılğanıñ caraybı?
 Casattıñ altı baldaktı,
 Casagan egem car bolup
 70 Caş töröm, caşıñda bergen arbaktı.
 Öz ömürüñ tilebey,
 Kün muruntan casattıñ
 Çoñ ataña çarbaktı,
 Anıñdı egem kuş körböy
 75 Ataña salgan çarbakka
 Özüñdü koyup kirgizip,
 Katigün, arkañda beybak zar kaktı.
 Aytpay kantip koyomun
 Armanda ötkön Balbaktı.
 80 Sen da kıldıñ bar işti,
 Saldıñ bir dalay cerge arıştı.
 Sen attanıp çıkkanda
 Çeçensigen duşmanıñ
 Süylöböy caağı karıştı.
 85 Akıl oylop bağıñıñtı.
 Namızdaşkan cerine
 Ayabastan salıştı
 Aydattıñ Sibirge Ötönböy menen Tabıştı.
 Aydoodon Tabış kelgiçe
 90 Katigün, asılım Balbak cabıştı.
 Aytpasak bizge cazana,
 Caş töröm, ceti atañ curtka kazana.
 Debesez bizge cazana,
 Caş töröm, ceti atañ curtka kazana.
 95 Tüp atañ elge han bolgon,
 Dünüyöñ curtka dañ bolgon,

Hayret,
 Ayrılmış çolpon oğlundan.
 Genç efendim, genç olduğundan diledin
 Canına ölümü şehitliğı,
 Kendi ömrünü istemeden,
 Önceden yaptın
 Büyük babana mezarı.
 Yaptıgını Allah'ım hoş görmeden,
 Babana yaptığın mezara
 Kendini koyup girdirip,
 Arkanda bizi kederlendirdin.
 Yaptırdın büyük babana sarayı,
 Yaptıgını Allah'ım hoş görmeden,
 Babana yaptığın saraya
 Kendini koyup girdirip,
 Arkandaki kalanların
 İki gözü cansızlaştı.
 Yaptıgının hepsi
 Diri adamdan başkaca,
 Genç efendim, bu yaptığın yarar mı?
 Yaptırdın altı değneği,
 Yapmıştı Allah'ım destek olup
 Genç efendim, genç yaşında verdi ruhu.
 Kendi ömrünü istemeden,
 Önceden yaptırдың
 Büyük babana duvarla çevrilmiş yerini,
 Yaptıgını Allah'ım hoş görmeden
 Babana yaptırdığın yere
 Kendisini koyup girdirip,
 Hayret, arkanda mutsuzluk bıraktı.
 Söylemeden nasıl dururum
 Arzulardan geçmiş Balbak'ı.
 Sen de yaptın olan işleri,
 Attın bir sürü yere adımı.
 Sen atlanıp çıktığında
 Hevesli görünen duşmanın
 Konuşmadan ağız tutuldu.
 Akıllıca düşünüp boyun eğdiler.
 Gücendiği yere
 Acımadan koydular
 Sürdürdün Sibirya'ya Ötönböy ile Tabış'ı.
 Sürgünden Tabış gelene kadar
 Hayret, asılım Balbak yapıştı.
 Söylemesek bize ceza,
 Genç efendim, yedi atan halka hazine.
 Demesek bize ceza,
 Genç efendim, yedi atan halka hazine.
 İlk atan halka han oldu,
 Dünyan halka şenlik oldu,

- Arkı atañ elge kan bolgon
 Alganıñ beybak mañ bolgon.
 Oyronunan ayrılıp,
 100 Oymoktay beti kan bolgon.
 Erkek tügül kızı çok
 Çaş töröm, nedegen çunak can bolgon?
 Borumduu dep dem baylap,
 Boluş kılğan el şaylap.
 105 Tört ayagın böcütüp
 Minip öttüñ corgonu.
 Bolup kalgan konogu
 Tokmok, Pişpek korgonu

 Colga saldıñ moldonu.
 110 Coop alıp üyezden
 Çaş töröm, turduñ ele bolbodu.
 On üçündö oynogon
 On törtünö çıkkanda
 Ak cılan bolıp soylogon.
 115 On beşine çıkkanda
 Orustan zakün koybogon,
 On altıga çıkkanda
 Bir boluuştun adamın
 Çaykasam dep oylogon.
 120 Ustalardan dat algan,
 Moldolordon kat algan,
 Karılardan bata algan,
 Cıyırma bir çaşında
 Boluş Balbak atalgan.
 125 Töödöy tuugan nar ötkön,
 Oluya çal-karı ötkön.
 İlgerkinin baarı ötkön.
 Kıyma-çiyime can ötkön.
 Arbağı sizge car bolsun,
 130 Akıret cayga barganda
 Sünnötü sizde bar bolsun,
 Beeden tuugan ker ötkön,
 Nayza karmap er ötkön,
 Aziret Aalı şer ötkön,
 135 Arbağı sizge car bolsun.
 Akıret cayga barganda
 Sünnötü sizde bar bolsun.
 Arkafıda kalgan karabet
 Aytıp kakşap kar bolsun.
 140 Atka saldıñ baldaktı
 Caldıratıñ caynattıñ
 Çaş töröm,
 Çaşalganıñ ardaktı.
 Arkanda beybak zar kaktı,

- Diğer atan halka han oldu
 Aldıñın bahtsız gösterişsiz oldu.
 Gücünden ayrılıp,
 Küçücük yüzü kızardı.
 Erkek değil kızı yok
 Genç efendim, ne bahtsız can oldu?
 Şık deyip cesaret gösterip,
 Boluş yaptı halk seçip.
 Dört ayağını koşturup
 Binip geçtin yorgayı.
 Artık olmuştu konağı
 Tokmak, Bişkek yeri

 Yola bıraktın mollayı.
 Cevap alıp kaymakamdan
 Genç efendim, kalktın idi olmadı.
 On üçünde oynadı
 On dördüne geldiğinde
 Ak yılan olup süründü.
 On beşine geldiğinde
 Rus'tan kanun koymadı,
 On altıya geldiğinde
 Bir boluşun adamını
 Sallasam deyip düşündü.
 Ustalardan yardım aldı,
 Mollalardan yazı aldı,
 Yaşlılardan Fatiha aldı,
 Yirmi bir yaşında
 Boluş Balbak diye adlandırıldı.
 Deve gibi doğdu nar geçti,
 Evliya ihtiyar geçti.
 Öncekinin hepsi geçti.
 Birbirinden farklı can geçti.
 Ruhları size yar olsun
 Ahiret yerine gidince
 Sünneti sizde var olsun
 Kısraftan doğan koyu doru at geçti,
 Mızrak tutup yiğit geçti,
 Hazret-i Ali arslan geçti,
 Ruhları size yar olsun.
 Ahiret yerine gidince
 Sünneti sizde var olsun.
 Arkanda kalan ahlâksız
 Söyleyip ağlayıp hakir olsun.
 Ata koydun baldağı
 Göz yaşları içinde bıraktın
 Genç efendim,
 Yaşadığın hürmeti.
 Arkanda bahtsız kaygı bıraktın,

- 145 Aytpay kantip koyomun
Armanda ötkön Balbaktı,
İşifdi saldıñ carıkka,
Agayın kança kılat dep,
Oyloboduñ tarlıkka,
150 Asıldı cıydıñ sandıkka,
Akıl-ayla tabalbayt
Alladan bolgan carlıkka.
Ança şaytan bolboso
Caş töröm,
155 Oturduñ ele kandıkka.
Muzdu bastıñ talkalap,
Mırza çıktıñ çalkalap.
Atañızdan babañız
Bukardı algan talkalap,
160 Kelüüçü ele duşmanıñ
Mufikansa başın kalkalap,
İzat bilbes adamdar
Curt cakşısın baykabay
Kötörsün kunun arkalap.
165 Taştı bastıñ talkalap,
Talaşa çıktıñ çalkalap,
Atañızdan babañız
Taşkendi algan talkalap.
İzat bilbes adamdar
170 Curt cakşısın baykabay
Kötörsün kunun arkalap.
Altın samoor, cez çaynek
Çay oozuñdan ketken cok,
Atañızdan babañız
175 Üy oozunan ketken cok,
Barkıña kırıgız cetken cok,
Kümüş samoor, cez çaynek
Çay oozuñdan ketken cok,
Köldü atañdan babañız
180 Üy oozunan ketken cok,
Caş töröm,
Künüñö kırıgız cetken cok.
Çak etme miltık som atkan,
Sap cakşıga kol atkan,
185 Namızdaşkan duşmanı
Sırköl közdöy uzatkan,
Cakıñkı tuugan sulatkan.
Berdefıke miltık som atkan,
Bastaşa ketken duşmanı
190 Sırköl közdöy uzatkan,
Bastaşkan tuugan sulatkan.
On segiz miñ aalamdın
Ortosunda paşası,

Söylemeden nasıl geçerim
Arzularda geçen Balbak'ı,
İşini duyurdun dünyaya,
Dostlar ne kadar yapar deyip,
Düşünmedin zorluğu,
Mücevheri yığdın sandığa,
Akıl çıkar yol bulamaz
Allah'tan olan fermana.
Birdenbire olmasa da
Genç efendim,
Oturdun idi hanlığa.
Buzu bastın parçalayıp,
Bey oldun kurulup.
Atandan baban
Buhara'yı almıştı parçalayıp,
Gelirdi düşmanın
Kederlense başını örtüp,
Hürmet bilmez adamlar
Yurdun iyisini izlemeden
Götürsün diyetini sırtlayıp.
Taşı bastın parçalayıp,
Tartıştın kurulup,
Atandan baban
Taşkent'i almıştı parçalayıp.
Hürmet bilmez adamlar
Yurdun iyisini izlemeden
Götürsün diyetini sırtlayıp.
Altın semaver, bakır demlik,
Çay ağzından gitmedi,
Atandan baban
Ev ağzından gitmedi,
Değerine Kırıgız ulaşmadı,
Gümüş semaver, bakır demlik
Çay ağzından gitmedi,
Göldü atandan baban
Ev ağzından gitmedi,
Genç efendim,
Gününe Kırıgız ulaşmadı.
Çakmak taşlı tüfekle kurşun attı,
Saf iyiye el attı,
İnat eden düşmanı
Sırköl tarafına doğru uzaklaştırdı
Yakın dostu yüz üstü yatırdı.
Berdefıke tüfekle kurşun attı,
Alçalıp giden düşmanı
Sırköl tarafına doğru uzaklaştırdı,
Alçalan dostu yüz üstü yatırdı.
On sekiz bin alemin
Ortasında şahı,

- David uulu Sulayman
 195 Munuñ cetken kazası.
 Tak Sulayman paygambar
 Döö, peri suragan
 Kudaaga taza ıylagam.
 Kırk cıl kaçıp ölümön
 200 Koybosun ölüm bilgen soñı
 Ölümgö şolor inagan.
 Ölüp kettiñi kayranım.
 Eregişken söz menen
 Catıp kaldıñı kayranım.
 205 Eki çarçı böz menen
 Ker corgoñı cürüp tay boldu.
 Kerimseldey Balbagım,
 Keñi Koçkorgo cay boldu.
 Cur corgoñı cürüp tay boldu
 210 Surayılday Balbagım,
 Keñi Koçkorgo cay boldu.
 Üyüñi tolgon mis tabak
 Çaçıldı baarı şağırap,
 Arkañda kalgan beybaktın
 215 Eki közü caldırıp,
 Keregeñdi aytayın
 Tor közönök tigilütü
 Keregeñdin başında
 Oyranım, sırt köpiye ililü.
 220 Atıña altından taka mık urdıñı
 Asılım Balbak, kayran er,
 Kettiñi akıret közdöy nuk urduñı.
 Atıña külmüşön taka mık urduñı
 Külüstön Balbak, kayran er,
 225 Kettiñi kıyamet közdöy nuk urduñı.
 Ay aalamdı cep catkan
 Almatı, Semey kanday cer?
 Akılı artık kayran er.
 Kılımdın baarın cep catkan
 230 Kızıl car, Semey kanday cer?
 Kılımdan artık kayran er.
 Keregeñdi aytayın:
 Tört közönök tigilütü,
 Keregeñdin başında
 235 Oyronum, sırt köpüyö ililütü,
 Kızıltoonun ulpası
 Kırında oynoyt kulcası.
 Kız alğanıñı karabet
 Kaldım, alda kimdin olcosu.
 240 Kara toonun ulçası
 Kaşında oynoyt kulcası
 Kız alğanıñı karabet

- Davut oğlu Süleyman
 Sıkıntın ulaştı kaderi.
 Taht Süleyman Peygamber
 Dev, periye hükmeden
 Allah'a çok ağladım.
 Kırk yıl kaçıp ölümden
 Bırakmasın ölüm bildikten sonra
 Ölümüne onlar inanmıştı.
 Ölüp gittin zavallım.
 Çekişen söz ile
 Yatıp kaldın zavallım.
 İki metre bez ile
 Koyu doru yorgan büyüyüp tay oldu.
 Sam yeli gibi Balbak'ım,
 Geniş Koçkor'a yer oldu.
 Kılısız yorgan büyüyüp tay oldu
 Hilkat garibesi Balbak'ım,
 Geniş Koçkor'a yer oldu.
 Evin dolmuş bakır tabak
 Saçıldı hepsi şingirdayıp,
 Arkanda kalan bahtsızın
 İki gözü rica eder gibi bakıp,
 Keregeni söyleyeyim
 Ağ deliği dikili
 İhtiyacının başında
 Yiğidim, sırt köpiye(?) asılı.
 Atına altından nal çivi çaktın
 Asılım Balbak, zavallı yiğit,
 Gittin ahirete doğru yol tuttun.
 Atına gümüştən nal çivi çaktın
 Gül bahçesi Balbak, zavallı yiğit,
 Gittin kıyamete doğru yol tuttun.
 Ey alemi yedin
 Almatı, Semey nasıl yer?
 Akılı fazla zavallı yiğit.
 Dünyanın hepsini yedin
 Kızıl yar Semey nasıl yer?
 Dünyadan daha iyi zavallı yiğit.
 Keregeni söyleyeyim:
 Dört deliği dikili,
 Keregenin başında
 Yiğidim, sırt köpiye(?) asılı,
 Kızıl dağı ulpası(?)
 Kenarında oynuyor kulcası.
 Kız aldığın ahlâksız
 Oldum, Allah'ım kimin ganimeti.
 Kara dağın ulçası
 Kaşında oynar kulcası
 Kız aldığın ahlâksız

Kaldım, alda kimdin olcosu.
 Mingen atıfı karager
 245 Mınça kettifi ne deyin,
 Oyronum, beyiști közdöy bara kör!

MAL KAZAL

Sıyırlardı saygakka
 Çıçañdatıp çurattı.
 Aybandardı baarıça
 Çöptön kıldı tamaktı.
 5 Kudurettüü kudaya, a
 Koydu cakşı carattı.
 Başka maldın canında
 Mayda akça sıyaktuu.
 Atan töö, buuralar
 10 Artın karay siygeni.
 Köbük çaçıp burkurap,
 Buurasının kirgeni.
 Çapkan attan kem emes,
 Taskak urup celgeni.
 15 Taytañdagın canıbar,
 Taylagının emgeni
 Conunda bar örköçü.

 Özü mınça çofı turup,
 Kuyrugunun keltesı.
 20 Çögöründö büktölgön,
 Özü catıp eptengen.
 Ebin taap batırta
 Kañça bolso cüktölgön.
 Koşuluşup, bölünüp
 25 Kulun, tayın bilişken.
 Karga cürsö oynogon,
 Kara cerge şordogon.
 Kara kıyak, betege
 Kañça cese toybogon.
 30 Aça bolso cürböğön,
 Kardı toyup alganda
 Arıkçılık bilbegen.
 Oysoñdogon canıbar
 Ot kemedey irmegen.

Oldum, Allah'ım kimin ganimeti.
 Bindığın at karager
 Böyle gittin ne diyeyim,
 Yiğidim, cennete doğru git!

HAYVAN GAZELİ

Sığırları saygakka
 Kuyruğunu sallayıp koşturdu.
 Hayvanların hepsi
 Ottan yaptı yemeği.
 Kudretli Allah, a!
 Koyunu güzel yarattı.
 Başka hayvanın yanında
 Küçük para benzeri.
 Enenmiş deve deve aygırları
 Arkasına doğru işedi.
 Köpük saçıp koku yayıp,
 Deve aygırının girmesi.
 Hızlı koşan attan kötü değil,
 Hızlı yürüyüp koşması.
 Eğri bacaklı biri gibi yürüyen hayvan,
 Taylağının emmesi
 Sirtında var hörgücü.

 Kendisi böyle büyük durup,
 Kuyruğunun kısılığı.
 Dizlere çökerken büktüldü,
 Kendisi yatıp hazırlandı.
 Yolunu bulup sığdırsa
 Ne kadar olsa yüklendi.
 Birleşip, bölünüp
 Kulunu, tayını tanırlardı.
 Kara gittiğinde oynadı,
 Tuzlak yeri yaladı.
 Kara kıyak betege
 Ne kadar yese doymadı.
 Aç olsa hareket etmedi,
 Karnı doyduğunda
 Zayıflığı bilmedi.
 Canlı çevik olan hayvan
 Otları gemi gibi kapladı.

SADIRBAY

1 Aytam sözdü Sadırbay,
Art cagina karanbay
Kolgo kagaz karmasam
Koybos akır tabılbay.

* * *

2 Cazganımı sabırlap
Sanap turgan Sadırbay.
Cürgüzömün kazaldı
Sözüm bolor darıday.

* * *

3 Sanap tursañı Sadırbay,
Sözüm cakşı tabılgay.
Köñnü cakın er ediñi
Kol alışkan tamırdıy.

* * *

4 Kaşkar bardıñı kamdanıp
Kedey boldıñı sandalıp,
Cakırbektin tuşunda
Canıñı tındı maldanıp.

* * *

5 Akça arbıp mal bolup,
A kılğanıñı oñ bolup,
Kılğanıñdın baarısı
Cakşılıkka col bolup.

* * *

6 Atuz kiydiñi bıçtırıp
Alka caka kıştırıp
Beşmantıña cibekten
Belgi büçü sızdırıp

* * *

7 Kımbat baanın baarına
Kara boyuñı cış kılıp,
Casap kördüñi akırı
Bir boyuñdu kız kılıp.

* * *

8 Cetimdiktin cetesin.
Aldıñı akır esesin.
Şükür kılsañı Sadıke,
Ceñgen sayın cetesıñı.

* * *

SADIRBAY

Söylerim sözü Sadırbay,
Arka tarafına bakınmadan
Elde kâğıt tutmasam
Bırakmaz sonunda bulunmadan.

* * *

Yazdığımı sabırla dinleyip
Düşündü Sadırbay.
Hareket ettiririm gazeli
Sözüm olur darı gibi.

* * *

Düşünsen Sadırbay,
Sözüm güzel bulunur her halde.
Gönlü yakın yiğit idin
Eller birbirini tutmuş kök gibi.

* * *

Kâşgar'a gittin tedbir alıp
Fakir oldun avare dolaşıp,
Cakırbek'in zamanında
Canın rahatladı mal sahibi olup.

* * *

Para çoğalıp sürülerin olup,
Yaptıñın iyi sonuç verip,
Yaptıñının hepsi
İyiliğe yol oldu.

* * *

Atuz(?) giydin bıçtırıp
Yakanın ön kısmını sıkıştırıp
Üst giyimine ipekten
Süslü düğüm işleyip.

* * *

Pahalı fiyatın hepsine
Zayıf vücudunu şişmanlatıp,
Yapmayı denedin sonunda
Bir vücudundan kız yapıp.

* * *

Yetimliğin soyunu.
Aldın sonunda hissesini.
Şükretsen Sadıke,
Yendikçe ulaşırısın

* * *

9 Niyetifdi buzbasafı
Abiyir menen ketesifi.
Caşığı kursun ubayım
Akırı mintip cetesifi.

* * *

10 Calgız bolso balafız
Cana bersin cubayıfı.
Dünyö cüzün kıdırıp
Kördüfi cakşı ubayın.

KAYNAGA --KELİN

Kelin:

Kete koy, ake, kete koy,
Kerektüü kişim bar bolup,
Kebifdi ugup kalbasın

5 Keçikpey, ake, kete koy.
Bar degen sözgö taarınıp,
Basuuga cigit kamınıp...
«Aylanayın, ake» -- dep
Şaşırbay kelin calınıp.

10 Ket degen sözgö taarınıp
Ketüügö cigit kamınıp...
«Cata tüşçü, ake» -- dep,
Ketirbey kelin calınıp.

--Sekelek kelin, sen bala,
15 Serlentpey kelçi, sadaga?!
-- Keyibe, ake, balaña
Kelinifi ketsin sadaga.
Söz kayırdı kuu kelin:
-- Süyörüm ake, can dilim,

20 Sakaday bolgon boyuñia
Sadagası kelinifi
Catçı cay bu koynuma.
Caratkandın künösü
Calgıs menin moynuma.

25 Calıntpay, ake, catsaşıçı!?
Carooker kelin oñunda.
Borumuñ, ake, men körüp
Abıdan aşık boldum saa.
Kaynaga:

30 Köptön beri sen üçün
Köñülümdü bergemin.
Abalkı sözdü oylonup,
Azır ayıp körbö, kelgenim.

Niyetini bozmasan
Vicdanınla gidersin.
Yaşını boş ver dostum
Sonunda böyle ulaşırsın.

* * *

Yalnız olsa çocuğunuz
Yine versin eşin.
Dünya yüzünü dolaşıp
Gördün iyi dostunu.

KAYIN BİRADER -- GELİN

Gelin:

Gidi ver, ağam, gidi ver,
Gerekli kişim var olup,
Sözünü duymasın

Gecikmeden, ağam, gidi ver.
Git dediği söze darılıp,
Gitmeye yiğit hazırlanırken...
«Kurban olayım, ağam» --deyip
Acele ettirmeden gelin yalvardı.

Git dediği söze darılıp
Gitmeye yiğit hazırlanırken...
«Yatsana, ağam» --deyip,
Uzaklaştırmadan gelin yalvardı.

--Genç gelin, sen çocuk,
Nazlanmadan gel lütfen, kurban?!
--Üzülme, ağam, çocuğuna
Gelinin olsun kurban.

Karşılık verdi kuğu gelin:
--Sevdiğim ağam, can gönlüm,
Endamlı olan vücuduna

Kurban gelinin
Yat lütfen bu koynuma.
Yaratanın günahı
Yalnız benim boynuma.

Yalvartmadan, ağam, yatsana!?
Şefkatli gelin sağında.
Şıklığını, ağam, görüp
Tamamen aşık oldum sana.

Kayın birader:

Çoktan beri senin için
Gönlümü vermişim.
Önceki sözü düşünüp,
Şimdi ayıplama, geldiğimi.

35 Köp ayttırdım biltirtan,
 Aşık boldum sırtıfıdan
 Körünö kelip ketüügö
 Köp tartınam kalkıfıdan.
 Kömök surap sen üçün
 Közar boldum dartıfıdan.
 40 Avaltan beri oylonçu
 Adat kılba oynoştı.
 Caşçılık şaytan bolboso
 Cañılbay adam koybospu.
 Avaltan beri bizlerge
 45 Oynop külmök bar bolgon.
 Sulayka menen Laylıga
 Macunun, Cusup zar bolgon.
 Zayıpcamal dartınan
 Aşık bolup bozcigit
 50 Caan kezken artınan.
 Kadasız ötkön kim eken
 Kazak, kırgız kalkınan,
 Oşolor bizden kem beken?
 Oynobos külbös el beken?
 55 Oynoştı kılğan ceke ele
 Seni menen men beken?
 Kelin:
 Aytkanıñ seket ıras dep,
 Sabır kılçı bir az dep,
 60 Sen menin
 Kara boorum dep süylöp,
 Kadırına oynoştun
 Cete albaymın dep süylöp:
 Kanatı çok keterin
 65 Kara toonun boorunda,
 Kaptasıp bir tüşkönün
 Kapas temir toruna.
 Kana menin tüşkönüm
 Katar turat koluma
 70 Karap körüp cayımı
 Cıgılsın senek urunba!
 İlgerten beri dayındı
 Köp aytısat
 Körböy uşak ayıfıdı
 75 Kart kaynaga caş kelin

 Kabardar bolgon cayımdı.

Çok söylettim geçen seneden,
 Aşık oldum görünüşünden
 Açıkça gelip gitmeye
 Çok çekiniyorum çevrenden.
 Yardım isteyip senin için
 Gezer oldum derdinden.
 Eskiden beri düşünlüdü
 Alışma oynaşa.
 Gençlik şeytan olmasa
 Yanılmadan adam bırakmaz mı.
 Eskiden beri bizlere
 Oynayıp gülmek var oldu.
 Züleyha ile Leyla'ya
 Mecnun, Yusuf acı çekmişti.
 Eşinin güzelliğinin derdinden
 Aşık olup delikanlı
 Alem gezmişti ardından.
 Töresiz geçen kim imiş
 Kazak, Kırgız halkından,
 Ötekiler bizden kötü mü imiş?
 Oynamaz gülmez halk mı imiş?
 Oynaşlık eden sadece
 Senin ile ben mi imiş?
 Gelin:
 Söylediğin sevgilim doğru deyip,
 Sabret biraz deyip,
 Sen benim
 Kara bağrım, diye söyleyip,
 İtibarına oynaşın
 Ulaşamam, diye söyleyip
 Kanadı olmayan gidenin
 Kara Too'nun bağrında,
 Yuvarlanıp düştüğünü
 Kafes demir ağına.
 Hani benim düştüğüm
 Sıralanır elime
 Bakıp görüp yerimi
 Eğilsin sert olan kırılma!
 Çoktan beri hakkında
 Çok söylediler.
 Görmeden dedikoduyu
 Yaşlı kayınbirader genç gelin

 Haber her tarafa yayıldı

AZAMATTAN

(Üzündü)

- Bolumduu cakşı azamat
Cüröt colun tazalap.
Kee bir caman azamat
Kariganda caşarat,
5 Kütüöggö berçü kızga okşop,
Köpkölöfi tartıp casanat,
Akılga kelbeyt andaylar
Afigi aygırday azanap.
Bolomun degen azamat
10 Başkaça bolot kılığı,
Oroy söz çıkpayt oozunan
Sözünün sonun sılığı.
Orgu-bargı süylöböy,
Adamça süylöyt çınığı.
15 Adamdıktı köp oylop,
Oşogo çıgat çıgımı.
Adamın deseñi, azamat,
Aytıp cürgün çınıfıdı,
Mamilefıdı tuuralap,
20 Buzbagın astı sınıfıdı.
Oyuma tüşüp toktoboy
Cazmak boldum aňgeme,
Azamat degen bul sözüm
Aňgememdin aldı ele.
25 Kolunan kelbes cigitti,
Bay bolso da bar debe.
Kolunda cok cigitti
Ubadası kar debe
Tübü oşondoy bolboston
30 Dünüyö tabat al dele.
Cerge da emgek sıfırgın
«Ceke ırıska mal» --debe.
Ooruluu bolgon adamdı
Süylöböyt sözdü şar debe.
35 Aramporos ayaldı,
Tüpkülüktüü car debe.
Dağı aytayın ugup tur
Başalıp sözüm kaldı ele.
Dağı cigit toktoboy,
40 Sözümdü boldum ulamak,
Murunku aytkan sözümdün
İzine tüşüp kubalap.
Dağı aytayın, cigitter,
Bir cerge kurgun ırabat.
45 Rabatıñı bar bolso,
Ookatıñı eptep kuralat.
Cay menen cazgı ısıқта,

YİĞİT' TEN

(Parça)

- Uygun iyi yiğit
Yürür yolunu temizleyip.
Diğeri bir kötü yiğit
Yaşlandığında gençleşir,
Damada verirdi kıza benzeyip,
Kibirlenip süslenir,
Akla gelmez onun gibiler
Sık sık kişneyen aygır gibi bağırır.
Olurum diyen yiğit
Başka olur işi,
Kaba söz çıkmaz ağızından
Sözünün sonunda nezaketi.
Saçma sapan konuşmadan,
İnsan gibi söyler gerçeği.
İnsanlığı çok düşünüp,
Buna harcar kendisini.
İnsanım desen, yiğit,
Söyle doğrunu,
Muameleni düzeltip,
Bozma asla en iyi sıfatlarını.
Aklıma düşüp durmadan
Yazacak oldum hikâyeye,
Yiğit denen bu sözüm
Hikâyemin ön kısmı idi.
Elinden gelmez yiğidi,
Zengin olsa da var deme.
Elinde olmayan yiğidi
Vaadi hor deme
Sonu öyle olmadan
Zenginliği bulur o da.
Yere de emek ver
«Özel rızka hayvan» --deme.
Hastalıklı olan adama
Söylenmez sözü birdenbire.
Haram yiyen kadına,
Daimi yar deme.
Ve anlatayım dinle biraz
Başlayıp sözüm kaldı idi.
Ve yiğit durmadan,
Sözüme devam edecek oldum,
Önceki söylediğim sözümün
İzine düşüp takip edip.
Ve anlatayım yiğitler,
Bir yere kur kervansaray.
Ruhsatın var ise,
Rızkın kolay birikir.
Yaz ile ilkbaharın sıcağında,

Cata berbe ılaalap.
Kılıcın alıp kış kelse,
50 Cay catkanıñ suralat.
Dağı aytayın cigitter!
Bak cakşılap egindi,
Er cigit caman körbögün
«Emgek kıl!» degen kebimdi.
55 Emgeksiz bolup tim cürsöñ,
Kim tabat senin ebiñdi?
Ömürlük coldoş kılbağın
Özgöçö calkoo kelindi.
Kelinder, caman körbögün
60 Menin aytkan kebimdi.

Yatıverme temelleşip.
Kılıcını alıp kış gelse,
Yazın yattığın sorulur.
Ve anlatayım yiğitler!
Bahçe güzelleşip ekini,
Yiğit kişi kötöleme
«Emek ver!» diyen sözümü.
Emeksiz olup rahat yürüsen,
Kim bulur senin hakkını?
Hayatının sonuna kadar arkadaş yapma
Başka tembel gelini.
Gelinler görmeyin
Benim söylediğim sözü.

ÖZÜ CÖNÜNDÖ

- Moldo Kılıç beçara
 Bolbos kepti kozgogon,
 Ar candardın ıraatın
 Ordu menen kozgogon.
 5 Özüüm naadan ekemin
 Oşonçoluk zıynatım
 Öz boyuma cukpagan,
 Iras naadan ekemin
 Naadandıktın tütünü
 10 Köödönümdü kaptagan.
 Dağı şügür kudaaga
 Men karıptı saktagan.
 Ömür ötüp baratat
 Kara sakal kıyarıp,
 15 Ata-a, arman dünyö,
 Ötüp ketti balalık.
 Anı menen, agalar,
 Oşol cerde cabalık.
 Kol kötörgün dubaga
 20 Tapşırayın kudaaga.
 Atam menen anama
 Duba kılşaı ıraba.
 Arbagına alardın
 Kara canım sadaga.
 25 Biz turbaybiz akırı
 Bul calgançı panaga.
 Ölüü menen tirikke
 Duba cürör araga.
 Cerim Koçkor şamalduu
 30 Toosu biyik badalduu.
 Kañça bolso şamalı
 Maga bolbos zalalı.
 Caykı çöbü burdaluu,
 Calpı bizdin car-coro
 35 Bir dalay curt kurdaluu.
- Turgan cerim bayanı:
 Körsö köñül tunuuçu,
 Bizdin aymak, agayın,
 Baarı cerden turuuçu.
 40 Caman ceri --şamalı,
 Çafı közgö tunuuçu.
 Sırın bilbes adamdar
 Can dep arafı turuuçu.
- Ordobuz oşol cer bolup,
 45 Baarın katka cazalı.
 Törö keldi baldarı,

KENDİSİ HAKKINDA

- Moldo Kılıç çaresiz
 Olmaz sözü gündeme getirdi,
 Her canlının rahatını
 Yeriyle bozdu.
 Ben cahil imişim
 Bu kadar süsüm
 Bana yararlı olmadı,
 Gerçek cahil imişim
 Cahillığın dumanı
 Bedenimi kapladı.
 Ve şükür Allah'a
 Ben garibi korudu.
 Ömür geçip gidiyor
 Kara sakal olgunlaşıp,
 Baba-a, arzu edilen dünya,
 Geçip gitti çocukluk.
 Onunla büyükler,
 O yerde kapatalım.
 El kaldır duaya
 Teslim edeyim Allah'a.
 Babam ile anneme
 Dua etsen lâyıık.
 Ruhuna onların
 Kara canım sadakadır.
 Biz kalmayız sonunda
 Bu yalancı fani dünyada.
 Ölü ile diriye
 Dua gider aralarına.
 Yerim Koçkor rüzgârlı
 Dağı yüksek fundalık.
 Ne kadar olsa rüzgârı
 Bana olmaz zararı.
 Yaz otu parçalı,
 Tüm bizim dostlar
 Bir çok halkıyla çevrili.
- Oturduğum yerin beyanı:
 Görse gönül arınırdı,
 Bizim halkın, dostlar,
 Tümül topraktan geçinirdi.
 Kötü yeri -- rüzgârı,
 Tozu gözü kapatırdı.
 Sırrını bilmez kişiler
 Can deyip zorlukla geçinirlerdi.
- Oturduğumuz yer bu olup,
 Hepsini yazıya geçirelim.
 Törökeldi çocukları,

Tegeregi --aymagı,
Atabızdın kümbözü,
Cana bolot cayları.

- 50 Buguçuda konuşum,
Çerikçide boluşum.
Biröö kılıp moldolor
Katka tüşkön sanatım.
Talam-naama cazuumdu
- 55 Salıp kara közüfdü.
Calpı moldo, koş emi,
Barar bolsofi carandar,
Köptön beri bilemin
Omiyn dep koyuşka
- 60 Aylasañız caragın.
Olturgan, mına, cigitter,
Emi, mına, cigitter,
Darbazasın cabamın.
Kaydan aytsam tabamın,
- 65 Karasañar, cigitter,
Kaalgasın cabamın.

Çevresi -- ülkesi,
Babamızın türbesi,
Yine olur yerleri.

Geyik avında geceyi geçirdiğim yer,
Askerde boluşum.
Birleşip mollalar
Yazıya dökülmüşü sanatım.
Talep ünvan yazımı
Atıp kara gözünü.
Mollalar hoşça kalın şimdi,
Gidecek olursanız dostlar,
Çoktan beri bilirim
Amin demeye
Bir yol bulup yarayım.
Oturun, işte, yiğitler,
Şimdi, işte, yiğitler,
Sokak kapısını kapatırım.
Nereden söylesem bulurum,
Baksanız, yiğitler,
Obanın iki kanatlı kapısını kapatırım.

CANIBAR, ÖSÜMDÜK

Toogo çıkkan karagay
Uzun bolot bir dalay.
Uzundugun karasañı
Eki argamçı boyu bar
5 Bagat eken bul orus
Kazak, kırıgız koyunday.

Belet alıp alasıñı,
Kesip alsañı aytpastan
Balaketke kalasıñı.

10 Toogo çıkkan çetindi.
Karmap alsa bul kaapır
Cara kılat betifidi.

Irgay menen taldardı
Iylatat eken baldardı.
15 Karagay menen arçanı
Karmasañı alat baltanı.
İt murundu, şilbini
Kaapırlar saldı belgini.

20 Sarı cıgaç, karagat
Canı tura amanat.

Tabılgı menen kırçındı
Sayratıp koyduñı ırçıfıdı.
Karagay menen butanı
Kadırlap berçi batanı.
25 Kagılayın, kудayım,
Keçire kör katamı.
Suu boyunda terekti
Nende üçün carattı.
Ar nerse bar kerektülü.
30 Çıçırkanak, tikenek
Uçup cürgön köpölök
Adamzatka bir kezde
Bolot eken bir kerek.

Töö kuyruk menen töö taman
35 Adam kiyet çoñı çapan.
Cılan menen koñuzdu,
Toodo cürgön doñuzdu
Tamaşa üçün carattı
Dombura menen komuzdu.

40 Çımın menen cörgömüş,
Uyaların körsöñüz,

HAYVAN, BİTKİ

Dağa yükselen köknar
Uzun olur bir çok.
Uzunluğunu görsen
İki ip boyu var
Bakar imiş bu Rus
Kazak, Kırıgız koyunu gibi.

Belet alırsın,
Kessen söylemeden
Felakete kalırsın.

Dağa yükselen üvez ağacını.
Yakalarsa bu kâfir
Yaralar yüzünü.

Kuş kirazı ile badem söğütlerini
Ağlatır imiş çocukları.
Köknar ile ardıcı
Tutsan alır baltayı.
Yabani gülü hanımelini
Kâfirler koydu işareti.

Sarı ağaç, siyah Frenk üzümü
Canı meğer emanet.

Tabılgı ile kırçını
Çok söylettin şarkıcıyı.
Köknar ile çalıyı
Hürmet edip okusana Fatiha'yı.
Çok sevdiğim, Allah'ım,
Affet hatamı.
Su boyunda kavağı
Kul için yarattı.
Her ne varsa gereklidir.
Çıçırkanak, diken
Uçan kelebek
Kişiye bir defada
Olur imiş bir ihtiyaç.

Devekuyruğu ile devetabanı
Adam giyer büyük kaftanı
Yılan ile koñuzu,
Dağda yaşayan domuzu
Eğlence için yarattı
Dombura ile kopuzu.

Sinek ile örümcek,
Yuvalarını görseniz,

Köpölök menen maşalar,
Tüşüp alat kezikse.

- 45 Maşa menen kurtgardı
İrısķı berip carattı.
Maklukat curttardı,
Toodo cürgön kiyikti.
Kiyik üçün carattı
Too-taş, capan biyikti.
50 Kapkançı alat tülkünü,
Balдар süyöt külkünü.
Mergender tileyt kiyikti
Kiyik süyöt biyikti.
Tülkünü karmayt bürküttör
55 Adis mergen bolgondo
Kiyik atat ürkütpöy...

Kelebek ile sivrisinekler,
Sarkar karşılaşsa.

Sivrisinek ile solucanları
Rızķı verip yarattı.
Yaradılmışların yurtları,
Dağda yaşayan geyiği.
Geyik için yarattı
Dağ taş, çöl yükseği.
Kapan kuran avcı yakalar tilkiyi,
Çocuklar sever gülüşünü.
Tüfekte avlananlar diler geyiği
Geyik sever yükseği.
Tilkiyi yakalar bürkütler
Usta atıcı olunca
Geyiğe atar kaçırmadan...

BALDARINA ARNALGAN IRLARI**1. ŞAYIRBÜBÜ**

Şayırbübü şayır kız,
Şaana menen ayıl kız.
Şayırğa kuda bolgondo
Tak oşondo bayırız.

2. TOBOKELGE

Altı kızdın içinde
Aylanayın, aş katık,
Erteli-keç süyöbüz
Beşigife baş katıp.

**ZAMANDAŞTARINA
ARNALGAN AZİLDERİNEN****BARMANDIN BALDARINA**

Abdırakman, Süyümbay
Maki bıçak sabınday.
Cunuşalının tumşugu ay
Ustaranın kabınday.

ÇOCUKLARINA İTHAF EDİLMİŞ ŞİİRLER**ŞAYIRBÜBÜ**

Şayırbübü neşeli kız,
Şaana* ile köylü kız.
Şayır'a akraba olunca
Tam o zaman zengin oluruz.

TOBOKEL'E*

Altı kızın içinde
Kurban olayım, yemeğe katık gibi,
Sabah akşam severiz
Beşigine baş koyup.

**ZAMANDAŞLARINA İTHAF EDİLMİŞ
AZİLLERİNDEN****BARMAN'IN ÇOCUKLARINA**

Abdurrahman, Süyümbay
Çakı bıçağının sapı gibi.
Cunuşalı'nın burnu ey
Ustaranın kabı gibi.

SONUÇ

İncelediğimiz metni, yazılı edebiyatın ilk örneklerinin yer aldığı şiirlerden oluştuğu için seçtiğimizi daha önce belirtmiştik. XX. yüzyılın başlarında yazılan şiirlerden oluşan bu eseri günümüz Kırgızcasıyla karşılaştırdığımızda, pek fazla değişikliğin olmadığını gördük. Ancak üzerinde çalıştığımız eser, sözlü edebiyattan yazılı edebiyata geçiş dönemi eserlerinden oluştuğu için birtakım ikili kullanımlar ve değişik lehçelerden etkilinmeler de vardır. Örneğin TT'deki karşılığı '**inek**' olan kelime, metnimizde hem '**inek**' hem de '**uy**' olarak iki şekilde kullanılmıştır.

/y/ veya /r/ sesinden sonra gelen /l/ sesinin /d/ 'ye dönüşmesi beklenirken /l/ olarak kaldığı görülmektedir. Bu durum hâlâ oturmamış bir gramer göstergesi olabilir. Örneğin *şügürdük* olması gerekirken *şügürlük* (KK-65) şeklinde, *baydık* olması gerekirken *baylık* (KT-517) şeklinde bir kullanım söz konusudur.

Bunun yanında ses özelliklerine göre *-gon* olması beklenen ekin *-gan* olarak kullanıldığı bir kelimeye de rastladık. Eğer ortada bir yazım yanlışı yoksa komşu lehçe Kazakçanın etkisinden bahsedebiliriz: *bolgan* 'olan' (BB-152).

Bunlar dışında metnimizde günümüz Kırgızcasından farklı olarak dikkat çeken önemli bir özellik yoktur.

ET 'deki özelliklerle kıyasladığımızda ise ses uyumlarının çok şekilliliğini bir yana bırakırsak fazla bir değişikliğin olmadığını görülür. Zaten bunlar sesler bölümünde ayrıntılı olarak anlatılmıştı.

Diğer yönden metin anlam açısından bir bütün olarak ele alınırsa, çoğunlukla didaktik eserlerden oluştuğu görülür. Bu eserlerden birkaçını örnek verecek olursak;

Kız-Cigit adlı şiirde bir kız ve erkek çocuğunun çocukluktan gençliğe kadar olan yaşamlarında, zamana göre fikirlerinin ve davranışlarının nasıl değiştiği hakkında bilgi verilir.

Çüy Bayanı adlı şiirde, Tokmok şehrinin ve Çüy ovasının doğal zenginlikleri hakkında bilgi verilir.

Zar Zaman adlı şiir Kılıç'ın en büyük eseridir. Bu eserde, ezilmiş halkının acılarına ve buna bağlı tüm sorunlarına değinmiştir. İslâmi edebiyat etkisinin çok fazla olduğu bu eseri didaktik bir üslûpla yazmıştır.

Buudayık adlı şiir, aslında halk arasında anlatılan bir masala dayanmaktadır. Kılıç bu masalı manzum hale getirmiştir. Bu eserde kuşların dilinden anlayan bir avcının, yakalanırsa yakalayanın ölümüne sebep olacak Buudayık adlı bir kuşu rüyasında yakaladığını görmesi ve rüyanın gerçekleşmesi için de ertesi sabah bir kurban kesip ava çıkması anlatılır.

Bu metinlerde kullanılan dilin zenginliğinden, şiirlerdeki tasvirlerden, çeşitli bitki ve hayvanların sayısız isimlerinin sıralanmasından Kılıç'ın çok engin bir kültüre sahip olduğunu anlıyoruz. Yetiştığı dönem çok kötü şartlar içermesine rağmen kendisini bu kadar iyi yetiştirmiş olması, ona yazılı edebiyatın ilk örneğini verme şansını doğurmuştur. Bugün Moldo Kılıç denildiği zaman ilk akla gelen, Zilzala şiiri ile Kırgız yazılı edebiyatını başlatan ilk sanatçı olmasıdır.

Üzerinde çalıştığımız Kazaldar adlı eser daha önce üzerinde çalışma yapılmamış bir eserdir. İlk defa çalışma şansını biz elde ettik. Böylelikle Moldo Kılıç'ı ve onun eserlerini, Türkiye'de bu konuyla ilgilenenlerin hizmetine sunmayı amaçladık. Bu çalışmanın, bundan sonraki çalışmalar için bir basamak olmasını diliyorum.

SÖZLÜK

-A-

abayı: Süslü çul. Arap kadınının örtünmüşü.

Acıbek: Alimbek'in kardeşi.

acırik: Buğdaygillerden çok yıllık bir bitki, ot.

açagar:?

adıraşman: Yabani sedefotu, pehanummalahar (Sahte tabiplerin tedavi usullerinde tütsüleme ve haşlama suretinde kullandıkları bir çeşit ot.

ak koko: Beyaz adem elması.

aksarı: Tüylü ayaklı bir çeşit küçük baykuş, puhu, strix scops.

alaçık: Küçücük keçe ev, obacık.

aladuğan: Küçük saksagan (Bazı dağ florcinleri de böyle adlandırılır.)

alaguu: Bir çeşit yabani orman güvercini.

añır: Akdeniz ve Kamçatka ördeği, Anas tadorna.

argen: Argen sandık: Lâterna çalgısı.

arkar: Arhar: Dağ koçunun dişisi.

armayım: ?

asamusa: Hanımeli neslinden bir çalı.

aştıkçı: Kışlaklarda asıl sahibi bulunmadığı zaman ekinleri sulayan ve bu mukabil, ekilen hububat mikyarında mahsulden hisse alan kimse.

aydar: Erkeklerin örülen tepe saçı.

ayrı kuyruk: Çaylak; bir yabani hayvan adı.

-B-

balcuura: Bir ot ismi.

baldak: Balçak: Kılıç kabzasının siperi; Av kuşlarıyla avlananların kolu altındaki destek.

baltırgan:Baltıran, baldıran: Bir tür ot.

barañ: Pistonlu tüfek (Çakmaklı ve fitilli tüfekten farklı olarak)

barçın: Altıncı tüy dökmeden sonraki karakuş.

barpı: Bir ot ismi.

berdeñke: Berdanka: Bir çeşit tüfek sistemi.

betege: Rişî (yeleşimsi) kılğan otu; bir tür ayırık otu, Festuka.

bezbeldek: Toy kuşunun bir türü, Otis tetrax, M.

Bolot: Moldo Kılıç'ın büyük ataları.

boluş: Nahiye; nahiye müdürü; nahiye icra komitesi reisi.

boluşluk: Nahiyeye mensup olma.

borbaş: Büyük kül renginde olan saksagan.

botom: Bir yaşında olan hâlâ süt emen deve yavrusu; okşama veya şaşırma ifade etmek için kullanılan söz.

boyo: ?

boz: Beyaz, açık kurşuni; havadaki karanlık (gayet sıcak günde); El değmemiş toprak.

boztek: Bostek: Sülün kuşunun dişisi.

boz torgoy: Tarla kuşunun bir türü.

bögönök: Sarımtırak renkli sinek.

- bökön:** İri bir çeşit karaca; Atın kuyruğunda kalın kıl ya da insanın başındaki kalın saç (saç hastalığı).
- böktörgö:** Eyer kayışına bağlanan öteberi; Sazlık veya bataklıkta yaşayan dişi puhu; puhu yavruları.
- böpü:** Avcı kuşu çağırmaya mahsus ses.
- böpüle-:** Böpü böpü diye seslenmek suretiyle alıcı kuşu çağırarak.
- böy:** Böyü: «Tarantul». Zoolojide Lycosa tarantula denilen bir çeşit zehirli örümcek.
- böyrömçö:** Elbisenin bele yapışan yeri. Metinde beli bir tutam anlamında.
- bugu:** Geyiğin veya maralın erkeği; Bir Kırgız kabilesinin adı; Kırgız halk takviminde bir ayın ismidir.
- burçak:** Hayvanları bağlamak için kullanılan bir ip; Yeşil fasulye.
- burma moyun:** Bir kuş adı.
- buudayık:** Efsanevi bir yırtıcı kuş.
- buura:** Deve aygırı, buğra.
- bürküt:** Karakuş.

-C-

- caaçı:** Lâtincede adı Mantis religiosa olan bir böcek.
- cagalmay:** Lâtincede Falco subbuteo veya Falco vespertinus denilen doğan.
- cagoo:** Ağaçtan iğneleri bulunan ve alıcı kuşun boynuna takılan ip. Bu ip, gagasıyla üzengi kayışına ilişmesine engel olur.
- calpanda-:** Yassılanmak; Geniş ve maharetsizce hareketler yapmak.
- carma:** Yararak koparılmış uzun çıra; Öğütülmüş arpadan ya da buğdaydan yapılan çorba.
- ceken:** Kuya da denilen saz, bataklık bitkisi.
- celey:** Uçları iki kazığa bağlanarak gerilen, tayları ve buzağıları bağlamak için hizmet eden ip; Sıra ile dizilmiş olan tuzaklar; Örümcek ağı.
- cıbrak:**
- cılkı:** At (Bu hayvanın soy ismi olmak üzere).
- cılkıçı:** Lâtincede adı Motacillidae olan bir kuştur: çoban aldatan.
- cıltırkan:** Kochia denilen bitki.
- ciyde:** Hünnap.
- cogdoru:** Deve ensesindeki bir tutam kıl; Turnanın boğaz altındaki uzun yelekleri.
- corgo:** Yorga (at).
- coru:** Bir cins akbaba kuşu; Vulturidae (Bu kuşun bütün soyunun adı olarak).
- cööt:** Bir kavim adı.
- curtçu:** Ak curtçu: Lâtincede Neophron denilen yırtıcı kuş.
- cürmök:?**

-Ç-

- çagır:** Çağır taş: Bir taş adıdır.
- çakçıgay:** Bir kuş adı.
- çakıldak:?**
- çarayna:** Zırh; Çarana: Sümük kabilinden muhati madde, yeni doğmuş çocuğun tenini örten ince zar.
- çeken:** Geniş yapraklı su kamışı, typha.
- çekende:** Külü enfiye ihzarı için yarayan bir çalının adıdır.

çekildek: Susen çiçeği, iris.

çemirçek: Bir bitki adı; Kıkırdak; Sidik tutulmasına da sebebiyet veren bir at hastalığı.

çerikçi: Sarıbağış kabilesinin içindeki bir soy.

çırkanak: Lâtincede adı Hippohearhanoides olan bir bitki.

çımçık: Her türlü ufak kuş.

çın: Kırgız halk takviminde bir ayın adıdır.

çırış: Rusçası şirias olan otun adıdır.

çirmook: Yabani keten, cuscuta europaea.

çıypıldak: Sarı asma kuşu, emberiza.

boz keklık: Bir keklık türü.

çil: Boz keklık.

çirse: Bir çeşit ot.

çiy: Saplarından hasır yapılan, yüksek, sert bir ottur.

Çoñ Kemin: Büyük Kemin.

Çocu: Sultan'ın arkadaşı.

çubar: ?

çulduruk:?

çürök: Bir nevi yabani ördek, bağırtlak, Anas querquedula; ördek (dişisi).

Çüy: Bir ova ismi.

çüylü: Çüylü. Lâtincede adı Astur palumbarius olan bir çeşit atmaca.

-D-

doñuz sırtı: Bir bitki adı.

-E-

ebelek: Cerato carpus arinarius otu.

eşik aga: Hanlık içinde bir mevki, ünvan adı.

-I-

ıçkırđık: ıçkırıklık: Bir zehirli bitkinin adıdır.

ıksarı:?

ılaaçın: fergrinus denilen doğan; türleri: Kara ılaaçın ve kızıl ılaaçın ya da too ılaaçın.

ışkın: Ravend kökü.

ızgıç: Izgıt: Kız kuşu: Vanellus capella.

-İ-

ılbeesin: Kuş ve çımçık zümresine mensup olmayan bütün diğerkuşların genel adıdır: kanatlı av.

ilbirs: Sibiryaparsı: Tilis irbis.

İle: Bir yer adı.

itelgi: Bir çeşit doğan, Falco lanarius.

-K-

kacı: Ya da ak kacır: Bir çeşit akbaba, Gybs Fulvus.

Kadırkul: Sultan'ın çocuklarından biri.

kakım kukum: Yabani hindiba.

kaltar: Parlak siyah tüylü tilki (Mavi tilki).

- kaman:** Yabani domuz.
- kamgak:** Ruta graveolens otu.
- kara boor:** Bağı kara bir tür çil.
- karager:** Bir at donu.
- karakiyak:** Bir ot ismi.
- karakur:** Erkek keklik.
- karandıs:** Karandız: Bir haşış bitkinin adı.
- kardıgaç:** Karlıgaç: Kırlangica benzeyen küçük bir kuş.
- karkıra:** Bir çeşit turna; turna tüylerinden süs.
- karmagay:?**
- Katagan:** Bir kabile adı.
- katırankı:** Meyvelerinden yağ, kerestesinden mutfak eşyası yapılan bir tür ağaç.
- keles:** Kelesso; Bir kuşun adıdır; sıçan.
- kemege:** Toprağı kazmak sureti ile yapılan uzunca ocak. (Obanın dışında yapılır).
- kerege:** Keçe evin duvarını teşkil eden ağaç kafes.
- ker ooz:** Çenesi, paçaları ve kasıkları sarıya çalan koyu doru at.
- kıldoo:** Suda ardıç ve köknardan oluşan birikintiler.
- kıl kuyruk:** Step kekliği.
- kıluuç:** ?
- kıraan:** Çevik, iyi kapan; En iyi cins doğan, Falko candican; Yanılmadan vuran çevik kuş.
- kırçın:** Küçük zenaat sahibi; Genç oğlan; Ufak tefek.
- kırgıy:** Bir çeşit atmaca.
- kırgıyek:** Genç atmaca.
- kıyak:** Bir ot ismi.
- kızıl karsak:** Kızıl bozkır tilkisi, Canis corsac.
- kızıl kımkap:** İpekli bir kumaş.
- kızıl konok:** İtalyan darısının bir türü.
- kızıl mıya:** Lâtincede adı Glycyrrhiza olan ve kökü tatlı olan bir ot, meyankökü.
- kiyik:** Domuz müstesna olmak üzere bütün çatal tırnaklı yabani hayvanlar.
- kocogat: ?**
- koko tiken:** Adem elması dikenli.
- koroolu:** Lâtincede adı Sylvia olan bir kuş.
- koturapey:** Bir tür ağaçkakan.
- koyuntomuk:** Bir çalının adı.
- kök cantak:** Bir bitki adı.
- kök coru:** Sakallı karakuş.
- kök dangıt:** Büyümüş erkek köpek.
- kök şalkı:** Küçük bir kuş adı.
- kök şiber:** Herhangi bir yüksek ot, sık otların bir türü.
- kök tüzü:** Yeşil düzlüğü.
- kömürköy:** Kunduracı aletlerini koymak için dört kenarlı kutu.
- köödü:** Anlayışsız.
- köröön: ?**
- kulaalı:** Ala doğan. Buteo ve Archibuteo (Ormanda yaşayan yırtıcı kuş).
- kulaç:** Geniş adımlarla sekerek koşmak (dört ayaklı hayvanlar hakkında); Açılan iki kolun birinin ucundan diğerinin ucuna kadar olan mesafe.
- kulca:** Dağ koçu; Kırgız halk takviminde bir ayın adı.

kulun: Süt emen tay.
kumpay: Bir çeşit doğan.
kunas: Kara kunas: Leylek.
kuran: Bir vahşi hayvanın adıdır.
kurkulday: Paridae cinsinden bir kuş: Parus Pendulinus.
kuş: Yırtıcı kuş, alıcı kuş; atmacanın Astur Palumbaius denilen türü (dişisi); kuş.
kuuray: Kuray: İçi kof bir bitki.
kuyuşkan: kuskun: Hayvanın kuyruğu altından geçirilerek eyere bağlanan kayış.
kuzgun: Kuzgun: corvus.
küncüt: ?
kürmök: Kürmük: Kuş darısı; kurmak (Pirinç tarlalarında biten kötü bir ot).
küykö: Şahin, Falco tinnunculus.

-M-

mamırı: Bir otun adıdır.
maş: Zeytini renkte olan ufak nohut; Mahir.
meñdubana: Bang otu (Hyosciamusniger).
möbö: ?
maykettüü: ?
medet: Sultan'ın tek erkek kardeşi. Kanat'a aldanıp ağabeyinin sürülmesine sebep olmuş.
meñdubana: Sarı çiçekli, kokusu hoş olmayan zehirli bir bitki.
mıky: baykuş, Nyktala.
munar: Serap, karanlık, havanın hafifçe beyazımsılığı; (Destanda) kocaman bir ağacın adıdır.
münüşkör: Doğancıbaşı, avcı kuşları çıkarma, onları talim etme ve onlarla avlanma ustası.

-N-

Nadırbek: Kişi adı.
Nogay: Bir kavim adı.

-Ö-

örmök: Kırgız dokuma tezgâhı.

-R-

Rıskul: Sultan'ın çocuklarından biri.
Rıspek: Solto'nun ünlü beyi, Sultan'ın yeğeni.

-S-

saksagay: Bir şarkıda geçen isimdir.
sañor: Kanadın бүklүмүндеki yelekler.
saraygır: ?
sarcıgaç: Sarıcıgaç: Amberbaris Siyah Frenk üzümü.
sarı: Etrafta olan olaylardan haberdar olan adam, topluluk olaylarını bilen kişi.
sarı ala: Sarı alaca, karakuş türlerinden biri.
Sarbagış: Bir kavim adı.

sarı barprı: Bir ot ismi.

sarkorolu: Hayvanlarıyla birlikte obanın uzun zaman kaldığı yerdir. Orada ot namına hiçbir şey kalmaz ve bundan dolayı hayvan olatmaya yaramaz. Otların çiğnenmiş ve ezilmiş olduğu yer.

Sart: Özbeklere verilen bir ad.

saygak: Oestridae soyundan öküz sineği.

saynek: ?

sınar: ?

sono: At sineği; yeşilbaş ördek.

sopol: Uzunca, tüysüz, kılsız (yolunmuş yahut yenmiş).

şöksööl: Saksavul. Lâtincede adı Haloxylon ammodendron olan bir ağaç).

suksur kuşu: Anas tadorna denilen ördek (kara ördeği); Mergus merganser denilen iri ördek.

su tavuğu: Su tavuğu.

suusarı: ?

sütak: ?

sütükön: Sütlüğen (Euphorbia).

süyrötkü: Bir taşıt (pulluk için); mec. (İnsan hakkında) hiçbir işe yaramayan, elinden hiçbir iş gelmeyen.

-Ş-

Şaana: Şaana Neyetbayeva Moldo Kılıç ile Kara-Kol, Sarı-Ala-Saz yaylalarında birlikte yazı geçiren komşusunun kızı.

şakıldak: Agila melanaetus denilen kartal.

şıbak: Kır pelini (ot).

şıraalcın: Aremisiadracunculus denilen pelin.

şiber: Herhangi bir yüksek ot; Delice buğday.

şilbir: Hanımeli (Lonicera).

şimüür: Ya da şimir kuuray: Strumaria veya Leontodon autumnalis denilen bitki. Kök şimüür, sarı şimüür diye türleri de vardır.

şumkar: Sungur kuşu.

-T-

tabılığ: Lâtincede adı Spiraea olan bir ağaç.

tabuu: Bulma, meydana çıkarma; Kazanç.

takanak: Muymul kuşu.

tal: Badem söğüdü.

tarançı: Serçe; Tarançı: (Yedisu ve İli havzası Uygurlarının inkılâpan önceki adı).

targıl: Kızıl kara çizgili hayvan donu (inek, öküz; kedi ailesine ait hayvanlar). Bir bitki.

tarkıldak: karatavuk (Turdus). Boz tarkıldak, ala tarkıldak diye türleri de vardır.

tarmalcın: ?

taylak: İki yaşına girmi olan puduk (deve yavrusu).

tazkara: Siyah cuuru, siyah griffon kuşu.

tekey: Koy tekey: Anemone ranunculoides (ot).

tel: Yabancı annenin yanına terkidilen genç hayvan.

Temir: Moldo Kılıç'ın büyük ataları.

tenge: Para, para birimi. 'tenge çöp' yonca bitkisinin bir türü.

tersek: Teri-tersek: Her tür ham deri.

tınar: Yırtıcı kuş türlerinden biri.

Tınay: Sarı bağış kabilesinin bir bölümü.

tir: Alıcı kuşları azdırıp yakalamak için ağına içine bağlanıp koyulan canlı.

Tobokel: Moldo Kılıç'ın altı kızından tek doğan erkek çocuğu.

toodak: Toy kuşu.

topçu başı: Bostanlarda biten Carduus-Cirsium otu.

torgoy: Tarla kuşu.

tuncur: Astur palubarius denilen atmacanın dişisi, tuygundan sonra ikinci derecede gelir.

turumtay: Falco vespertinus denilen doğan.

tuygun: Beyaz atmaca (Asturpalumbarisus).

tülök: (Kuşlar hakkında) artık tülemiş olan; bir yaşını atlatmış olan.

türgögür: ?

-U-

ular: Sülün ailesinden Tetrao Gallus.

-Z-

zımırık: Efsanevi bir kuşun adıdır.

KAYNAKÇA

- Abduldayev, E. - D. İsayev; *Kırgız Tilinin Tüshündürmө Sөzdügü*, Mektep Basması, Frunze 1969.
- Abduldayev, E ve arkadaşları; *Kırgız Tili*, Frunze 1986.
- Akalın, Şükrü Halûk; *Ünlemler*, Gramer Sorunları Toplantısı'na Sunulan Bildiri (basılacak), 1998.
- Aksu, Nurettin - Ayfer Işık ; *Türkiye Türkçөsü - Kırgız Türkçөsü Sөzdügü*, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul 1997.
- Banguoğlu, Tahsin; *Türkçenin Grameri*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995.
- Botbayeva, M.M.; *Botanika Terimlerinin Tüshündürmө Sөzdügü*, Bişkek 1991.
- Ercilasun, A. Bican; *Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.
- Ergin, Muharrem; *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım, Yayım, Tanıtım, İstanbul 1993.
- Gabain, A. Von; *Eski Türkçenin Grameri*, (çev: Mehmet Akalın), Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995.
- Hengirmen, Mehmet; *Türkçe Dilbilgisi*, Engin Yayınevi, Ankara 1995.
- İmlâ Kılavuzu*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996.
- Karacan, Turgut - Çınar Abidinova; *Kırgız Türkçesi (Ses Bilgisi - Sөzcük Bilim)*, Samsun, 1998.
- Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sөzlügü*; Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.
- Korkmaz, Zeynep; *Gramer Terimleri Sөzlügü*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 575, s:157, Ankara 1992.
- Kudaybergenov, S.(ve arkadaşları); *Kırgız Adabiy Tilinin Grammatikası*, (Fonetika cana morfologiya), Frunze, 1980.
- Mustafayev, E.M.E. - V.G. Şçerbinin, *Rusça - Türkçe Sөzlük*, Sovetskaya Entsiklopediye Yayınevi, Moskova 1972; Tıpkıbasım: Sosyal Yayınlar, İstanbul 1989.

Ölmez, Zuhâl Kargı; *Kırgızlar ve Kırgızca*, Çağdaş Türk Dili Dergisi, ss. 38-45, Ankara 1996.

Turgunbayev, Caştegin; *Er Töştük Destanı'nda Bildirme Kipleri*, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Adana 1996.

Yudahin K.K.; *Kırgızko-Russkiy Slovar*, Moskova, 1965.

Yudahin K.K.; *Kırgız Sözlüğü*, (çev. A.Taymas), Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara, 1988.

ÖZ GEÇMİŞ

Adı ve Soyadı: Ali TAN

Doğum Yeri ve Yılı: MALATYA / 24.12.1972

Medeni Durumu: Bekâr

Öğrenim Durumu:

İlkokul: Malatya Hidayet ilkokulu.

Ortaokul: Malatya Kubilay Lisesi.

Lise: Malatya Kubilay Lisesi.

Üniversite: Çukurova Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Eğitim ve Öğretim Çalışmaları:

1995-1996 eğitim öğretim yılı (ilk dönem) Erciş (VAN) Endüstri Meslek Lisesi Edebiyat Öğretmenliği.

17.01.1996'dan itibaren Ç.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevliliği.